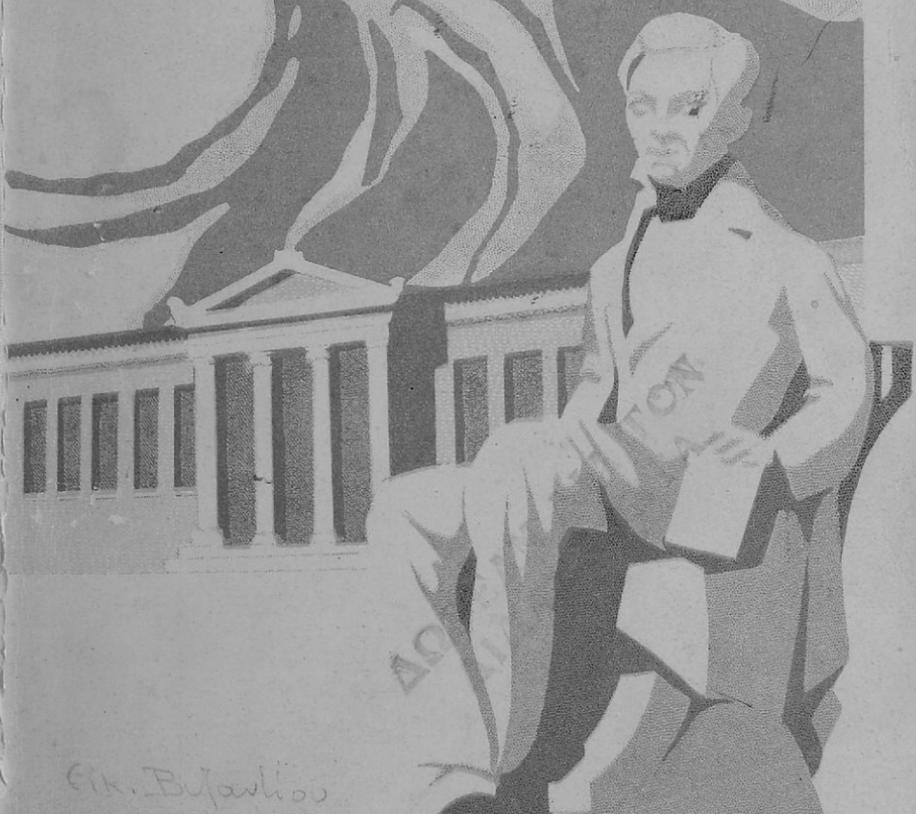

Παρασκευή 13/8/9
6^η

ΒΑΣ. ΦΑΒΗ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Εικ. Βιβλίου

ΕΞΩΦΥΛΛΟΝ
M. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

ΕΚΔΟΤΑΙ - Ι.Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ ή ΣΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1382

ΒΑΣ. ΦΑΒΗ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ

ΕΚΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Άντίτυπα 7.500

Αριθ. έγκριτικής ἀποφάσεως 51231/51232—20/8/34

Εἰκόνες Π. BYZANTIOΥ

Έξωφυλλον Μ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΩΡΕΑΝ ΔΙΑ ΤΩΝ
ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,,

I. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α. Ε.

46α—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—46α

1935

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ύπογραφὴν τοῦ
συγγραφέως καὶ τὴν σφραγῖδα τοῦ Βιβλιοπωλείου τῆς
«Ἐστίας».

Βασ. φαβης

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ Η "ΘΕΜΙΣ"
Ι. Α. ΜΩΥΣΙΑΔΟΥ & Β. Π. ΜΑΡΔΑ
ΦΑΒΙΕΡΟΥ 45 - ΑΘΗΝΑΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΑ

1. Ἡ πρώτη ἐπιστολή.

1. Εἰς τὴν νεολιθικὴν ἐποχήν, ὅπότε οἱ ἄνθρωποι ἔζων
εἰς τὰ σπήλαια καὶ εἰς ἄλλας τρύπας τῆς γῆς ως μύρμη-
κες, ἔζη εἰς ἄνθρωπος, ὁ ὅποῖος ἐλέγετο Σιγανός, διότι
τίποτε δὲν ἔκαμψε βιαστικός· ἐφόρει δλίγα ἐνδύματα καὶ
ἥτο πάντοτε εὐχαριστημένος, ἐκτὸς μόνον ἐὰν ἐπείνα.

Ἡ σύνγρος του ὠνομάζετο Λογοῦ, διότι, ἀν ἔκαμνες
τὸ λάθος νὰ τὴν ἐρωτήσῃς κάτι, θὰ σὲ ἐκράτει μὲ τὴν
φλυαρίαν της ώρας δλοκλήρους.

2. Εἶχον μίαν μικρὰν κόρην, τῆς ὅποιας τὸ ὄνομα ἦτο
Πεταλούδα, διότι πράγματι ἦτο λεπτὴ καὶ ώραία ώς πετα-
λούδα· καὶ ώς ἐκείνη πετᾶ ἀπὸ ἄνθος εἰς ἄνθος, οὕτω καὶ
αὐτὴ ποτὲ δὲν ἐκάθητο εἰς ἐν μέρος.

Ἄφοτου ἥρχισε νὰ περιπατῇ ἡ Πεταλούδα, ἐπήγαινε
παντοῦ μὲ τὸν πατέρα της, καὶ πολλάκις ἐλησμόνουν νὰ
ἐπιστρέψουν εἰς τὴν κατοικίαν των, ἀν δὲν τοὺς κατελάμ-
βανεν ἡ πεῖνα.

3. Μίαν ἡμέραν δ Σιγανὸς καὶ ἡ Πεταλούδα κατέβη-
σαν εἰς τὸν ποταμὸν διὰ να κτυπήσουν φάρια μὲ τὸ κα-
μάκι χάριν τοῦ ἐσπερινοῦ γεύματος.

‘Ο σίδηρος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο ἄγνωστος ἀκόμη,
καὶ τὸ καμάκι ἀντὶ σιδηρῶν δδόντων εἶχεν δδόντας καρχα-
ρίου. Ο Σιγανὸς ἐπλησίασεν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ σημα-

δεύει ἔνα καλὸ φάρι· ἀλλὰ τὸ ψάρι διέψυγε καὶ τὸ καμάκι
κτυπᾷ εἰς τὸν βυθὸν τοῦ ποταμοῦ τόσον δυνατά, ὥστε
ἐθραύσθη εἰς δύο. "Αλλο καμάκι μαζί του δὲν εἶχεν, ή δὲ
κατοικία του ἦτο τόσον μακράν, ὥστε δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ
μεταβῇ καὶ νὰ φέρῃ ἄλλο.

4. «Νά, τώρα τὰ πιάσαμε δλα τὰ ψάρια τοῦ ποταμοῦ!»
λέγει θυμωμένος εἰς τὴν Πεταλούδαν· «χρειάζομαι μισή
ἡμέρα νὰ διορθώσω τὸ καμάκι».

— «"Εχομε, πατέρα, ἔνα ἄλλο καμάκι κρεμασμένο
ἐπάνω ἀπὸ τὸ τζάκι· νὰ πάω νὰ σου τὸ φέρω;» λέγει η
Πεταλούδα.

— «Δὲν εἶναι γιὰ τὰ ποδαράκια σου νὰ κάμης τόσο
δρόμο», ἀπαντᾷ ὁ Σιγανός.

Καὶ ἀμέσως ἐκάθισε σταυροπόδι εἰς τὴν ὅχθην, ἔλα-
βεν ἐξ ἑνὸς σάκκου, τὸν δποῖον εἶχε μαζί του, νεῦρα ταράν-
δου καὶ λωρίδα ἀπὸ δέρμα καὶ προσεπάθει νὰ διορθώσῃ τὸ
καμάκι του.

Ἐνῷ δ Σιγανὸς ἦτο ἀπησχολημένος εἰς τὴν διόρθωσιν
τοῦ καμακίου, ή κόρη του ἐσκέπτετο: «τί κρῦμα νὰ μὴ
μποροῦμε νὰ στείλωμε εἴδησι στὴ μαμά, νὰ μᾶς στείλη τὸ
ἄλλο καμάκι».

5. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ αὐτοὺς ἔστεκε εἰς ξένος
ἀπὸ ἄλλην φυλήν, δ ὁποῖος παρετήρει τὴν Πεταλούδαν μὲ
βλέμμα στοργικὸν καὶ μὲ γλυκὺ μειδίαμα εἰς τὰ χείλη.
Διέστι καὶ αὐτὸς εἶχε μίαν κόρην εἰς τὴν ἡλικίαν τῆς Πετα-
λούδας.

Η Πεταλούδα τὸν ἀντελήφθη καὶ τὸν πλησιάζει· «μᾶς
ἔσπασε τὸ καμάκι μας», τοῦ λέγει, «ποῦ θὰ ἔχτυπούσαμε
ἔνα σωρὸ φραΐα φάρια· ἔχομε ἔνα ἄλλο κρεμασμένο ἐπάνω
ἀπὸ τὸ τζάκι. Πηγαίνης στὴ μαμά νὰ σου τὸ δώσῃ καὶ
νὰ μᾶς τὸ φέρης;»

6. Ἐκεῖνος δὲν ἐνόησεν οὔτε λέξιν ἀπὸ δσα τοῦ εἰπε

ἡ Πεταλούδα· τοῦ ἔκαμε διμως ἐντύπωσιν τὸ θάρρος τῆς καὶ εἶπε μέσα του: «αὐτὸ τὸ κορίτσι θὰ εἶναι παιδί μεγάλου ἀρχηγοῦ, αὐτοῦ ποὺ κάθεται ἐκεῖ στὴν ὅχθην, καὶ δὲν καταδέχθηκε οὔτε νὰ σηκώσῃ τὸ κεφάλι νὰ μὲ κοιτάξῃ».

— «Λοιπὸν πηγαίνεις;» ἐπαναλαμβάνει ἡ Πεταλούδα καὶ κτυπᾷ τὸ πόδι της κάτω.

‘Ο ξένος ἐμειδίασε εὐγενικά, ἥρχισε δὲ νὰ φοβήηται. «Αὐτὸ τὸ κορίτσι», σκέπτεται, «μου κτυπᾷ τὸ πόδι κάτω καὶ δὲν λογαριάζει διόλου ὅτι εἴμαι μεγαλύτερός της· αὐτὸ σημαίνει ὅτι πράγματι διατέρας της εἶναι μεγάλος ἀρχηγὸς καὶ ἀλίμονός μου, ἀν νομίση ὅτι εἴμαι κακὸς ἀνθρωπος».

7. Καὶ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν σκέπτεται κακόν τι, ἀλλ’ ὅτι ἔχει ἀθώαν καρδίαν, πλησιάζει εἰς μίαν λεύκην καὶ ἀποσπᾷ τεμάχιαν φλοιοῦ, τὸ ὅποιον δίδει εἰς τὴν Πεταλούδαν· διότι αὐτὸ ἐσήμαινεν εἰς τὴν φυλήν του διαφορετική λεύκης, ἀθώαν καρδίαν.

‘Η Πεταλούδα ἔλαθε τὸν φλοιὸν καὶ εἶπε. «”Α, τώρα ἔκατάλαβα· θέλεις νὰ σου δείξω, που ἀκριβῶς εἶναι τὸ καμάκι. Θὰ σου τὸ σχεδιάσω ἐδῶ· ἀλλὰ μήπως ἡξεύρω νὰ σχεδιάζω; καὶ μὲ τί νὰ σχεδιάζω; Θέλω κάτι μυτερό. Δᾶσε μου, σὲ παρακαλῶ, αὐτὸ τὸ δόντι του καρχαρία ποὺ κρέμεται στὸ λαιμό σου». Καὶ τοῦ τὸ ἔδειξε μὲ τὸ χέρι της.

8. Ἡτο πολὺ μεγάλο τὸ θάρρος τῆς μικρᾶς Πεταλούδας νὰ ζητήσῃ τὸ κρεμασμένο εἰς τὸν λαιμόν του δόντι, διότι αὐτὸ ἦτο φυλακτόν, τὸ ὅποιον οὐδεὶς ἐπετρέπετο νὰ ἐγγίσῃ. Αὐτὸ διμως ἐσήμαινε τὴν μεγάλην δύναμιν, τὴν δύναμιν εἶχεν διατήρη της, διόποιος ἀκόμη δὲν εἶχε καταδεχθῆ νὰ σηκώσῃ τὴν κεφαλὴν καὶ νὰ ρίψῃ ἐν βλέμμα εἰς τὸν ξένον. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ δείξῃ τὴν ύποταγήν του εἰς τὴν κόρην του διὰ νὰ μὴ πάθη κακόν τι.

Καὶ ἔδωσεν ἀμέσως τὸ δόντι. Ἐκείνη δὲ ἐξηπλώθη εἰς

τὴν χλόην καὶ ἥρχισε νὰ χαράζῃ ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ τῆς λεύκης.

9. «Τώρα θὰ σου χαράξω ἐδῶ ὀραῖα πράγματα», λέγει ἡ Πεταλούδα. «Ἡμπορεῖς νὰ βλέπης, ἀλλὰ πρόσεξε μὴ μὲ σπρώξῃς. Πρῶτα σχεδιάζω τὸν πατέρα νὰ φαρεύῃ· δεν τοῦ δημοιάζει πολύ, ἀλλὰ ἡ μητέρα θὰ καταλάβῃ· σου σχεδιάζω καὶ τὸ καμάκι, ποὺ ἔσπασε, καὶ δίπλα τὸ καμάκι, ποὺ θὰ μᾶς φέρης. Αὐτός, ποὺ σχεδιάζω τώρα, εἰσαι σύ· δὲν εἰσαι βέβαια πολὺ δημοιος, ἀλλὰ μὴ σου κακοφανῇ, ποὺ δὲν σὲ ζωγραφίζω καλά· ἐδῶ εἶμαι ἐγὼ καὶ σου ἔξηγω, τί πρέπει νὰ κάμης. Λοιπὸν πάρε το καὶ πήγαινε γρήγορα· θὰ τραβήξῃς ἵσα τὸν ἀνήφορον». Καὶ τοῦ ἔδειξε μὲ τὸ χέρι τὴν διεύθυνσιν.

10. Ο ξένος ἐμειδίασε καὶ ἐσκέψθη ὅτι μάχη γίνεται κάπου πλησίον καὶ τὸν ἔστελλεν εἰς τὴν φυλὴν τοῦ πατρός τῆς διὰ νὰ ἔλθῃ βοήθεια. "Ελαθε λοιπὸν τὸν φλοιὸν τῆς λεύκης, ἐκοίταξε τὰ χαράγματα μὲ προσοχήν, ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἐνόσης καλῶς τὴν παραγγελίαν καὶ ἀμέσως ἔφυγε καὶ ἔγινε ἀφαντος πορευόμενος διὰ τοῦ δάσους.

Ἡ Πεταλούδα ἐκάθισεν εἰς τὴν χλόην εὐχαριστημένη, διέτει μετ' ὀλίγον θὰ ἐπανήρχετο δ ἔνος μὲ τὸ καμάκι εἰς τὰς χεῖρας.

— «Τί ἔκαμνες τόση ὥρα Πεταλούδα;» ἐρωτᾷ μετ' ὀλίγον δ πατήρ, ἀφοῦ εἶχε πλέον διορθώσει τὸ καμάκι.

— «Ἐκαμα μιὰ δουλειὰ δική μου», ἀπαντᾷ ἡ Πεταλούδα. «Ἀλλο μὴ ἐρωτᾶς· ύστερα ἀπὸ λίγο θὰ τὸ μάθης καὶ θὰ παραξενεύθῃς πολύ».

11. Ο ξένος κρατῶν εἰς τὴν χειρά του τὸν φλοιὸν ἔθάδιζε ταχέως χωρὶς καὶ αὐτὸς νὰ γνωρίζῃ τὸ τέρμα τῆς πορείας του. Τυχαίως ἔφθασεν εἰς τὸ σπήλαιον τοῦ Σιγανοῦ καὶ εἶδε τὴν σύζυγόν του Λογοῦ νὰ κάθηται εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ σπηλαίου μαζὶ μὲ ἄλλας γυναικας. Τὴν ἀνε-

Εκένησε τὴν κεφαλὴν διὰ νὰ δεῖξῃ ὅτι ἐνόησε καλῶς
τὴν παραγγελίαν

γνώρισεν ἀμέσως, διότι εἶχε μεγάλην ὁμοιότητα μὲ τὴν Πεταλούδαν.

Μὲ πολλὴν εὐγένειαν καὶ μὲ τὸ μειδίαμα εἰς τὰ χεῖλη δίδει τὸν φλοιὸν εἰς τὴν Λογοῦ.

12. Μόλις αὕτη παρετήρησε μετὰ προσοχῆς τὰ χαράγματα, ἥρχισε νὰ κραυγάζῃ καὶ ἐπετέθη κατὰ τοῦ ξένου, τὸν ὅποιον ἐκακοποίησεν. Ἐσπευσαν ἀμέσως καὶ αἱ ἄλλαι γυναῖκες ἐναντίον του, καὶ ἀφοῦ τὸν ἔρριψαν κάτω εἰς τὸν πηλόν, τότε μόνον ἡρώτησαν τὴν Λογοῦ, τί συμβαίνει.

«Δὲν βλέπετε ἐδῶ;» λέγει, «ἐτρύπησε τὸν ἄντρα μου μὲ τὸ κοντάρι, καὶ ἡ καημένη ἡ Πεταλούδα μου ἐτρόμαξε καὶ ἐχώθηκε κάτω ἀπὸ τὰ κλαδιά».

Αφοῦ καὶ αἱ ἄλλαι εἶδον τὰ χαράγματα, ἐπείσθησαν ἀκραδάντως ὅτι ἐκακοποίηθη ὁ Σιγανὸς καὶ εἶπον. «Εἶναι φοβερόν, εἶναι ἀποτρόπαιον! Εἶχε τὴν τόλμην νὰ ἔλθῃ ὁ ἴδιος νὰ μᾶς ἀναγγείλῃ τὸ κακόν, ποὺ ἔκαμε».

13. Ἐκάλεσαν ἀμέσως τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς φυλῆς καὶ ἀπεφάσισαν, πρὶν τιμωρήσουν τὸν ξένον, νὰ μεταβοῦν εἰς τὸν ποταμὸν διὰ νὰ ἀναζητήσουν τὸν Σιγανὸν καὶ τὴν Πεταλούδαν.

Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸν ὁ ἀτυχῆς ξένος ἐστενοχωρήθη πολύ· διότι καὶ ἐδάρη καὶ ἐκυλίσθη εἰς τὸν πηλὸν καὶ ὑδρίσθη, μιολονότι τίποτε δὲν ἐννοοῦσε ἀπὸ ὅτι τοῦ ἔλεγον· ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ εἶναι ὕδρεις αἱ ἄγριαι φωναί, τὰς ὁποίας τοῦ ἀπηύθυναν.

14. Τέλος ἐξεκίνησαν ὅλοι μαζὶ μὲ τὸν ξένον καὶ ἔφθασαν εἰς τὰς ὅχθας τοῦ ποταμοῦ.

Ἐκεῖ εὗρον τὸν Σιγανὸν νὰ φαρεύῃ ἡσύχως μὲ τὸ καμάκι του, τὸ ὅποιον εἶχε καλῶς ἐπισκεύασει, τὴν δὲ Πεταλούδαν νὰ συλλέγῃ ἀνθηρά καὶ νὰ κάμνῃ ἀνθοδέσμας.

«Νά τος», εἶπεν ἡ Πεταλούδα· «μὰ δὲν σου εἴπα νὰ φέρης καὶ τόσο κόσμο μαζί σου!» Ο Σιγανὸς ἐξεπλάγη,

ὅταν εἶδεν ὅλους αὐτοὺς καὶ εἶπε μέσα του ὅτι κάτι κακὸν συμβαίνει.

15. Πρώτη ἔφθασεν ἡ Δογοῦ μὲ τὰς φίλας της, αἱ δόποῖαι ἐκράτουν καλῶς τὸν ξένον, κατόπιν δὲ ὁ ἀρχηγὸς τῆς φυλῆς μὲ τοὺς ὑπαρχηγοὺς καὶ τοὺς ἄλλους ἀξιωματούχους καὶ μὲ ὅλην τὴν φυλὴν κατὰ σειρὰν ἵεραρχίας.

Εἰς ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν πλησιάζει τὸν σιγανὸν μὲ θυμὸν καὶ τοῦ λέγει : «Ἐξήγγησέ μας, τί συμβάνει ἐδῶ» !

— «Δὲν ἡξεύρω τίποτε», ἀπαντᾷ ἐκεῖνος καὶ μὲ ἔκπληξίν του δι’ ὅλα αὐτὰ προσθέτει : «Μὰ ἐπὶ τέλους δὲν ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ σπάσῃ τὸ καμάκι του χωρίς νὰ τοῦ φορτωθῇ ὅλο-κληρη ἡ φυλὴ του ; Πολὺ ἀνακατεύεσθε μὲ ξένας ὑποθέσεις» .

16. Ἐν τῷ μεταξὺ η Πεταλούδα βλέπουσα τὴν μητέρα της καὶ τὰς ἄλλας γυναικας νὰ βαστοῦν τὸν ξένον καὶ ἄλλαι νὰ τὸν κτυποῦν, ἄλλαι νὰ τὸν σπρώχγουν, φωνάζει μὲ θυμόν : «Μὰ τί τοῦ κάμνετε αὐτοῦ τοῦ καλοῦ μου ξένου;»

— «Ποὺ εἶναι αὐτοὶ ποὺ σὲ ἐκτύπησαν παιδί μου ;» ἔρω-τᾷ τὴν Πεταλούδαν μὲ ἀδημονίαν ἡ μήτηρ της.

— «Κανεὶς δὲν μὲ ἐκτύπησε, μητέρα· ὁ μόνος μας ἐπι-σκέπτης ἦτο αὐτὸς· ὁ ταλαίπωρος, ποὺ προσπαθεῖτε σεῖς νὰ τὸν πνίξετε. Μὰ τί ἐπάθατε ;»

17. Τότε τῆς ἐξήγγησεν ἡ μητέρα της ὅτι ἀπὸ τὰ χαρά-γματα τοῦ φλοιοῦ ἐνόησεν ὅτι περιέπεσαν εἰς ἐνέδραν κακῶν ἀνθρώπων καὶ ἥλθον νὰ τοὺς σώσουν.

— «Μὰ ἐγὼ ἔκαμα τὰ χαράγματα διὰ νὰ καταλάβετε νὰ μᾶς στείλετε τὸ καμάκι του πατέρα, ποὺ ἦτο ἐπάνω ἀπὸ τὸ τζάκι· γιατὶ τὸ ἄλλο μας εἴχε σπάσει καὶ δὲν εἴχαμε μὲ τί νὰ φαρέψωμε» .

«Α ! παλιοκόριτσο !», ἐφώναξε ἔνας ἀπὸ τοὺς ἀξιω-ματικούς. «Ἐσήκωσες ὅλην τὴν φυλὴ στὸ ποδάρι !»

— «Δὲν φταίω ἐγώ, ἀν ἐσεῖς δὲν ἐκαταλάβατε ἔνα τόσο μικρὸ πρᾶγμα» .

18. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς φυλῆς, ἀφοῦ ἤκουσε τὰς ἐξηγήσεις τῆς Πεταλούδας, ἐγέλασε διὰ τὴν ἀστείαν παρεξήγησιν, ἐγέλασαν δὲ καὶ ὅλοι μαζί, ἀλλὰ τοὺς ἔκαμεν ἐντύπωσιν ἡ προσπάθεια τῆς Πεταλούδας νὰ συνεννοηθῇ μὲ χαράγματα.

Τέλος δ ἀρχηγὸς εἶπε εἰς τὴν Πεταλούδαν: «Μὲ τὰ χαράγματά σου εἰς τὸν φλοιὸν τῆς λεύκης ἔκαμες μίαν σπουδαίαν ἀνακάλυψιν. Μετὰ πολλοὺς αἰώνας τὰ χαράγματα αὐτὰ τὰ ὀνομάζουν γραφήν· διότι, ἔπειτα ἀπὸ τὰ παράξενα αὐτὰ σχεδιαγραφήματα, οἱ ἄνθρωποι θὰ κάμουν τὰ εἴκοσι τέσσαρα γράμματα καὶ μὲ αὐτὰ θὰ γραπορῇ ἔκαστος νὰ γράψῃ καὶ νὰ διαβάζῃ χωρὶς παρεξηγήσεις καὶ χωρὶς λάθη».

2. Τὰ πρῶτα γράμματα.

1. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς Πεταλούδας μέχρι τῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν δρόσιαν κατώρθωσεν ὁ ἄνθρωπος νὰ γράψῃ τὰς σκέψεις του μὲ γράμματα, σπως περίπου ἡμεῖς σήμερον, παρῆλθον δεκάδες αἰώνων.

Ἄλλὰ κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα πῶς κατώρθωνται οἱ ἄνθρωποι νὰ γράψουν τὰς σκέψεις των ἢ τὰς ἐπιθυμίας των πρὸς τοὺς μακρὰν αὐτῶν εὑρισκομένους; Μὲ διαφόρους τρόπους βεβαίως, οἱ δρόσοι εἶχον μεγαλυτέραν ὁμοιότητα μὲ τὴν γραφὴν τῆς Πεταλούδας παρὰ μὲ τὴν γραφὴν τὴν ἴδιαν μας.

2. Ἰδού τί μᾶς διηγεῖται ὁ "Ομηρος, ὁ δρόσος ἔζησε χίλια περίπου ἔτη πρὸ Χριστοῦ.

"Εθασάλευε ποτε εἰς τὸ "Αργος ὁ Προΐτος, ὁ δρόσος εἶχε σύζυγον τὴν "Αντειαν, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Λυκίας "Ιοβάτου. Εἰς τὸ "Αργος ἔζη τότε εἰς εὔγενης καὶ ωραιότατος νέος ὀνομαζόμενος Βελλεροφόντης, δεῖτις ἦτο ἀ-

κόμη προικισμένος ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ γενναιότητα καὶ ρώμην
ὑπεράνθρωπον.

3. Ἡ Ἀντεια ἐφθόνησε τὸν νέον τοῦτον καὶ τὸν κα-
τηγόρησεν εἰς τὸν ἄνδρα τῆς ὅτι δῆθεν ἐσκέπτετο νὰ ἀρπά-
σῃ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀργους ἀπό τὸν Προῖτον· «ἄν ἀγα-
πᾶς τὴν ζωήν σου», λέγει εἰς τὸν Προῖτον, «νὰ φονεύσῃς
ἔξαπαντος τὸν Βελλεροφόντην».

Ο Προῖτος ἐπίστευε τοὺς λόγους τῆς γυναικός του καὶ
ἐσκέψθη, κατὰ ποίον τρόπον θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξαφανίσῃ αὐτόν·
διότι ὁ ἕδιος νὰ τὸν φονεύσῃ δὲν ἥθελησεν. Ο Βελλεροφόν-
της ἥγαπατο καὶ ἐτιμάτο ὑπὸ τῶν Ἀργείων διὰ τὴν εὐγέ-
νειαν καὶ τὴν ρώμην αὐτοῦ, θὰ δισηρέστει δὲ καὶ θὰ ἐξώρ-
γιζεν αὐτοὺς σφόδρα ὁ ἀναίτιος θάνατός του.

4. Διὰ τοῦτο ὁ Προῖτος πέμπει αὐτὸν εἰς τὴν Λυκίαν
πρὸς τὸν πενθερόν του Ἰοβάτην, ἵνα ἐκεῖνος τὸν φονεύσῃ.
Ἄλλὰ ποῖος θὰ ἔλεγεν εἰς τὸν Ἰοβάτην τὸν σκοπόν, διὰ
τὸν δποῖον ἐπέμπετο ἐκεῖ ὁ Βελλεροφόντης;

Ίδου τί ἐσοφίσθη ὁ Προῖτος· ἔλαθε ἔυλίνην πινακίδα
καὶ ἔχάραξεν ἐπάνω σημεῖα σημαίνοντα θάνατον, σίον ἔψος
ἔμπεπηγμένον εἰς τὸ στῆθος ἀνθρώπου, μάχαιραν ἐπὶ τοῦ
λαιμοῦ καὶ ἀλλα τριαντα. Τὴν πινακίδα αὐτὴν ἐκάλυψε δι’
ἄλλης πινακίδος καὶ οὕτω μὲ κεκαλυμμένα τὰ σημεῖα ἔδωκε
τὴν πινακίδα εἰς τὸν Βελλεροφόντην, ἵνα κομίσῃ αὐτὴν εἰς
τὸν Ἰοβάτην, ὡς θὰ ἐδίδοιεν ἡμεῖς ἐπιστολήν.

5. Ο Ἰοβάτης ἐδέχθη τὸν Βελλεροφόντην εἰς τὸν φιλό-
ξενον σίκον αὐτοῦ καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐξένισεν. Ἄλλὰ ἔταν
ἀπέσπασε τὰς πινακίδας καὶ εἶδε τὰ δλέθρια χαράγματα,
διέταξεν αὐτὸν νὰ φονεύσῃ τὴν φοιτερὰν Χίμαιραν, ἡ δποία
ἥτο τέρχει ἔχον κορμὸν αἰγός, κεφαλὴν λέοντος καὶ οὐρὰν
δράκοντος. Ἔνόμιζεν ὁ Ἰοβάτης ὅτι θὰ κατεσπαράσσετο ὑπ’
αὐτῆς ὁ Βελλεροφόντης καὶ οὕτω θὰ ἐξετελεῖτο ἡ παραγ-
γελία τοῦ γαμβροῦ του Προίτου.

’Αλλ’ ὁ Βελλεροφόντης ἐπικαλεσθεὶς τὴν βοήθειαν τῶν θεῶν κατάρθωσε νὰ φονεύσῃ τὴν Χίμαιραν.

6. Ὁ Ἰοβάτης ἔξεπλάγη μὲν διὰ τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο κατέρθωμα τοῦ Βελλεροφόντου, ἀλλ’ οὐδὲν ὑπωπτεύθη. Ὅταν δῆμος ἔπειμψεν αὐτὸν πρὸς ἐκτέλεσιν ἄλλων ἐπικινδύνων ἀθλῶν καὶ ὁ Βελλεροφόντης ἔξήρχετο πάντοτε νικητής, ἐνόργεν ὁ Ἰοβάτης ὅτι ὁ ὑπὸ αὐτοῦ ἔνειζόμενος νεανίας ἦτο υἱὸς θεοῦ. Καὶ ὅντως ἐλέγετο ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος.

7. Καὶ ἄλλοι λαοὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πολιτισμοῦ των δι’ εἰκόνων καὶ συμβολικῶν σημείων προσεπάθουν νὰ ἐκφράσουν τὰς σκέψεις των.

Οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι εἰς τὴν πρόσοψιν τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀσίριδος εἶχον ἐπιγράψει πέντε εἰκόνας, παιδίον, γέροντα ἵερακα, ἰχθὺν καὶ ἵπποπόταμον. Αἱ εἰκόνες αὗται ἦσαν διαδοχικαὶ ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, εἰς μίαν γραμμήν, ὥσπερ τὰ γράμματα ἐπιγραφῆς, καὶ ἀπετέλουν πράγματι ἐπιγραφῆν, ἐξέφραζον ἐν διανόημα. Ὁ Αἰγύπτιος, ὁ ὅποῖς προσέβλεπεν εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, ἀνεγίνωσκε, νέοι καὶ γέροντες, ὁ θεὸς μισεῖ τὸ κακόν.

Δηλαδὴ ἡ εἰκὼν τοῦ παιδίου ἐσήμαινε πάντα νέον ἄνθρωπον, ὥσπερ καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ γέροντος πάντα μεγάλης ἥλικίας ἄνθρωπον, εἴτε ἄνδρα εἴτε γυναῖκα, ὁ ἱέραξ ἐσήμαινε τὸν θεόν, διέτι ἦτο τὸ ταχύτερον εἰς τὴν πτῆσιν, τὸ μεγαλοπρεπέστερον, ἀλλὰ καὶ τὸ φοβερώτερον πτηνόν. Ἄλλα πῶς συμβαίνει ὅστε ἡ εἰκὼν τοῦ ἵχθυος νὰ σημαίνῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ μισῶ, ἡ δὲ εἰκὼν τοῦ ἵπποποτάμου τὴν ἔννοιαν τοῦ κακοῦ; Αὐτὸ δὲν τὸ γνωρίζομεν.

8. Ἐνῷ λοιπὸν οἱ Ἑλληνες καὶ οἱ παλαιότεροι Αἰγύπτιοι προσεπάθουν νὰ ἐκφράζουν τὰς σκέψεις των μὲ διάφορα συμβολικὰ σημεῖα, ἐκαστον τῶν ὅποιων ἐσήμαινε μίαν

έννοιαν, μίαν ίδεαν, εἰς ἄλλος λαὸς περισσότερον πολιτισμένος ἀπὸ τοὺς "Ελληνας ἐχρησιμοποίει πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον σύμβολα, ἔκαστον τῶν ὁποίων ἐσήμαινε φωνὴν καὶ ὅχι ίδεαν, ἐχρησιμοποίει δηλαδὴ γράμματα, ὅπως καὶ ήμεῖς σήμερον.

"Ο λαὸς οὗτος εἶναι οἱ Φοίνικες, οἱ ὅποιοι κατέκουν εἰς τὰ ἀνατολικὰ παράλια τῆς μεσογείου θαλάσσης ἀπέναντι τῆς Κύπρου, εἰς τὴν χώραν τὴν καλουμένην Φοινίκην.

9. Οἱ Φοίνικες ἥσαν ἔμποροι καὶ τολμηροὶ θαλασσοπόροι. Χάριν τῆς ἔμπορίας διέπλεον ὅλην τὴν Μεσόγειον καὶ εἶχον ἔμπορικὴν ἐπιμειάν μὲ δῆλους τοὺς λαοὺς τῆς Μεσογείου, περισσότερον δὲ μὲ τοὺς "Ελληνας, οἱ ὅποιοι ἥσαν ἐπίσης θαλασσοπόροι καὶ ἔμποροι. Ἐκ τῆς τοιαύτης μετὰ τῶν Φοινίκων ἐπιμειάς οἱ "Ελληνες ἐκέρδισαν πολλὰ ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν τῶν Φοινίκων καὶ πρὸ πάντων ἔλαθον παρ' αὐτῶν τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, τὰ ὅποια κατ' ἀρχὰς ἥσαν εἴκοσι δύο, βραδύτερον δὲ ἔγιναν εἴκοσι τέσσαρα, αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ ὅποια καὶ ήμεῖς σήμερον μεταχειρίζόμεθα πρὸς ἔγγραφον ἔκφρασιν τῶν διανοημάτων μας.

Λέγουν ἐν τούτοις ὅτι τὰ γράμματα ταῦτα δὲν εἶναι ἀνακάλυψις τῶν Φοινίκων, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτοὶ τὰ ἐδανείσθησαν παρ' ἄλλων, παρὰ τῶν γειτόνων των Αἰγυπτίων, τῶν ὁποίων τὸ ἰδεογραφικὸν σύστημα εἶχεν ἀναπτυχθῆ σὺν τῷ χρόνῳ εἰς φωνογραφικόν.

3. Οἱ ἀριθμοὶ

1. Εὔκολον εἶναι νὰ ἔννοιήσωμεν πόσον εὐεργετικὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶναι τὰ εἰκοσιτέσσαρα γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου. Ἀλλ' ἵσως δὲν ἐσκέφθημεν τὴν εὐεργετικότητα μιᾶς ἄλλης ὁμάδος συμβολικῶν σημείων, τὰ ὅποια μεταχειρίζόμεθα εἰς πᾶσαν στιγμὴν τῆς ζωῆς μας. Ἐννοῶ τὰ δέκα ἀριθμητικὰ σημεῖα τὰ ὅποια λέγονται ἀραβικοὶ ἀριθμοί. Εἰς ἐν δευτερόλεπτον γράφομεν τόσους ἀριθμούς, διὰ τοὺς

δποίους θὰ ἔχρειαζόμεθα ἐν πρῶτον λεπτόν, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ τοὺς γράψωμεν δλογράφως. Ἀλλὰ αὐτὸν ἵσως εἶναι τὸ δλιγάτερον, ἐξ ὅσων ὡφελούμεθα διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν συμβόλων αὐτῶν.

2. Καὶ ἐνῷ τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου εἶναι τόσον παλαιά, ὅσον περίπου καὶ ἡ ἴστορία μας, δηλαδὴ τρισχιλίων ἑτῶν, τοὺς ἀραβικοὺς ἀριθμοὺς τοὺς ἐγνωρίσαμεν καὶ τοὺς μεταχειριζόμεθα μόλις πρὸ τεσσάρων περίπου αἰώνων.

Καὶ τώρα θὰ ἐρωτήσετε, «εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ εἶχον ἀριθμοὺς οἱ παλαιότεροι ἄνθρωποι;» Εἶχον βέβαια ἀριθμούς, ἀλλὰ τοὺς παρίστανον εἰς τὴν γραφὴν διὰ τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου· ἡ ἐπὶ τέλους τοὺς ἔγραφον δλογράφως, ὅπως καὶ ἡμεῖς πολλάκις κάμνομεν.

3. Ἀλλὰ πῶς ἔκαμναν τὰς ἀριθμητικὰς πράξεις; καὶ πρὸ πάντων, πῶς ἔκαμναν πολλαπλασιασμοὺς καὶ διαιρέσεις πολυψηφίων ἀριθμῶν; Ἡμεῖς σήμερον εἰς δλίγα λεπτὰ τῆς ὥρας δυνάμεθα νὰ κάμωμεν οἰανδήποτε ἀριθμητικὴν πρᾶξιν καὶ μὲ ἀπόλυτον ἀκρίβειαν· ἐνῷ οἱ ἀρχαῖοι πάσχαν ἀριθμητικὴν πρᾶξιν τὴν ἔκαμναν νοερῶς, ὅπως περίπου σήμερον οἱ ἀγράμματοι ἄνθρωποι. Καὶ ἡσαν βέβαια ἡσκημένοι εἰς τοῦτο· διότι ἡ ἀτέλεια τῶν ἀριθμητικῶν συμβόλων δὲν ἡμπόδισε τοὺς ἀρχαίους νὰ καλλιεργήσουν τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας· ἀλλ’ οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι οἱ ἀραβικοὶ ἀριθμοὶ διηγκόλυναν καταπληκτικῶς τὰς ἀριθμητικὰς πράξεις.

Ἄλλὰ διατὶ λέγονται ἀραβικοί; Προφανῶς διότι ἡσαν τῶν Ἀράβων, παρὰ τῶν ὅποίων ἡμεῖς τοὺς παρελάθομεν. Κατ’ ἀλήθειαν οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι εἶναι ἴνδικοι· διότι καὶ οἱ Ἀραβεῖς τοὺς παρέλαθον παρὰ τῶν Ἰνδῶν.

4. Πρόχειρος γραφική όλη.

1. Ήμεις σήμερον γράφοντες ἐπὶ τοῦ χάρτου πολὺ ὀλίγον ἢ καὶ οὐδόλως ὑπολογίζομεν τὴν ἀπαιτουμένην δαπάνην πρὸς ἀπόκτησίν του· σύρωμεν τὴν γραφίδα ἢ τὸ μολυβδοκόνδυλον καὶ προσπαθοῦμεν νὰ διατυπώσωμεν τὰς σκέψεις μας ἢ νὰ παραστήσωμεν ὅ,τι θέλομεν χωρὶς νὰ προσέχωμεν ἢ νὰ φοβούμεθα, μήπως δὲν μᾶς φθάσῃ τὸ χαρτί. Ἀρχίζομεν νὰ γράψωμεν μίαν ἐπιστολὴν καί, ἀφοῦ γράψωμεν δύο ἢ τρεῖς σειράς, σχίζομεν τὸ χαρτί, διότι δὲν μᾶς ἥρεσεν ὁ τρόπος μὲ τὸν διποῖον ἡρχίσαμεν ἢ μᾶς ἐφάνη ἡ διατύπωσις τῶν διανοημάτων ἀσαφῆς ἢ ἀκομφός ἢ ἀνακριθῆς. Ζήτημα χάρτου διὰ τὰς ἀνάγκας μας σήμερον σχεδὸν δὲν ὑπάρχει.

’Αλλ’ ἄρα γε ὁμοίως, ὅπως ἡμεῖς, ἐχρησιμοποίουν τὸν χάρτην καὶ οἱ προγενέστεροί μας;

2. “Οτε ἡμην μαθητὴς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ ἔξετέλουν τὴν ἐπιβαλλομένην ὑπὸ τοῦ διδασκάλου μου κατ’ οἶκον γραφικὴν ἐργασίαν, ὥνειδιζόμην ὑπὸ τοῦ πάππου μου διὰ τὴν κακογραφίαν. Πάντοτε εἴχον κάτι νὰ εἴπω πρὸς δικαιολογίαν μου, πότε ὅτι δὲν ἦτο καλὴ ἡ πεννα, πότε ὅτι τὸ χαρτὶ εἴναι κακὸ καὶ ποτίζει ἄλλοτε ἔλεγον ἄλλας δικαιολογίας ἀπὸ ἐκείνας, τὰς διποίας εὐκόλως ἐφεύρισκει ἡ παιδικὴ σκέψις.

3. ’Απαντῶν εἰς τὰς δικαιολογίας αὐτὰς ὁ πάππος μου κάποτε μοῦ λέγει :

«Καὶ ποῦ νὰ ἕξευρες, παιδί μου, πῶς ἔμαθα ἐγὼ τὴν γραφήν, ὅταν ἡμην εἰς τὴν ἡλικίαν σου! Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, σχολεῖον δὲν εἴχαμε εἰς τὸ χωριό μας, οὔτε δάσκαλος ὑπῆρχε, ὅπως σήμερον, μισθοδοτούμενος ἀπὸ τὸ δημόσιον. Δάσκαλό μας εἴχαμε τὸν παπᾶ μας, τὸν μακαρίτην τὸν ΠαπαΓιώργη,

ὅ δποὶος εἶχε μάθει τὰ γράμματα εἰς τὸ "Αγιον Ὄρος, δπου ὑπῆρχον σχολεῖα καὶ κατώτερα καὶ ἀνώτερα. Οἱ μαθηταί του ὅλοι ἥμεθα πέντε ἔως ἕξ. Μᾶς ἐδίδασκε κατ' ἀρχὰς ἀνάγνωσιν εἰς τὸ Ψαλτήρι, καὶ ἀφοῦ κατωρθώναμε νὰ ξεχωρίζωμε τὰ γράμματα τὸ ἔνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, τότε μᾶς ἐδίδασκε τὴν γραφὴν ἐπάνω εἰς τὸ κολοκύθι, ἐπάνω εἰς τὸ φλασκί ! »

4. Δὲν ἥξευρα, ἀν ὁ πάππος μου ἐσοθαρεύετο ἢ ἥθελε νὰ μὲ ἐμπαίξῃ. "Οταν ἤκουσα τοὺς τελευταίους λόγους του, ἐστήλωσα τοὺς ὀφθαλμούς μου ἐπάνω του καὶ ἔμεινα ἀφωνος.

«Παραξενεύεσαι βέβαια», μοῦ λέγει, «καὶ δὲν ἔχεις ἄδικον. Τὸ χαρτὶ τότε τὸ μετεχειρίζόμεθα μόνον εἰς συμφωνητικά, εἰς προικοσύμφωνα καὶ πολὺ σπανίως εἰς ἐπιστολάς· ἡτο βέβαια καὶ ἀκριβότερο παρὰ τώρα, ἀλλὰ καὶ τὰ χρήματα ἥσαν πολὺ διλιγώτερα· ἐνῷ τὰ φλασκιὰ τὰ ἐπαίρναμε ἀπὸ τὸν κῆπόν μας. Ἐπάνω λοιπὸν εἰς τὸ κολοκύθι καὶ μὲ πέννα ἀπὸ πτερὸν ἐγράφαμε τὰς ἀσκήσεις μας καὶ τὰ θέματά μας. Ἀφοῦ τὰ ἔθλεπε καὶ τὰ διώρθωνε ὁ δάσκαλος, τὰ ἐσθήναμε μὲ ἔνα πανγὶ βρεγμένο καὶ ἐγράφαμε ἄλλα.»

5. Ἡ ἐκπληξίς μου ἔγινε ἀκομη μεγαλυτέρα, ὅταν ἔξακολουθῶν ὁ πάππος μου, μοῦ εἶπε: «Γιατὶ μὲ κοιτάζεις ἔτσι; δὲν μὲ πιστεύεις; περίμενε καὶ θὰ ιδῆς».

Σηκώνεται ἀμέσως ἀπὸ τὸ σκαμνὶ του καὶ ἀναζητεῖ ἔνα φλασκί. Τὰ φλασκιὰ εἰς τὸ σπίτι μας, ὅπως καὶ εἰς δλων τῶν ἀγροτῶν τὰ σπίτια, ἥσαν ἀπὸ τὰ προχειρότερα πράγματα· τὰ μετεχειρίζόμεθα ὡς δοχεῖα οἴνου, ὑδατος, ἐνίστε καὶ ἔλαιου, ἀρκετὰ δὲ ἥσαν κρεμασμένα εἰς τὴν δροφὴν τοῦ σπιτιοῦ διὰ νὰ ξηραίνονται.

"Ελαθε λοιπὸν ἐν ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὸ ἔφερε εἰς τὸ τραπέζι, δπου ἐγὼ μὲ τὴν ἀνεσίν μου ἐγραφον. "Ημην ἀγυπόμονος νὰ ἴδω τὸ γράψιμο στὸ κολοκύθι.

«Περίμενε μιὰ στιγμὴ ἀκόμη», μοῦ λέγει, καὶ καταβαίνει εἰς τὴν αὐλήν. Μετ' ὅλιγον ἔρχεται κρατῶν εἰς τὴν χεῖρά του ἐν πτερόν. «Αὐτό», μοῦ λέγει, «εἶναι πτερὸν ἀπὸ πτέρυγα χήνας καὶ τώρα ἀμέσως θὰ τὸ μεταβάλω εἰς πένναν». Καί, ἐνῷ ἔλεγεν αὐτά, ἐξήγαγε τὸ μαχαιρίδιόν του, ἔκοψε πλαγίως τὴν ρίζαν τοῦ πτεροῦ καὶ τὴν μετέβαλε εἰς γραφίδα· κατόπιν τὴν ἐδύθισεν εἰς τὸ μελανοδοχεῖον καὶ ἤρχισε

νὰ γράψῃ ἐπὶ τῆς κολοκύνθης, μεθ' ὅσης εὔκολίας ἔγραψον ἐγὼ ἐπὶ τοῦ χάρτου.

6. Ἀφοῦ δὲ καὶ ἐγὼ ἐδοκίμασα τὴν γραφὴν ἐπὶ τῆς κολοκύνθης καὶ ἴκανοποίησα τὴν περιέργειάν μου, μοῦ λέγει:

«Εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἐφροντίζαμε καὶ εὑρίσκαμε πτερὰ ἀπὸ ἵερακας καὶ ἀπὸ ἄλλα μεγάλα σαρκοδόρα

πτηνά. "Ε! λοιπόν, οἱ πέννες, ποὺ ἐκάμναμε ἀπὸ τὰ πτερά
κυτῶν τῶν πτηνῶν, ἵσαν πολὺ καλύτερες ἀπὸ τίς πέννες
ποὺ μεταχειρίζεσθε ἐσεῖς τώρα».

"Εσφιξα τὰ χεῖλη μου δυσπιστῶν εἰς τοὺς λόγους τοῦ
πάππου μου.

«Παραξενεύεσαι;» μοῦ λέγει. «ἀλλὰ πόσες φορὲς σὲ
ἀκούω νὰ παραπονήσαι ὅτι ἐσκούριασε ἡ πέννα σου καὶ
δὲν γράφει καλά; Ἀλλάσσεις δύο ἢ τρεῖς πέννες τὴν ἑδδο-
μάδα καὶ δὲν ἔχεις ἀδικον, διότι πράγματι δ σίδηρος δξι-
δοῦται καὶ ἡ πέννα χάνει τὴν εὐκαμψίαν της. Τὸ πτερὸν
ὅμως δὲν παθαίνει τίποτε· μίαν πένναν ἀπὸ πτερὸν ἕρχ-
κος ἥμπορεὶς νὰ τὴν μεταχειρίζεσαι ἐπὶ μῆνα καὶ περισσό-
τερον· ἀν εἶναι δὲ ἀπὸ πτερὸν ἀέτειον, ἡ ἀντοχὴ της εἶναι
ἀκόμη μεγαλυτέρα».

5. Ο πάπυρος.

1. "Οσον ἀνερχόμεθα εἰς παλαιοτέρους χρόνους, τόσον
τοῦ χάρτου ἡ χρῆσις εἶναι δαπανηροτέρα καὶ σπανιωτέρα.
Ἐὰν δὲ φθάσωμεν εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἐνδόξου ἀρχαιό-
τητος, εἰς τὸν αἰώνα τοῦ Περικλέους, ὅτε ἦτο ἡ ὑψίστη
ἀκμὴ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τότε ἡ ὕλη, ἐπὶ τῆς ὁποίας
ἔγραφον, ἦτο ἀκόμη σπανιωτέρα.

Ἐγράφοντο βεβαίως τότε οἱ νόμοι καὶ τὰ ψηφίσματα
τῶν πολιτειῶν ἐπὶ μαρμαρίνων πλακῶν ἢ καὶ ἐπὶ χαλκῶν
ἢ λασμάτων· ἀλλὰ αἱ ἀνάγκαι τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινω-
νίας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ πληρωθῶσι μὲ τὴν ἐπὶ τῶν σκλη-
ρῶν τούτων ὕλων γραφήν. Αἱ καθημεριναὶ ἴδιως ἀνάγκαι
τῶν ἴδιωτῶν ἀπῆτουν γραφικὴν ὕλην μαλακήν, εὐκόλως
χρησιμοποιουμένην, ὡς εἶναι περίπου ὁ ἴδικός μας χάρτης.

2. Καὶ ὑπῆρχε τοιαύτη ὕλη εἰς τοὺς ἀρχαίους ὑπῆρ-
χεν δ πάπυρος. Ἐπὶ παπύρου ἔγραφον οἱ ἴδιωται τοὺς
λογαριασμούς των, τὰ μεταξύ των συμβόλαια καὶ ὅ,τι ἀλλο

ήτο ἀνάγκη νὰ διατυπωθῇ ἐγγράφως· ἐπίσης ἐπὶ παπύρου ἔγραφον οἱ συγγραφεῖς τὰ συγγράμματά των, οἱ ρήτορες τοὺς λόγους των καὶ οἱ ποιηταὶ τὰ ποιήματά των· ἀλλ' ἡ χρῆσις ἐγίνετο μετὰ φειδοῦς, διότι δὲ πάπυρος δὲν ἦτο μὲν πρᾶγμα δυσαπόκτητον, ὅχι δημως καὶ πολὺ εὔωνον, οὐδὲ προσιτὸν εἰς τοὺς πένητας.

3. Ἐν φύλλον παπύρου ἵσον περίπου πρὸς ἡμίσειαν κόλλαν συνήθους χάρτου γραφῆς ἐστοίχιζε περὶ τὰς δέκα ἔως δεκαπέντε σημερινὰς δραχμάς. Καὶ προκειμένου νὰ συνταχθῇ συμβόλαιον ἐπ' αὐτῷ ἦ νὰ γραφῇ βιβλίον ἡγοράζετο, ἀλλὰ διὰ τὰς καθημερινὰς προχείρους σημειώσεις ἢ λογαριασμούς, παραδείγματος χάριν ἐνὸς ἐμπόρου ἢ βιομηχάνου, ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμοποιῆται τόσον δαπανηρὸς χάρτης; Ἀλλὰ καὶ οἱ μαθηταί, οἱ ὅποιοι διὰ τὴν ἀσκησιν αὐτῶν εἰς τὴν γραφήν, εἰς τὴν γραμματικήν, εἰς τὰ θέματα, εἰς τὴν λύσιν προβλημάτων εἶχον ἀνάγκην μεγάλης ποσότητος γραφικῆς ὑλῆς, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμοποιοῦν πάπυρον.

4. Πρὸς πλήρωσιν τῶν τοιούτων ἀναγκῶν οἱ ἀρχαῖοι εἶχον ἐφεύρει ἄλλο μέσον πολὺ πρόχειρον καὶ εὔαπόκτητον, εἶχον τὰς κεκηρωμένας πινακίδας.

Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν, τί εἶναι αἱ πινακίδες αὗται, ἀς ἀναμνησθῶμεν τὰ μέσα τῆς γραφῆς, τὰ ὅποια μετεχειρίσθημεν ὅλοι μας, ὅταν ἔξ ἦ ἐπτὰ ἑπτῶν παιδία ἐπεχειρήσαμεν διὰ πρώτην φορὰν νὰ γράψωμεν, ἀς ἐνθυμηθῶμεν τὴν πλάκα μας καὶ τὸ κονδύλιόν μας.

5. Ἡ κεκηρωμένη πινακὶς ἦτο ὅμοία μὲ τὴν πλάκα καὶ τῶν αὐτῶν περίπου διαστάσεων· ἀλλ' ἀντὶ τοῦ σχιστολίθου ἀς φαντασθῶμεν λεπτὴν καὶ λείαν σανίδα. Ὁμοίως ἀντὶ κονδυλίου ἀς φαντασθῶμεν ἐν ἴσομέγεθες ἔνδιπλη σκληρόν, αἰχμηρὸν εἰς τὸ ἔν ἄκρον, δημως ἀκριθῶς τὸ κονδύλιον, ἀμβλὺ δὲ εἰς τὸ ἄλλο· αὐτὸ δὲ ἦτο ἡ γραφίς. Ἡ σκιὰς

έκαλύπτετο διὰ λεπτοῦ στρώματος κηροῦ, κατ' ἀμφοτέρας τὰς πλευράς, συνήθως μέλανος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου διὰ τῆς γραφίδος ἔχάρασσον τὰ γράμματα καὶ δ, τι ἀλλοῦ ηθελον. "Οταν δὲ ηθελον νὰ διαγράψουν τὰ γραφέντα, ἐπετύγχανον τοῦτο διὰ τοῦ ἀμβλέος ἄκρου τῆς γραφίδος ἀφανίζοντες τὰ χαράγματα. Τοιαῦται μαθητικαὶ πινακίδες τοῦ τρίτου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος ἐσώθησαν μέχρις ήμων ἐντὸς Αἰγυπτιακῶν τάφων. Εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν εἶναι χαραγμέναι γράμματικαὶ ἀσκήσεις, καὶ εἰς ἄλλην ἀτεχγος προσωπογραφία, η ὅποια πιθανῶς εἶναι γελοιογραφία τοῦ διδασκάλου.

6. Τώρα θὰ ἔχετε τὴν περιέργειαν νὰ μάθετε, ἀπὸ ποίαν ὥλην κατεσκευάζετο διάπυρος.

Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου αἱ εἰδήσεις μας δὲν εἶναι καθολοκληρίαν ἐξηκριβωμέναι. Ο πάπυρος εἶναι φυτὸν δονακοειδές, δηλαδὴ ὅμοιον πρὸς κάλαμον, ἐφύετο δὲ εἰς τὰ τέλματα τοῦ Νείλου, ὅπου ἐκαλλιεργοῦντο μεγάλοι δονακῶνες χάριν κατασκευῆς τοῦ φερωνύμου χάρτου.

Αφοῦ ἐκόπτετο τὸ στέλεχος τοῦ φυτοῦ τούτου, ἐσχίζοντο αἱ ἵνες αὐτοῦ ὡς ἀποχωρίζονται αἱ ἵνες τοῦ καλάμου. Τὰς ἵνας ταύτας ἔθετον ἐπὶ σανίδος, τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης παραλλήλως, κατόπιν δὲ ἔθετον ἄλλας ἵνας ὑπεράγω αὐτῶν σταυροειδῶς καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν κάτω· ἐπειτα δὲ ἐκάλυπτον τὸ στρώμα τοῦτο διὰ τῆς ίλνος τοῦ Νείλου. Περὶ αὐτῆς λέγουν ὅτι εἶχεν ἴξωδεις τινὰς ἰδιότητας, αἱ ὅποιαι συνετέλουν εἰς τὴν συγκόλλησιν τῶν ἵνῶν μεταξύ των καὶ οὕτω ἀπετελεῖτο ἐν συνεχεῖς στρώματα.

Τὸ οὕτω ἀποτελεσθὲν στρώμα ἐξηραίνετο εἰς τὸν Ηλιον, ἐπειτα δὲ διὰ καταλλήλου ἐπεξεργασίας καθίστατο λεῖον ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς, ἐπὶ τῆς ὅποιας καὶ ἐγράφετο· ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας, τῆς τραχείας, σπανίως καὶ μόνον ἐν ἀνάγκῃ ἐγράφετο.

6. Ἡ περγαμηνή.

1. Ός γραφικὴ ὕλη ἔχρησμοποιεῖτο ἀπὸ ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς καὶ τὸ καπειργασμένον δέρμα τῶν ζύρων, μάλιστα δὲ ἑριφίων καὶ ἀρνίων, τὸ δποῖον ἐλέγετο διφθέρα.

Ἄλλῃ δηδη ἀπὸ τοῦ δευτέρου πρὸ Χριστοῦ αἰώνος ἐμφανίζεται αἱφνιδίως μὲ τεραστίαν ἀνάπτυξιν ἡ βιομηχανία τοῦ χάρτου ἐκ δέρματος ζύρων καὶ μάλιστα ἑριφίων.

2. Τίδον τί λέγουν οἱ παλαιοὶ περὶ τῆς αἱφνιδίας ἀναπτύξεως τοῦ χάρτου τούτου. Εἰς τὸν μετ' Ἀλεξανδρον χρόνους ἥκμαζον αἱ φιλολογικαὶ σπουδαὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐν Περγάμῳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Αἱ σχολαὶ τῶν πόλεων τούτων ἦσαν ἀντίτηλοι καὶ ἡ ἀντίτηλία των ὑπερέβη τὰ δρια τῶν φιλολογικῶν ἀγώνων, ὥστε οἱ θασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖοι ἀπηγόρευσαν τὴν ἔξαγωγὴν παπύρου. Ἡτο δὲ ἐποχὴ κατὰ τὴν δόσιαν δὲ θασιλεὺς τῆς Περγάμου Εὔμενης δὲ Β' μεγάλας κατέβαλλε φροντίδας πρὸς αὐξῆσιν τῆς ἐν Περγάμῳ βιβλιοθήκης· ἀλλὰ αἱ φροντίδες του αὗται προσέκρουσαν εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἔξαγωγῆς παπύρου.

Ἐνεκα τούτου κατεβλήθη μεγάλη προσπάθεια ἐν Περγάμῳ, δπως ἀντικατασταθῇ δὲ χάρτης δι' ἀλλης ὕλης, ὥστε οὔτε τῆς βιβλιοθήκης δὲ πλουτισμὸς νὰ διακοπῇ οὔτε αἱ ἄλλαι ἀνάγκαι τῶν ἰδιωτῶν καὶ τοῦ κράτους νὰ προσκρούσουν εἰς τὴν ἐκπλήρωσίν των.

3. Ἐπέστρεψαν λοιπὸν εἰς τὴν χρῆσιν τῶν διφθερῶν, τῶν ὁποίων ἡ βιομηχανία προήχθη τοσοῦτον, ὥστε γὰ κατασκευάζεται ἐξ αὐτῶν χάρτης ἀσυγκρίτως ἀνώτερος τοῦ ἐκ παπύρου· ὥνομάζεται δὲ δὲ χάρτης οὗτος περγαμηνὴ ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς βιομηχανίας του. Ἡ περγαμηνὴ ἦτο λευκὴ καὶ λεία κατ' ἀμφοτέρας τὰς πλευράς, λειοτέρα μὲν κατὰ τὴν ἀτριχον, ἀλλ' οὐδόλως προσέκοπτεν ἡ γραφὴ καὶ

ἐπὶ τῆς τριχωτῆς, διότι αἱ τρίχες μετ' ἐπιμελείας ἀφη-
ροῦντο· ὅθεν ἡ περγαμηνὴ ὑπερεῖχε τοῦ παπύρου κατὰ
τοῦτο, ὅτι ἐγράφετο εἰς ἀμφοτέρας τὰς πλευράς.

4. Ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἡ περγαμηνὴ ὑπερεῖχεν τοῦ πα-
πύρου. Διασφῶνται μέχρι σήμερον ἀπειρα ἀρχαῖα βιβλία
γεγραμμένα εἰς περγαμηνὰς φθάνοντα μέχρι τοῦ τετάρτου
μ. Χ. αἰώνος καὶ εἰς ἀρίστην κατάστασιν.

Ἄνευρέθησαν εἰς αἰγυπτιακοὺς τάφους καὶ πάπυροι,
τῶν ἐποίων πολλοὶ ἀνάγονται εἰς παλαιοτέρους χρόνους,
φθάνοντες μέχρι τοῦ δευτέρου πρὸ Χριστοῦ αἰώνος, ἀλλ'
ὅς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς μικρὰ τεμάχια μόδις συγκρατού-
μενα. Πάντες οὗτοι διατηροῦνται καὶ χρησιμοποιοῦνται
μετὰ μεγάλης προσοχῆς, ἵνα ἡ ἐκ τοῦ χρόνου καὶ τῆς χρή-
σεως ἐπίδρασις ἀποθαίνῃ διηγώτερον ἐπιβλαβής.

5. Η περγαμηνὴ ἦτο τόσον λεπτοτέρα καὶ μαλακω-
τέρα, ὅσον μικροτέρας ἡλικίας ἦτο τὸ ἔριφιον. Αἱ ἐξ ἀρι-
γεννήτων ἔριφίων περγαμηναὶ ἦσαν αἱ ἀρισταὶ. Λέγεται
δὲ ὅτι ἐνίστε ἐφονεύοντο αἰγεῖς ἐπίτοκοι, ἵνα ἐκ τῶν ἔτι ἐν
ἔμβρυακῇ καταστάσει ἔριφίων κατασκευάσωσι περγαμηνάς,
αἱ δποῖαι ἦσαν πολυτιμόταται.

Περγαμηναὶ κατασκευάζονται καὶ σήμερον δι' ἐντελῶς
σπανίκαν καὶ ἔξαιρετικὴν χρῆσιν. Ἐπὶ περγαμηνῶν τυποῦν-
ται τὰ διπλώματα τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἄλλα σπουδαῖα
ἔγγραφα.

7. Χάρτης.

1. Ως ὁ πάπυρος ἔξεβλήθη ἐκ τῆς χρήσεως ὑπὸ τῆς
περγαμηνῆς, οὕτω καὶ ἡ περγαμηνὴ ἔξεβλήθη ὑπὸ τοῦ χάρ-
του, τοῦ κατασκευαζομένου ἐξ ἴνωδῶν οὐσιῶν, τὸν δποῖον
καὶ σήμερον μεταχειρίζόμεθα.

Ο χάρτης οὗτος φαίνεται ὅτι ἦτο γνωστὸς εἰς τοὺς

Σίνας εἰς χρόνους παλαιοτάτους. Παρὰ τούτων ἔμαθον τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ οἱ Ἡραῖοι καὶ ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους αὐτῶν Δαμασκὸς ἵτο τὸ κυριώτατον κέντρον τῆς ἐμπορίας τοῦ χάρτου, ὅθεν καὶ Δαμασκηνὸς χάρτης ἐκλήθη κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν περγαμηνὸν χάρτην.

2. Ὁ χάρτης οὗτος εἰσίχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα, καὶ τότε ἥρχισε νὰ γίνεται πολὺ σπανιωτέρα ἡ χρῆσις τῆς περγαμηνῆς, τὸν δὲ δέκατον πέμπτον ἥτο ἐν κοινοτάτῃ χρήσει καθ' ἄπασαν τὴν Εὐρώπην.

3. Η πρώτη ὥλη, ἐξ ἣς κατεσκευάζετο ὁ χάρτης, ἥτο ἡ κάνναβις καὶ τὸ λίνον· κατόπιν ὅμιλος μὲ τὴν πρόσδον τῆς βιομηχανίας αὐτοῦ πᾶσα ίνωδης οὐσία ἥτο κατάλληλος πρὸς κατασκευὴν χάρτου, ἀκόμη καὶ τὸ ἄχυρον.

Σήμερον συνήθης ὥλη πρὸς κατασκευὴν χάρτου καλῆς ποιότητος εἶναι τὰ ράκη, τὰ ὅποια πλύνονται, λευκαίνονται καὶ κατόπιν πολτοποιοῦνται· δὲ οὗτος μεταβάλλεται εἰς χάρτην. Πρὸς κατασκευὴν χάρτου κατωτέρας ποιότητος, δῶς εἶναι τῶν ἐφημερίδων, χρησιμεύει τὸ ξύλον, τὸ ὅποιον ἐπίσης πολτοποιεῖται.

4. Τεράστια ἐργοστάσια ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ κατασκευάζουν χάρτην πάσης χρήσεως εἴτε ἀμέσως ἐκ τῶν πρώτων ὥλῶν εἴτε ἐμμέσως ἐκ τοῦ ἥδη ὑπὸ ἄλλων ἐργοστασίων παρασκευασθέντος πολτοῦ. Διότι, ὅπου τὸ ξύλον ἀφθονεῖ, ἡ δὲ κινητήριος δύναμις εἶναι δλιγοδάπανος, οἷον ἐκ καταρρακτῶν, ἡ παρασκευὴ τοῦ πολτοῦ ἐπιτυγχάνεται δι’ δλίγης δαπάνης καὶ οὕτω τὰ περισσότερα χαρτοποιεῖα προμηθεύονται πολτὸν ἔτοιμον. Ἐν Σουηδίᾳ, ὅπου τὰ δάση εἶναι ἀπέραντα, οἱ καταρράκται ἀλλεπάλληλοι καὶ οἱ λιμένες πλησίον, γίνεται ἡ μεγαλυτέρα παρασκευὴ πολτοῦ δι’ ὀλόκληρον τὴν Εὐρώπην.

5. Ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουν δύο ἐργοστάσια χαρτοποιίας, ἐν ἐν Πάτραις καὶ ἐν Ἀιγαίῳ· εἰς ταῦτα παρασκευάζεται

πᾶν ἄλλο εἶδος χάρτου, πλὴν τοῦ τῶν ἐφημερίδων, ὅστις φέρεται ἐξ Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς. Ὡς πρὸς τὰ ἄλλα εἴδη χάρτου τὰ δύο ἑλληνικὰ χαρτοποιεῖται εἶναι σχεδὸν αὐτάρκη διὰ τὰς ἐν Ἑλλάδι ἀνάγκας.

8. Τὸ βιβλίον.

1. Ἡμεῖς σήμερον ἔχοντες εἰς χεῖράς μας βιβλίον τι, δοσονδήποτε μέγα καὶ ἀνεῖναι, δυνάμεθα εὐχερῶς νὰ ἀναζητήσωμεν ὅιονδήποτε κεφάλαιον θέλομεν ἢ ἄλλο λεπτομερέστερον σημεῖον τοῦ βιβλίου, καὶ τὸ εὑρίσκομεν εἰς τὴν στιγμήν. Ποτὲ δὲν σκεπτόμεθα μήπως τὸ βιβλίον πάθη κακόν τι ἐκ τῆς χρήσεως, ὅταν μάλιστα εἶναι ἐπιστημονικὸν καὶ χρησιμοποιήται ὑπὸ ωρόμων ἀνθρώπων· ὅταν δὲ εἶναι διδακτικόν, οὐδόλως σχεδὸν ὑπολογίζομεν τὴν φθοράν του, διότι εἶναι εὔωνον.

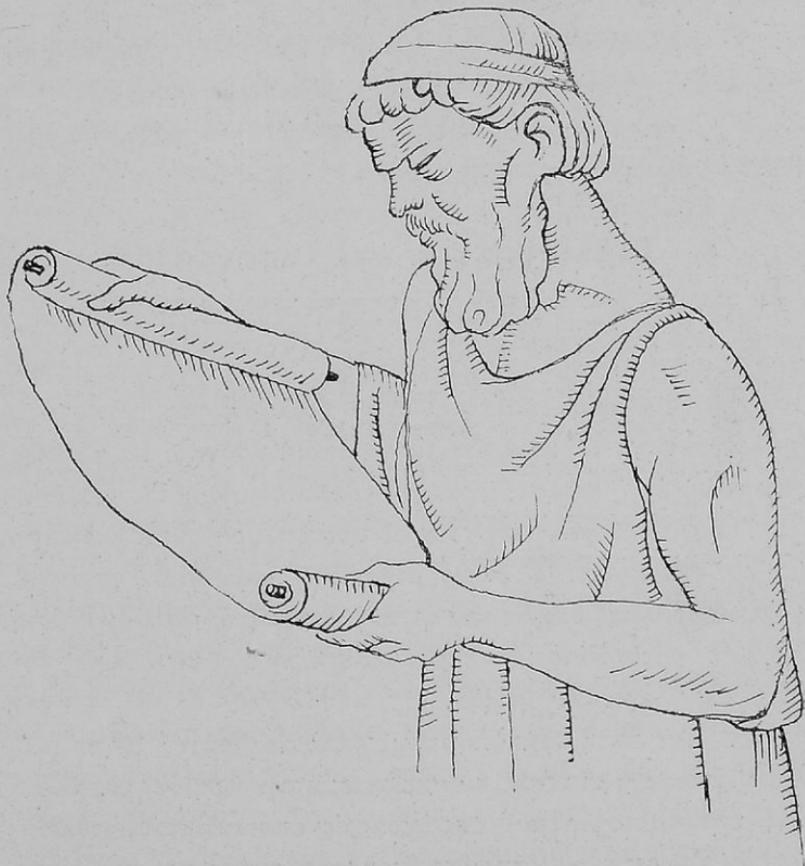
2. Ἄρα γε οἱ παλαιοὶ ἡδύναντο νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ βιβλία ὅπως ἡμεῖς σήμερον;

Ἐὰν ἀνατρέξωμεν εἰς τὸν χρόνον, καθ' οὓς τὸ βιβλίον ἀπετελεῖτο ἐκ παπύρου, ἀναμφιβόλως τὸ βιβλίον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμοποιῆται ὅπως σήμερον· διότι τὸ παπύρινον βιβλίον δὲν εἶχε τὸ σχῆμα τοῦ σημερινοῦ βιβλίου.

3. Οἱ ἐκ παπύρου χάρτης κατεσκευάζετο εἰς φύλλα οὐχὶ μεγάλα· τὸ πλάτος αὐτῶν ἦτο δεκαπέντε ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου μέχρι τριάκοντα, τὸ δὲ μῆκος κατά τι μεγαλύτερον. Ὅταν δὲ ἐπρόκειτο νὰ γραφῇ βιβλίον, προσεκολλάχτο εἰς τὸ πρῶτον φύλλον καὶ δεύτερον, εἰς τοῦτο τρίτον μέχρι εἴκοσι φύλλων κατὰ μέσον ὅρον καὶ οὕτω ἀπετελεῖτο μία ταινία μακρά. Τὸ ἐν ἄκρον τῆς ταινίας, τὸ τελευταῖον τοῦ παπύρου φύλλον, προσηρτάτο ἐπὶ κυλινδρικοῦ ξύλου, περὶ τὸ ὅποιον ἐτυλίσσετο δλόκληρος ἢ ταινία καὶ οὕτω ἀπετελεῖτο τὸ βιβλίον· ἐλέγετο δὲ καὶ κύλινδρος

τὸ βιβλίον ἔνεκα τοῦ κυλινδρικοῦ σχήματός του, τὸ δὲ ἐν τῷ μέσῳ ξύλον ἐλέγετο ὀμφαλὸς τοῦ βιβλίου.

4. Τώρα ἂς φαντασθῶμεν ἔνα ἀρχαῖον Ἑλληνα, ὁ δποὶος ἀναζητεῖ κεφάλαιόν τι τῆς Ὀδυσσείας. Δαμβάνει ἀπὸ τὴν βιβλιοθήκην του τὸν κύλινδρον τῆς Ὀδυσσείας· τὸν

εὑρίσκει εὐκόλως, διότι εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ταινίας προεξέχει τεμάχιον παπύρου ἐπὶ τοῦ δποίου εἶναι γεγραμμένον Ὀδύσσεια. Κρατεῖ τὸν κύλινδρον διὰ τῆς δεξιᾶς χειρός, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς ἐκτυλίσσει τὴν ταινίαν, ἡ δποια δύναται νὰ ἔχῃ μῆκος πέντε ἡ καὶ περισσοτέρων μέτρων. Ἐνῷ ἐκτυλίσσει τὴν ταινίαν, προσέχει νὰ εὕρῃ τὸ ἀναζη-

τούμενον κεφάλαιον, ώς ήμεις προσέχομεν, ὅταν γυρίζωμεν τὰ φύλλα διὰ τοῦ δακτύλου. Ἀφοῦ τὸ εύρη καὶ τὸ μελετῆσῃ, τυλίσσει πάλιν τὴν ταινίαν καὶ ἀποθέτει τὸν κύλινδρον εἰς τὴν θέσιν του. Ἡ ὅλη αὐτὴ ἐνέργεια ἀπαιτεῖ πολὺ περισσότερον χρόνον ἢ ὅσον ήμεις χρειαζόμεθα σήμερον διὰ τὸν αὐτὸν σκοπόν.

5. "Αν σκεψθῶμεν δὲ ὅτι ὁ πάπυρος εἶναι σκληρότερος τοῦ χάρτου, θὰ ἔννοήσωμεν ὅτι διὰ τῆς πολλῆς χρήσεως τὸ παπύρινον βιβλίον φθείρεται πολὺ εὐκολώτερον τοῦ σημερινοῦ βιβλίου.

9. Βιβλιογραφία καὶ τυπογραφία.

1. Ἡ διάδοσις τοῦ βιβλίου πρὸ τῆς εὑρέσεως τῆς τυπογραφίας ἐγίνετο διὰ τῆς ἀντιγραφῆς. Ως ὑπάρχουν σήμερον τυπογραφεῖα πρὸς ἐκτύπωσιν τῶν βιβλίων, ὑπῆρχον τότε βιβλιογραφικὰ ἐργαστήρια, εἰς τὰ δποῖα ἡδύνατο τις νὰ παραγγεῖλῃ ἐν ἢ περισσότερα ἀντίγραφα οἰουδήποτε βιβλίου.

"Οπως σήμερον ὑπάρχουν οἱ τυπογράφοι, οὗτοι καὶ τότε ὑπῆρχον ἄνθρωποι, οἱ δποῖοι εἶχον διὰ ἐπάγγελμα νὰ ἀντιγράφουν βιβλία, ἐκκλοῦντο δὲ ἀντιγραφεῖς ἢ βιβλιογράφοι. Εἶχον δὲ οὗτοι καταπληκτικὴν εὐχέρειαν εἰς τὴν τοχυγραφίαν καὶ τὴν καλλιγραφίαν.

2. "Αν ἔδετε ἀρχαῖον βιβλίον ἐπὶ μεμβράνης μὲ ἐπιμέλειαν ἀντιγεγραμμένον, θὰ θαυμάσετε τὴν δρκιότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν δημοιομορφίαν τῆς γραφῆς δποιανδήποτε σελίδα καὶ ἀν ἀνοίξετε, θὰ ἔδετε ὅτι ὁ χαρακτὴρ τῆς γραφῆς εἶναι δὲ αὐτὸς πανταχοῦ· νομίζετε ὅτι ἡ χεὶρ τοῦ ἀντιγραφέως ἐλειτούργει ώς μηχανή.

3. Τὰ βιβλιογραφικὰ ἐργαστήρια παρεσκεύαζον ἀντιγραφα ὅχι μόνον κατὰ παραγγελίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς πώλησιν ἐν βιβλιοπωλείοις. Τὰ τοιαῦτα παρεσκευάζοντο συνήθως οὐχὶ μετὰ πολυτελείας, ἀλλ᾽ ὅμως μετὰ πάσης ἀκριβείας

περὶ τὴν ἀντιγραφήν· διότι ἔκαστον ἐργαστήριον ἐφρόντιζε νὰ ἀποκτήσῃ φήμην καλήν, ὅπως σήμερον τὰ ἐκδοτικὰ καταστήματα, ἵνα προτιμᾶται ὑπὸ τῶν ἀγοραζόντων βιβλία.

4. Εἰς τὸ τέλος καλοῦ ἀντιγράφου ἀναγινώσκομεν πολλάκις τὸ ὄνομα τοῦ ἀντιγράφέως, ὁ δόποῖος εἶχε τὴν εὔλογον φιλοδοξίαν νὰ καταστήσῃ γνωστὸν τὸ ὄνομά του. Οὕτω ἀναγινώσκομεν ἐν τινὶ ἀντιγράφῳ τὸ σημείωμα: «Στυλιανὸς Διάκονος ἔγραψεν ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,SYM'», (7440, ἥτοι 932 μ.Χ.) ἐν ἄλλῳ: «ἐγράψῃ χειρὶ Στυλιανοῦ Διακόνου ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,STBK'» (7422 ἥτοι, 914 μ. Χ.).

5. Βιβλιογραφικὰ ἐργαστήρια ἦσαν κυρίως εἰς τὰς πόλεις, εἰς τὰς δόποιας ἡκμιαζον αἱ φιλολογικαὶ σπουδαί, ὅπως εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ εἰς τὴν Πέργαμον. Βραδύτερον δέ, ὅτε ἐπεκράτησεν ὁ χριστιανισμός, ἡ βιβλιογραφικὴ ἐργασία διεξήγετο εἰς τὰ μοναστήρια ὑπὸ τῶν μοναχῶν.

6. Ἄνυπολόγιστος ἦτο ὁ ἀριθμὸς τῶν βιβλίων τῶν ἀποκειμένων ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Ἀλεξανδρείας. Μέγα πλῆθος βιβλίων ἐδωρήθη εἰς τὸν Ὁκταβιανὸν Αὐγουστὸν πρὸς ἔργουν τῆς ἐν Ρώμῃ Ὁκταβιανῆς βιβλιοθήκης, μολονότι δὲ λίγον πρότερον μέγα μέρος τῆς βιβλιοθήκης κατεστράφη ὑπὸ πυρκαϊᾶς. Βραδύτερον παρέσχεν αὐτῇ εἰς τὸν Μέγαν Κωνσταντίνον 120 χιλιάδας τόμων· κατόπιν δὲ καθ' ὅλον τὸν μέσον αἰῶνα ἐτροφοδότει τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ Βυζαντιακοῦ Κράτους μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

7. Ἀλλὰ καὶ σήμερον ἔτι ἡ γῆ τῶν Φαραώ δὲν παύει νὰ ἔνισχύῃ τὰς σπουδὰς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας διὰ τῶν ἐν τοῖς τάφοις ἀνευρισκομένων πολυτίμων παπύρων, εἴτε φύλλων μόνον εἴτε καὶ ὀλοκλήρων βιβλίων. Οὕτω πρὸ τεσσαράκοντα πέντε ἐτῶν, τὸ 1890, ἀνευρέθη ἐντὸς Αιγυπτιακοῦ τάφου πολυτιμότατον ἀρχαῖον βιβλίον, τὸ δόποῖον

ἐπὶ δισχίλια ἔτη ἐθεωρεῖτο ἀπολεσθέντη εὑρέθη ἡ Ἀθηναίων Πολιτεία, συγγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἀντεγράφη ἐπὶ παπύρου τὸ 100 μ. X. ἀπὸ παλαιότερον ἀντίγραφου, ἐπὶ πολλοὺς δὲ αἰῶνας, ἵσως πλέον τῶν δέκα πέντε, ἐκρύπτετο εἰς τοὺς κόλπους τῆς μητρὸς γῆς, ἐνεφάνισε δὲ αὐτὸς πρὸ τοῦ ἐκπλήκτου φιλολογικοῦ κόσμου ἡ σκαπάνη τοῦ ἀρχαιολόγου.

8. Ἡ κατασκευὴ τοῦ χάρτου καὶ ἡ ἀνακάλυψις τῆς τυπογραφίας εἰναι αἱ σπουδαιότεραι ἐφευρέσεις τοῦ ἀνθρώπου. Δι’ αὐτῶν κατέστη δυνατὸν τὰ διανοητικὰ προϊόντα τῶν σοφῶν νὰ γίνωνται προσιτὰ εἰς τοὺς πολλούς, οἱ ἐργάται τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν νὰ ἐπικοινωνοῦν πρὸς ἄλληλους καὶ οὕτῳ νὰ προάγεται ὁ ἀνθρώπινος βίος.

9. Ἐνῷ ἀλλοτε τὸ βιβλίον ἦτο ἀπόκτημα τῶν εὐπόρων τάξεων, σήμερον πᾶς ἀνθρωπὸς δύναται διὰ μικρᾶς οἰκονομίας νὰ ἀγοράζῃ τὸ βιβλίον, τὸ ὅποιον χρειάζεται εἴτε διὰ τὴν τέχνην του εἴτε διὰ τὴν πνευματικήν του προαγωγήν. Τὰ παιδία καὶ τῶν πενεστέρων οἰκογενειῶν δύνανται γὰρ ἀγοράζουν τὰ ἀναγκαῖα διδακτικὰ βιβλία ἀντὶ εὐτελοῦς τιμῆς καὶ οὕτῳ νὰ μὴ μένουν ἀγράμματα, ἐνῷ ἀλλοτε ἡ γνῶσις τῶν γραμμάτων ἦτο προνόμιον τῶν εὐπόρων τάξεων.

10. Ἀντὶ μιᾶς δραχμῆς ἀγοράζομεν τὴν ἐφημερίδα, ἡ ὅποια ἀποτελεῖ δλόκληρον βιβλίον, καὶ οὕτῳ παρακολουθοῦμεν καθ’ ἐκάστην τὴν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν κίνησιν.

11. Ἔαν τώρα ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνακληθῇ εἰς τὴν ζωὴν ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς ἀντιγραφεὺς Στυλιανὸς Διάκονος, ὁ ὅποιος ἔζησε πρὸ χιλίων ἑτῶν, ἐὰν ὠδηγεῖτο ὑφ’ ἡμῶν εἰς τὸ ταχυπιεστήριον μιᾶς ἐφημερίδος καὶ ἔθλεπεν ὅτι εἰς διάστημα μιᾶς ὥρας δύνανται νὰ ἐκτυπωθεῖται δέκα χιλιάδες ἀντίτυπα, τί θὰ ἔλεγε; Περίτορομος θὰ ἔσπευδε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν τάφον του, διότι ἀναμφιδόλως θὰ ἐνόμιζεν ὅτι εὑρίσκεται πρὸ σατανικῆς μηχανῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

10. Ὁ ὄφις.

1. Περίεργον ζῷουν ὁ ὄφις. "Ολα τὰ ἄλλα ζῷα ἔχουν ὅμοιότητα μεταξύ των, ἄλλα μεγαλυτέραν καὶ ἄλλα μικροτέραν· ὁ ὄφις ὅμως διαφέρει τεραστίως ἀπὸ ὅλων ἔχει οὔτε πόδας οὔτε πτέρυγας· καὶ ἐν τούτοις φεύγει ὡς σκιά, ἔξαφανίζεται ὡς διὰ μαγείας ὅμοιος μὲν ἕνα μακρὸν κυανοῦν καπνόν. "Αλλοτε μετασχηματίζεται εἰς σπεῖραν καὶ ἐκβάλλει ἐν τοῦ στόματος τὴν δισχιλῆ γλωσσάν του ἐρυθρὰν ὡς φλόγα πυρός. "Αλλοτε πάλιν ὅρθιος μέχρι τοῦ μέσου κατορθώνει νὰ κινηται μὲ τὸ ἄλλο ἥμισυ τοῦ σώματός του. Μὲ τὴν εὐκινησίκην τῶν δακτυλίων του κυλίεται ὡς κύμα, ἀναβαίνει ἐπὶ δένδρων καὶ κυκλοφορεῖ μεταξὺ τῶν κλάδων, γλιστρᾷ ὑπὸ τὴν χλόην τῶν λιθαδίων ἀθέατος ἢ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων ὡς ἔγχελυς. Τρώγει ἀκορέστως, ἀλλὰ δύναται καὶ ἐπὶ ἔθδομάδας νὰ μείνῃ ἀσιτος, καθ' ὅλον δὲ τὸν χειμῶνα εἶναι ναρκωμένος ἐντὸς σχισμῶν βράχων εἰς μέγα βάθος, ἐντὸς ἀποσαθρωμένων κορυμῶν δένδρων ἢ ὑπὸ κάτω μεγάλων λίθων.

2. "Οταν ἔξαφνα ἵδη τις ὄφιν, ἀνακόπτει τὸ βάδισμά του, ρῆγες διατρέχει τὸ σῶμά του, τὸ δὲ πρόσωπόν του ὠχριᾷ ἀπὸ τὸν φόδον. Τὸ μίσος τῶν ἀνθρώπων κατὰ τῶν ὄφεων εἶναι ἀδυτώπητον καὶ ἡ ἀπέκθειά των τόσον μεγάλη, ὡστε τὸν ἀπιστον καὶ τὸν ἀχάριστον τὸν ὀνομάζουν φίδι. "Οταν θέλουν νὰ καταρχεῖσθοῦν κάποιον, τοῦ λέγουν «Τὰ φίδια νὰ τὸν φάνε».

Πιστεύουν ἀκόμη ὅτι εἰς τὴν Κόλασιν ὑπάρχει εἰς ὅφις ἀκοίμητος, ὁ δποῖος μασᾶ τὰς γλώσσας τῶν κακολόγων, τῶν ψευδολόγων καὶ τῶν συκοφαντῶν.

3. Πλείστας παραδόσεις ἔχει ὁ ἐλληνικὸς λαὸς περὶ τοῦ ὅφεως. "Αν ἐρωτήσετε τὴν μάμπην σας ἃ τὸν πάππον σας, θὰ ἔχουν κάτι νὰ σᾶς διηγηθοῦν, τὸ δποῖον καὶ ἐκεῖνοι ἥκουσαν ἀπὸ ἄλλους, διὰ τὸ φέδι. Λέγουν ὅτι τὴν τρίτην ἡμέραν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνθρώπου εἰσχωρεῖ εἰς τὸν τάφον εἰς ὅφις καὶ τρώγει τοὺς δφθαλμοὺς τοῦ νεκροῦ. Ποῖος τὸ εἶδε; Κανείς. Ἄλλὰ αὐτὸ πιστεύουν.

4. Κάποτε, λέγουν, εἰς γεωργὸς εὗρε κάτωθεν μεγάλου λίθου ὅφιν ναρκωμένον, διότι ἦτο χειμών. Εὔσπλαγχνίσθη τὸ ζῷον ὁ ἀγαθὸς γεωργὸς καὶ ἔθεσεν αὐτὸ εἰς τοὺς κόλπους του διὰ νὰ τὸ θεριάνη καὶ ὁ ὅφις μόλις συνῆλθε, ἐδάγκασε τὸν εὑεργέτην του.

5. Ἐλλ' ἐν τούτοις ἄλλος μύθος παριστὰ τὸν ὅφιν εὐγνώμονα. Ἰδοὺ τί λέγει. Κάποτε παιδίον πλουσίας οἰκογενείας μετέβαινεν εἰς τὸ σχολεῖον μὲ τὸν παιδαγωγόν του. Καθ' ὅδὸν συνήντησεν ἄλλα παιδία, τὰ δποῖα ἐκτυπουσαν μὲ λίθους καὶ μὲ ξύλα ἔνα μικρὸν ὅφιν.

"Ο μικρὸς εὔσπλαγχνίσθη τὸν ὅφιν καὶ τὸν ἡγόρασε ἀπὸ τὰ ἄλλα παιδία ἀντὶ μιᾶς δραχμῆς. Κατόπιν τὸν ἔλαθεν ἀπὸ τὴν οὐρὰν καὶ τὸν ἔρριψεν εἰς τὸ πλησίον δάσος ἡμιθανῆ.

6. Παρῆλθον πολλὰ ἔτη καὶ ὁ μικρὸς εἶχε γίνει τώρα ὥραῖος καὶ εὐγενὴς ἔφηδος. Μετέβαινεν εἰς κυνήγιον καὶ δὲν ἐδίσταζε πολλάκις νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν πόλιν. Ἡτο τόσον καλός, ὥστε φίλους εἶχε μόνον, ἐχθροὺς ὅχι. Ποῖον λοιπὸν νὰ φοβηθῇ; Ἐν τούτοις μίαν ἡμέραν ἐνέπεσεν εἰς τὴν ἐνέδραν μιᾶς ληστρικῆς συμμορίας. Ἐνῷ διμοις οἱ λησταὶ ὠδήγουν τὸν νεανίαν εἰς τὸ κρησφύγετόν των πλήρεις

χαρᾶς, διότι ἡλπιζον ὅτι θὰ λάθουν γενναῖα λύτρα, ἥκουσθη ἴσχυρὸς καὶ ἀπαίσιος συριγμός. Ἐνέκοψαν οἱ λησταὶ τὸ βάδισμά των καὶ κάτωχροι ἐστράφησαν πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἥκουσθη ὁ συριγμός. Δὲν εἶχον συνέλθει ἀκόμη, ἀπὸ τὴν κατάπληξιν καὶ θλέπουν νὺν ἔξορμα ἀπὸ μίαν λόγιμην τεράστιος ὅφις· οὗτος μὲ τὴν κεφαλὴν ὠρθωμένην καὶ μὲ τοὺς ταχεῖς ἐλιγμούς του ἐπιτίθεται κατὰ τῶν ληστῶν καὶ τοὺς φονεύει ὅλους.

7. Ὁ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν ληστῶν νεανίας ἔκπληκτος ἔβλεπε τὰ γιγάντια· δὲν εἶχε τὴν δύναμιν οὔτε κὰν νὰ κινηθῇ ἀπὸ τὴν θέσιν του. Αἴφνης ἀκούει μίαν φωνήν:

«Εἰμαι τὸ μικρὸ ἐκεῖνο φιδάκι ποὺ ἔζωτες ἀπὸ τὰ γέρια τῶν κακῶν παιδίων. Χαίρω πολὺ τάχα, διότι σου ἀνταποδίδω τὴν εὐγνωμοσύνην ποὺ σου χρεωστώ».

Καὶ εἰς τὴν στιγμὴν ὅφις ἐτρύπωσεν εἰς τὴν λόχιμην, ὁ δὲ νεανίας ἐπανῆλθε εἰς τὸν οἰκόν του.

· · · · ·

8. Εἰς τὰς παλαιὰς οἰκίας τῶν χωρικῶν ὑπάρχουν πάντοτε σχεδὸν ὅφεις, ἀλλὰ σπανίως φαίνονται, διότι οἱ ὅφεις φοβοῦνται τὸν ἄνθρωπον καὶ κρύπτονται τὴν ἡμέραν. Ἀλλα καὶ ὅταν τοὺς ἰδουν οἱ χωρικοί, δὲν τοὺς φονεύουν· ἔχουν τὴν πρόληψιν νὰ νομίζουν ὅτι ὁ ὅφις εἶναι φύλαξ τοῦ οἰκου, δια τοῦτο δὲ λέγεται οἰκουρός ὅφις.

Συμβιύνει δὲ πάντοτε οἱ ὅφεις τῶν οἰκιῶν να εἶναι ἀνισόλοι, διότι ἡ ἔχιδνα, ἡ ὁποία μόνη ἐκ τῶν ὅφεων τῆς πατρίδος μας εἶναι ἰοβόλος καὶ ἐπικίνδυνος εἰς τὸν ἄνθρωπον, δὲν πλησιάζει τὰς κατοικίας· ἀλλὰ καὶ ἀν τὰς πλησιάσῃ, θὰ εῦρῃ τὸν ὅλεθρόν της, διότι ὡς μικρόσωμος, εἶναι εὔκολον θήραμα τῶν γαλῶν.

9. Εἰς τινα μέρη τῆς Ἑλλάδος εὐλαβεῖνται καὶ τοὺς ὅφεις τῶν κτημάτων ὡς φύλακας αὐτῶν. Εἰς τὴν Κάρυστον ὁ τοιοῦτος ὅφις λέγεται ὁδηγός. Ἐὰν φονευθῇ ὁ ὁδηγὸς

τοῦ σπιτιοῦ, νομίζουν ὅτι μέγα δυστύχημα πρόκειται γὰρ πλήξῃ τὴν οἰκογένειαν, ἀλλὰ καὶ ὁ ὁδηγὸς τοῦ κήπου ἢ τοῦ ἀμπελῶνος, ἢν ἀφανισθῇ, σπουδαῖον κίνδυνον προσημαίνει. «”Αν χαθῇ ὁ ὁδηγὸς τοῦ μπαξὲ», λέγουν εἰς τὴν Κάρυστον, «τὸ κτῆμα θ’ ἀλλάξῃ νοικοκύρη».»

10. Ἡ πρόληψις αὕτη εἶναι παλαιά· ἐκληρονομήσαμεν αὐτὴν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους προγόνους μας διὰ τῆς συνεχούς παραδόσεως.

Ἐνθυμηθῆτε ἀναγνῶσται μου τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν. Τότε ἐγκατελείφθησαν αἱ Ἀθῆναι ἐντελῶς. Οἱ μὲν ἄνδρες εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα διὰ νὰ πολεμήσουν, αἱ δὲ γυναῖκες, τὰ παιδία καὶ οἱ ἄλλοι ἄμαχοι διεκομίσθησαν εἰς τὰς ἐγγὺς νήσους.

Ἄλλα αὐτὸ δὲν ἔγινε μὲ εὔκολαν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεισθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς οἰκίας των τότε μόνον, ὅταν ἔμαθον ὅτι ὁ Ἐριχθόνιος ἐγκατέλειψε τὴν Ἀκρόπολιν.⁷ Ήτο δὲ ὁ Ἐριχθόνιος ὁ οἰκουρὸς ὅφις τῆς Ἀκρόπολεως· ὅταν οὗτος ἐξηφανίσθη, ἐπιστεύθη ὅτι ἡ Ἀκρόπολις καθὼς καὶ ἡ ἄλλη πόλις θα καταληφθῇ ὑπὸ τῶν Περσῶν.

11. Δέγουν ἀκόμη περὶ τοῦ ὅφεως ὅτι γνωρίζει τὰ ἴαματικά βότανα καὶ μάλιστα τὸ βότανον, μὲ τὸ ὅποιον δύναται τις νὰ ἀναστήσῃ νεκρόν.

Ίδου μία παράδοσις περὶ τούτου, ἡ ὅποια λέγεται εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς μίαν παλαιὰν ἐποχὴν ἦτο ἐν ἀνδρόγυνον, τὸ ὅποιον ἔζοῦσε μὲ μεγάλην ἀγάπην καὶ ἀμοιβαίαν ἀφοσίωσιν. Ὁ ἀνὴρ ἦτο βασιλόπουλο, ἡ δὲ γυνὴ βασιλοπούλα. Ἐσυμφώνησαν καὶ μὲ ὅρκον ἐπεσφράγισαν τὴν συμφωνίαν, ὅταν ἀποθάνῃ ὁ εἰς ἐκ τῶν δύο, ὁ ἄλλος, ὁ ἐπιζῆσας, νὰ φυλάξῃ τὸν νεκρὸν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ γύντας.

12. Ἔτυχε νὰ ἀποθάνῃ τὸ βασιλόπουλο. Ἡ βασιλο-

πούλα, πιστή εἰς τὸν ὅρκον της, ἐκάθητο πλησίον τοῦ νεκροῦ ἀκοίμητος, ἔως ὅτου παρέλθουν αἱ τεσσαράκοντα ἡμέραι. Τὴν τρίτην ἡμέραν βλέπει ἔνα ὄφιν, ὃ ὁποῖος ἐπροσπαθοῦσε νὰ φάγῃ τοὺς δψθαλμοὺς τοῦ νεκροῦ. Ἡ βασιλοπούλα ἀμέσως ὅρμᾶ καὶ φονεύει τὸν ὄφιν.

Ἄλλα τότε βλέπει ἄλλο πρᾶγμα πολὺ παραδοξότερον. Εἰς τὴν στιγμὴν συνήχθησαν πολλοὶ ὄφεις καὶ ἐθρήνουν τὸν φονευθέντα ὑπὸ τῆς βασιλοπούλας. Τότε εἰς ἐξ αὐτῶν λέγει: «Τί καθήμεθα καὶ θρηνοῦμεν ματαίως τὸν ἀδελφόν μας; ἀς μεταβῆ εἰς ἐξ ἡμῶν νὰ φέρῃ τὸ δεῖνα βότανον διὰ νὰ τὸν ἀναστήσωμεν».

13. Αὐτὸ καὶ ἔγινε. Εἰς ὄφις ἐκόμισεν ἐν βότανον κρατῶν αὐτὸ εἰς τὸ στόμα του. Ἔθεσαν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ φονευθέντος ὄφεως καὶ ἀμέσως ἀνεστήθη.

Ἡ βασιλοπούλα δὲν ἔχασε καιρόν. Ἀναζητεῖ καὶ αὐτὴ τὸ δνομασθὲν βότανον καὶ δι' αὐτοῦ κατώρθωσε νὰ ἀναστήσῃ τὸν ἀγαπητόν της σύζυγον.

14. Καὶ ὁ μῦθος αὐτὸς μὴ νομίζετε, ἀναγνῶσται μου, ὅτι εἶναι ἐντελῶς νέος. Εἶναι ἀρχαῖος, ἀλλὰ μὲ μικρὰς διαφοράς. Ἰδοὺ πῶς τὸν εύρισκομεν εἰς τοὺς ἀρχαίους "Ἐλληνας.

Ο βασιλεὺς τῆς Κρήτης Μίνως εἶχεν υἱὸν δνομαζόμενον Γλαῦκον. Οὗτος, ὅταν ἦτο παιδίον, ἔπαιζε μὲ τὸ τόπιο του καὶ, ἐνῷ ἔτρεχεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀπροσέκτως, ἔπεσεν ἐντὸς πίθου πλήρους μέλιτος, ὃ ὁποῖος κατὰ τύχην ἦτο ἀκάλυπτος.

15. Μάτην ἐπὶ ἡμέρας ἀνεζήτουν τὸν μικρὸν Γλαῦκον οἱ γονεῖς του· οὐδαμοῦ ἀνευρίσκετο. Ἔνεκα τούτου ἐκλήθη ὁ μάντις Πολύϊδος, ὃ ὁποῖος διὰ τῆς μαντικῆς του δυνάμεως ἀνεῦρε τὸν Γλαῦκον, ἀλλ' ἦτο ἥδη νεκρός.

Μετὰ τοῦτο ὁ Μίνως διέταξε τὸν Πολύϊδον νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν υἱὸν του εἰς τὴν ζωήν. «Σύ, ὃ ὁποῖος ἀνεῦρες αὐτόν, δύνασαι καὶ νὰ τὸν ἀναστήσης», ἔλεγεν ὁ Μίνως μὲ ἐπιμο-

νήν. Δὲν ἥθελε διόλου νὰ ἀκούσῃ τὰς διαμαρτυρίας τοῦ Πολύδοου, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἐπροίκισεν αὐτὸν μὲ τόσον μεγάλην δύναμιν. Ὁ βασιλεὺς δὲν ἐπείθετο. Καὶ διὰ νὰ τιμωρήσῃ τὸν μάντιν ἔκλεισεν αὐτὸν ἐπτὸς τοῦ μαυσωλείου, ὅπου ἐναπέθεσε τὸ φέρετρον τοῦ υἱοῦ του.

16. Ἐκεῖ μέσα κλεισμένος ὁ Πολύδος ἐκάθητο παρὰ τὸ φέρετρον τοῦ μικροῦ Γλαύκου ἀναμένων καὶ αὐτὸς τὸν ἄδικον θάνατόν του. Ἀλλ' αἴφνης βλέπει ἔνα ὄφιν προσπαθοῦντα νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ φέρετρον· τοῦτον ἀμέσως φονεύει ὁ Πολύδος, ἀλλὰ παραχρῆμα ἐνεφανίσθη ἄλλος ὄφις, ὁ δποῖος ἐπιθέτει ἐπὶ τοῦ φονευθέντος βότανον καὶ ὁ φονευθεὶς ἀναζῆ.

Ἐνθὺς ὡς εἶδε τοῦτο ὁ Πολύδος ἐπιθέτει καὶ αὐτὸς τὸ βότανον ἐπὶ τοῦ Γλαύκου, δστις ἐπίσης ἀνέζησεν.

11. Τῆς "Αρτας τὸ γεφύρι.

1. Ἡμην μαθητὴς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, τῆς δευτέρας ἡ τῆς τρίτης τάξεως, ὅτε ὁ πατέρος μου ἀπεφάσισε νὰ κτίσῃ εἰς τὴν αὐλήν μας ἐν μικρὸν οἰκημα, χαμώγειον, δπως τὸ λέγομεν εἰς τὴν πατρίδα μου, ἵνα χρησιμεύσῃ πρὸς στέγασιν τῶν κατοικίδιων ζώων μας, τοῦ ὄνου, τῆς αἰγὸς καὶ δύο ἡ τριῶν προβάτων.

2. Εἶχον ἀνοίξει τὰ θεμέλια οἱ ἐργάται, οἱ δὲ κτίσται ἐπρόκειτο νὰ καταθέσουν τοὺς θεμελίους λίθους. Πρὸν ὅμως ἀρχήσῃ ἡ ἐργασία αὕτη, προσεκλήθη ὁ ἵερεύς, ὁ δποῖος ἐτέλεσεν ἀγιασμὸν καὶ μὲ αὐτὸν ἐρράντισε τοὺς σωροὺς τῶν λίθων, τὸν δὲ ὑπόλοιπον ἔχυσεν εἰς τὰς γωνίας τῶν θεμελίων. Κατόπιν ὁ πατέρος μου λαμβάνει ἔνα ὠραῖον καὶ μεγάλον ἀλέκτορα, τὸν καλύτερον τοῦ δρυιθῶνός μας, τὸ δποῖον ἔσφαξε παρά τινα γωνίαν τῶν θεμελίων οὔτως, ὥστε τὸ αἷμα ἔρρευσεν ἐντὸς αὐτῶν.

3. Ὁ ἀλέκτωρ οὗτος ἦτο λίαν ἀγαπητὸς εἰς ἐμέ· μοῦ ἦτο

δὲ ἐξαιρετικῶς εὐχάριστον νὰ τοῦ ρίπτω τροφήν, ἀρα—
βόσιτον ἢ κριθήν, καὶ αὐτὸς νὰ καλῇ μὲ τὸν χαρακτηρι—
στικὸν ικρωγμόν του τὰς ὅρνιθας διὰ νὰ φάγουν, καὶ τοιου—
τοτρόπως νὰ μοιράζεται μὲ αὐτὰς τὴν τροφήν του, ὡς κα—
λὸς οἰκογενειάρχης.

4. Ἐπίσης μοῦ ἔκαμψε χαράν, δσάκις ἐπετίθετο μὲ τὸ
χονδρὸν καὶ γαμψὸν ράμφος του κατὰ τοῦ παραπλανηθέν—
τος εἰς τὴν αὐλήν μας ξένου ἀλέκτορος καὶ τὸν ἡνάγ—
καζε νὰ ἀπομακρυνθῇ· ἐπήδη κατόπιν εἰς τὸν φράκτην
καὶ ἐξέβαλλε τὸ διαπεραστικὸν λάλημά του, ὡς διὰ νὰ
ἀναγγείλῃ εἰς δόλον τὸ χωρίον τὴν περιφανῆ νίκην του. Ἡτο—
δὲ ἡ φωνή του καθαρὰ καὶ μακρᾶς διαρκεῖας· ὅταν ἔκρα—
ζεν, ἐμετροῦσα ἔως τὰ πενήντα καὶ ἀκόμη ἐβαστοῦσε τὸ λά—
λημά του.

Διὰ τοῦτο δὲ θάνατός του μὲ ἐλύπησεν, ἔκλαυσα πολὺ^ν
καὶ, ὅταν τὴν μεσημβρίαν ἐπανῆλθον ἀπὸ τὸ σχολεῖον, ἡρ—
νήθην νὰ φάγω ἀπὸ τὸ φαγητόν, τὸ ὅποῖον εἶχε παρα—
σκευάσει ἡ μήτηρ μου ἀπὸ τὴν σάρκα τοῦ ἀγαπητοῦ μου
πτηγοῦ.

5. Εἶχον παρέλθει δύο ἢ τρεῖς ἡμέραι καὶ ἡ λύπη μου
διὰ τὸν πτωχὸν ἀλέκτορα εἶχεν ἐλαττωθῆ. Πλησιάζω τότε
ἔνα τῶν κτιστῶν καὶ τὸν ἐρωτῶ: «'Αλλὰ γιατί ἐσφάξατε
τὸν πετεινό μου στὰ θεμέλια;»—διότι καὶ τοὺς κτίστας
ἐθεώρουν ὑπευθύνους τῆς σφαγῆς του.

— «Γιὰ νὰ στοιχειώσῃ τὸ σπίτι καὶ ποτὲ νὰ μὴν πέφτει»,
μοῦ ἀπαντᾷ δὲ ἀγαθὸς τεχνίτης.

Ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης ἡ ἀπορία μου δὲν ἴκανο—
ποιήθη διόλου. Τί σημαίνει «νὰ στοιχειώσῃ τὸ σπίτι;»

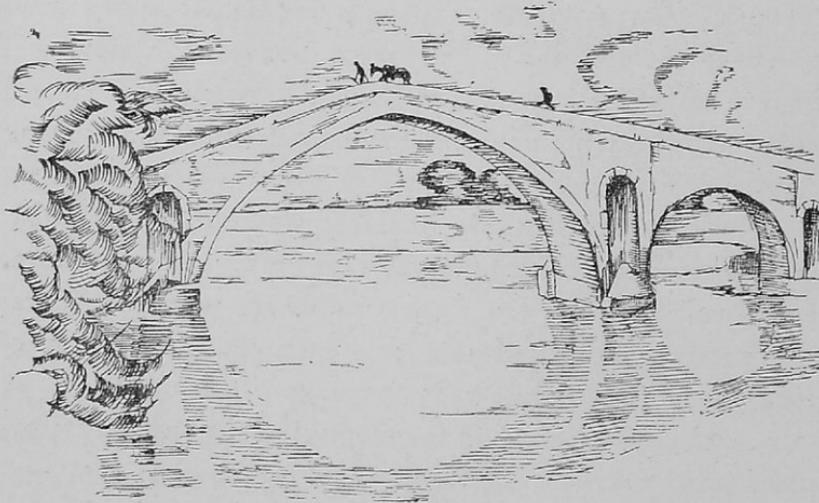
6. Εἶχε παρέλθει ἀρκετὸς χρόνος, ἵσως ἐν ἢ δύο
ἔτη, ὅπότε ἀλλεπάλληλοι καὶ πρωτοφανεῖς φθινοπωριναὶ
βροχαὶ εἶχον μεταβάλει τοὺς ἔηροὺς χειμάρρους εἰς ποτα—
μοὺς ἀδιαβάτους.

Κάποιος, δ ὁποῖος ἦλθεν ἀπὸ ἐν γειτονικὸν χωρίον,
ἔλεγε: «Τὸ ποτάμι τῆς Ἐπισκοπῆς κατέβασε τόσο νερό,
ποὺ δὲν τὸ περνᾷ οὔτε ἀρκοῦδι· ἐπέρασα ἀπὸ τὸ γεφύρι,
καὶ τὸ γεφύρι ἔτρεμε· «τώρα θὰ πέσῃ» ἔλεγα».

Ἄφοῦ εἶπεν αὐτά, ἄλλος τις τοῦ ἀπαντᾷ: «Τὸ γε-
φύρι τῆς Ἐπισκοπῆς δὲν πέφτει, γιατὶ εἶναι στοιχειωμένο».

“Οταν ἐγὼ ἤκουσα ὅτι τὸ γεφύρι εἶναι στοιχειωμένο,
ἐνθυμήθην τὸν ἀγαπητόν μου ἀλέκτορα, δ ὁποῖος ἐσφάγη
διὰ νὰ στοιχειώσῃ τὸ σπίτι. Τί λοιπὸν εἶναι αὐτὸ τὸ στοί-
χειωμα;

7. Παρῆλθον ἔκτοτε ἔτη πολλά, ἔγινα νεανίας, ἐσπού-
δαζον εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τότε μόνον ἡ ἀπορία μου
ἐλύθη.

Ἐδιδάχθην ὅτι δ λαὸς βλέπων παλαιὰ κτίρια, ἵδιως
γεφύρας, πύργους, φρούρια, τὰ δποῖα διατηροῦνται ἀφθαρτα
ὑπὸ τοῦ χρόνου, πιστεύει ὅτι αὐτὰ ἔχουν ψυχὴν ἀνθρώπου,
δ ὁποῖος ἐσφάγη εἰς τὰ θεμέλια των. Καὶ τώρα δ δῆθεν
σφαζόμενος ἀνθρωπος ἀντικατεστάθη μὲ ἀρνίον ἢ ἀλέκτορα

διὰ νὰ στοιχειώσῃ τὸ οἰκοδόμημα, ἔστω καὶ μὲ φυχὴν ζῷου.

8. Τοιουτορόπως ὅπὸ τοῦ λαοῦ ἀπεδόθη ἡ στερεότης τῆς γεφύρας τῆς "Αρτης εἰς τὴν ψυχήν, τὴν δποίαν ἀπέκτησεν ἀπὸ τὴν σύζυγον τοῦ πρωτομάστορη· αὕτη, καθὼς λέγουν, ἐπίτηδες ἐφονεύθη εἰς τὰ θειέλια τῆς γεφύρας, δταν ἐκτίζετο.

"Ωραίον δημοτικὸν ἄσμα, ἀδόμενον ἀλλοτε εἰς ὅλην σχέδον τὴν Ἑλλάδα, διασώζει τὴν παράδοσιν αὐτήν, ἵδου αὐτό :

Σαράντα πέντε μάστοροι κι' ἔξηντα μαθητάδες
γεφύραιν ἐθεμέλιωναν στῆς "Αρτας τὸ ποτάμι.

"Ολημερὶς τὸ χτίζανε, τὸ βράδυν ἐγκρεμιζόταν.

Πουλάκι πῆγε κι' ἔκατσε ἀντίκρου στὸ ποτάμι
5 δὲν ἐκελάηδε σὰν πουλί, μηδὲ σὰν χελιδόνι,
παρὰ ἐκελάηδε κι' ἔλεγε ἀνθρωπινὴ λαλίτσα :
«"Ἄν δὲ στοιχειώσετ' ἀνθρωπο, γεφύραι δὲ στεριώνει,
μήτε φτωχό, μήτ' ὀρφανὸς μήτε ξένο διαβάτη,
παρὰ τοῦ πρωτομάστορα τὴν ὅμορφη γυναικα».

10 Τ' ἄκουσ' ὁ πρωτομάστορας καὶ τοῦ θανάτου πέφτει.
Πιάνει μηνάει τῆς λνγερῆς μὲ τὸ πουλὶ τ' ἀηδόνι.
"Αργὰ ντυθῆ, ἀργὰ ἀλλαχτῆ, ἀργὰ νὰ πάῃ τὸ γιόμα,
ἀργὰ νὰ πάῃ νὰ διαβῆ τῆς "Αρτας τὸ γεφύραι.

Καὶ τὸ πουλὶ παράκουσε κι' ἀλλιῶς τῆς παραγγέλλει.
15— «Γοργὰ ντύσου, γοργὰ ἀλλαξε, γοργὰ νὰ πάς τὸ γιόμα,
γοργὰ νὰ πάης νὰ διαβῆς τῆς "Αρτας τὸ γεφύραι».
«'Ἄλι κακὸ ποὺ τό παθα, ἀλι κακὸ ποὺ μοῦ ὕθε,
πού χω στὸ φοῦρνο τὸ ψωμί, μικρὸ παιδί στὴν κούνια.
Κούνια μου, κούνιε τὸ παιδί, κι' ὀν κλάψη δώσ' του γάλα,
20 φοῦρνε μου ψῆσε τὸ ψωμί, ὅσο νὰ πάω καὶ νά ὕθω».

«Γειά σας, χαρά σας, μάστοροι καὶ σεῖς οἱ μαθητάδες,
μὰ τί ἔχει ὁ πρωτομάστορας κι' εἶναι βαργωμισμένος;»
— «Τὸ δαχτυλίδι μοῦ ἔπεσε στὸν πάτο τῆς καμάρας,

- ποιὸς εἰν' ἄξιος καὶ δυνατός, νὰ μπῆ νὰ μοῦ τὸ βγάλῃ;»
- 25 — «Μάστορα μὴν πικραίνεσαι καὶ μὴ βαρυκαρδίζῃς,
έγώ μαι ἄξια καὶ δυνατή, νὰ μπῶ νὰ σοῦ τὸ βγάλω,
πάρε σαράντα ὀργυιές σκοινὶ καὶ ιρέμασέ με κάτω».
- «Τρεῖς γύρους ἐτριγύρωισα καὶ τίποτα δὲ βρῆκα
τράβα με πάνω, μάστορα, τὶ τρέμει ἡ καρδιά μου».
- 30 — «Μήτ' ἀρρεβῶνα μοῦ πεσε μήτε καὶ δαχτυλίδι,
ἔμεῖς στοιχειὸ σὲ βάλαμε, γεφύρῳ νὰ στεριώσῃ».
- «Τρεῖς ἀδερφάδες ἥμαστε, κι' οἵ τρεῖς θεμελιωμένες
ἡ μιὰ στοιχειώθη σὲ ἐκκλησιὰ κι' ἡ ἄλλη σὲ πιγάδι,
κι' ἔγὼ ἡ δόλια Ἀρετὴ στῆς Ἀρτας τὸ γεφύρι».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΑΡΧΑΙΑ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

12. Ἡ Ἀθηνᾶ.

1. Υπάρχει ἀρχαῖος μῦθος, κατὰ τὸν δποῖον ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ποσειδῶν φιλονικοῦσι περὶ κυριότητος καὶ προστασίας τῆς Ἀκροπόλεως. Ο Ποσειδῶν ἐπιμένει ὅτι εἰς αὐτὸν ἀνήκει ἡ κυριότης τοῦ ἴερου βράχου καὶ μετ' ὅργῆς πλήττει αὐτὸν διὰ τῆς

τριαίνης του· παραχρῆμα ἐκ τῶν ἐγκάτων τοῦ βράχου ἀναβλύζει ὤδωρ. Ἄλλα καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἐπιμένει καὶ ἐμπηγνύει παρὰ τὴν τρίαιναν τοῦ Ποσειδῶνος τὸ δόρυ αὐτῆς, ἀπὸ τοῦ δποίου βλαστάνει ἡ ζωοδότειρα ἐλαία.

Παρεμβαίνει εἰς τὴν ἔριδα ὁ Ζεὺς καὶ τῇ συμβουλῇ αὐτοῦ συμφωνοῦνται καὶ γίνονται ἀμφότεροι προστάται τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῶν Ἀθηνῶν.

2. Η καλλιέργεια τῆς ἐλαίας προκόπτει καὶ ἀποδαίνει ἡ βάσις τῆς εὐημερίας τῆς Ἀττικῆς· οὕτω δὲ ἡ Ἀθηνᾶ λατρεύεται ώς ἡ κατ' ἔξοχὴν θεὰ τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας, δίδει τὸ ὄνομά της εἰς τὴν πόλιν καὶ καθίσταται ἡ πολιούχος αὐτῆς.

Ἡ Ἀθηνᾶ ἐλατρεύετο ώς προστάτις οὐ μόνον τῆς

έλασις, ἀλλὰ καὶ τῆς δευτεροκομίας ἐν γένει καὶ τῆς γεωργίας καὶ πασῶν τῶν τεχνῶν, αἱ ὁποῖαι μόνον ἐν εἰρήνῃ δύνανται νὰ προάγωνται.

Ἄλλ' ἔτιμάτο συγχρόνως καὶ ὡς θεὰ του πολέμου· διότι, ἵνα ἀπολαύσῃ τις τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης, δψείλει νὰ εἴναι ἔτοιμος πρὸς πόλεμον κατὰ παντός, ὅστις ἥθελεν ἀμφισβήτησει αὐτά.

3. Κολοσσιαῖον χαλκοῦν ἄγαλμα τῆς θεᾶς, ἔχον βύψος πεντήκοντα ποδῶν, ἦτο ἴδρυμένον ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἐν ὑπαίθρῳ ἐπὶ βάθρου μεγίστου. Παρίστανε τὴν Ἀθηνᾶν ὡς θεὰν τοῦ πολέμου, φέρουσαν δόρυ εἰς τὴν δεξιὰν καὶ προτείνουσαν τὴν ἀσπίδα διὰ τῆς ἀριστερᾶς. Ἡ δὲ ἄκρα τοῦ χρυσοῦ δόρατος καὶ ἡ λοφιὰ τοῦ κράνους διεκρίνοντο ὑπὸ τῶν καταπλεόντων εἰς Πειραιᾶ ἐκ τοῦ Σουνίου.

Τὸ ἄγαλμα τοῦτο προσηγορεύετο Ἀθηνᾶ Πρόμαχος.

Ο καλλιτέχνης, ὁ ποιήσας αὐτό, παρέστησε τὴν θεάν, ὡς αὕτη ἐξῆλθεν ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός.

4. Κατὰ τὸν μῆθον εἶχε διογκωθῆ ἡ κεφαλὴ τοῦ Διός· φρικτοὺς πόνους ὑπέφερεν ὁ πατήρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. Πάντες οἱ θεοὶ προσῆλθον εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Διός καὶ ἡπόρουν, ἀλλὰ καὶ ἐφοβοῦντο διὰ τὸ πρᾶγμα.

Αἴφνης ὁ Ζεὺς καλεῖ τὸν Ἡφαιστὸν καὶ διατάσσει αὐτὸν νὰ καταφέρῃ ἰσχυρὸν κτύπημα κατὰ τῆς κεφαλῆς του διὰ πελέκεως.

Ο Ἡφαιστος διαμαρτύρεται καὶ ἀρνεῖται νὰ διακούσῃ. Ἄλλ' ὁ Ζεὺς ἐπαναλαμβάνει αὐστηρῶς τὴν διαταγήν του καὶ ἀπειλεῖ ὅτι θὰ ἐγκλείσῃ αὐτὸν εἰς τὰ τάρταρα, ἐὰν ἐξακολουθήσῃ ἀρνούμενος.

5. Ο Ἡφαιστος καταφέρει τὸ κτύπημα καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἐξέρχεται ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός πάνοπλος. Θάμβος κατέλαβε τοὺς ἀθανάτους, ὅταν τὴν εἶδον. Ἔπαλλε τὸ δόρυ καὶ ὁ Ολυμπίος ἔτρεμεν, ἡ δὲ γῆ πᾶσα ἰσχυρῶς ἔτριζεν.

ἀνεταράχθη ἡ θάλασσα ὑπὸ μεγάλων κυμάτων καὶ ἔξεχύθη εἰς τὴν ἔηράν, ὁ δὲ ἥλιος ἐσταμάτησε τοὺς ἵππους του, μέχρις ὅτου ἡ παρθένος ἔξεδύθη τὰ λάμποντα ὅπλα της.
”Ἐχαιρε δὲ ὁ Ζεὺς βλέπων ταῦτα,

6. Παρὰ τὴν Ἀθηνᾶν Πρόμαχον ἦτο ἕδρυμένη ἐν τῷ σηκῷ τοῦ Παρθενῶνος ἡ περίφημος ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος Ἀθηνᾶ τοῦ Φειδίου, τὸ ἄγαλμα τῆς Παρθένου.

Παρέσταται μὲν καὶ αὕτη ὡς· πολεμικὴ θεά, διότι φέρει κράνος, ἀσπίδα καὶ δόρυ, κρατεῖ δὲ τὸ ἄγαλμα τῆς Νίκης ἐπὶ τῆς προτεταμένης δεξιᾶς, ἀλλὰ συγχρόνως ἦτο εἰρηνικὴ καὶ γαλήνιος, ὅχι φιλοπόλεμος· εἶχεν δψιν μεστὴν πραότητος, τὸ δὲ βλέμμα τῆς ἦτο ἥρεμον καὶ σύννουν. Τὸ δλον τῆς ἐπροξένει κατάπληξιν καὶ θαυμασμόν, ἐμαρτύρει δὲ τὸν πλοῦτον τῆς πόλεως, τὴν ἀκμὴν τῶν τεχνῶν καὶ τὴν διαπνέουσαν τοὺς πολίτας εὐτέθειαν καὶ φιλοπατρίαν.

13. Παναθήναια.

1. Πρὸς τιμὴν τῆς πολιούχου θεᾶς ἐτελεῖτο καθ' ἕκαστον θέρος κοινὴ ἑορτὴ ὑπὸ τῆς πόλεως καὶ τῆς ὑπαίθρου χώρας καλουμένη *Παναθήναια*. Ἀπὸ δὲ τοῦ Πεισιστράτου ἕδρυθη καὶ ἐτέρα ἑορτὴ τῆς Ἀθηνᾶς, καλουμένη μεγάλα *Παναθήναια*, τελουμένη δὲ κατὰ τετραετῆ διαλείμματα.

Ἡ ἑορτὴ αὕτη διεξήγετο μετὰ ἔξαιρετικῆς λαμπρότητος καὶ μεγαλοπρεπείας, ἦτο δὲ πιθανῶς ἔξαγήμερος.

2. Ἡρχιζαν αἱ ἑορταὶ διὰ μουσικῶν ἀγώνων ἐν τῷ Ὡδείῳ, ἐπηκολούθουν δὲ οἱ γυμνικοὶ ἀγῶνες, εἰς τοὺς ὅποιους πλὴν τῶν συνήθων ἀγωνισμάτων τοῦ δρόμου, τῆς πάλης καὶ τῶν λοιπῶν, ἐτάσσετο καὶ ἡ λαμπαδηδρομία.

Ἡ λαμπαδηδρομία ἐτελεῖτο εἰς νύκτας ἀσελήνους πρὸ τοῦ Διπύλου. Ἐφηβοι κρατοῦντες λαμπάδας ἀνημμένας διηγωνίζοντο εἰς τὸν δρόμον, ὥφειλον δὲ νὰ φθάσουν εἰς τὸ τέρμα χωρὶς νὰ σθεσθοῦν αἱ λαμπάδες.

3. Ἐν δὲ τῷ ἐπιποδρόμῳ, ὅστις ἔκειτο οὐ μακρὰν τοῦ Πειραιῶς, ἐτελοῦντο ἵππικοὶ ἀγῶνες καὶ ἀγῶνες τεθρίππου ώς ἐν Ὁλυμπίᾳ. Πρὸ τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς ἐγίνοντο ἄμιλλαι τριήρων, καθ' ἃς ἐθραβεύετο ἡ φυλή, τῆς ὁποίας τὰ πλοῖα ἦθελον ἀριστεύσει.

Ἐπίσης διηγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλας αἱ δέκα φυλαὶ τῶν Ἀθηναίων, ποία ἔξ αὐτῶν ἦθελε δυνηθῆ νὰ ἐπιδείξῃ τοὺς

Ίππεις κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων

ώραιοτέρους καὶ ῥωμαλεωτέρους ἄνδρας καὶ τοὺς ἀκμαιοτέρους πρεσβύτας.

Μετὰ τὴν τέλεσιν τῶν ἀγώνων τούτων ἐγίνετο ἡ πομπὴ τῶν Παναθηναίων.

4. Ὡς δὲ ἐν τοῖς μικροῖς Παναθηναίοις ἀνετίθετο κατ' ἔτος εἰς τὴν θεὰν πέπλος ὑφαινόμενος ὑπὸ Ἀτθίδων παρθένων, ὅπως περιβληθῇ νέαν ἐσθῆτα τὸ ξόανον τῆς Ἀθηνᾶς, οὕτω καὶ ἐν τοῖς μεγάλοις Παναθηναίοις ἀνεβιβάζετο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν δίκην ίστίου προσηρημένος εἰς πλοίον τρο-

χήλατον πέπλος μεγαλοπρεπής, εἰς τὸ δποῖον ἐνυφαίνοντο πράξεις τῆς θεᾶς, ἔτι δὲ συμβάντα τῆς πατρίου ἱστορίας· ἀλλὰ καὶ εἰκόνες διαπρεπῶν πολιτῶν, οἱ δποῖοι ἐδείχθησαν ἀξιοι τῆς πατρίδος.

5. Τὴν πομπὴν ταύτην ἡκολούθουν καὶ οἱ νικηταὶ τῶν προηγηθέντων ἀγώνων, οἱ ὠραιότατοι καὶ ῥωμαλεώτατοι τῶν Ἀθηναίων πάσης ἡλικίας, ἄλλοι ἐπὶ ἀρμάτων, ἄλλοι ἔφιπποι καὶ ἄλλοι πεζοί, φοροῦντες πάντες λαμπρὰν στολὴν καὶ ἐστεφανωμένοι. Γηραιοὶ δὲ σεβάσμοι ἀγρόται τῆς Ἀττικῆς, οἱ θαλλοφόροι, παρηκολούθουν τὴν πομπὴν κρατοῦντες κλάδους ἑλαίας πρὸς τιμὴν τῆς πολιούχου.

Τὴν πομπὴν παρηκολούθουν οὐ μόνον οἱ πολῖται Ἀθηναῖοι, ἀλλὰ καὶ οἱ μέτοικοι. Πᾶσαι δὲ αἱ ἀποικίαι ἔπειμπον ἀντιπροσώπους, ἵνα παρακολουθήσουν τὴν πομπὴν, ἐστελλον δὲ καὶ βοῦς καὶ πρόβατα πρὸς θυσίαν εἰς τὴν θεάν.

6. Καὶ πρέσθεις ξένων πόλεων ἐκαλοῦντο κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως παραστῶσιν εἰς τὴν λαμπροτάτην ἐκείνην ἑορτήν, ἢ δποίᾳ ἀπετέλει ἐπίδειξιν τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ πλούτου τῆς πόλεως. Πᾶς δὲ ξένος θέλων νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς Ἀθήνας ἐπροτιμοῦσε νὰ μεταβῇ ἐκεῖ, καθ' ὃν χρόνον ἐτελοῦντο τὰ μεγάλα Παναθήναια.

14. Ὁ Ἀπόλλων.

"Οταν ἡ Δητὼ ἐνόησεν ὅτι ἦλθεν ὁ καιρὸς νὰ γεννηθῇ ὁ Ἀπόλλων, ἔχαιρε μὲν διὰ τοῦτο, ἀλλ ἐπεθύμει αὐτῇ νὰ ἐκλέξῃ τὸν κατάλληλον τόπον, εἰς τὸν δποῖον νὰ κατακλιθῇ καὶ νὰ γεννήσῃ τὸν ἀγαπητόν της υἱόν.

2. Ἐκ τοῦ Ὀλύμπου ἔρριψε τὰ βλέμματά της πρὸς τὴν ἔκτασιν τοῦ Αἰγαίου, τὸ δποῖον εἶναι καταστόλιστον μὲ ἀπειρίαν νήσων καὶ μὲ ὠραίας δαντελωτὰς ἀκτάς. Βλέπει τὴν Κρήτην, τὴν Εύβοιαν, τὴν Σκόπελον καὶ τὴν Σκύρον, τὰς κορυφὰς τοῦ Ἀθωνος καὶ τοῦ Πηλίου, τὴν Ἰμβρον, τὴν

Λημνον, τὴν Σάμον, τὴν Δέαθον καὶ τὴν Χίον, τὸ ἀκρωτήριον τῆς Μυκάλης, τὴν χερσόνησον τῆς Κνίδου καὶ τὰς ἐγγύς νήσους Κάρπαθον καὶ Κῶν, τὴν Νάξον, τὴν Πάρον καὶ τὰς ἄλλας Κυκλαδας.

3. Ὁς ὅλων αὐτῶν ἐπροτίμησε τὴν μικρὰν νῆσον Δῆλον.
”Ερχεται ἀμέσως ἐκεῖ καὶ τὴν ἐρωτᾷ.

«Δῆλε, θέλεις ἄρα γε νὰ γίνης ἡ πατρὶς τοῦ υἱοῦ μου
Ἀπόλλωνος καὶ νὰ ἔχῃς τὸν πλούσιον ναόν του; Οὔτε ἀγέλας βιῶν θὰ τρέψῃς οὕτε ποίμνια προβάτων, οὕτε ἀμπελος θὰ καλλιεργήται εἰς τὸ ἔδαφός σου οὕτε τὰ ἄλλα ἀμέτρητα φυτὰ θὰ φυτρώνουν· ἄλλ’ ὅμως ἀνθρωποι ἔξι ὅλων τῶν μερῶν τῆς γῆς θὰ κομίζουν ἐνταῦθα ἑκατόμβας καὶ θὰ προσφέρουν θυσίας εἰς τὸν υἱόν μου, οἱ δὲ θεοὶ θὰ σὲ προστατεύουν ἀπὸ πᾶσαν ἔχθρικήν ἐπιβουλήν».

4. Ταῦτα εἶπεν ἡ Λητώ, ἡ δὲ Δῆλος ἀπήγνησε :

«Σεβαστὴ θεὰ Λητώ, μετὰ χαρᾶς θὰ ἐδεχόμην νὰ ἀναδειχθῶ ὁ τόπος τῆς γεννήσεως τοῦ υἱοῦ σου, διότι τοιουτοτρόπως θὰ ἐγινόμην πολλῆς τιμῆς ἀξία καὶ σεβασμοῦ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐνῷ μὰ τὴν ἀλήθειαν τώρα εῖμαι πολὺ ἀπεχθῆς εἰς αὐτούς».

«Ἄλλὰ φοβοῦμαι, ὦ θεά, μήπως ὁ Ἀπόλλων, εὑθὺς ὡς ἵδη τὸ φῶς τοῦ ἥλιου, δυσανασχετήσῃ κατ’ ἐμοῦ, διότι εἴμαι βραχώδης καὶ ἄγονος· φοβοῦμαι μήπως δι’ ἐνὸς λακτίσματος μὲ βυθίσῃ εἰς τὸ πέλαγος, μεταβῇ δὲ εἰς ἄλλην χώραν, ὅπου δύναται νὰ ἔχῃ οὐ μόνον ναὸν ἔξιοχον. ἄλλα καὶ ἄλση πολλῶν καὶ πυκνῶν δένδρων».

«Θὰ ἐπεθύμουν, ὦ θεά, νὰ μοῦ δρκισθῇς ὅτι ἐδῶ θὰ κατασκευασθῇ ὁ πρῶτος ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἐδῶ θὰ εἰναι τὸ πρῶτον μαντεῖον· διότι κατόπιν βέβαια ἡ λατρεία αὐτοῦ θὰ διαδοθῇ εἰς δόλον τὸν κόσμον».

5. Ταῦτα εἶπεν ἡ Δῆλος καὶ ἀμέσως ἡ Λητώ ὥμοσεν τὸν φοιερὸν δρκον, τὸ διόποιον δμνύουν οἱ θεοί :

«Μάρτυς μου», λέγει, «ἄς εἶναι ἡ Γῆ καὶ ὁ εὔρυς Οὐρανὸς καὶ τὸ ίερὸν ὅδωρ τῆς Στυγός, ὅτι ἐδῶ εἰς τὴν Δῆλον θὰ ὑπάρχῃ ἐσαεὶ πολυτελῆς ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ βωμὸς καὶ τέμενος, καὶ θὰ τιμᾶται περισσότερον ἀπὸ ὅλους».

B'.

6. Ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας καὶ νύκτας κατέλχετο ὑπὸ σφοδρῶν ὡδίνων ἡ θεά. Πᾶσαι σχεδὸν αἱ θεαὶ εὑρίσκοντο ἐκεῖ παρὰ τὴν κλίνην τῆς Δητοῦς, ἀλλ᾽ οὐδεμίᾳ ἥδυνατο νὰ βοηθήσῃ τὴν ὡδίνουσαν θεάν. Μόνη ἡ θεὰ Εἰλείθυια, ἡ μαῖα τῶν θεῶν, θὰ ἥδυνατο νὰ τὴν ἀνακουφίσῃ ἀπὸ τοὺς πόνους, ἀλλ᾽ αὕτη ἀπουσίαζεν εἰς τὸν Ὁλυμπον· διότι δὲν εἶχε μάθει τὸ πρᾶγμα.

Διὰ τοῦτο ἔπειρψαν τὴν θεὰν Ἱριν νὰ καλέσῃ τὴν Εἰλείθυιαν, ὑπεσχέθησαν δὲ εἰς αὐτὴν χρυσοῦν περιδέραιον μήκους ἐννέα πήγχεων.

Ως ἀνεμος διήγεσε τὴν ἀπόστασιν ἡ Ἱρις ἀπὸ τὴν Δῆλον μέχρι τοῦ Ὁλύμπου. Η Εἰλείθυια προθύμως ἐδέχθη καὶ ἀμφότεραι ὡς περιστεραὶ ἔφθασαν εἰς Δῆλον.

7. Τότε ἀκριβῶς ἐπῆλθεν ὁ τοκετὸς καὶ ἔξηλθεν εἰς τὸ φῶς ὁ Ἀπόλλων. Αἱ θεαὶ πᾶσαι ἔξέβαλον κραυγὴν χαρᾶς καὶ ἔλαθον εἰς χεῖράς των τὸ βρέφος. Τὸ ἔλουσαν καλῶς καὶ τὸ ἐτύλιξαν εἰς λευκὰ καὶ μαλακὰ σπάργανα καὶ τὸ ἐφάσκιωσαν μὲ χρυσῆν φασκιάν. Δὲν τὸ ἐθύλασεν ἡ μήτηρ του· ἀλλ᾽ ἡ θεὰ Θέμις ἔδωσεν εἰς αὐτὸν νέκταρ καὶ ἀμβροσίαν, ποτὸν καὶ τροφὴν ἔξι ἐκείνων, τὰς δποίας λαμβάνουν οἱ θεοί.

Ἐνθὺς δὲ ὡς ἐγεύθη τὴν θεϊκὴν τροφὴν ὁ Ἀπόλλων, ἐσκίρτα τόσον ἰοχυρῶς, ὡστε δὲν τὸν συνεκράτουν πλέον τὰ σπάργανα, καὶ ἡ χρυσῆ φασκιὰ ἐλύετο.

Ἐχαίρε δὲ ἡ Λητώ βλέπουσα ταῦτα.

Γ'.

8. Ἡ ὑπόσχεσις τῆς Δητοῦς ἐξεπληρώθη. Περικαλλῆς ναὸς καὶ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος ίδρυθη ἐν Δήλῳ. Κατέστη

κέντρον λατρείας τῶν οἰκούντων εἰς τὰς περὶ αὐτὴν νήσους μέχρι ἀμφοτέρων τῶν ἀκτῶν τοῦ Αἰγαίου.

Τπὸ τὴν καθοδήγησιν δὲ καὶ τὰς συμβουλὰς τῶν Ἱερέων τοῦ Ἀπόλλωνος ἀπετέλεσαν πολιτικὸν σύνδεσμον ἦ, ὃς συνήθως καλεῖται, ἀμφικτυονίαν. Ταύτης σκοπὸς ἦτο ἡ προστασία τοῦ Ἱεροῦ καὶ μάλιστα ἡ δι’ ἀντιπροσώπων συνερχομένων ἐν τῷ ἀμφικτυονικῷ Ἱερῷ λύσις τῶν μεταξύ των διαφορῶν πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ πολέμου.

9. Ἡ παλαιοτάτη αὕτη ἀμφικτυονία ταχέως περιῆλθεν εἰς παρακμὴν ἔνεκα τῆς μεγάλης ἀποστάσεως ἀπ’ ἀλλήλων τῶν περιοικούντων λαῶν. Ἄλλ’ ἐν τούτοις τὸ ἀμφικτυονικὸν Ἱερὸν καὶ τὸ ἐν αὐτῇ Ἱερατεῖον δὲν ἔπαυσε νὰ ὑπάρχῃ, πολλοὶ δὲ τῶν Ἑλλήνων μετέβαινον ἐκεῖ χάριν τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ.

“Οτε δὲ μετὰ τὸ πέρας τοῦ περσικοῦ πολέμου αἱ περισσότεραι ἐλληνικαὶ πολιτεῖαι ἀπετέλεσαν συμμαχίαν ὑπὸ τὴν ἥγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων, ἐδόθη εἰς αὐτὴν ὁ τύπος τῆς ἀμφικτυονίας καὶ ὡς κέντρον αὐτῆς ὁρίσθη ἡ Δῆλος. Εἰς ταύτην συνήρχοντο οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν συμμάχων κατ’ ἔτος περὶ τὸν χρόνον, καθ’ ὃν ἐτελεῖτο ἡ ἀρχαία συμμαχικὴ ἔορτή, περὶ τὰ μέσα Μαΐου.

10. Ἀλλὰ καὶ ὅτε μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἡ συμμαχία αὕτη διελύθη, τὸ ἐν Δήλῳ Ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐξηκολούθει νὰ εἶναι σεβαστὸν καὶ ἔντυμον. Πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος συνέρρεον ἐκεῖ προσκυνηταὶ καὶ θεωρίαι ἐκ τῶν πόλεων, ἐπίσημοι δηλαδὴ ἀντιπροσωπίαι, μετέβαινον ἐκεῖ πρὸς τέλεσιν μεγαλοπρεποῦς θυσίας.

11. Ὁτε δὲ Σωκράτης, καταδικασθεὶς εἰς θάνατον, ἐπρόκειτο νὰ πίγῃ τὸ κώνειον, ἀνεβλήθη ὁ θάνατός του ἐπὶ ἓνα μῆνα, διότι τὸ πλοῖον τὸ ὅποῖον μετέφερε τὴν θεωρίαν εἰς Δῆλον, παρεμποδίσθη ὑπὸ τῆς τρικυμίας καὶ ἐβράδυνε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Πειραιᾶ. Ἔπρεπε κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπου-

σίας τῆς ιερᾶς νεώς νὰ μὴ μολυνθῇ ἡ πόλις μὲ φόνον· τόσον μεγάλη ἦτο ἡ πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ Ἀπόλλωνος εὐλά-
βεια τῶν Ἀθηναίων.

Δ'.

12. "Αλλη ἀρχαιοτάτη ἀμφικτυονία ὑπὸ τὴν προστα-
σίαν τοῦ Ἀπόλλωνος ἦτο ἡ τῶν Θεσσαλικῶν λαῶν μὲ κέν-
τρον τὸν παρὰ τὰ Τέμπη ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος· ἐκεῖ δὲ εἰς
τὰς ὄχθας τοῦ Πηγειοῦ κατὰ τὴν παράδοσιν ἐθλάστησε τὸ
πρῶτον ἡ δάφνη, τὸ ιερὸν φυτὸν τοῦ θεοῦ.

"Ιδοὺ τί λέγει ἡ παράδοσις. Ἡ Δάφνη ἦτο περικαλ-
λὴς νύμφη, κόρη τοῦ Πηγειοῦ. Ταύτην ἴδων δὲ Ἀπόλλων
ἐθαμβώθη ὑπὸ τοῦ κάλλους τῆς καὶ ζητεῖ αὐτὴν εἰς γάμον.

Περιχαρής δὲ Πηγειὸς λέγει πρὸς τὴν Δάφνην. «Ἀγα-
πημένη μου κόρη, θέλω γαμβρὸν νὰ ἴδω εἰς τὸν οἶκόν μου,
θέλω νὰ ἴδω ἀπογόνους».

13. Ἐρυθρὰ ἔξ αἰδοῦς ἡ ἀγνὴ παρθένος ἀρνεῖται νὰ
ἔλθῃ εἰς γάμον καὶ λέγει :

«Ἐὰν εἰς τὰ ρεύματά σου, πατέρα μου, ὑπάρχῃ θεία δύ-
ναμις, κάμε ὥστε νὰ μεταβληθῇ ἡ μορφή μου, ἔνεκα τῆς
δποίας τόσον πολὺ ἥρεσα».

Μόλις εἶπε τὴν εὐχὴν ταύτην, βαρεῖα νάρκη καταλαμ-
βάνει τὰ μέλη της, λεπτὸς φλοιὸς περιβάλλει τὸ σῶμα.
εἰς φύλλωμα μεταβάλλεται ἡ κόμη καὶ εἰς κλάδους οἱ βρα-
χίονες, οἱ πόδες δές ρίζαι εἰσχωροῦσιν εἰς τὴν γῆν.

14. Τότε δὲ Ἀπόλλων λέγει :

«Ἄφου δὲν ἡθέλησες σύζυγός μου νὰ γίνης, θὰ εῖσαι τὸ
ιερὸν φυτόν μου· σύ, δὲ Δάφνη, θὰ στέψῃς πάντοτε τοὺς νι-
κητὰς τῶν πυθικῶν ἀγώνων, σύ τοὺς γινηφόρους στρατιώτας
ἐπιστρέφοντας εἰς τὴν ἐστίαν των, σὺ θὰ εῖσαι τῆς νεολαίας
τὸ ὄνειρον καὶ τῆς ἀρετῆς τὸ βραχεῖον».

"Εκτοτε θάλλει εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Πηγειοῦ τὸ ὄραῖον
δενδρύλλιον, ἡ προσφιλὴς εἰς τὸν Ἀπόλλωνα δάφνη.

κάμε ὥστε νὰ μεταβληθῇ ἡ μορφή μου

15. Χάριν τῆς ἱερᾶς ταύτης δάφνης ὁδὸς ἐστρώθη ἀπὸ τῶν Δελφῶν διὰ τῆς Δωρίδος καὶ τῆς Θεσσαλίας μέχρι τοῦ Ὀλύμπου. Διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἱεραὶ πομπαὶ καθ' ἔκαστον ἔνατον ἔτος ἐκ Δελφῶν ἀπεστέλλοντο εἰς τὰ Τέμπη, ἵνα δρέψωσι κλάδον ἀπὸ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος φυτόν.

16. Ἡ σπουδαιοτάτη ἔδρα τῆς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος ἦσαν οἱ Δελφοί, ὅπου καὶ τὸ πεφημισμένον μαντεῖον. Περὶ τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀπετελέσθη ἡ μεγαλυτέρα ἀμφικτυονία, περιλαμβάνοντα πάσας σχεδὸν τὰς Ἑλληνικὰς πολιτείας μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εἰς χρόνους, καθ' οὓς ἔζων οἱ Ἐλληνες εἰς κώμας ἀτειχίστους.

"Ηδη εἰς χρόνους παλαιοτάτους οἱ ἀμφικτύονες καθοδηγόμενοι καὶ νουθετούμενοι ὑπὸ τῶν Ἱερέων τοῦ Ἀπόλλωνος εἶχον ἀναλάβει τὴν ἀμοιβαίαν ὑποχρέωσιν περὶ τηρήσεως ἔκεχειρίας, ἥτοι τῆς μεταξύ αὐτῶν εἰρήνης καὶ τῆς τιμωρίας τῶν παραβατῶν.

17. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἀμφικτυονίδων πόλεων συνερχόμενοι καθ' ἕκαστον ἔτος, βραδύτερον δὲ καὶ δἰς τοῦ ἔτους, συνεσκέπτοντο περὶ τῶν κοινῶν ὑποθέσεων, περὶ τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐμπορικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐπιμιξίας καὶ συνεργασίας, ἐμερίμνων περὶ τῆς κατασκευῆς ὁδῶν καὶ γεφυρῶν, περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν ὁδοιπορούντων καὶ περὶ ἄλλων κοινῶν ἀγαθῶν.

Τοιουτορόπως ἦλατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος ἐδίδαξε τοὺς "Ἐλληνας βίον πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν ἀνώτερον". ὁ Ἀπόλλων ἥτο πράγματι θεὸς τοῦ φωτὸς καὶ τῆς εὐνομίας.

18. Οἱ ἵερεῖς τοῦ Ἀπόλλωνος ἦσαν ὑπέροχοι ἄνδρες καὶ εἰς σοφίαν καὶ εἰς ἥθος· αὐτοὶ γραμμάνοντο τὴν ἐνότητα τῶν Ἐλλήνων βαθύτατα, τὴν δποίαν ἐκαλλιέργουν διὰ τῶν ἀμφικτυονιῶν. Ἔχοντες ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πολιτείας συμβαινόντων ἥδυναντο νὰ δίδωσιν ἀρίστας συμβουλὰς καὶ δδηγίας, ώστε νὰ ἐκλείπωσιν αἱ διχάζουσαι τὰς πόλεις ἔριδες. Χρησιμὸς περὶ πολέμου Ἐλλήνων κατ' ἄλλων Ἐλλήνων κατ' ἀρχὰς δὲν ἐδίδετο, οὐδὲ ἐπετρέπετο νὰ ζητηθῇ.

19. Διὰ τοῦτο τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν ἐθεωρεῖτο κοινὴ ἐστία

πάντων τῶν Ἑλλήνων, ὡς περίπου τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τουρκοκρατίας.

“Οτε τὸ 548 π. χ. ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἔγινε παρανάλωμα πυρός, ἡ ἀνοικοδόμησις νέου μεγαλοπρεποῦς ναοῦ ἐθεωρήθη ὑπόθεσις πανελλήνιος. Διὰ κοινῶν ἐράνων συνήχθη κεφάλαιον τριακοσίων ταλάντων, ὡς μισθωτὴς δὲ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ναοδομίας συμφώνως πρὸς ὥρισμένον σχέδιον ἀνεδείχθη ἡ ἐξ Ἀθηνῶν περίφημος οἰκογένεια τῶν Ἀλκμεωνιδῶν.

Οὗτοι δὲ ἔξετέλεσαν τὸ ἔργον οὐ μόνον μετὰ εὐσυνειδησίας, ἀλλὰ καὶ μετὰ γενναιοδωρίας· ὁ ναὸς ἐκτίσθη λαμπρότερος καὶ μεγαλοπρεπέστερος· ἐνῷ ὑπεχρεοῦντο γὰρ κτίσωσιν αὐτὸν ἐκ πωρίνου λίθου, οὗτοι κατεσκεύασαν τὴν πρόσοψιν αὐτοῦ, τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, ἐκ Παρίου μαρμάρου.

20. “Οταν ἐν Ηλαταιαῖς ἡ νίκη ἔστεψε τὰ ἔλληνικὰ ὅπλα, ὁ χρυσοῦς τρίπους, εἰς τὸν ὁποῖον ἦσαν ἐγκεχαραγμένα τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων, ὅσαι ἐπολέμησαν κατὰ τῶν Περσῶν, εἰς τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν ἀνετέθη ὡς εἰς πανελλήνιον ἔστιαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΟΡΟΣ

15. Τὸ δάσος τῆς Σωπωτοῦ.

1. Πρὸ τριάκοντα περίπου ἐτῶν εἶχον μεταβῆναι εἰς τὸ Σωπωτὸν τῶν Καλαθρύτων ὡς διδάσκαλος. "Οταν δὲ ὁδὸς μὲν ἔφερεν εἰς μίαν ράχιν ἀπέναντι τοῦ χωρίου καὶ εἶχον αὐτὸν πρὸ τῶν δρυθαλμῶν μου, καθὼς καὶ τὴν πέριξ αὐτοῦ χώραν, δις μίαν εἰκόνα, δύο πράγματα μοῦ ἔκαμψαν ἔξαιρετικὴν ἐντύπωσιν.

'Αριστερὰ δύψοῦτο ἐν γεώδεις βουνὸν κατάφυτον ἐξ ἀγρίων δένδρων μικρᾶς ἡλικίας, τῶν ὅποιων τὸ πράσινον χρῶμα καὶ δὲ θαλερότης ἔτερη τὴν δρασιν. Δεξιὰ δέ, κατωτέρω τοῦ χωρίου, ἔξετείνετο εὐμεγέθης κοιλάς πλήρης σωρῶν λίθων· δικαῖας αὕτη μοῦ ἔκαμψε τὴν ἐντύπωσιν διτοῦ ἡτοῦ χῶρος παλαιᾶς πόλεως, τῆς δόποιας ἔδιλεπον τὰ ἐρείπια.

2. Μετὰ δύο τρεῖς ἡμέρας ἐγνώρισα τὸν Κωνσταντίνον Φάσσον, ὃστις ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐχρημάτισε δημόσιος διάλληλος καὶ τότε πλέον συνταξιοῦχος διήρχετο τὴν γεροντικήν του ἡλικίαν εἰς τὴν γενέτειραν πλησίον τῶν τέκνων του καὶ τῶν ἐγγόνων του.

3. Ἀφοῦ συνήψαμεν γνωριμίαν καὶ ἀντηλλάξαμεν φιλόφρονάς τινας λόγους ἡρώτησα αὐτόν :

— »Δὲν ἡμπορῶ νὰ ἔξηγήσω, κύριε Φάσσε, αὐτοὺς τοὺς σωρούς μὲ τὶς πέτρες ἐκεῖ κάτω· μήπως ἡτοῦ ἀρχαῖος συνοικισμός;

Ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν δὲ ἀγαθὸς γέρων καὶ μοῦ ἀπαντᾷ :

— «”Οχι. φίλε μου· δὲν εἶναι ἀρχαῖος συνοικισμός. “Ολα αὐτὰ τὰ τρόχαλα, ποὺ σκεπάζουν τὸν μισὸν κάμπον μας, διφεύλονται εἰς τὴν ἀπληστίαν μας καὶ τὴν κακοκεφαλιάν μας. Αὐτὸ τὸ δάσος, ποὺ βλέπετε ἐδῶ ἐπάνω, εἶναι ἡλικίας περίπου τριάκοντα ἔτῶν. Τὸ προσέχομεν σὰν τὰ μάτια μας· ἔχομεν διωρισμένους δύο δασοφύλακας καὶ τὸ γυρίζουν ἀπὸ τὸ πρωὶ ἔως τὸ βράδυ· οὕτε πόδι κατσικιοῦ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ πατήσῃ».

4. «”Ἄλλοτε ὅλο αὐτὸ τὸ βουνὸν ἦτο σκεπασμένον μὲ πυκνὸν δάσος· δῆλη ἡ ἔξυλεία τῶν σπιτιῶν μας εἶναι κομμένη ἀπὸ αὐτὸ τὸ δάσος, τὰ καύσιμα ἔγινα τοῦ χειμῶνος αὐτὸ μας τὰ ἔδιδε· ἦτο θεριεμένο καὶ οὕτε τσεκούρι οὕτε κατσίκι ἐφοβεῖτο· ἐδῶ τὸ ἔκοθες καὶ ἐκεῖ ἐφούντωνε».

5. «Καὶ πῶς ἔχαλασε τὸ δάσος; ”Ισως καμμιὰ πυρκαϊά».

«Μάλιστα. Πολλάκις ἔπιασε φωτιά, ἀλλὰ πρὶν ἐκταθῆ, ἐτρέχαμεν ὅλοι καὶ κατωρθώναμεν νὰ τὴν ἐντοπίζωμεν καὶ τοιουτοτρόπως ἐγλύτωνε τὸ δάσος. Κάποτε ὅμως ἐψυσσοῦσε ἄνεμος, ἀπλώθηκε ἡ φωτιά καὶ δὲν ἔμεινε κλαράκι. Κάποιος ἀπρόσεκτος βοσκὸς ἔκαμε τὸ κακό».

«Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀπὸ τὰ πρέμνα τῶν καέντων δένδρων ἐφύτρωσαν παραφυάδες πράσιναι καὶ δροσεραι σὰν βασιλίκος, ἀλλὰ τὰ κατσίκια δὲν ἀφιναν οὔτε μία. Χόρτον ἐπίσης ἐφύτρωνε πολὺ καὶ τὰ πρόδατα εἶχαν ἀφθονον βοσκήν. Ἀλλὰ τί το θέλεις; μὲ τὰς πρώτας φθινοπωρινὰς βροχὰς τὰ λαγκάδια κατέβαζαν τὸ νερό σὰν τρομακτικοὶ χείμαρροι· ποτὲ ἀλλοτε δὲν εἶχε συμβῆ. ‘Ο κάμπος ἥρχισε νὰ γεμίζῃ ἀπὸ τὰ τρόχαλα καὶ δὲν ἀργήσαμεν νὰ καταλάβωμεν ὅτι μετ’ ὀλίγα ἔτη δὲν θὰ μᾶς ἔμενεν οὔτε μία σπιθαμὴ γῆς διὰ νὰ καλλιεργήσωμεν».

«’Αλλὰ καὶ οἱ ἀγροί, οἱ ὅποιοι εἶναι εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ βουνοῦ καὶ αὐτοὶ ἥρχισαν νὰ μὴ καρπίζουν· τὰ νερά, μὲ τὴν

δριμήν ποὺ ἔτρεχαν, παρέσυραν τὸ χῶμα καὶ ἔμενε τὸ ἔδαφος σκληρὸν καὶ πετρώδες».

6. «Καὶ τὸ βουνό», εἶπον ἐγώ, «ἡ αὐτὴ τύχη τὸ ἀνέμενε».

— «Βεβαίως καὶ τὸ βουνὸ σιγὰ σιγὰ τὰ ἵδια θὰ ἐπάθαινε· θὰ ἀπεγυμνοῦτο ἀπὸ τὸ χῶμα καὶ θὰ μετεβάλλετο εἰς ἀγόνους βράχους».

— «'Αλλ' ὅμως ἐνοήσατε τὴν αἰτίαν καὶ ἐπρολάβατε τὴν ἐπέκτασιν τοῦ κακοῦ».

— «Ἡ αἰτία ἡτο προφανῆς, ἀλλ' ὅσοι εἶχαν ποίμνια, ιδίως οἱ αἰγοθοσκοὶ, δὲν ἦσαν πολὺ δυσηρεστημένοι ἀπὸ τὴν κατάστασιν, διότι τὰ ποίμνια των εὗρισκον ἀφθονον τροφήν. Οἱ ἄλλοι ὅμως, οἱ γεωργοί, οἱ ὁποῖοι ἦσαν καὶ οἱ περισσότεροι, ἥρχισαν νὰ ὑποφέρουν καὶ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἐξεπατρίζοντο πρὸς εὔρεσιν πόρου ζωῆς».

«Αἱ δύο πηγαί μας, ἀπὸ τὰς ὁποίας ὅχι μόνον ὑδρευόμεθα τώρα, ἀλλὰ καὶ τοὺς κήπους μας ποτίζομεν, τότε ἥρχισαν νὰ στειρεύουν· ἡ δυστυχία μας ἥρχετο σωρηδόν».

1. «Κάποτε ὅμως, ὅταν ἔνα φθινόπωρον ἐπιπτον διαρκεῖς καὶ ραγδαῖαι βροχαί, καὶ ὁ κάμπος εἶχε μεταβληθῆ εἰς λίμνην, ὅλοι οἱ Σοπωτινοὶ μὲ μίαν φωνὴν καὶ μίαν ψυχήν, ὡς εἰς ἄνθρωπος, εἴπαμε ὅτι τὸ δάσος πρέπει νὰ ξαναγίνῃ. Εὐλογημένη ἡτο ἡ ὥρα. Ἐντὸς δλίγων ἡμερῶν εἶχαν κανονισθῆ ὅλα, εἰσφορὰ ἑκάστου τῶν κατοίκων, διευθύνουσα ἐπιτροπή, καταστατικόν, δασοφύλακες καὶ ὅ,τι ἄλλο σχετικὸν ἔχειαζετο, ὅλα ἦσαν ἐν τάξει».

Αὐτὰ ἔλεγεν ὁ στοχαστικὸς γέρων.

8. "Ηδη μετὰ πάροδον ἐτέρων τριάκοντα ἑτῶν τὸ δάσος τοῦ Σοπωτοῦ ἡγδρώθη καὶ πλὴν τῆς ὥραιότητος μὲ τὴν ὁποίαν ἐπροίκισε τὸ χωρίον, τὸ ὁποῖον περικλεῖει εἰς τὰς ἀγκάλας του, παρέχει εἰς τοὺς κατοίκους καὶ τὰ ἄλλα ἀγαθά του. Ποίμνια προσβάτων δύνανται νὰ βόσκουν ἀκωλύτως, τὰ

δὲ διὰ τὴν ἑστίαν ἀναγκαῖα ἔύλα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκεῖθεν λαμβάνονται ἐκ τῶν ἀποκοπτομένων κλάδων πρὸς καθαρισμὸν τῶν δένδρων. Ἀλλὰ καὶ ξυλείαν οἰκοδομήσιμον διλίγην, οἷον δοκούς, δύνανται ἐνίστε νὰ λαμβάνουν ἐκ τῶν τυχὸν ξηραινομένων δένδρων ἢ ἐκ τῶν ἀποκοπτομένων χάριν ἀραιώσεως.

9. Εἰς τὰς αἶγας διμως ἢ εἴσοδος εἶναι αὐστηρῶς ἀπηγορευμένη· διότι ἡ αἱξ δὲν ἀρέσκεται εἰς τὸ χόρτον· προτιμᾶ τοὺς τρυφεροὺς βλαστοὺς τῶν θάμνων καὶ τῶν δενδρυλλίων. δρθοῦται ἐπὶ τῶν διπισθίων ποδῶν καὶ κατορθώνει νὰ τρώγῃ τοὺς πρωτοετεῖς βλαστοὺς τῶν δένδρων μέχρι ὅψους δύο περίπου μέτρων. Ή αἱξ εἶναι δ φοθερώτερος τῆς δασικῆς καλλιεργείας ἐχθρός· διὰ τοῦτο εἰς τὴν Εὐρώπην ἀντὶ τῆς κτηνοτροφίας τῶν αἰγῶν τρέφουν ἀγελάδας.

10. Πλημμύρας τώρα πλέον οἱ Σοπωτινοὶ δὲν βλέπουν· οἱ χείμαρροι, δταν τὸν χειμῶνα ἢ εἰς ἄλλας ἐποχὰς βρέχην, δὲν κατεβάζουν θολὸν καὶ βορδοράδες ὅδωρ, δὲν παρασύρουν λίθους καὶ πᾶν τὸ προστυχὸν διὰ νὰ τὸ μεταφέρουν εἰς τὴν κοιλάδα· τὸ ρέον ὅδωρ τώρα εἶναι μέτριον εἰς ποσότητα καὶ ὅπωσδήποτε καθαρόν· διότι τὸ ὅδωρ ἐκεῖνο, τὸ ὅποῖον ἀλλοτε εἰς διλίγας ὥρας ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ παρασύρον χῶμα καὶ λίθους ἔφθανεν εἰς τὴν κοιλάδα, τώρα φθάνει μετὰ ὀλοκλήρους ἡμέρας ἢ καὶ ἑδομάδας.

11. Τὸ ἔδαφος τοῦ δάσους, τὸ ὅποῖον εἶναι σποργγῷδες ἔνεκα τῶν ἀποσυντιθεμένων φύλων, ἀπορροφεῖ τὰ ὅδατα καὶ δι' αὐτοῦ ρέουν βραδέως ὡς διὰ φραγμάτων καὶ καταντοῦν εἰς τὰ ρεύματα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἡπτον διαυγῆ.

Τὰ δένδρα διὰ τῶν ἀπείρων διακλαδώσεων τῶν ριζῶν των κρατοῦν τὸ ἔδαφος πορῷδες, ὥστε τὰ ὅδατα ἀπορροφοῦνται ὥπ' αὐτοῦ εύκολώτερον καὶ οὕτω αὐξάνεται ἡ ποσότης τῶν ὑπογείως κυκλοφορούντων ὅδάτων.

12. Υπολογίζεται ὅτι τὰ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὰς

λίμνας ἐκρέοντα ὅδατα ὀλοκλήρου τῆς γῆς μόλις φθάνουν εἰς τὰ 3/7 τῶν πιπτόντων ἐπὶ τῆς γῆς ὁμβρίων ὑδάτων καὶ χιόνων. Ἐκ τῶν ὑπολοίπων 4/7 μικρὸν μέρος ἔξατμίζεται, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἀπορροφεῖται ὑπὸ τοῦ ἐδάφους· ἀπορροφούμενον δὲ κατέρχεται συνεχῶς βαθύτερον, μέχρις ὅτου συναντήσῃ ἀδιαπέραστον στρῶμα ἐξ ἀργίλου ή σχιστολίθου. Ἐκεῖ συναθροίζεται εἰς διαφόρους κοιλότητας, μέχρις ὅτου εὕρῃ διέξοδον καὶ ἀρχίσῃ νὰ ρέῃ ὑπὸ μορφὴν πηγῆς.

13. Ὑπάρχει πρὸς τούτοις ἡ γνώμη ὅτι τὰ δάση καθιστῶσι τὸ κλῖμα εὐκραέστερον καὶ μᾶλλον ὄμοιόμορφον, ἔξασθενίζουν τὴν δρυμύτητα τοῦ ψύχους ἐν καιρῷ χειμῶνος, μετριάζουν δὲ τοὺς ὑπερβολικούς καύσωνας τοῦ θέρους.

Πλὴν τούτου δὲν πρέπει νὰ ἀρνηθῶμεν καὶ τὴν τέρψιν τὴν δρποίαν παρέχει τὸ δάσος διὰ τῆς ὀραιότητός του. Καὶ δὲν εἶναι μὲν συνειδητὴ ἡ τέρψις αὕτη εἰς τοὺς κατοίκους, οἱ δρποίοι ἐγεννήθησαν καὶ ἐμεγάλωσαν καὶ ἔξακολουθοῦν γὰρ ζῶσιν ἔκει· ἂν ὅμως τύχῃ νὰ μεταβοῦν εἰς πόλιν ἢ χωρίον ἀδένδρου πεδιάδος, ἀμέσως θὰ κατανοήσουν, πόσον μέρος τῆς ἀπολαύσεως, τὴν δρποίαν αἰσθανόμεθα ἀπὸ τὴν θέαν τῶν φυσικῶν καλλονῶν, διφεύλοιμεν εἰς τὸ δάσος.

14. Ὁπου ἡ γεωργικὴ καλλιέργεια εἶναι προηγμένη οἱ λόφοι καὶ αἱ ὑπώρειαι θάλλουν ἀπὸ τὰς φυτείας ἐλαῖῶν καὶ ἄλλων δένδρων, πολλαχοῦ δὲ καὶ ἀμπέλων. Οἱ ἐπὶ γυμνῶν λόφων ἀγροὶ εἶναι συνήθως ἄγονοι, ἢ, ἂν δὲν εἶναι, κατατοῦν τοιοῦτοι, διότι τὸ στρῶμα τοῦ χώματος ἔνεκα τῶν ραγδαίων βροχῶν βαθμηδὸν ἐλαττοῦται παρασυρόμενον ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Ὑπάρχουν ἐπικλινεῖς ἐκτάσεις εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ εἰς ἄλλας χώρας, εἰς τὰς δρποίας τὸ χῶμα ἔχει παρασυρθῆ εἰς τόσον μέγα βάθος ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως φυτειῶν καὶ τῆς μακροχρονίου καλλιεργείας, ὥστε ἐπαυσαν νὰ εἶναι καλλιεργήσιμοι καὶ ἐγκατελείφθησαν ἐντελῶς.

15. Αἱ φυτεῖαι δὲν χρησιμεύουν μόνον εἰς τὴν προφύλαξιν τοῦ ἐδάφους ἀπὸ τὴν ἀπογυμνωτικὴν ἐπέδρασιν τῆς βροχῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν διαβρωτικὴν δύναμιν τοῦ ρέοντος ὕδατος.

Ἴτει, λεῦκαι, πλάτανοι, δάφναι καὶ ἄλλα φίλυδρα δένδρα καὶ θάμνοι φύονται εἰς τὰς ὅχθας τῶν χειμάρρων καὶ τῶν ποταμῶν, βυθίζουν τὰς ρίζας των εἰς βάθος καὶ σχηματίζουν ἐντὸς τοῦ χώματος ἴσχυρὸν πλέγμα, τὸ δποῖον ἀνθίσταται εἰς τὴν ὁρμὴν τοῦ ρέοντος ὕδατος καὶ συγκρατεῖ αὐτὸν ἐντὸς τῆς κοίτης του. Ὅσοι ἔχουν παραποταμίους ἀγροὺς καταβάλλουν μεγάλην ἐπιμέλειαν καὶ προσοχὴν πρὸς διατήρησιν καὶ ἴσχυροποίησιν τῆς παραποταμίου ἐξ ἀγρίων δένδρων φυτείας.

16. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω, γνωστῶν εἰς ὅλους, ἀγαθῶν, τὰ δποῖα παρέχουν τὰ δένδρα καὶ αἱ φυτεῖαι εἰς τὸν ἀνθρώπον, παρέχουν καὶ ἄλλας ὑπηρεσίας σπουδαίας, τὰς δποῖας ὅμως μόνον ἡ προσεκτικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ παρατήρησις ἀποκαλύπτει. Ὅσον δψηλὸν εἶναι τὸ δένδρον ὑπὲρ τὸ ἔδαφος, εἰς ἄλλο τόσον βάθος περίπου φύάνουν αἱ ρίζαι τῶν περισσοτέρων δένδρων· ὅπως αὐξάνει τὸ δένδρον καθ' ὅψος, οὕτως αὐξάνουν καὶ αἱ ρίζαι του κατὰ βάθος, δὲν ὑποχωροῦν πρὸ τοῦ δενδεῖν φραγμοῦ· ἂν συναντήσουν βράχον, θὰ ἀπλωθοῦν δεξιὰ καὶ ἀριστερά, μέχρις ὅτου εὑρουν σχισμήν τινα ἢ ρωγμήν· εἰσέρχονται ἐντὸς αὐτῶν ὥς λεπτὰ νήματα, τὰ δποῖα δλίγον κατ' δλίγον αὐξάνουν εἰς πάχος· ἔχουν δὲ τόσην δύναμιν, ὡστε θραύσουν τοὺς βράχους. Εἰς τὰς σχισμὰς αὐτὰς εἰσχωροῦν καὶ ἄλλαι ρίζαι καὶ ἡ θραύσις τῶν βράχων προχωρεῖ.

17. Τοιουτοτρόπως θραύσιμενος ὁ βράχος ἐκτίθεται περισσότερον εἰς τὴν ἀποθρυπτικὴν ἐπέδρασιν τῆς βροχῆς καὶ οὕτω σιγὰ-σιγὰ μεταβάλλεται εἰς χῶμα· τὸ αὐτὸν συμβαίνει, ὅταν αἱ ρίζαι συναντήσουν πώρους ἢ κροκαλοπαγῆ στρώ-

ματα. Αἱ λεπτότεραι δίζαι παράγουν ἐπίσης δέξι τι κατάλληλον νὰ διαλύῃ δρισμένας μεταλλικάς οὐσίας καὶ νὰ συντελῇ τοιουτοτρόπως εἰς τὴν ἀπόθρυψιν τῶν πετρωμάτων καὶ τὴν παραγωγὴν χώματος ἐπιτρέποντας τὴν βλάστησιν.

16. Θεότητες τοῦ δάσους.

16. Τὰ δάση ἀνεξαρτήτως τῆς ἐπιφροής αὐτῶν εἰς τὴν εὐχρασίαν τοῦ κλίματος, ἀνεξαρτήτως τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, τὰ δποῖα παρέχουν εἰς τὸν ἀνθρωπὸν, θεωροῦνται τὸ ἐγκαλλώπισμα τῆς φύσεως, τὸ κόσμημα τῆς ἀψύχου δημιουργίας.

Ἐὰν εὑρεθῆτε ἐντὸς πυκνοῦ δάσους, ὑποκάτω μεγάλων καὶ ὑπεργράφανων δένδρων, τὰ δποῖα διὰ τοῦ φυλλώματός των ἀποκλείουν τὴν θέαν τοῦ οὐρανοῦ, δικιερὸς χῶρος, εἰς τὸν δποῖον εὑρίσκεσθε, καὶ τὸ μαλακὸν ἀπὸ τὰ πίπτοντα φύλλα στρῶμα, εἰς τὸ δποῖον πατεῖτε, σᾶς κάμνει τὴν ἐντύπωσιν κατοικίας ἔξωτικής.

2. Διὰ τοῦτο οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον ὅτι τὴν ώραιότητα καὶ γοητείαν τῶν δασῶν τὴν ἀπήλαυν θεότητες, αἱ καλούμεναι νύμφαι δρειάδες ἢ δρυάδες ἢ ἀμαδρυάδες ἢ καὶ δι' ἄλλων ὀνομάτων.

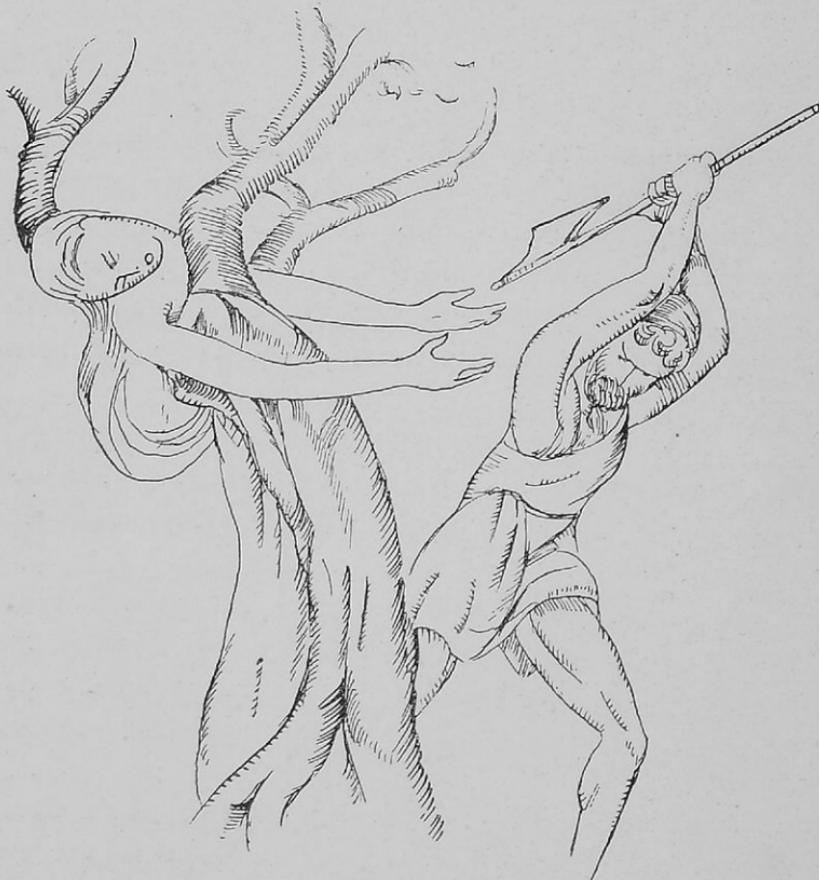
Αἱ νύμφαι ἡσαν παρθένοι ἀδραί, ἔξαισίας καλλονῆς, ἡσαν χαρίεσσαι πάντοτε καὶ φιλοπαίγμονες, ἥγάπων τὴν ὅρχησιν καὶ τὸ ἄσμα, δπως ἀκριβῶς φαντάζεται καὶ ὁ σημερινὸς λαὸς τὶς νεράϊδες· τὰ δάση ἀντήχουν ἐκ τῶν ἄσμάτων αὐτῶν.

3. Τὰ σπήλαια τοῦ ὄρους, αἱ ὑψηλαὶ καὶ ἀπόκρημνοι κορυφαὶ αἱ πηγαὶ τῶν ποταμῶν καὶ αἱ ἄλλαι κρήναι τοῦ δάσους ἡσαν αἱ κατοικίαι των νυμφῶν. "Οταν ἐλούνοντο εἰς τὰ διαυγῆς ὕδατα τῶν πηγῶν, βέβηλος δφθαλμὸς ἦτο ἀδύνατον νὰ τὰς ἴδῃ.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὰ αἰωνόδια δένδρα καὶ μάλιστα εἰς τὰς δρῦς ἐπίστευον οἱ παλαιοὶ ὅτι κατύρκουν νύμφαι καὶ ἡσαν οἰ-

νεὶ αἱ ψυχαὶ τῶν δένδρων· ἐπίστευον ὅτι συνεγεννῶντο καὶ συναπέθνησκον μετ' αὐτῶν.

4. Κατά τινα μῆθον ξυλοκόπος τις ἔκοπτε γηραιὰν δρῦν· ἐνῷ δὲ ὁ πέλεκυς καταφερόμενος μὲ τὰς στιβαρὰς χεῖράς του εἰσέδυε βαθέως εἰς τὸν κορμὸν καὶ ἀπέσπα σχίζας, ἤκουσε τοὺς θρήνους τῆς ἐνοικούσης ἀμαδρυάδος.

«Παῦσε»!, τοῦ λέγει, «παῦσε, σκληρέ, τὸ ἄγριον ἔργον σου. Εὔσπλαγχνίσου ἐμὲ τὴν ἐνοικον τῆς δρυός. Τὰ κτυπήματά σου ἐγὼ τὰ δέχομαι καὶ ὅχι τὸ ξύλον, ἐγὼ τραυματίζομαι. Καὶ ὅμως εἰς τίποτε δὲν σοῦ ἔπταισα».

Αλλὰ ματαίως ὠδύρετο ἡ ὥραιά νύμφη· οἱ θρῆνοί της δὲν συνεκίνησαν τὸν ξυλοκόπον. Ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον του καὶ μετ' ὀλίγον ἡ ὑψίκομος δρῦς ἔκλινε καὶ ἐστρώθη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τρίζουσα.

5. Βρεῖα κατάρα ἐβάρυνεν τὸν ξυλοκόπον καὶ τοὺς ἀπογόνους του· οὐδέποτε εἶδον ἡμέραν ἀνακουφίσεως, τίποτε δὲν ἀπήλαυσαν ἐκ τῆς ἐργασίας των· ἐνῷ νυχθημερὸν εἰργάζοντο καὶ ἀπεκόμιζον κέρδη, αἱ ἀνάγκαι των καθίσταντο καθ' ἐκάστην πολὺ περισσότεραι· ἐκάστη ἡμέρα παρουσίᾳζε νέας δυσχερείας, νέους ἀγῶνας, ἀνάπτωσις ἐκ τῶν κόπων οὐδέποτε ἐπήρχετο.

6. Ἀλλὰ καὶ θεοὶ εἶχον τὴν διαμονήν των εἰς τὰ δάση. Ο τραγόπους Πᾶν, ὁ προστάτης τῶν ποιμένων, διέτριβεν ἵδια εἰς τοὺς προσφιλεῖς του δρυμοὺς τῆς Ἄρκαδίας· τὰ ὅρη ἀντήχουν ἀπὸ τὰ σκιρτήματά του καὶ τὴν ζωηρὰν χαράν του, ὁ ἥχος τῆς σύριγγός του ἐπλήρου τὸ δάσος μελῳδίας.

Τὸ κελάρισμα τῶν ὄδάτων, τὸ θρόissμα τῶν φύλλων ὑπὸ τοῦ ἐλαφρῶς πνέοντος ἀνέμου, τὰ κελαδήματα τῶν πτηνῶν ἀποτελοῦν τὴν φυσικὴν μελῳδίαν τοῦ δάσους, τὴν ὅποιαν οἱ παλαιοὶ ἀπέδιδον εἰς τὴν σύριγγα τοῦ Πανὸς καὶ τὰ ἄσματα τῶν νυμφῶν.

7. Ο Πᾶν ἦτο ἀεικίνητος, οὐδέποτε ἔμενεν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ἐπὶ πολύ· μετέβαινεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἀλλοτε διέτριβεν παρὰ τὰς λόχιμας ἢ εἰς τὰς πυκνὰς συστάδας δρυῶν, ἀλλοτε ἐκάθητο εἰς τὴν μαλακὴν χλόην παρὰ τὰ ρεῖθρα, ἀλλοτε ἀνέβαινε εἰς ἀποκρήμνους κορυφὰς ἢ διήρχετο διὰ πετρωδῶν ἀτραπῶν.

Καὶ μόνον περὶ τὴν μεσημβρίαν, ὅταν ἡ αὔρα παύῃ νὰ πνέῃ καὶ ἡ φύσις ὅλη ἀναπαύεται, τότε καὶ ὁ Πᾶν κοιμᾶται.

Οἱ βοσκοὶ σέβονται τὸν ὑπνον τοῦ Πανὸς καὶ φοβοῦν-

ται μήπως τὸν διαταράξουν. Ὅταν πλησιάσῃ μεσημβρία,
ὅδηγοιν τὰ ποίμνιά των ὑπὸ σκιὰν γηραιῶν δρυῶν ἢ ἄλ-
λων δένδρων μέχρι τῆς δεῖλης, στε ἀρχίζει νὰ πνέῃ ἢ αὔρα
τῆς ἐσπέρας.

8. Όμοίως ἡ Ἀρτεμις, ἡ ἀγνή καὶ ωραιοτάτη Παρ-
θένος, ἡ κυνηγέτις θεά, εἶναι τῶν δασῶν ἐγκάτοικος· ἀρέ-
σκεται δὲ ἵδιά εἰς τὰ πυκνὰ καὶ ἄγρια δάση τῆς Ἀρκαδίας·
ἐκεῖ συνοδευομένη ὑπὸ δρυίλου νυμφῶν, ἐνδεδυμένη βραχὺν
χιτῶνα, ὠπλισμένη μὲ τόξον καὶ φαρέτραν διατρέχει τὰς
βαθείας φάραγγας καὶ τὰς κοιλάδας θηρεύουσα ἐλάφους,
δορκάδας, ἄγριοχοίρους καὶ ἄλλα ἄγρια ζῷα.

17. Ὁ Δρυκολάπτης.

1. Μικρὸν πτηγὸν τῶν δασῶν καὶ σπάνιον. Καὶ ἀν οὐδέποτε τὸ ἔχετε ἵδει, εἶναι εὔκολον γὰ τὸ ἀναγνωρίσετε· διότι δὲν κάθηται εἰς τοὺς κλάδους ὅπως τὰ ἄλλα πτηγά. Θὰ τὸ ἵδετε νὰ ἀναρριχᾶται εἰς τὸν κορμὸν δένδρου ώς γαλῆ, ἐνῷ συγχρόνως πλήρτει αὐτὸν διὰ τοῦ ράμφους του· φαίνεται δὲ ὅτι προσέχει εἰς τὸν ἀποδιδόμενον ἥχον, ὅπως ὁ Ἰατρός, ὅταν κρούῃ τὰ νῶτα τοῦ ἀρρώστου διὰ νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν αἰτίαν τῆς νόσου.

2. Ἡ ἔξετασις γίνεται γοργή, διότι τὸ παράδοξον αὐτὸ πτηγὸν φαίνεται ὅτι ἔχει δέξιτάτην ἀκοήν. Ἀπὸ τοῦ ἑνὸς πετᾷ εἰς ἄλλο δένδρον καὶ ἀπὸ τούτου εἰς ἄλλο, μέχρις ὅτου ὁ ἥχος ὁ ἀπὸ τῆς κρούσεως του τὸν ἀναγκάσῃ νὰ σταθῇ. Τάκ-τάκ-τάκ ἐδῶ, φεύγει· τίκ-τίκ-τίκ ἐκεῖ, πάλιν φεύγει· τούκ-τούκ-τούκ ἐδῶ, δὲν φεύγει. Στηρίζεται καλῶς διὰ τῶν ποδῶν του καὶ μὲ τὸ ἴσχυρὸν καὶ σφηνοειδὲς ράμφος του ἀποσπᾷ τὸν φλοιόν! Ἐξακολουθεῖ τὰ ραμφίσματά του εἰς τὸ ἀπογυμνωθὲν μέρος καὶ μετ' ὀλίγον ἀνοίγει ὀπὴν ἄνευ δυσκολίας, διότι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὁ ἴστρος τοῦ δένδρου εἶναι ἡμισαπής.

3. Πλῆθος ἐντόμων, τὰ ὅποια διαβιβρώσκουν τοὺς ἴστοὺς τοῦ δένδρου, γίνονται βορὰ τοῦ δρυκολάπτου. Διὰ τῆς γλώσ-

σης του, ή δποία είναι λεπτή καὶ μακρά, κατορθώνει καὶ ἀποκαθαιρεῖ τὴν ἔστιαν τῶν παρασίτων καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἔκτασιν· τοιουτοτρόπως ἀπαλλάσσει τὸ δένδρον τῆς περαιτέρω φθορᾶς. "Ωστε δὲν είναι ὑπερβολικὸν τὸ λεγόμενον ὅτι ὁ δρυκολάπτης είναι ὁ ἰατρὸς τῶν δασῶν.

4. Είναι αὐτονόητον ὅτι ὁ δρυκολάπτης είναι ὡφελιμώτατον πτηνόν. Κορμοὶ δένδρων, ἐξετασθέντες μετὰ προσοχῆς ὑπὸ δασοκόμων, εὑρέθησαν ὅτι εἶχον ἀπαλλαχθῆ τελείως τῶν παρασιτικῶν ἐντόμων ὑπὸ τοῦ δρυκολάπτου, ὥστε ὅχι μόνον αὐτὰ ἐσώθησαν, ἀλλὰ καὶ ὅλα ἀπηλλάχθησαν ὅμοιας νόσου.

5. Ἀλλ' ὅμως ὁ δρυκολάπτης ἔνεκα τῆς ὀλιγογονίας του (γεννᾷ μόνον δύο ἔως τρία ϕά) καὶ τῆς καταδιώξεως τῶν κυνηγῶν είναι σπανιώτατος. Περιέρχεται τις μεγάλας δασικὰς ἔκτασεις καὶ μόλις κατορθώνει νὰ ἴδῃ ἔνα δρυκολάπτην ἢ νὰ ἀκούσῃ ἄπαξ τὸ διαπεραστικὸν κελάδημά του.

18. Ύλοτομία.

1. Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἀγαθῶν, τὰ δποία παρέχει τὸ δάσος εἰς τὸν ἀνθρωπὸν είναι ἡ ξυλεία· τὴν χρησιμοποιούμεν εἴτε πρὸς κατάρτισιν τῶν οἰκιῶν μας, εἴτε πρὸς ναυπήγησιν πλοίων, εἴτε πρὸς κατασκευὴν σκευῶν καὶ ἐπίπλων, διὰ τῶν δποίων ἡ ἐργασία μας καθίσταται εὔκολωτέρα καὶ ὁ βιός μας ἀνετώτερος.

Ἡ ἀποκοπὴ τῶν δένδρων καὶ ἡ μεταβολὴ τῶν κορμῶν εἰς σανίδας καὶ δοκοὺς καταλλήλους διὰ πᾶσαν χρῆσιν τοῦ ἀνθρώπου λέγεται ὑλοτομία.

2. Ἡ ὑλοτομία δὲν είναι δύσκολον ἔργον, ἀλλ' είναι ἐπίπονον. Οἱ ὑλοτόμοι είναι συνήθως εὔρωστοι, μὲ ἴσχυρὰν μυϊκὴν δύναμιν καὶ θαρραλέοι.

Πολλάκις είναι ἡγαγκασμένοι νὰ διανυκτερεύουν ἐντὸς

καλυθῶν ἢ καὶ ἐν ὑπαίθρῳ εἰς τὸ δάσος, ὅπου λύκοι, ἀγριόχοιροι καὶ ἄλλα ἐπικίνδυνα θηρία δὲν σπανίζουν πρέπει λοιπὸν οἱ διλοτόμοι νὰ ἔχουν τὸ ἀναγκαῖον θάρρος καὶ ψυχραιμίαν νὰ ἀντιμετωπίζουν τὸν κίνδυνον.

Ἄλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ χειμῶνος πολλάκις καταλαμβάνονται καὶ εἶναι ἀνάγκη ὑπὸ βροχὴν ἢ χιόνα νὰ ὀδοιποροῦν ἢ καὶ νὰ ἔργαζωνται· διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἔχουν τὴν σωματικὴν ἀντοχὴν νὰ ὑποφέρουν εὐκόλως τὰς τοιαύτας κακουχίας.

3. Τῶν δρεινῶν χωρίων οἱ κάτοικοι, ὅπου ὑπάρχουν γειτονικὰ δάση, εἶναι περισσότεροι ἡσοκημένοι εἰς τὴν διλοτομίαν.

Τὴν ἀναγκαίαν ἕυλείαν διὰ τὴν στέγασιν τῶν οἰκιῶν των, διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ πατώματος, τῶν κουφωμάτων καὶ τῶν ἄλλων χρειωδῶν τῆς οἰκίας, κόπτουν μόνοι των ἢ καὶ βοηθούμενοι δπὸ ἀλλήλων.

Ἄλλὰ καὶ εἰδικοὶ διλοτόμοι, ἀνθρωποι δηλαδὴ ἔχοντες τὴν διλοτομίαν ὡς ἐπάγγελμα, ὑπάρχουν εἰς τὰ χωρία ταῦτα. Οὗτοι προμηθεύουν ἕυλείαν εἰς τὰ ἀπώτερον κείμενα χωρία, τῶν δποίων οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς ἄλλα ἔργα.

4. Τὰ δάση εἶναι συνήθως μὲν δημόσια, ἀνήκοντα εἰς τὸ Κράτος, πολλάκις δὲ καὶ ἴδιωτικά. Ἄλλ' οὔτε ἐκ τῶν δημιοσίων οὔτε ἐκ τῶν ἴδιωτικῶν δασῶν ἐπιτρέπεται ἐλεύθερα κατὰ βούλησιν διλοτομία. Ὁ θέλων νὰ διλοτομήσῃ δφείλει νὰ λάβῃ ἔγγραφον ἀδειαν ἀπὸ τὴν ἀρμοδίαν κρατικὴν ἀρχῆν, ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν ἐφορίαν

Ἐπειτα δὲ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀδείας ταύτης ἄλλος ὑπάλληλος τοῦ Κράτους, ὁ δασονόμος, ὑποδεικνύει τὰ πρὸς διλοτημῆσιν κατάλληλα δένδρα εἴτε τοῦ δημιοσίου, εἴτε τοῦ ἴδιωτικοῦ δάσους. Διότι πρέπει νὰ κόπτωνται τὰ παλαιὰ καὶ γεγηρακότα καὶ ἐκεῖ ὅπου τὸ δάσος εἶναι πυκνόν, ἵνα οὕτω ἐπιτυγχάνεται ὁ ἐπαρκῆς ἀερισμὸς καὶ ἡ κανονικὴ ἀνάπτυξις τῶν ἄλλων.

5. Ἡ μεμονωμένη ὑπὸ ἑνὸς ἐκάστου ὑλοτόμου παρασκευὴ ἔνδειας γίνεται μόνον διὰ τὰς ἐπιχωρίους ἀνάγκας, ὅπου τὰ δάση εἶναι μικρὰ ἢ η μεταφορὰ τῆς ἔνδειας εἰς μακρινὰς ἀποστάσεις δὲν εἶναι δυνατή. Ὁπου δημοσίων ὑπάρχουν μεγάλα δάση πλησίου τῆς θαλάσσης ἢ ποταμῶν καὶ η μεταφορὰ τῆς ἔνδειας εἶναι δικαιοδόπανος, ἐκεὶ ἐνεργεῖται ὑλοτομία διὰ κατασκηνώσεως πολλῶν ὑλοτόμων καὶ δι' ἐγκαταστάσεως ὑδραυλικοῦ πρίονος.

6. Ἐκ τῶν μεγαλυτέρων καὶ ὥραιοτέρων δασῶν τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὰ δάση τῆς Πίνδου καὶ τῶν Ἀγράφων. Ἀπέραντοι ἐκτάσεις, πελάγη δασῶν, καλύπτουν διοκλήρους ἔροσειράς καὶ τὸ πράσινον χρῶμα ποιεῖται ἀναλόγως τῶν δένδρων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται τὸ δάσος.

Εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη τοῦ ὄρους ζῇ η ἐλάτη. Μολονότι δὲ τὰ μέρη ταῦτα εἶναι καὶ περισσότερον βραχώδη, ἐν τούτοις εἰς τὸ δένδρον χῶμα, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται μεταξὺ τῶν βράχων, ὑψοῦνται πανύψηλα δένδρα καὶ ἐγγὺς ἀλλήλων, ὥστε νὰ ἐπαληθεύουν οἱ δημοτικοὶ στίχοι

Ἐσεῖς βουνά, ψηλὰ βουνά, μὲ τὰ δασὰ κλαριά σας,
μὲ τὰ δασὰ τὰ ἔλατα τὸ ἔνα ἀπάνω στ' ἄλλο.

Θαυμάζεις πόθεν λαμβάνουν τὰς θρεπτικὰς οὐσίας καὶ τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον χρειάζονται διὰ νὰ τραφοῦν καὶ συντηρηθοῦν. Καὶ δημοσίες αἱ ῥίζαι εἰσχωροῦν εἰς τὰς ρωγμὰς τῶν βράχων, αὐξάνουν ἀκατασχέτως πρὸς τὰ κάτω, ἀπλώνονται καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ κατορθώνουν νὰ εὔρουν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ζητοῦν.

7. Τοιουτοτρόπως τὰ δένδρα τῶν βουνῶν περισφίγγουν μὲ τὰς ῥίζας των τοὺς βράχους καὶ ἀποτελοῦν μὲ αὐτοὺς ἐν σῶμα.

Διὰ τοῦτο, δταν λαῖλαψ ἢ ἴσχυρὰ καταιγίς ἐνσκήψῃ, τὰ μὲν δάση τοῦ ὄρους πάσχουν τὴν λεγομένην ἀνεμορ-

ραγίαν, θραύονται δηλαδή κλῶνοι ἢ καὶ κορμοί, ἀλλὰ δὲν ἐκριζώνονται, τὰ δὲ δάση τῆς πεδιάδος πάσχουν ἀνεμοανατροπάς, ἥτοι τὰ δένδρα ἀνατρέπονται ἀπὸ τὰς ρίζας, διότι ἡ ἀντίστασις τῶν ριζῶν εἶναι ἀσθενεστέρα τῆς ἀντίστασεως τοῦ κορμοῦ.

8. Ἐπὸ τῶν βαθυπρασίνων κορυφῶν, τῶν καλυπτομένων ὑπὸ τῆς ἐλάτης, κατέρχεται τις βαθυμηδὸν εἰς χλοερὰς πρασίνους κλιτῦς, ἐδῶ μὲν ἀπὸ δρῦς, ἐκεῖ δὲ ἀπὸ καστανέας. Ὁ δασικὸς πλοῦτος τῆς Πίνδου καὶ τῶν Ἀγράφων εἶναι μέγας, ἀλλὰ δὲν εἶναι πανταχοῦ ἐκμεταλλεύσιμος.

9. Εἶναι ὅμως πολλὰ τὰ παρὰ τὸν Ἀχελῷον δάση, τῶν δποίων ἡ ἐκμετάλλευσις γίνεται διὰ κατασκηνώσεων κατὰ τὸν ἔξτης τρόπον.

"Εμπειρος ὑλοτόμος καὶ γνώστης τοῦ δάσους περιέρχεται αὐτὸ καὶ εὑρίσκει τὸ κατάλληλον μέρος· ἐπισημαίνεται τοῦτο καὶ λαμβάνεται ἡ ἀναγκαία ἄδεια ἀπὸ τὴν Οἰκονομικὴν Ἐφορίαν ὑπὸ τοῦ ἐπιχειρηματίου, διὰ λογαριασμὸν τοῦ δποίου πρόκειται νὰ γίνῃ ἡ ὑλοτομία. Ἐντὸς τοῦ θέρους καταρτίζεται ὁμάς ὑλοτόμων καὶ ἥδη τὸν Σεπτέμβριον εἶναι ἔτοιμη πρὸς ἀναχώρησιν· διότι ἀπὸ τοῦ μηνὸς τούτου ἐπιτρέπεται ὑλοτομία, ἡ ὅποια διαρκεῖ μέχρι τοῦ Μαρτίου.

10. "Ηδη ἀς παρακολουθήσωμεν τὴν ὁμάδα, ἡ ὅποια κατευθύνεται εἰς τὸ ὁρισθὲν μέρος τοῦ δάσους. Αὕτη ἀποτελεῖται ἐξ εἴκοσιν ἔως τριάκοντα ἑργατῶν· εἰς ἐξ αὐτῶν εἶναι ὁ ἀρχιεργάτης, ὁ δποῖος ἐκτελεῖ καὶ καθήκοντα λογιστοῦ, εἰς μάγειρος καὶ εἰς ὑπηρέτης. "Ολοι εἶναι εὔρωστοι, πρόθυμοι καὶ συνηθισμένοι εἰς τὴν ζωὴν τοῦ βουνοῦ.

11. Εὐθὺς ἀφοῦ φθάσῃ ἡ ὁμάδας, ἀσχολεῖται εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ οἰκήματος, ἐντὸς τοῦ δποίου θὰ διέλθουν τὸν χειμῶνα. Πρὸς τοῦτο ἐκλέγουν ἀνοικτὸν μέρος τοῦ δάσους διὰ νὰ ἔχουν περισσότερον ἥλιον καὶ διηγωτέραν ὑγρασίαν. Κατό-

πιν κόπτουν δένδρα, τὰ καθαρίζουν ἀπὸ τοὺς κλάδους καὶ τὰ πελεκοῦν οὔτως ὥστε νὰ λάβουν τετραγωνικὸν σχῆμα· ἀφοῦ δὲ τὰ κόψουν εἰς τὸ ἀναγκαῖον μῆκος, σχηματίζουν μὲ αὐτὰ τοὺς τοίχους τοῦ οἰκήματος, ἐπιθέτοντες τὸ ἔν ἐπὶ τοῦ ἄλλου. Ἡ στέγη σχηματίζεται μὲ δοκοὺς καὶ σανίδας καὶ μὲ κλάδους ἐλάτης, ὥστε νὰ μὴ διαπερῇ ἡ βροχή. Διὰ τὸν ὅποιον τῶν ἐργατῶν κατασκευάζουν μίαν ἔξεδραν, ἡ ὃποια περιτρέχει τὰς τρεῖς πλευρὰς τοῦ οἰκήματος.

Εἰς τὸ μέσον ἔκτασις δύο τετραγωνικῶν μέτρων, πλαισιουμένη ὑπὸ λίθων ἔξεχόντων τοῦ ἐδάφους, ἀποτελεῖ τὴν ἐστίαν. Υπεράνω αὐτῆς τετραγωνικὸν ἄνοιγμα τῆς δροφῆς ἀφήνει ἔξοδον εἰς τὸν καπνόν· πληγίον δὲ τοῦ ἀνοίγματος εἶναι προσηρμοσμένα δύο ἢ περισσότερα ἀγκιστρα ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀναρτῶνται χονδρὰ σύρματα ἡγκιστρωμένα εἰς ἀμφότερα τὰ ἄκρα· ἀπὸ τούτων δὲ ἀναρτῶνται αἱ χύτραι, ἐντὸς τῶν ὁποίων παρασκευάζεται τὸ φαγητὸν τῶν ἐργατῶν.

12. Καὶ ἣ μὲν ὑπηρεσία τοῦ μαγείρου καὶ τοῦ ὑπηρέτου εἶναι αὐτονόχτος· ἀσχολοῦνται εἰς τὴν παρασκευὴν τοῦ φαγητοῦ, εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῶν σκευῶν καὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων τῆς ὁμάδος, μεταφέρουν ὕδωρ, ξύλα διὰ τὴν ἐστίαν, φροντίζουν περὶ τῶν ἡμιόνων, τὰς ὁποίας ἔχουν διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ὑλοτομίας· ἐν γένει ἔκτελον πᾶσαν ἐργασίαν, ὥστε οἱ ὑλοτόμοι νὰ μὴ ἔχουν τίποτε, μὲ τὸ ὁποῖον ν' ἀσχοληθοῦν, πλὴν τῆς εἰδικῆς εἰς ἔκαστον ἐργασίας.

13. Ὁ ἄρτος συνήθως στέλλεται ἀπὸ τὴν ἐγγυτέραν κωμόπολιν· ὅταν ὅμως ἐνεκα τοῦ χειμῶνος ἡ μετάβασις εἰς τὴν κατασκήνωσιν εἶναι ἀδύνατος, παρασκευάζεται ἐντὸς τοῦ οἰκήματος καὶ ψήνεται ἐπὶ τῆς ἐστίας· ἐπὶ εὐμεγέθους ταψίου τίθεται ἡ ζύμη· τοῦτο δὲ καλύπτεται ὑπὸ θιλωτοῦ ἐλάσματος τὸ ὁποῖον περιβάλλεται καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν μὲ θερμὴν τέφραν καὶ ἀνημμένους ἀνθρακας· μετὰ ἡμίσειαν ὥραν εἶναι ἔτοιμος ἄριστος ἄρτος.

Τῶν ἄλλων ἐργατῶν τὴν ἐργασίαν κανονίζει ὁ ἀρχιεράτης· ἄλλοι εἰναι ξυλοκόποι, ἄλλοι πριονισταί, ἄλλοι ἐλάται, μεταφέροντες κορμοὺς δένδρων εἰς τὸ πριονιστήριον, ἄλλοι ὅδοποιοί, παρασκευάζοντες τὸ ἔδαφος, ώστε νὰ εἰναι δυνατὴ ἡ μεταφορὰ τῶν κορμῶν, συρομένων ὑπὸ τῶν ἡμισύνων.

14. Τῶν ξυλοκόπων ἡ ἐργασία εἰναι ἡ σπουδαιοτέρα καὶ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα. Οὗτοι ἐργάζονται κατὰ ζεύγη καὶ ἔξερχονται ἐφωδιασμένοι ἕκαστος μὲ ἔνα κοπτερὸν πέλεκυν καὶ μὲ ἐν πριόνιον.

Αφοῦ ἐκλέξουν τὸ δένδρον, τὸ δποῖον θὰ κόψουν, λόγου χάριν μίαν ύψηλὴν ἐλάτην δεκαπέντε μέτρων, τοποθετοῦνται ἐκατέρωθεν τοῦ κορμοῦ καὶ διὰ τῶν πελέκεων κτυποῦν αὐτὴν πλησίον τοῦ ἔδαφους. "Οταν μετ' ὀλίγον προχωρήσῃ ἡ κοπή, μία φρικίασις διατρέχει τὸ φύλλωμα τοῦ δένδρου· ὁ εἰς τῶν ξυλοκόπων ἀπομακρύνεται, ἐνῷ ὁ ἄλλος καταφέρει ὀλίγα ἀκόμη κτυπήματα. Τότε ἀκούεται ἔνα δυνατὸν κράκ καὶ τὸ δένδρον, ἀφοῦ ταλαντευθῇ ὀλίγον, ώστα νὰ διστάζῃ, πρὸς ποῖον μέρος νὰ ριφθῇ, καταπίπτει εἰς τὸ ἔδαφος.

15. Τῶν ὑλοτόμων ἡ ζωὴ εἰναι ἔξαιρέτως ὑγιεινὴ. Ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἔσπέρας εὑρίσκονται εἰς τὸ ὑπαίθρον καὶ διὰ τῆς ἐργασίας των ἀσκοῦσι τοὺς μῆνας καὶ τοὺς πνεύμονας. Ἡ τροφὴ των εἰναι καλῆς ποιότητος καὶ ἀπεριορίστου ποσότητος. Δὲν παρασκευάζονται βέβαια δι' αὐτοὺς φαγητὰ πολυτελῆ καὶ καρυκεύματα δρεκτικά· διότι ὅρεξιν πάντοτε ἔχουν καὶ, ὅταν ἔχῃ τις ὅρεξιν, δὲν εἰναι ἐκλεκτικὸς οὕτε καν δύσκολος εἰς τὰ ἐδέσματα, ἀρκεῖ μόνον νὰ εἰναι καλῶς μαγειρευμένα καὶ μὲ καλὰ ὄλικά. Οὐδέποτε σχεδὸν λείπει μία σούπα ἀπὸ ὅσπρια ἢ ἀπὸ βουτυροβριθῆ τραχανᾶν· παρὰ ταῦτα παρατίθεται τυρὸς καὶ ἵχθυες παστοί· ἀλλὰ καὶ κρέας ἀφθονον τρώγουν δις ἢ τρὶς τῆς ἐθδομάδος. Οὐχὶ σπανίως γεύονται κρέατα θηραμάτων, τὰ δποῖα ἡμεῖς

εἰς τὰς πόλεις σπανιώτατα δοκιμάζομεν, οἷον λαγοὺς καὶ ἀγριοχοίρους.

16. Μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου συναθροίζονται δῆλοι εἰς τὸ οἴκημα, εἰς τὴν ἑστίαν τοῦ ὄποίου τεραστία πυρὰ τρίζει καὶ διαχέει τὴν θαλπωρήν της καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν. "Οσοι τυχὸν ἔχουν βραχῆ, ἀλλάσσουν τὰ ἐνδύματά των καὶ στεγνώνουν τὰ βραχέντα· διότι ἡ ὑλοτομία ἐξακολουθεῖ καὶ μὲ βροχὴν καὶ μὲ χιόνα· μόνον ὑπερβολικῶς ἀφθονοι χιόνες ἐμποδίζουν τοὺς ὑλοτόμους ἀπὸ τῆς ἐργασίας των.

Μετ' ὀλίγον λαμβάνουν τὸ ἐσπερινὸν γεῦμα καὶ κατόπιν ἄλλοι μὲν κατακλίνονται ἀμέσως, ἄλλοι δὲ παραμένουν παρὰ τὴν ἑστίαν μέχρι τῆς ἐνάτης διηγούμενοι τὰ ἐπεισόδια τῆς ἡμέρας ἢ ἀνταλλάσσοντες μεταξύ των εὐτράπελα καὶ πνευματώδη ἀστεῖα.

Τὴν πρωΐαν, ὀλίγον πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἡ ἴσχυρὰ φωνὴ τοῦ ἀρχιεργάτου ἐξεγείρει αὐτοὺς ἐκ τοῦ ὑπνου καὶ εὕθυμοι πάντες ἐτοιμάζονται νὰ ἐπαναλάβουν τὴν ἐργασίαν των.

17. Τὸ ἀπώτατον σημεῖον ἀπὸ τοῦ ὄποίου ἡ ἔυλεία μεταφέρεται διὰ τοῦ Ἀχελώου εἶναι ἡ Λεπενίτσα τῶν Ἀγράφων. Χρειάζονται τρεῖς ἢ τέσσαρες, ἐνίστε δὲ καὶ πέντε μῆνες, διὰ νὰ καταβῇ ἡ ἔυλεία ἀπὸ ἐκεῖ μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ· παρακολουθεῖται δὲ ὑπὸ πολλῶν ὑλοτόμων, οἱ ὄποιοι ἀπὸ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ καθιδηγοῦν αὐτὴν ἀπωθοῦντες πρὸς τὸ ρεῦμα διὰ κοντοῦ, τὸν ὄποιον κρατοῦν, τὰ τυχὸν προσαράσσοντα ἢ ἐμπλεκόμενα παρὰ τὰς ὄχθας ἔύλα, ἵδια δὲ ὅπου ἀποτόμως ρέει τὸ ὕδωρ ἢ σχηματίζονται μικροὶ καταρράκται.

18. Εἰς θέσιν τινὰ τῶν Ἀγράφων, καλουμένην Κρεμαστά, πελώριοι βράχοι ἐκατέρωθεν συσφίγγουν τὸν Ἀχελῶφον εἰς τρία μέτρα καὶ εἰκοσιπέντε ἐκατοστά, ὅπου ὅμως τὸ

βάθος αὐτοῦ εἶναι δεκαοκτὼ περίπου μέτρων. Ἐνταῦθα πρὸ πάντων προσέχουν οἱ ὑλοτόμοι, μήπως ἐπέλθῃ συσφήνωσις τῆς ξυλείας, δόπτε ή διαχώρισις τῶν ξύλων κατορθοῦται διὰ μεγάλης ζημίας.

Εἰς τὸν ποταμὸν ρίπτονται τὰ ξύλα εὐθὺς μὲ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνοίξεως, ὅτε παύει η ὑλοτομία διὰ νὰ ἀρχίσῃ πάλιν τὸ φινόπωρον. Ρίπτονται δὲ μεμονωμένα καὶ μόνον, ὅταν δὲ ροῦς παύσῃ νὰ εἶναι δριμητικός, συνδέονται εἰς σχεδίας. Ἐπειδὴ δὲ η μεταφορὰ τῆς ξυλείας διὰ τοῦ Ἀχελώου γίνεται ἐξ ὅλων τῶν παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ κατασκηνώσεων, ἔκαστον ξύλον φέρει διακριτικὸν σημεῖον τοῦ εἰς ὃν ἀνήκει ἐργολάβου.

19. "Οταν η ξυλεία φθάσῃ παρὰ τὰς ἐκβολάς, ἀπωθεῖται πρὸς τὴν ὄχθην ἔπειτα ἀποσύρεται εἰς τὴν ξηρὰν καὶ τοποθετεῖται κατὰ στιβάδας.

Ἐκεῖ δὲ ἐργολάβος καλεῖ τοὺς ἀρμοδίους δημοσίους ὑπαλλήλους, ἵνα ἐφοριακὸν καὶ ἵνα μηχανικόν, οἱ δποῖοι καταμετροῦν τὴν ξυλείαν καὶ σφραγίζουν αὐτὴν διὰ τῆς σφραγιστικῆς σφύρας· οὕτω δὲ δρίζεται δὲ πληρωτέος εἰς τὸ δημόσιον φόρος. Κατόπιν ἐλευθέρα πλέον η ξυλεία ἀποστέλλεται δι’ ἴστιοφόρων εἰς τὰ διάφορα ἐμπορικὰ κέντρα καταναλώσεως, εἰς τὰς Πάτρας, εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἄλλαχοῦ.

19. Δάσος καὶ Ἀνθραξ.

1. Τὸ μέγιστον ὕψος τῶν Ἑλληνικῶν δασῶν καὶ ἐν γένει τῆς ἐλληνικῆς Χλωρίδος δὲν ὑπερβαίνει τὰ εἴκοσι μέτρα. Διὰ νὰ φθάσῃ δὲ ἐν δένδρον εἰς τὴν μεγίστην αὐτοῦ ἀκμὴν παρέρχονται πολλὰ ἔτη, εἰς τινα δὲ καὶ πολλαὶ δεκάδες ἔτῶν. Ή καστανέα λόγου χάριν, η δρῦς, η δένδρα δὲν εἶναι ὑλοτομήσιμοι, ἀν δὲν ἔχουν ήλικίαν ἐνδεικόνος. Ἐπίσης η ἐλάτη καὶ η πεύκη πρέπει νὰ πλησιάσουν τὴν ήλικίαν ταύτην διὰ νὰ μᾶς δώσουν οἰκοδομήσιμον ξυλείαν.

Ἐκ τούτου εὐκόλως ἐννοεῖται, πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ζημία ἀπὸ τὴν καταστροφὴν ἑνὸς δάσους εἴτε διὰ πυρκαϊᾶς εἴτε καὶ διὸ ἀνεμορραγίας ἢ ἀνεμοανατροπῆς. Διὰ νὰ ἀναπτυχθῇ ἐκ νέου τὸ δάσος θὰ παρέλθουν τόσα ἔτη, ὅστε μόνον οἱ δισέγγονοί μας θὰ ἀπολαύσουν τὰ ἀγαθά του.

2. Ἐλλ' ἐν τούτοις ὑπάρχουν ἄλλαι χῶραι τῆς γῆς, εἰς τὰς ὁποίας καὶ ταχέως αὐξάνουν τὰ δένδρα καὶ τὸ ὄψος αὐτῶν φθάνει εἰς τὰ πεντήκοντα μέτρα ἢ καὶ περισσότερον. Αἱ χῶραι αὗται εἶναι αἱ περὶ τὸν Ισημερινόν, αἱ καλούμεναι τροπικαί.

Ἡ βλάστησις εἰς τὰς τροπικὰς χώρας εἶναι πλουσιωτάτη· ὑπάρχουν ἀπέραντοι ἐκτάσεις δασῶν ἀνεξερευνήτων, ἄλλα καὶ ἀπροσίτων εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὴν ἀφάνταστον αὐτῶν πυκνότητα καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν θηρίων, τὰ ὁποῖα ζῶσιν ἐκεῖ. Ἡ τίγρις, ὁ λέων, ἡ ἔρκτος, ὁ πάνθηρ, ὁ βόας, ὁ κροταλίας καὶ ἄλλα ἐπικίνδυνα θηρία εἶναι ἐγκάτοικοι τῶν δασῶν τούτων.

3. Περίφημα εἶναι τὰ παρὰ τὸν Ἀμαζόνειον ποταμὸν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς δάση διὰ τὸν αὐτόθι ἀπαντώμενον ἀγριώτατον πάνθηρα καὶ διὰ τὸ μέγα πλῆθος τῶν πιθήκων· τὰ δάση τῆς Βεγγάλης τῶν Ἀγγλικῶν Ἰνδιῶν διὰ τὴν αὐτόθι διαιτωμένην ἀγριωτάτην καὶ ισχυροτάτην τίγριν· τὰ δάση τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς διὰ τὸ πλῆθος τῶν λεόντων καὶ διὰ τὸ πελώριον δένδρον ἀδανσωνίαν, ἡ ὁποίᾳ ζῇ χιλιετηρίδας ὅλας.

Τὰ δάση ταῦτα ἐκμεταλλεύονται οἱ ἀνθρώποι εἰς τόπους, ὅποθεν εἶναι εὔκολος ἡ μεταφορὰ τῆς ὑλοτομουμένης ξυλείας, ἥτοι εἰς παραθαλάσσια καὶ παραποτάμια μέρη, ὅπου εἶναι δυνατὸν νὰ προσεγγίσουν πλοῖα.

4. Εἰς τὰ δάση ταῦτα οὐδεμία ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ ὑποδείξῃ ὁ δασονόμος τὰ ὑλοτομητέα δένδρα· ὑλοτομοῦνται ὅσα παρέχουσιν εὐχέρειαν εἰς τὴν ὑλοτόμησιν καὶ τὴν

μεταφοράν· κίνδυνος καταστροφῆς ἢ καὶ ζημίας τοῦ δάσους
δὲν ὑπάρχει. Ἐκεῖ, ὅπου ἀπεγυμνώθη χῶρός τις ἐκ τῆς
ὑλοτομήσεως, μετά τινα ἔτη μεταβάλλεται εἰς πυκνὴν καὶ
ἀγνώριστον λόχιμην. Εἶναι ἀπίστευτος ἡ ταχύτης τῆς βλα-
στήσεως εἰς τὰς τροπικὰς χώρας. Κόπτεται τὸ δένδρον ἀπὸ
τοῦ ἐδάφους καὶ μετ' ὀλίγας ἑδομάδας τεράστιοι βλαστοί
φύονται πέριξ τοῦ πρέμνου.

5. Καὶ θὰ ἐρωτήσετε τώρα, διατὶ ἄρα γε ἡ τοσαύτη διαφορά
τῆς βλαστήσεως μεταξὺ τῶν ιδικῶν μας χωρῶν καὶ τῶν ἐκεῖ;

Τὸ κλῖμα τῆς γῆς δὲν εἶναι πανταχοῦ ὅμοιον· ὅπως
ὑπάρχει διαφορὰ κλίματος μεταξὺ ὅρους καὶ πεδιάδος, οὕτω
ὑπάρχει διαφορὰ κλίματος μεταξὺ τόπων κεψιένων εἰς διά-
φορον ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Ισημερινοῦ· ἀλλο ἐν γένει εἶναι
τὸ κλῖμα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀλλο τὸ κλῖμα τῆς Αἰγύπτου.

6. Εἰς τὰς τροπικὰς χώρας ἡ θερμοκρασία τῆς ἀτμο-
σφαίρας κυμαίνεται κατὰ μέσον ὅρου μεταξὺ τῶν εἰκοσιπέντε
καὶ τῶν τεσσαράκοντα βαθμῶν τοῦ ἑκατονταβάθμου θερμο-
μέτρου καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Ἐκεῖ δηλαδὴ δὲν ὑπάρχει χειμῶν
μὲ θερμοκρασίαν πίπτουσαν μέχρι τοῦ μηδενὸς καὶ κατωτέ-
ρω, οὕτε ἀντίστοιχον θέρος μὲ θερμοκρασίαν ἀνερχομένην
μέχρι τοῦ τεσσαράκοντα· ἡ μεταξὺ χειμῶνος καὶ θέρους
διαφορὰ δὲν ὑπερβαίνει εἰς τὸν αὐτὸν τόπον τοὺς τέσσαρας
ἡ πέντε βαθμούς.

Ἐνῷ λοιπὸν ἡ θερμοκρασία εἰς τὰς τροπικὰς χώρας
εἶναι μεγάλη καὶ ἀδιάπτωτος, ἡ ίγρασία εἶναι ἐπίσης με-
γάλη, διότι αἱ δροχαὶ εἶναι συνεχεῖς ἐπὶ τρεῖς ἡ τέσσαρας
μῆνας, ἀρχίζουσαι ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου.

7. Η διγρασία δὲ καὶ ἡ θερμότης εἶναι οἱ συντελεσταὶ
τῆς καταπληκτικῆς βλαστήσεως. Ἐνῷ εἰς τὴν πατρίδα
μας ἡ βλάστησις σταματᾷ τὸ φθινόπωρον καὶ ἀρχίζει τὸ
ἔαρ, ἐκεῖ οὐδέποτε σταματᾷ, διότι κατ' ἀλήθειαν, φθινόπω-
ρον καὶ χειμῶν δὲν ὑπάρχει. Ἔνεκα τούτου οὐδέποτε λεί-

πουν οἱ καρποὶ ἀπὸ τὸ δάσος· κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἄλλα δένδρα ἀνθοῦν, ἄλλα δένουν τὸν καρπὸν των, ἄλλα ἔχουν αὐτὸν ὥριμον. Τπάρχουν καὶ δένδρα ἀπὸ τῶν ὅποιων δύνασαι νὰ δρέψῃς τὸ ἀνθος των καὶ συγχρόνως τὸν καρπὸν των. Οἱ δὲ πίθηκοι, οἱ ὅποιοι εἰς τὰ δάση τοῦ Ἀμαζονείου εἶναι, ὡς εἴπομεν, παμπληθεῖς, διαιτῶνται ἐπὶ τῶν δένδρων πηδῶντες ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο καὶ τρώγοντες τοὺς καρποὺς των· οὐδέποτε εὑρίσκονται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ζητήσουν τροφὴν εἰς τὸ ἔδαφος, οἷον θολβοὺς ἢ χόρτα.

8. Ἐν τούτοις ποιοῖς θὰ πιστεύσῃ ὅτι ὑπῆρξε ποτε ἐποχή, πολὺ παλαιά, κατὰ τὴν ὅποιαν καὶ εἰς τὰς ἄλλας χώρας τῆς γῆς, καθὼς καὶ εἰς τὴν πατρίδα μας, εἶχον ἀναπτυχθῆ τεράστια δάση, μεγαλύτερα καὶ πυκνότερα ἀπὸ τὰ δάση τῶν τροπικῶν;

Πολλοὶ ἀπὸ σᾶς γνωρίζετε ἐν εἶδος ἀνθρακος, ὁ ὅποιος καλεῖται λιγνίτης· δοσοὶ δὲ δὲν τὸν γνωρίζετε, θὰ ἔχετε ἀκούσει νὰ γίνεται λόγος περὶ αὐτοῦ ἢ θὰ ἔχετε ἀναγνώσει εἰς τὰς ἐφημερίδας.

9. Ὁ ἀνθραξ οὗτος, ἀναγνῶσται μου, προέρχεται ἀπὸ τὰ προκαταλυσμιαῖα καὶ τεράστια ἐκεῖνα δάση, περὶ τῶν ὅποιων οὐδεμίᾳ μὲν παράδοσις ὑπάρχει, οὔτε γραπτὴ οὔτε προφορική, ἀλλ᾽ ὅμως οὐδεὶς ἔχει οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἀμφιβολίαν ὅτι ὑπῆρξάν ποτε.

Ἐμάθατε ἀπὸ τὴν Φυσικὴν Ἰστορίαν ὅτι ὁ πλανήτης μας, ἡ γῆ, ἡτο κατ' ἀρχὰς διάπυρος σφαῖρα· σύν τῷ χρόνῳ ἐψύχετο ἡ ἐπιφάνειά της καὶ μετὰ πάροδον πολλῶν αἰώνων, Κύριος οἶδε πόσων, ἔλαβε τὴν μορφὴν, τὴν δημιουρίαν τὴν τοῦ θεοῦ, εἰς τὰ ὅποια ἔζων ἀμέτρητα θηρία. Ἡτο ἡ ἐποχὴ κατά τὴν ὅποιαν ὁ ἀνθρωπὸς ἔζη ἐντὸς σπηλαίων, ὡς οἱ μύρμηκες, καὶ ἐνεδύετο δέρματα ζώων.

10. Ἀλλὰ καὶ ἡ φύσις τότε ἡτο ἀνήσυχος. Ἡφαίστεια

μεγάλα ἔξερεύγοντο ποταμοὺς λάθας, σεισμοὶ ισχυροὶ καὶ καταποντισμοὶ μετέβαλλον τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Λίμναι μετεβάλλοντο εἰς ἔηράν, ὡς ἡ ἕρημος Σαχάρη, καὶ ἐκτάσεις γῆς, ὑψιστάμεναι καθίζησιν, κατεκλύζοντο ὑπὸ τῶν ὕδατων καὶ μετεβάλλοντο εἰς λίμνας.

Διὰ τῶν τοιούτων μεταβολῶν τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς κατεχώσθησαν πολλὰ δάση, τὰ δποῖα ἔνεκα τῆς θερμότητος τῆς γῆς καὶ τῆς πιέσεως, τὴν δποίαν ὑψίσταντο ἐκ τῶν ὕπεράνω αὐτῶν στρωμάτων, μετεβλήθησαν εἰς ἄνθρακας· αὐτὰ εἶναι τὰ λεγόμενα ἀνθρακοῦχα κοιτάσματα.

11. "Απαντες οἱ δρυκτοὶ ἀνθρακες ἐκ τοιούτων κοιτασμάτων προέρχονται. Ἐπειδὴ δὲ αἱ καταχώσεις ἔγιναν κατὰ διαφόρους ἐποχάς, δ ἀνθραξ ὁ προερχόμενος ἐκ τῶν παλαιοτέρων καταχώσεων ἔχει μεγαλυτέραν θερμαντικὴν δύναμιν καὶ εἶναι διαρκέστερος τοῦ προερχομένου ἐκ νεωτέρων καταχώσεων.

"Ἐκ τῶν ἀνθρακωρυχείων τῆς Εὐρώπης τὰ βορειότερα συνήθως ἔξαγουν ἀνωτέρας ποιότητος ἀνθρακα. Πάντων δὲ ἀνώτερος εἶναι δ καλόνμενος ἀνθρακίτης, δστις εἶναι δ παλαιότερος γεωλογικῶς ἀνθραξ.

12. Ἀνθρακωρυχεῖα ἔχομεν καὶ ἐν Ἑλλάδι, τὰ δποῖα εἰδικώτερον δνομάζονται λιγνιτωρυχεῖα, διότι δ ἔξαγόμενος ἀνθραξ λέγεται λιγνίτης. Ο ἀνθραξ οὗτος δὲν ἔχει μεγάλην θερμαντικὴν δύναμιν, χωνεύει δὲ ταχέως. Ἐνῷ δὲ δ ἀγγικὸς ἡ δ γερμανικὸς ἀνθραξ δμοιάζει πρὸς λίθον, διὸ λέγεται λιθάνθραξ, δ ἐλληνικός, δ λιγνίτης, εἶναι μαλακώτερος καὶ ἐλαφρότερος καὶ ἐμφανίζει τὴν ἐκ τοῦ ξύλου καταγγήν του. Αὐτὸ δὲ σημαίνει καὶ ἡ λέξις λιγνίτης· αὕτη παράγεται ἀπὸ τὴν λατινικὴν λέξιν λίγνουμ, ἡ δποία σημαίνει τὸ ξύλον, καὶ τὴν ἐλληνικὴν κατάληξιν-ίτης. Ἐσχηματίσθη τὸ πρώτον ἀπὸ Εὐρωπαίους ἐπιστήμονας καὶ κατόπιν κατήγνησε διεθνῆς λέξις· ἐὰν ἐσχηματίζετο ἐκ τῆς ἐλληνικῆς

λέξεως, θὰ ὡνομάζετο ξυλίτης· διότι πράγματι εἶναι ξυλοκάρβουνο, ἀνάπτει εὐκόλως ὡς ξύλον καὶ χωνεύει ἀκόμη εὔκολώτερον. Ο λιγνίτης εἶναι ὁ νεώτερος γεωλογικῶς ἀνθραξ.

20. Ὁρεινὰ χωρία.

1. "Οταν διατρέχετε ἐκτάσεις κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥπτον πεδινάς, συναντάτε χωρία κατὰ μικρὰς ἀποστάσεις. Ἐὰν παρακολουθήσετε τὸν Ἀχελῷον ἀπὸ τῶν ἐκθολῶν του πρὸς τὰς πηγάς, θὰ ἔδετε δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ αὐτοῦ πλῆθος χωρίων ἐγκατεσπαρμένων εἰς ὅλην τὴν ἐκτασιν τῆς πεδιάδος. "Οταν ὅμως φθάσετε εἰς τὰς ὑπωρείας τῶν Ἀγράφων, τότε θὰ διανύσετε μακρὰς ἢ καὶ μακροτάτας ἀποστάσεις διὰ νὰ συναντήσετε χωρία· ἀνὰ δύο, τρεῖς ἢ καὶ περισσότερας ὥρας θὰ διακρίνετε μακρόθεν χωρία ἐπὶ κλιτύων γεωδῶν μὲ τὰς οἰκίας εἰς μεγάλην ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν, περιβαλλομένας δὲ ὑπὸ δπωροφόρων δένδρων, ἐξ ἐκείνων τὰ δποῖα εὐδοκιμοῦν εἰς ὑψηλὰ ἐδάφη, ὡς εἶναι ἡ κερασέα, ἡ δαμασκηνέα, ἡ βερυκοκκιὰ καὶ ἄλλα.

2. Αἱ οἰκίαι ἔνεκα τῆς κατωφερείας τοῦ ἐδάφους ἔχουν τὴν πρόσοψιν ὑψηλήν, μὲ ἵσσγειον καὶ ἀνώγειον καὶ μακρὸν ἐξώστην, ἐνῷ δ ἀντίθετος τοῖχος διάγονον ὑπερέχει τοῦ ἐδάφους.

"Εμπροσθεν ἔκάστης οἰκίας πρὸς τὴν κατωφέρειαν ἐκτίνεται ὁ κῆπος, ἀποτελούμενος ἐξ ἐπιμήκων λωρίδων ἰσοπεδωμένων κλιμακηδόν, τὰς ὅποιας οἱ ἐπιχώριοι δονομάζουν λακκοῦλες ἢ πεζοῦλες. Τὸ πλάτος ἔκάστης τῶν λωρίδων τούτων εἶναι συνήθως δύο μέχρι πέντε μέτρων ἀναλόγως τῆς κλίσεως τοῦ ἐδάφους, συγκρατεῖται δὲ τὸ χῶμα δι' ἀντηρίδων. Εἰς τὰ κράσπεδα αὐτῶν εἶναι φυτευμένα κλήματα, τῶν ἐποίων αἱ ρίζαι συντελοῦν εἰς τὴν συγκρά-

τησιν τοῦ χώματος· ἡ δὲ λοιπὴ ἔκτασις σπείρεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν ἀραβόσιτον ἢ φασιόλους.

3. Ὁ ἄρτος τῶν αὐτέθι κατοίκων εἶναι ἀραβοσίτινος μπομπότα, ὡς κοινῶς καλεῖται· σίτινος ἄρτος, καθάρειο ψωμί, ὡς τὸ ὀνομάζουν ἐκεῖ, μόνον οἱ εὐπορώτεροι τρώγουν, ἀριθμούμενοι καὶ οὗτοι εἰς τὰ δάκτυλα τῆς μιᾶς χειρός.

Τὸ ἔλαιον σπανίζει· διότι ἡ ἔλαια δὲν φύεται εἰς ὕψος

ἀνώτερον τῶν πεντακοσίων μέτρων ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, τὸ δὲ κοιμίζομενον ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ ἐμπορίου ἔλαιον εἶναι κατωτέρας ποιότητος διὰ νὰ πωλῆται εὐθηγότερον καὶ νὰ ἀγοράζεται ὑπὸ τῶν πτωχῶν κατοίκων.

4. Ἐκαστος τῶν κατοίκων τρέφει βοσκήματά τινα, πρόβατα, αἴγας ἢ καὶ ἀγελάδας, ἀπὸ τῶν ὅποιων λαμβάνει τὸν ἀναγκαῖον τυρὸν δι' ὅλον τὸ ἔτος καὶ ἀρκετὸν θούτυρον.

Διὰ τοῦτο πολλὰ φαγητά, τὰ ὅποια παρασκευάζονται εἰς τὰς πόλεις μὲν ἔλαιον, ἐκεῖ παρασκευάζονται μὲν θούτυρον. Εἰς τοὺς παραποτάμους τοῦ Ἀχελώου ἀλιεύεται ἐν εἴδος ἵχθυς, ὃ ὅποιος καλεῖται πέστροφα· ἔχει συνήθως μέγεθος τρίγλης καὶ παρασκευάζεται τηγανιστὸς μὲν θούτυ-

ρον, εἶναι δὲ νοστιμώτατος· οὐδεὶς θαλάσσιος ἵχθυς δύναται
νὰ συγκριθῇ κατὰ τὴν ἡδύτητα πρὸς τὴν πέστροφαν. Καὶ
ἐγχέλεις ἀλιεύονται εἰς τοὺς παραποτάμους τούτους, οἱ
ὅποιοι παρασκευάζονται ἐπίσης τηγανιστοὶ μὲν βούτυρον· ἡ
ἡδύτης αὐτῶν εἶναι ἐφάμιλος πρὸς τὴν ἡδύτητα τῆς πέ-
στροφας.

• • • • •

5. "Ενεκα τῆς ἑλλείψεως τοῦ ἑλαίου οἱ ἄνθρωποι ἀγνο-
οῦν σχεδὸν τὰ λάχανα, καὶ τὰ κηπευόμενα καὶ τὰ ἄγρια.

Κατὰ τὴν νεανικὴν μου ἡλικίαν ηὔτυχησα νὰ ὑπηρε-
τήσω εἰς ἐν χωρίον τῆς Εύρυτανίας, ἡ δποία δλόκληρος
εἶναι δρεινοτάτη.

"Εσπέραν τινὰ ἔξήλθομεν εἰς περίπατον μετὰ δύο διδα-
σκάλων παρακολουθοῦντες τὴν αὐλακα, διὰ τῆς δποίας ἔρ-
ρεεν ἴκανὸν ὅδωρ, χρησιμοποιούμενον διὰ τὸ πότισμα τῶν
κήπων· παρὰ τὸν ρύακα τοῦτον ἐφύετο ἀφθονος ἡ λεγομένη
μαύρη βρούσα, τῆς δποίας τὰ τρυφερὰ βλαστάρια ἐπιδεικτικῶς
ἔξειχον. "Ἐκυψα καὶ εἰς μίαν στιγμὴν συνέλεξα δσα θὰ
ἥρκουν διὰ τὸ γεῦμα. "Ἐκπληκτοὶ οἱ συμπεριπατηταὶ μου
μὲ ἐρωτοῦν : «τί τὰ θέλεις αὐτὰ τὰ χορτάρια καὶ τὰ μα-
ζεύεις, ἔχεις καμιὰ οκτσίκα νὰ ταγίσῃς ; »

"Η ἔκπληξις των δμως ἦτο ἀκόμη μεγαλυτέρα, δταν
μετὰ μίαν ὥραν εἰς τὸ μαγειρεῖν, δπου μαζὶ ἐγενυματίσα-
μεν, ἐγεύθησαν ἀπὸ αὐτὰ τὰ χορτάρια, τὰ δποῖα εὔρον νο-
στιμώτατα.

6. Εἰς τὰ κηπάριά των ἐκ τῶν ἡμέρων λαχάνων φυ-
τεύουν μόνον κρόμιμα καὶ σκόροδα, κύκλῳ δὲ εἰς τὰς πρα-
σιάς σινάπια, ἀπὸ τῶν δποίων συλλέγουν τὸν σπόρον ὡς
φάρμακον· δτι καὶ τὸ σινάπι εἶναι ἐδώδιμον λάχανον, τὸ
ἀγνοοῦν ὅλως. Οἱ εὐπορώτεροι καλλιεργοῦν εἰς τοὺς κή-
πους των καὶ τινα ἀλλα ἐκ τῶν λαχάνων.

"Οπου δὲ καλλιεργεῖται ἡ ἑλαία καὶ τὸ ἑλαιον ἀφθονεῖ,

οῖον εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς νῆσους, αἱ βοτανικαὶ γνῶσεις τῶν κατοίκων εἶναι περισσότεραι καὶ ἀκριβέστεραι. Τὰ εἰδη τῶν ἀγρίων λαχάνων ἀριθμοῦνται εἰς δεκάδας, ἀπαντα δὲ τὰ εἰδη τῶν ήμέρων εἶναι γνωριμώτατα παρ' αὐτοῖς.

7. Ἐπίσης σπανίζει ὁ οἶνος καὶ τὰ οἰνοπνευματώδη ποτά. Εἰς τὰ ὑψη ἐκεῖνα ἡ ἄμπελος δὲν εὑδοκιμεῖ. Αἱ σταφυλαὶ τῶν δλίγων κλημάτων, τὰ δποῖα ὡς κομψὴ γιρλάντα εἶναι φυτευμένα εἰς τὰ κράσπεδα τῶν κήπων, δαπανῶνται πρὸς βρῶσιν· μόνον οἱ εὐπορώτεροι κατορθώνουν καὶ παρασκευάζουν δλίγον οἶνον. Ἀλλὰ καὶ οὗτος δὲν εἶναι καλῆς ποιότητος· εἶναι ὑπόξινος, διότι αἱ σταφυλαὶ ἔνεκα τοῦ ὄρεινοῦ κλίματος δὲν δύνανται νὰ φθάσουν εἰς τελείαν ώρίμασιν.

Γενικῶς εἰπεῖν ὁ βίος τῶν ὄρεινῶν κατοίκων τῆς Ἐλλάδος εἶναι κάπως πενιχρὸς καὶ δύσκολος· ἀλλ' ὁ καθαρὸς ἀήρ, τὰ διαυγῆ καὶ ὑγιεινὰ ὅδατα, ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τοῦ οἴνου καὶ τῶν ποτῶν ἡ τούλαχιστον ἡ μετρία αὐτῶν χρῆσις εἶναι αἰτία ὥστε οἱ ἀνθρωποι νὰ εἶναι εὔρωστοι καὶ ρωμαλέοι καὶ εὐκίνητοι· ἐάν τοὺς ἴδετε νὰ βαδίζουν εἰς τὰ ἀνωμαλώτατα καὶ πετρώδη ἐκεῖνα ἐδάφη, νομίζετε ὅτι πετοῦν.

8. Ἀλλὰ καὶ ἐν γένει τὸ κλῖμα τῶν ὄρεινῶν χωρίων εἶναι ὑγιεινότερον. Ὅσον ὑψηλότερα ἀναβαίνει τις εἰς τὸ ὄρος, τόσον ἡ θερμοκρασία εἶναι χαμηλοτέρα. Ἐνῷ ἐκεῖ κάτω, εἰς τὴν πεδιάδα, τὸ θέρος βράζει ὁ τόπος ἀπὸ τὸν καύσωνα καὶ οἱ ἀνθρωποι κοιμῶνται ἀνεύ σκεπασμάτων ήμέγυμνοι, εἰς τὰ χλια μέτρα τοῦ ὄρους, ὅταν τὴν ἑσπέραν κατακλιθῆτε πρὸς ὑπονον ἐν ὑπαίθρῳ, αἰσθάνεσθε τὴν ἀνάγκην βαρέων σκεπασμάτων, ἡ δὲ πρωία σᾶς προκαλεῖ ἐλαφρὸν φῦγος, τὸ δποῖον σᾶς κάμνει νὰ ἐνθυμηθῆτε τὸν χειμῶνα.

9. Ὁταν δὲ ὁ ἥλιος ἀνατείλῃ, μαζὶ μὲ τὴν θαλπωρήν του, σᾶς παρέχει τὸ ὥραιον θέαμα τῶν ἀκτίνων του, αἱ δποῖαι διέρχονται ὡς χρυσῆ φλόξ διὰ τοῦ πρασίνου φυλλώ-

ματος τῶν ἐλατῶν ἢ ἄλλων δένδρων. Τέρπει δὲ τὰς ἀκοάς σας τὸ πρωϊγὸν κελάδημα τῶν πτυγῶν, ὥστε καὶ χωρὶς νὰ θέλετε ἐνθυμεῖσθε τοὺς δημοτικοὺς στίχους:

*Nά 'χα τὰ βράχια ἀδέρφια μου, τὰ δέντρα συγγενάδια,
νὰ μὲ κοιμοῦν οἱ πέρδικες, νὰ μὲ ξυπνοῦν τ' ἀηδόνια
καὶ στὴν κορφὴ ψηλοῦ βουνοῦ νὰ κάμνω τὸ σταυρό μου.*

21. Ἡ Ἡμίονος.

1. Αἱ ἡμίονοι εἶναι ἵσχυρότεραι καὶ ἀπὸ τοὺς ἵππους καὶ ἀπὸ τοὺς ὄνους. Σηκώνουν βαρύτερον φόρτωμα, ἀντέχουν εἰς τὸν δρόμον περισσότερον καὶ δὲν φοβοῦνται τὸν καύσωνα· πρὸς τούτοις ἔχουν ἵσχυρὰν κρᾶσιν, δὲν ἀσθενοῦν εὐκόλως.

Αἱ ἡμίονοι εἶναι τὰ μόνα κατάλληλα φορτηγὰ ζῷα διὰ τὰ δρέινὰ μέρη. Ἡμποροῦν νὰ βαδίζουν ἐπάνω εἰς τὰ πετρώδη καὶ στενὰ μονοπάτια τῶν βουνῶν· ἀναβαίνουν εἰς τὸν ἀνήφορον εὐκόλως καὶ καταβαίνουν εἰς τὸν κατήφορον χωρὶς νὰ γλιστροῦν καὶ νὰ πίπτουν.

2. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν τροφήν των εἶναι δλιγαρκῆ ζῷα αἱ ἡμίονοι, ὅσον περίπου καὶ οἱ ὄνοι· ἐπειδὴ ὅμως ἐργάζονται πολύ, εἶναι ἀνάγκη καὶ νὰ τρέφωνται καλῶς.

Τὸ μόνον ἐλάττωμα, τὸ ὁποῖον ἔχουν· τὰ γρηγορώτατα αὐτὰ ζῷα, εἶναι ἡ δυστροπία των, ἡ ὁποία εἰς πολλὰ καταντᾷ πραγματικὴ ἀγριότης. Πολλοὶ ἀνθρωποι ἔχουν φονευθῆ ἀπὸ λακτίσματα ἡμίονου.

Ἄλλὰ τὸ ἐλάττωμα αὐτὸ συνήθως τὸ ἀποκτοῦν ἀπὸ τὴν κακὴν μεταχειρίσιν, τὴν ὁποίαν τοὺς κάμνει ὁ κύριός των. Ἡ ἡμίονος δὲν ἔχει τὴν ὑπομονὴν τοῦ ἵππου καὶ τοῦ ὄνου. Ἐν τούτοις, ὅταν τὴν μεταχειρίζωμεθα μὲ στοργὴν καὶ συμπάθειαν, μᾶς ἐξυπηρετεῖ ὅπως καὶ τὰ ὄλλα ὑπόζυγα.

3. Εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας, καθ' ἥν ἐποχὴν κατεσκευάζετο ἀκόμη ὁ Παρθενών, οἱ προσερχόμενοι ξένοι ἔγίνοντο θεκταὶ ἐνὸς παραδόξου καὶ κάπως ἀστείου πράγματος. Ἐνεφανίζετο πολλάκις εἰς τὴν ἀγορὰν μία ἡμίονος, περιεφέρετο ὡς ἀδέσποτος καὶ, δσάκις ἐπείνα, ἐπληγσαζεν εἰς τοὺς πωλητὰς σίτου, κριθῆς καὶ ἀλεύρων, ἔκυπτεν εἰς τοὺς ἡγειγμένους σάκκους καὶ ἔτρωγεν ὅτι ἤρεσκεν εἰς αὐτὴν καὶ ὅσον ἦθελεν. Οὐδεὶς ἐπεχείρει νὰ τὴν ἐμποδίσῃ.

4. Μετ' ἐκπλήξεως ἐπληροφοροῦντο οἱ ξένοι ὅτι ἡ ἡμίονος αὕτη ἦτο ἡλικίας ὀγδοήκοντα ἑτῶν. Ἄφοῦ ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰργάζετο σύρουσα τὰς ἀμάξας, μὲ τὰς ὁποίας ἐκομίζοντο τὰ μάρμαρα ἀπὸ τὴν Πεντέλην εἰς τὴν πόλιν, κατόπιν ἔνεκα τοῦ γήρατος καὶ τῆς ἀδυναμίας ἀφέθη ἐλευθέρα.

Ἄλλ' ἔκεινη συνηθισμένη νὰ κάμνῃ καθ' ἐκάστην τὸν δρόμον ἀπὸ τὰ λατομεῖα μέχρι τῆς Ἀκροπόλεως, δὲν ἦδύνατο νὰ λησμονήσῃ τὴν ὡραίαν συνήθειαν τῆς ἐργασίας. ἔξηκολούθει νὰ κάμνῃ τὸν δρόμον αὐτὸν, ἀλλ' ὅχι πλέον ἔζευγμένη. Παραπλεύρως τῶν ἔζευγμένων ἡμιόνων ἔβαδιζε καὶ αὐτή, ὡσεὶ παροτρύνουσα ὡς πρεσβυτέρα καὶ παρακυνοῦσα τὰς ἀλλας εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ βαρέος ἔργου των.

5. Ἡ συνήθεια αὕτη τοῦ ἀγαθοῦ ζῷου συνεκίνησε τοὺς Ἀθηναίους. Ἀπεφάσισαν διὰ νόμου, κανεὶς ἐκ τῶν σιτοπωλῶν νὰ μὴ ἐμποδίζῃ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ νὰ τρώγῃ ἐκ τῶν ἐκτεθειμένων πρὸς πώλησιν καρπῶν. Ἡ πόλις ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀποζημιώνῃ αὐτοὺς ἐκάστοτε.

Αὕτη ἦτο ἡ περίφημος ἱερὰ ἡμίονος.

22. Ἡ ροδὴ καὶ τὸ ροδέλαιον.

A'

1. Ἡ ροδὴ εἰς τὴν πατρίδα μας εἶναι κοινοτάτη, ἀλλὰ μόνον ώς κοσμητικὸν φυτόν. Εἰς τοὺς κήπους μας τὴν ἄνοιξιν προσθάλλει τὴν εὐμορφιάν της καὶ σκορπᾷ τὸ ἄρωμα τῶν ἀνθέων της. Εἰς τὰ χωρία, ὅπου δὲν καλλιεργεῖται εἰδικῶς, δὲν ἀπασχολεῖται διόλου ὁ ἀνθρωπος διὰ τὴν περιποίησίν της, διότι εἶναι πολὺ εὔκολον καὶ δλιγαρκὲς φυτόν. Καρφώνετε εἰς τὸν κῆπον σας ἔνα κλῶνον ροδῆς τὸν χειμῶνα καὶ δὲν ἀργεῖ νὰ ριζοθολήσῃ καὶ νὰ βλαστήσῃ. Ἀναπτύσσεται μόνος του, ἀπλώνει, γίνεται λόχμη χωρὶς νὰ ζητήσῃ τὴν φροντίδα σας.

2. Πρὸ πολλῶν ἑτῶν ὑπηρέτησα εἰς ἐν χωρίον τῆς Εύρυτανίας ἀπὸ τὰ ὀρεινότερα τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ροδὴ ἔκει εὐδοκιμεῖ καταπληκτικῶς.

Εἰς τοὺς μικροὺς κήπους τῶν χωρικῶν ἐβλέπατε φράκτας ἀπὸ πυκνὴν γραμμὴν ροδῶν, ὅπως εἰς ἄλλα μέρη συνηθίζουν νὰ φυτεύουν βάτους. Ἐξω τοῦ χωρίου εἰς ὀλίγον χῶμα μεταξὺ τῶν βράχων βλαστάνει αὐτοφυὴς ἡ ἀγρία ροδὴ μὲ τὰ λευκὰ ἡ ροδόχροα ἄνθη της.

3. Μίαν Κυριακὴν τοῦ Ἀπριλίου ὁ διδάσκαλος τοῦ χωρίου μὲ ἐκάλεσε μετ' ἀλλων φίλων νὰ ἐπισκεψθῶμεν τὸν ροδῶνα του. Ὁ φιλόκαλος οὗτος διδάσκαλος δὲν εἶχε ἐπαρκῆ χῶρον διὰ νὰ καλλιεργήσῃ ἐκτεταμένον ροδῶνα, ἀλλὰ τὰς ροδᾶς τοῦ φράκτου τοῦ κηπου του ἐπεμελεῖτο ἴδιαιτέρως· τὰς ἐκλάδευε, τὰς ἐπότιζε τὸ θέρος, τὰς ἐσκάλιζε καὶ ἔρριπτεν εἰς αὐτὰς τὸ ἀναγκαῖον λίπασμα. Ἐνεκα τούτου ὁ φράκτης κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦτο μία ὥραί καὶ ζωντανὴ γιρλάντα τοῦ κήπου.

4. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον, εἴδομεν ἔκει εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ διδασκάλου τὴν ροδῆν ἀδελφωμένην μὲ τὴν

μορέαν. Ἀπὸ τὸν αὐτὸν κορμὸν, τὸν κορμὸν τῆς μορέας, ἐπρόσθαλλον πρὸς τὰ ἄγω οἱ εὐθυτενεῖς κλάδοι αὐτῆς μὲ τὰ μεγάλα πράσινα φύλλα των, κλίνοντες δὲ πρὸς τὰ κάτω οἱ ἀνθοφόροι βλαστοὶ τῆς ροδῆς.

Σᾶς φαίνεται βέβαια παράδοξον, πῶς ἀπὸ τὸν αὐτὸν κορμὸν δύνανται νὰ βλαστάνουν δύο ἐντελῶς ἀνόμοια φυτά. Καὶ σμως θὰ τὸ ἐννοήσετε ἀμέσως. Αἱ μορέαι αὐταὶ, τὰς δποίας εἶδον εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ διδασκάλου, ἥσαν παλαιαὶ, πεντήκοντα περίπου ἔτῶν. Τώρα ἐνθυμηθῆτε ὅτι αἱ παλαιαὶ μορέαι πάσχουν συνήθως ἀποσάθρωσιν τοῦ κορμοῦ καὶ τὸ αἴνιγμα λύεται.

5. Δοιπὸν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἀποσαθρωθέντος κορμοῦ διδάσκαλος ἐφύτευσε μὲ δλίγον χῶμα ἀνὰ μίαν ροδῆν, τὰς δποίας βέβαια κατὰ διαστήματα ἐπότιζεν. Αἱ ρίζαι τῶν ροδῶν ἀναπτυχθεῖσαι εἰσεχώρησαν εἰς τοὺς ἀποσαθρωμένους ἴστοὺς τοῦ δένδρου, εἰς τοὺς δποίους ἡπλοῦντο σὺν τῷ χρόνῳ καὶ τὰ φυτὰ ἀνεπτύσσοντο χωρὶς αἱ μορέαι νὰ πάθουν κακόν τι ἐκ τῆς ἀναγκαστικῆς αὐτῆς φιλοξενίας.

B'.

6. Θὰ ἥτο δυνατὸν ἀναμφιβόλως νὰ εὐδοκιμήσουν ροδῶνες πρὸς παραγωγὴν ροδέλαιον, τοῦ πολυτιμοτάτου τούτου ὑγροῦ, τὸ δποῖον ἵσοδυναμεῖ μὲ χρυσόν, ἀλλὰ τὸ καλλιεργούμενον εἰς τὰ δρεινὰ χωρία ἔδαφος εἶναι ἐλάχιστον. Οὐδεὶς θὰ ἐτόλμα νὰ διαθέσῃ τὴν μικρὰν ἔκτασιν γῆς, ἢ δποία τοῦ παρέχει ἀραβόσιτον, φασιόλους, σταφυλὰς καὶ ἄλλα τινὰ κηπευτά, εἰς καλλιέργειαν ροδῶν, ἀποθλέπων εἰς τὸ κέρδος μιᾶς βιομηχανίας ἐντελῶςἀγνώστου εἰς τὸν τόπον μας.

7. Καὶ δὲν εἶναι μὲν ἀγνωστον εἰς ἡμᾶς τὸ ροδέλαιον, ἀλλὰ τὸ γνωρίζομεν μόνον ὡς φαρμακευτικὸν εἶδος ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ροδόσταγμα ἢ ροδόσταμα. Τὸ χρησιμόποιον μεν συνήθως τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ

Ἐπιταφίου. Καθ' ἡν στιγμὴν φάλλουν «Ἐρραναν τὸν τάφον αἱ μυροφόροι μύρα λέαν πρωὶ ἐλθοῦσαι», διερεὺς κρατῶν εἰς χεῖράς του μυροδοχεῖον ραίνει τὸν ἐπιτάφιον πρώτον καὶ κατόπιν τοὺς πιστοὺς μὲ τὸ διὰ ροδελαίου ἀρωματισμένον ὕδωρ.

8. Τὸ ροδέλαιον εἶναι ἀπόσταγμα ρόδου, διὰ τοῦτο λέγεται καὶ ροδόσταγμα. Τὸ ἄρωμα τῶν ρόδων εἶναι τὸ προσφιλέστερον ἄρωμα ἀπὸ ὅσα παρέχει τὸ βασίλειον τῶν φυτῶν, ὅπως καὶ τὸ ρόδον εἶναι τὸ ὥραιότερον ἄνθος τῆς φύσεως. Περιέχεται ἐντὸς τῶν κυττάρων τῶν φύλλων, ἀπὸ τὰ δόποια ἐξαπολύεται καὶ ἄρωματίζει τὸν ἀέρα. Διὰ τοῦτο λέγεται γενικῶς αἰθέριον ἔλαιον, ὅπως αἰθέρια ἔλαια λέγονται ὅλα τὰ ἄρωματα τῶν φυτῶν, τὰ δόποια ἐξαπολύονται διάγονον κατ' διάγονον, οἷον τὸ ἄρωμα τοῦ βασιλικοῦ, τοῦ ἥδυσμου, τῶν ἐσπεριδοειδῶν καὶ ἀλλων πολλῶν.

9. Διὰ τῆς ἀποστάξεως ἀναγκάζομεν αὐτὸν γὰρ ἐξατμισθῆ ὅμιον μὲ ἀτμοὺς ὕδατος, ὅπως ἐπίσης μὲ ἀτμοὺς ὕδατος ἐξατμίζεται τὸ οἰνόπνευμα ἀπὸ τὰ στέμφυλα καὶ ἀπὸ ἀλλούς καρπούς. Πῶς γίνεται ἡ ἀπόσταξις τοῦ ροδελαίου, θὰ τὸ μάθετε εἰς τὸ μάθημα τῆς χημείας.

10. Εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὅπου καλλιεργοῦνται ροδῶνες εἰς ἔκτασιν 100000 στεμμάτων γῆς, ἡ ἀπόσταξις γίνεται πολὺ εὐκόλως ὑπὸ αὐτῶν τῶν χωρικῶν, οἵ δόποιοι εἶναι καὶ καλλιεργηταὶ ρόδων. Διακόσια περίπου Βουλγαρικὰ χωρία εἰς τὰς μεσημβρινὰς κλιτούς τοῦ Αἴμου ἀσχολοῦνται εἰδικῶς εἰς τὴν ροδοκαλλιέργειαν. Προσφέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον ἔξι χιλιάδες λίτραι ροδελαίου ἀξέις ἄνω τῶν 800 ἑκατομμυρίων δραχμῶν. Ἰδού λοιπὸν διατὶ λέγουν ὅτι τὸ ροδέλαιον εἶναι χρυσός· ἡ τιμή του πλησιάζει τὴν τιμὴν τοῦ χρυσοῦ.

11. Ἐὰν δὲ σκεψθῶμεν ὅτι οἱ Βουλγαροὶ οὗτοι χωρικοὶ ἔχουν καὶ ἄλλα δευτερεύοντα εἰσοδήματα, ἀπὸ

τοὺς ἀγρούς, ἀπὸ τοὺς κήπους, ἀπὸ τὰ βοσκήματα, ἀπὸ τὰς ὅρνιθας καὶ ἀπὸ ἀσχολίας συνηθισμένας εἰς τὰς χωρικὰς οἰκογενείας, δυγάμεθα νὰ φαντασθῶμεν τὴν εὐτυχίαν τῶν ἀνθρώπων τούτων.

12. Πρέπει πρὸς τούτοις νὰ λάθωμεν ὑπὸ ὅψιν ὅτι τὸ ὥραῖον τοῦτο προϊὸν δὲν ἔχει ἀνάγκην μεταφορικῶν μέσων καὶ ἔξοδων. Ἐὰν ὁ ἀγρότης παραγάγῃ μίαν λίτραν ροδελαίου, θέτει αὐτὸν εἰς μίαν ἡ περισσοτέρας εἰδικὰς φιάλας, τὰς δποίας εὐκολώτατα μεταφέρει εἰς τὰ κέντρα καταναλώσεως. Καὶ ἂν ἡ τιμή, τὴν δποίαν τοῦ προσφέρουν, εἶναι μικρά, ἐπαναφέρει αὐτὸν εἰς τὸν οἰκόν του, ὅπου δύναται νὰ τὸ φυλάξῃ ἐπὶ τινα χρόνον περιμένων καλυτέραν τιμήν· οὕτε χῶρον καταλαμβάνει σύτε ἀλλοίωσιν σπουδαίαν πάσχει.

Πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ροδελαίου ἀπὸ τὰ ἄλλα ἀγροτικὰ προϊόντα, εὐκολὸν εἶναι νὰ τὸ ἐννοήσετε.

23. Τὸ Σταφύλι.

1 Πολλὰ εἶναι τ' ἄνθη τοῦ Ἀπριλιοῦ, μὰ σὰν τὸ ρόδο οὔτ' ἔνα, πολλοὶ τοῦ χρόνου εἰν' οἱ καρποί, σὰν τὸ σταφύλι οὔτ' ἔνας. Στ' ἄνθη τὸ ρόδο βασιλιὰς καὶ στοὺς καρποὺς ἐσ' εἶσαι σταφύλι, τρισευγενικὸν τῆς γῆς βασιλοπαίδι.

2 "Ἄλλοι καρποὶ ἔχουν μιὰ θωριὰ καὶ σὺ πολυθωριάζεις: ἀπὸ τὴν μανούλα τῆς ἐλιᾶς στὴν κρυσταλλένια ἀσπράδα, κι' ἀπὸ τὴν χλομάδα τοῦ κεριοῦ στοῦ κερασιοῦ τὴν φλόγα. Μικρὸν εἴτε μεγαλύρρωγο καὶ τραγανὸν ἢ ἀφράτο.

3 Σὰν ἀκροδάχτυλο μακρὸν καὶ στρογγυλὸν σὰ μάτι, καὶ καρπερὸν ἀπὸ τὸν "Αι-Λιὰ κι' ὡς τοῦ Χριστοῦ τὴν Γέννα, — τὸ μοσχοστάφυλο ἢ ἀρχὴ καὶ τὸ σιρίκι τέλος· πότε στ' ἀμπέλι κρύβεσαι καὶ προσκυνᾶς τὸ χῶμα, πότε ψηλὰ στὴν κρέβατιὰ κρέμεσαι σὰν καντήλι.

4. Ἐσ' εῖσ' ὁ πόθος τῶν πουλιῶν, τῶν ἀγριμιῶν λαχτάρα.
νυχτοπατοῦσα ἡ ἀλεποῦ γιὰ σὲ τὰ ὄρνιθια ἀφήνει,
κι' ἡ σφῆκα ἀπὸ τὴ γλυκάδα σου κυλιέται λιγωμένη.
Δίνεις τὴ σάρκα ζωντανό, κι' ὅταν πεθάνῃς, τὸ αἷμα,
κι' εἶναι γιὰ σένα μακελειοῦ σφαγὴ τὸ πατητήρι.

24. Αἱ μέλισσαι.

1. Ὅσοι ἔχουν κήπους μὲ δπωροφόρα δένδρα, διατηροῦν πολλάκις δλίγας κυψέλας μελισσῶν κυρίως ὅχι διὰ τὸ μέλι των, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τὴν καρποφορίαν τῶν δένδρων. Παρατηρεῖται ὅτι, ὅταν εἰς μίαν γωνίαν τοῦ κήπου εἶναι τοποθετημέναι δύο ἢ τρεῖς κυψέλαι, εἰς τὸν καιρὸν τῆς καρποφορίας κλίνουν ἀπὸ τὸ βάρος οἱ κλῶνοι τῶν δένδρων καὶ οἱ καρποὶ εἶναι ἀδροὶ καὶ ὑγιεῖς.

Ἄλλὰ πῶς συμβαίνει τοῦτο; κατὰ ποῖον τρόπον συντελοῦν αἱ μέλισσαι εἰς τὴν καλὴν καρποφορίαν;

2. Ὄταν τὴν ἀνοιξιν τὰ δένδρα τοῦ κήπου σας εἶναι ἀνθισμένα, πηγαίνετε μίαν πρωΐαν καὶ πλησιάσατε ἐν ἀπὸ αὐτά, λόγου χάριν μίαν ροδακινέαν, καὶ προσέξατε εἰς τὰ ἀνθη της. Θὰ ἴδετε τὰς μελισσας ἐπάνω εἰς αὐτὰ καὶ κατόπιν νὰ πετοῦν εἰς ἄλλα καὶ ἀπὸ αὐτὰ εἰς ἄλλα.

3. Συλλέγουν βέβαια τὸ νέκταρ τοῦ ἀνθους, ἀλλὰ συγχρόνως προσκολλᾶται εἰς τοὺς πόδας των ἡ λεπτὴ κόνις τῶν στημόνων, ἡ γύρις, τὴν δποίαν, ὅταν πετάξουν εἰς ἄλλο ἀνθος, τὴν μεταφέρουν εἰς τὸν ὕπερον αὐτοῦ, χωρὶς βέβαια νὰ τὸ ἐννοοῦν· διότι ἐνῷ προσπαθοῦν νὰ ἀπομυζήσουν τὸ νέκταρ τοῦ ἀνθους, προσκολλᾶται ἡ κόνις ἐπὶ τοῦ ὕπερου. Τοιουτοτρόπως ἡ γονιμοποίησις γίνεται κανονικωτέρα καὶ οἱ καρποὶ ὑγιέστεροι.

4. Ἡ ἐπιμέλεια τῶν μελισσῶν εἶναι εὐχάριστος ἐνασχόλησις, ἡ δὲ συντήρησίς των δὲν ἀπαιτεῖ σημαντικὴν

δαπάνηγ· οὕτε λιθάδια πρὸς ἐνοικίασιν χρειάζονται, οὕτε
ἀποθήκαι τροφῶν οὕτε βοσκὸς τὰς παρακολουθεῖ, μήπως
εἰσέλθουν εἰς ξένα κτήματα καὶ προξενήσουν ζημίας. Διὰ
τοῦτο δικαίως αἱ μέλισσαι λέγονται τὰ βόσκοντα ζῶα τῶν
πτωχῶν.

5. Πετοῦν εἰς τὰ ἥμερα δένδρα, ὅπως καὶ εἰς τὴν
ἀγρίαν βλάστησιν, καὶ ἀπὸ τὰ ἄνθη των λαμβάνουν τὸν
πολύτιμον χυμόν, ὁ ὅποῖς ἀρύπτεται ἐπὶ τῶν πετάλων
εἰς τὸ έάθος παρὰ τὴν ἀνθοδόχην. Χώνει ἐκεῖ τὴν γλῶσσάν
της ἡ μέλισσα καὶ τὸν ἀπομυζᾶ χωρὶς νὰ κάμην καμίαν
ζημίαν εἰς τὰ ὄργανα τοῦ ἀνθούς.

Κάμνει γρήγορα τὴν ἐργασίαν της καὶ βιαστικὴ πετᾶ
εἰς ἄλλο ἄνθος καὶ ἀπὸ αὐτὸς εἰς ἄλλο· τέλος φορτωμένη
σπεύδει εἰς τὴν κυψέλην καὶ ἀποθέτει τὸ φορτίον της.

6. Δὲν σταματᾷ, δὲν αἰτιάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ ἀνα-
παιθῇ· ρίπτει ἐν βλέμμα εἰς τὰς ἐργαζομένας μελίσσας καὶ
ἀμέσως ἐννοεῖ τί χρειάζεται, χυμός, ὕδωρ ἢ γύρις. Καὶ
ἀμέσως σπεύδει, ἀκούραστη, νὰ φέρῃ ὅ,τι λείπει. Μοῦ
ἔλεγε κάποτε εἰς μελισσουργός. «Εἶναι περίεργον, πῶς
συνεννοοῦνται μεταξύ των αἱ μέλισσαι· πολλάκις, καθὼς
τὰς παρατηρεῖς, νομίζεις ὅτι συσκέπτονται, ὅτι ἀνταλλάζουν
τὰς γνώμας των καὶ λαμβάνουν ἀποφάσεις».

7. Καὶ αὐταὶ μέν, τὰς ὅποιας βλέπομεν εἰς τὰ ἄνθη,
ἐκτελοῦν τὰς ἔξωτερικὰς ἐργασίας· τοῦτο τὸ καθῆκον ἐδόθη
εἰς αὐτάς. "Αλλαι μένουν ἐντὸς τῆς κυψέλης διὰ τὰς ἔσω-
τερικὰς ἀνάγκας τοῦ οἴκου των· πᾶσαι δὲ ἐργάζονται μὲ
ἀξιοθαύμαστον ζῆλον καὶ αὐταπάρνησιν.

8. Ἐνίστε μικρὸς ποντικὸς κατορθώνει νὰ εἰσχωρήσῃ
εἰς τὴν κυψέλην πρός λεηλασίαν. Σταματοῦν ἀμέσως τὴν
ἐργασίαν καὶ ἐπιτίθενται κατ' αὐτοῦ μὲ γεναιότητα καὶ
ἐπὶ τέλους τὸν φονεύουν διὰ τῶν κεντρισμάτων. Τοῦτο δὲν
εἶναι ἀρκετόν· διότι ἐφονεύθη μὲν ὁ ἔχθρός, ἀλλ' ἐπίκειται

νέος ἔχθρος, οκανὸς νὰ ἐρημώσῃ ὀλόκληρον τὴν κυψέλην.

9. Ὁ ἔχθρὸς αὐτὸς εἶναι ἡ σῆψις τοῦ ποντικοῦ καὶ ἡ ἐκ ταύτης δυσοσμία· διότι νὰ ἔξαχθῇ ἐκ τῆς κυψέλης ὁ ποντικὸς εἶναι ἀδύνατον. Εἶναι δὲ λεπτοτάτη ἡ αἰσθησις τῆς ὅταν φρήσεως εἰς τὴν μέλισσαν· ποτὲ δὲν κάθεται εἰς δυσῶδες ἡ ἀκάθαρτον πρᾶγμα, εἰς δὲ τὴν κυψέλην διατηρεῖται ἄκρα καθαριότης.

10. Ἐὰν ἐρωτήσετε μέλισσουργούς, κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς θὰ σᾶς εἴπῃ ὅτι, ὅταν ἥγοιξε τὴν κυψέλην διὰ νὰ τὴν τρυγήσῃ, ἐίδεν εἰς γωνίαν τινὰ ἀμορφὸν ὅγκον, κιτρινωπὸν ὡς ἀπὸ κερί. Ὁ ὅγκος αὐτὸς εἶναι ὁ εἰσελθὼν ἔχθρὸς σκεπασμένος μὲν μίαν ρητινώδην ὅλην, ἡ ὅποια ἐμποδίζει τὴν μετάδοσιν τῆς δυσωδίας εἰς τὴν κυψέλην· ἡ ὅλη αὕτη λέγεται πρόπολις καὶ συλλέγεται ἀπὸ δένδρα ρητινοφόρα. Μὲ πρόπολιν ἐπίσης φράσσουν αἱ μέλισσαι τὰς ρυγάδας τῆς κυψέλης.

11. Ἀλλ' ἀρά γε διατί αἱ μέλισσαι κάμνουν τὸ μέλι; μήπως χάριν ἡμῶν; "Οχι βέβαια. Αἱ μέλισσαι οὔτε καν μᾶς ἀναγγωρίζουν ὡς φροντιστάς των, οὔτε ἔχουν εἰδῆσιν ὅτι εἰμεθα κύριοί των, ὅπως συμβαίνει μὲν ἀλλα ζῷα καὶ μάλιστα μὲ τοὺς κύνας. "Οταν πλησιάσωμεν εἰς τὴν κυψέλην των, εἰς τὸν οἶκον των, ἐπιτίθενται ἐναντίον μας, ὅπως καὶ κατὰ τῶν ποντικῶν. Καὶ ἂν μείνωμεν ἐκεῖ, ὅλαι αἱ μέλισσαι τῆς κυψέλης θὰ ἐμπίξουν τὰ κέντρα των εἰς τὰς σάρκας μας. Διὰ τοῦτο ὁ μελισσουργός, ὅταν εἰς τὸ τέλος τῆς ἀνθοφορίας πλησιάζῃ εἰς τὰς κυψέλας διὰ νὰ τρυγήσῃ τὰς κηρήθρας, φορεῖ προσωπίδα καὶ χειρόκτια· δὲν ἀφήνει ἀκίλυπτον γυμνὸν μέρος τοῦ σώματός του.

12. Ἀλλὰ διατὶ λοιπὸν κάμνουν τὸ μέλι; Αἱ κηρήθραι τῶν μελισσῶν, φίλοι μου, εἶναι ὅπως τὸ ἀποταμίευμα ἐργατικοῦ καὶ συνετοῦ ἀνθρώπου. Ἐκτὸς τῶν καλῶν ἡμε-

ρῶν, τῶν ήμερῶν τῆς εύτυχίας, ἔρχονται καὶ ήμέραι κακαί, ήμέραι ἀφορίας, ἀσθενείας ἢ καὶ θεομηνίας. Καὶ ήμέραι ἀφορίας διὰ τὰς μελίσσας εἶναι ὅλος ὁ χειμών. Παρασκευάζουν τὸ μέλι διὰ νὰ ἔχουν τροφὴν τὸν χειμῶνα, κατὰ τὸν δόποῖον ἡ μένουν κλεισμέναι ἐντὸς τῆς κυψέλης ἕνεκα τοῦ φύχους ἢ καὶ δσάκις δύνανται νὰ ἔξερχωνται, δὲν εὑρίσκουν ἀνθηδιὰ νὰ ἀπομυζήσουν νέκταρ.

13. Ἐλλ' ὁ ἀνθρώπος, ὁ δόποῖος ἐπλάσθη κύριος πάντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀφαιρεῖ τὸν μετὰ μεγάλου κόπου καὶ μόχθου καὶ κινδύνων συγκομισθέντα θησαυρὸν τῶν μελισσῶν διὰ νὰ τὸν ἀπολαύσῃ αὐτός. Ἀφήνει ὅμως καὶ δι' αὐτὰς τόσας κηρύθρας, δσαι χρειάζονται πρὸς διατροφὴν τῶν.

14. Οσάκις τούναντίον συμβαίνει ἕνεκα θεομηνῶν νὰ μὴ δυνηθοῦν αἱ μέλισσαι νὰ θησαυρίσουν οὕτε κἄν τὸ πρὸς διατροφὴν τῶν ἀναγκαίον μέλι, ὁ κύριος τῶν διὰ νὰ σώσῃ αὐτὰς ἀπὸ τοῦ ἐπικειμένου ἐκ πείνης θανάτου, θέτει ἐντὸς τῆς κυψέλης δοχεῖον κατάλληλον, τὸ δόποῖον πληροῦ ἑκάστοτε ζακχάρεως ἢ σιροπίου. Καὶ οὕτω ἔξαγοράζει τὴν λειχασίαν, τὴν δποίαν κάμνει εἰς τὰς μελίσσας κατὰ τὰ εύτυχη ἔτη.

25. Ἡ Ἀνοιξις.

- 1 Ἡ γλυκυτάτη ἄνοιξι
μὲ τ' ἄνθια στολισμένη
ροδοστεφανωμένη
τὴ γῆ γλυκοτηράει.
- 2 Κι' ἡ γῆ τὴ χλόη ντύνεται,
τὰ δάση της ἵσκιώνονν.
τὰ κρύα χιόνια λειώνονν
ὅ οὐρανὸς γελάει.
- 3 Τὰ λουλουδάκια βάφονται,
τὰ πλάγια χρωματίζονν.
κι' ἥδονικὲς φωτίζονν
οἵ δροσερὲς αὐγές.
- 4 Στ' ἀγκαθερὸ τριαντάφυλλο
γλυκολαλάει τ' ἀηδόνι.
τὸ ξένο χελιδόνι
ταιριάζει τὴ φωλιά.
- 5 Στοὺς κάμπους πλούσια κι' ἄκοπα
σὲ πράσινα λιβάδια
τὰ ζωντανὰ κοπάδια
βελάζονν καὶ πηδοῦν.
- 6 Κι' ὁ νιὸς βοσκὸς χαρούμενος
φυσώντας τὴ φλογέρα,
γιομίζει τὸν ἀγέρα
μὲ τραγουδιῶν φωνές. . .

26. Παράδοξα Ταμιευτήρια.

1. Γνωρίζετε δλοι, τί εἶναι ταμιευτήριον. Υπάρχουν σχολεῖα, τὰ ὅποια ἔχουν ταμιευτήρια· οἱ μαθηταὶ καταθέτουν εἰς αὐτὰ τὰ ὀλίγα χρήματα, τὰ ὅποια ἡμποροῦν νὰ οἰκονομοῦν ἀντὶ νὰ δαπανοῦν αὐτὰ εἰς γλυκίσματα.

’Αλλὰ καὶ εἰς τὰ ταχυδρομικὰ γραφεῖα ὑπάρχουν ταμιευτήρια, εἰς τὰ ὅποια καταθέτουν οἱ ἄνθρωποι μικρὰ ποσά, ἔως ὅτου τὰ χρειασθοῦν.

2. Εὔκολον εἶναι νὰ ἐννοήσετε πόσον ὁ φέλιμος εἶναι ἡ ἀποταμίευσις· φροντίζομεν νὰ μᾶς περισσεύῃ κάτι καὶ τὸ καταθέτωμεν κάθις φοράν εἰς τὸ ταμιευτήριον· ὅταν βραδύτερον μᾶς χρειασθοῦν χρήματα, εὑρίσκομεν ἐν σημαντικὸν ποσὸν χωρὶς νὰ τὸ ζητήσωμεν ἀπὸ ἄλλους. Ἡξεύρετε τὴν παροιμίαν «φασούλι τὸ φασούλι, γεμίζει τὸ σακκούλι».

3. Ἐν τούτοις ὑπάρχουν ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι δὲν ἐννοοῦν τὴν ἀνάγκην τῆς ἀποταμιεύσεως, δηλαδὴ δὲν σκέπτονται διὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἔλθουν ἡμέραι στενοχωριῶν. Καὶ ὅταν αἱ ἡμέραι ἀνταί, οἱ δύσκολοι καιροί, ἔλθουν ἔξαρτωνται ἀπὸ τὴν καλὴν θέλησιν τῶν γειτόνων καὶ τῶν φίλων.

4. Κάποτε θὰ ἔχετε ἀκούσει τὸν μῦθον τοῦ μύρμηκος καὶ τοῦ τέττιγος· εἶναι περιπτὸν νὰ σᾶς τὸν διηγηθῶ· ἐνθυμεῖσθε, τί ἀπήντησεν ὁ μύρμηξ εἰς τὸν τέττιγα. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὸν γείτονά του, ὅπως ἀπήντησεν ὁ μύρμηξ εἰς τὸν τέττιγα, ἀλλὰ θὰ θελήσῃ νὰ τὸν βοηθήσῃ. Ἰδοὺ λοιπὸν καὶ ἐν ἄλλῳ πλεονέκτημα τῆς ἀποταμιεύσεως· μᾶς ἐπιτρέπει νὰ βοηθήσωμεν ἔνα πτωχότερον γείτονά μας ἀπὸ τὴν ἴδιαν μας παρακαταθήκην.

5. Ἀπὸ τὰ προηγούμενα μαθήματα ἐμάθετε καὶ ἐν ἄλλῳ ταμιευτήριον, τὴν κηρήθραν τῶν μελισσῶν, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς ἀρπάζομεν.

Ἄλλον πάρχουν καὶ ζῷα, τῶν ὁποίων ἡ παρακαταθήκη δὲν κινδυνεύει νὰ ἀρπαγῇ ἀπὸ κανένα. Ὅλοι γνωρίζομεν ὅτι ἡ κάμηλος, ὅταν ταξιδεύῃ διὰ μέσου τῶν ἐρήμων, λαμβάνει ἐλαχίστην τροφήν· ἐν τούτοις κατορθώνει νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ταξίδιόν της, διότι ἔχει ἀπόθεμα τροφῆς εἰς τοὺς ὕβους της.

6. Οἱ ὕβοι τῆς καμήλου ἀποτελοῦνται σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ λίπος. Ὅταν τὸ ζῷον ἔχει ἀφθονον τροφὴν οἱ ὕβοι αὐξάνουν· ἔπειτα ὅμως ἀπὸ ἐν μακρινὸν ταξίδιον μὲν ἀνεπαρκῆ τροφὴν οἱ ὕβοι μικραίνουν καὶ τὸ δέρμα γίνεται πλαδαρόν, ὅπως τὸ βλέπομεν εἰς τὰς καμήλους τῶν πλανοδίων θηριοτροφείων.

Οἱ ὕβοι λοιπὸν τῆς καμήλου εἶναι παρακαταθήκη τροφῆς, ἡ ὁποία συναθροίζεται εἰς πᾶσαν εύκαιρίαν διὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς καιροὺς δυσκόλους.

7. Τὰ ζῷα τὰ ὁποῖα περιπίπτουν εἰς τὴν χειμερίαν νάρκην, ὅπως ἡ ἀρκτος, παχύνονται πολὺ κατὰ τὸ φθινόπωρον. Τοιουτοτρόπως τὰ σώματά των ἀποκτοῦν ἀρκετὴν παρακαταθήκην τροφῆς καὶ θερμότητος διὰ τὸν χειμῶνα.

Ὅταν τὰ ζῷα αὐτὰ ἐξυπνοῦν τὴν ἀνοιξιν εἶναι κάτισχγα καὶ πειγοῦν πολύ. Ἐχουν δαπανήσει δλα τὰ ἀποταμιεύματά των καὶ εἶναι ὥστε νὰ εὑρίσκωνται εἰς δύσκολον οἰκονομικὴν θέσιν, ἀν δχι εἰς χρεοκοπίαν.

8. Πολλάκις οἱ ἀνθρωποι καταθέτουν εἰς τὸ ταμιευτήριον χρήματα οὐχὶ διὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσουν οἱ ἴδιοι, ἀλλὰ χάριν τῶν τέκνων των. Αὐτὸς κάμηλον πολλὰ ζῷα καὶ μάλιστα φυτά· ἀποταμιεύουν καὶ αὐτὰ διὰ νὰ χρησιμοποιήσουν τὸ ἀποταμίευμα τὰ τέκνα των.

Ὅταν ἡ μήτηρ σας σᾶς δώσῃ ἀβγὸ διὰ νὰ γευματίσετε

ένθυμηθήτε ὅτι ὁ κροκός εἶναι παρακαταθήκη τροφῆς χάριν του ὀρνιθίου, ὅταν ἀρχίζῃ νὰ μεγαλώνῃ μέσα εἰς τὸ ἀβγό.

B'.

1. Ἀλλὰ παρακαταθήκας δὲν ἔχουν μόνον τὰ ζῷα, Αἱ παρακαταθήκαι, αἱ δποῖαι μᾶς ἐνδιαφέρουν περισσότερον, ἀνήκουν εἰς τὰ φυτά. Οὐδέποτε ἵσως ἐσκέφθητε ὅτι αἱ περισσότεραι καὶ σπουδαιότεραι τροφαὶ μᾶς ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὰς παρακαταθήκας, ἀπὸ τὰ ταμιευτήρια τῶν φυτῶν.

Οἱ σπόροι τῶν φυτῶν εἶναι σχεδὸν καθολοκληρίαν παρακαταθήκαι θρεπτικῶν οὖσιῶν διὰ νὰ τραφῇ μὲ αὐτὰς τὸ νέον φυτόν, τὸ δποῖον βλαστάνει ἐξ ἑκάστου σπόρου· μὲ τὰς θρεπτικάς αὐτὰς οὖσίας σχηματίζει τὸ φυτόν τὰ πρῶτα φυλλάρια καὶ τὰ πρῶτα ριζίδια, διὰ τῶν δποίων λαμβάνει κατόπιν τὰς ἀναγκαῖας τροφάς ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἀπὸ τὸν ἀέρα.

2. Ὄταν μεταβῆτε εἰς τὴν οἰκίαν σας, λάβετε ἔνα μεγάλον σπόρον, ὅπως εἶναι τὸ κουκκι ἢ τὸ φασόλι. Ρίψατέ το ἐντὸς τοῦ ὕδατος καὶ ἀφήσατε τὸ ἐκεῖ ἐν εἰκοσιτετράρον περίπου. Τώρα πλέον ἔχει διαθραχῇ καθ' ὅλον τὸ πάχος του καὶ δύνασθε εὐκόλως νὰ ἀφαιρέσετε τὸν φλοιόν του. Θὰ ἴδετε ὅτι ἀποτελεῖται ἐκ δύο μερῶν, τὰ δποῖα συγκρατοῦνται μεταξύ των ἀσθενῶς καὶ συνδέονται εἰς ἐν μικρὸν σημεῖον. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ εἶναι τὸ φύτρον του σπόρου, δηλαδὴ τὸ ἔμβρυον, τὸ δποῖον χωρὶς νὰ ἀνήκῃ εἰς κανὲν ἀπὸ τὰ δύο μέρη, συνδέεται ὅμως καὶ μὲ τὰ δύο. Τὰ δύο αὐτὰ μέρη εἶναι τὸ ἀπόθεμα τῆς τροφῆς διὰ τὸ φύτρον, τὸ δποῖον ἀναπτύσσεται εἰς φυτόν.

3. Οἱ καρποὶ πολλῶν δένδρων ἀποτελοῦν περισσότερον τελειοποιημένα ταμιευτήρια. Ἡ ἐλαία παραδείγματος

τος χάριν καὶ ἡ κερασέα κάμινουν τὰ ἀποθέματά των χάριν δύο ὥρισμένων σκοπῶν· τὸ περικάρπιον, τὸ μέρος δηλαδὴ τὸ δποῖον τρώγομεν, εἶναι προωρισμένον ὡς ἀμοιβὴ τῶν πτηνῶν, τὰ δποῖα τρώγουν τὸν καρπὸν καὶ μεταφέρουν τὸ σπέρμα εἰς ἄλλα μέρη καὶ πολλάκις εἰς μακρινὰς ἀποστάσεις. Ἐὰν θραύσωμεν τὸ σπέρμα, θὰ εὑρωμεν ἐντὸς αὐτοῦ τὸ φύτρον καὶ τὸ μερίδιόν του ἀπὸ τὴν παρακαταθήκην τῶν θρεπτικῶν οὖσιν.

4. Υπάρχουν ἄλλα φυτά, τὰ δποῖα τὰς παρακαταθήκας των τοποθετοῦν εἰς τὰς ρίζας. Τοιαῦτα φυτὰ εἶναι τὸ κοκκινογόνι, τὸ καρῶτο, τὸ ραπάνι καὶ ἄλλα.

Τὸ μέρος τοῦ κοκκινογούλιοῦ, τοῦ τεύτλου, τὸ δποῖον τρώγομεν, εἶναι μία χονδρὴ καὶ τρυφερὰ ρίζα. Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν δέ, τὶ χρησιμεύει εἰς τὸ φυτόν ἡ ρίζα αὕτη, πρέπει νὰ ἀφήσωμεν τὸ κοκκινογόνι εἰς τὸν κῆπον μας δύο ἔτη.

Τὸ πρῶτον ἔτος τὸ κοκκινογόνι ἀναπτύσσεται ἀπὸ ἕνα λεπτὸν σπόρου, αὔξάνει δὲ καὶ λαμβάνει τὸ σχῆμα, τὸ δποῖον γνωρίζομεν, ὅταν τὰ ἀγοράζωμεν ἀπὸ τὸν λαχανοπώλην. Δὲν ἀποκτᾷ στέλεχος, ἀλλὰ μόνον μίαν δέσμην φύλλων, τὰ δποῖα φυτρώουν ἀμέσως ἐπάνω εἰς τὸ γουλί.

5. Τὸ δεύτερον ἔτος τὸ κοκκινογόνι ἀλλάσσει ἐντελῶς μορφήν. Ἐκ τοῦ μέσου τῶν φύλλων βλαστάνει ἐν ὑψηλὸν πράσινον στέλεχος· εἰς δὲ τὴν κορυφήν του ἀναπτύσσονται πολλὰ κίτρινα ἄνθη μὲ εὐχάριστον ἄρωμα. Μετ' ὀλίγον τὰ ἄνθη μεταβάλλονται εἰς θήκας πλήρεις σπόρων.

Μέχρις ὅτου ἀναπτυχθοῦν οἱ σπόροι, ἡ παρακαταθήκη, ἡ δποία εἶναι συγκεντρωμένη εἰς τὸ γουλί, ἔχει τελείως ἐξαντληθῆ, καὶ ἀπὸ αὐτὸ δὲν μένει πλέον παρὰ μία ἔντλωδης ρίζα.

6. Ἐὰν σᾶς ἐζήτουν νὰ μοῦ ἀναφέρετε ἄλλα φυτὰ

δμοια μὲ τὸ κοκκινογόύλι, ἵσως ἡθέλατε μοῦ ἀναφέρει καὶ τὸ κρεμμύδι. Αὐτὸ δμως θὰ ἥτο λάθος. Ὁ βολβὸς τοῦ κρομμύου, τὸν ὅποῖον τρώγομεν, δὲν εἶναι ρίζα, ἀλλὰ κάτι ἄλλο πολὺ διάφορον. Θὰ τὸ ἐννοήσετε ἀμέσως, ἐὰν τὸ παρατηρήσετε μετὰ προσοχῆς· εἰς τὸ πλατύτερον μέρος τοῦ κρομμύου, εἰς τὴν βάσιν, θὰ ἔδετε ἕνα θύσανον ἀπὸ λεπτὰς ρίζας· αὐται ἀποτελοῦν ἐντελῶς ἰδιαίτερον τιμῆμα τοῦ φυτοῦ τούτου.

7. Ἀλλὰ τί εἶναι δ. βολβὸς; Καὶ τοῦτο θὰ ἐννοήσετε ἀμέσως, ἐὰν λάθετε ἐν χλωρὸν κρόμμυον, ἕνα φρέσκο κρεμμύδακι, καὶ τὸ διχοτομήσετε καθέτως· θὰ ἔδετε τότε ὅτι δ. βολβὸς εἶναι τὸ κάτω μέρος τῶν φύλλων, τὰ δποῖα αὐξάνουν εἰς ὄψος· σὺν τῷ χρόνῳ δ. μὲν βολβὸς ἀναπτύσσεται καὶ παχύνεται, τὰ δὲ ὄπεράνω τοῦ ἐδάφους φύλλα ἔντονται.

8. Ὁ βολβὸς αὐτὸς εἶναι ἐν ἄλλο εἴδος ταμιευτήριον καὶ κατα τοῦτο μόνον δμοιάζει μὲ τὸ κοκκινογόύλι. Ταμιευτήριον τὸ ἔν, ταμιευτήριον καὶ τὸ ἄλλο· ἀλλὰ τὸ μὲν κοκκινογόύλι εἶναι ρίζα τοῦ φυτοῦ, τὸ δὲ κρεμμύδι τὸ ὄπόγειον μέρος τῶν φύλλων τοῦ φυτοῦ.

9. Πολλὰ φυτὰ μὲ βολβοὺς εἶναι εἰς τόπους, ὅπου ἡ περίοδος τῆς ξηρασίας εἶναι μακρά· παραδείγατος χάριν εἰς τὴν Περσίαν, εἰς τὸ Ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ ἀλλαχοῦ. Οἱ βολβοὶ εἶναι παρακαταθήκη τροφῆς καὶ ὑγρασίας καὶ ἐπομένως δύνανται νὰ συντηρήσουν τὸ νέον φυτὸν εἰς τὴν περίοδον τῆς ξηρασίας.

10. Τώρα θὰ σᾶς ἀναφέρω καὶ ἐγὼ ἐν φυτόν, τὸ δποῖον δμοιάζει καὶ μὲ τὸ τεῦτλον καὶ μὲ τὸ κρόμμυον, καὶ δμως εἶναι ἀρκετὰ διάφορον. Τὸ φυτὸν αὐτὸ εἶναι τὸ γεώμηλον, ἡ πατάτα. Ἡ δμοιότης τοῦ φυτοῦ τούτου μὲ τὰ δύο ἄλλα ἔγκειται εἰς τοῦτο, ὅτι ἡ πατάτα, τὴν ὅποιαν τρώγω-

μεν, εἶναι καὶ αὐτὴ ἐν εἶδος ταμιευτηρίου· ἀλλὰ δὲν εἶναι οὕτε ρίζα οὕτε φύλλον.

Ἐκπλήττεσθε βέβαια καὶ Ἰωάς κάποιος ἀπὸ σᾶς θὰ μου εἴπῃ: «ἀλλὰ ἐγὼ εἰδόν ἐπανειλημμένως τὸν πατέρα μου νὰ ἔξαγῃ τὰ γεώμηλα ἀπὸ τὴν γῆν ἀνασκάπτων διὰ τῆς δικέλλης τὸ ἔδαφος, πῶς λοιπὸν ἢ πατάτα δὲν εἶναι ρίζα;»

11. Τὴν ἀπάντησιν θὰ σᾶς δώσῃ αὐτὸ τοῦτο τὸ γεώμηλον, ἐὰν χώσετε αὐτὸ εἰς ὑγρὸν χῶμα ἢ τὸ τοποθετήσετε εἰς ὑγρὸν καὶ σκοτεινὸν μέρος· τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνοίξεως, θὰ ἴδετε εἰς κάθε κοιλότητα αὐτοῦ νὰ ἀναπτύσσεται ἐν μικρὸν φυλλάριον, τὸ δποῖον ταχέως αὐξάνει εἰς νέον στέλεχος.

Γνωρίζετε δὲ ἀπὸ τὸ μάθημα τῆς φυτολογίας ὅτι τὰ μικρὰ αὐτὰ φύλλα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βλαστήσουν ἀπὸ τὰς ρίζας, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ στέλεχος, ἀπὸ τὸν κορμὸν τοῦ φυτοῦ. Εἶναι λοιπὸν φανερὸν ὅτι τὸ γεώμηλον δὲν εἶναι ρίζα, ἀλλὰ εἶδος ὑπογείου κορμοῦ, δ δποῖος ἔγινε πολὺ χονδρὸς ἀπὸ τὸ ἄμυλον, τὸ δποῖον ἀπεταμιεύθη εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τοῦ κορμοῦ διὰ νὰ ἐκθρέψῃ τὸ νέον φυτόν.

12. Υπάρχουν καὶ ἄλλοι τρόποι ἀποταμιεύσεως θρεπτικῶν ούσιῶν, διὰ τῶν δποίων προνοεῖ ἢ φύσις μόνη τῆς διὰ τὸ μέλλον. Τὰ παραδείγματα, τὰ δποῖα ἀνεφέραμεν, εἶναι ἀρκετὰ νὰ σᾶς καθοδηγήσουν νὰ εὔρετε μόνοι σας τὴν πρόνοιαν τῆς φύσεως καὶ εἰς ἄλλα φυτὰ καὶ ζῶα, καὶ πρὸ πάντων νὰ ἐννοήσετε ὅτι καὶ σεῖς δύνασθε νὰ ἀποταμιεύσετε εἰς τὸ σῷμά σας ὑγείαν καὶ δύναμιν διὰ τὸ μέλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ΕΙΚΟΝΕΣ ΕΚ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ

27. Τὸ Μεσολόγγιον.

1. Ἐὰν ἐρωτήσῃ τις περὶ τοῦ Μεσολλογίου, τί πόλις εἶναι, παράλιος ἢ μεσόγειος, εὐλόγως θὰ ἐλάμβανε τὴν ἀπάντησιν ὅτι εἶναι ἀμφίβιος. Φθάνουν ἔως ἐκεῖ τὰ ὕδατα τοῦ Πατραϊκοῦ κόλπου, ἀλλὰ τὰ πλοῖα οὐδόλως πλησιάζουν. Ἐμπροσθεν τοῦ Μεσολογγίου ἀπλοῦται ἡ ἀβαθῆ λιμνοθάλασσα, ἥ δποια ἐμποδίζει τὴν προσέγγισιν τῶν πλοίων.

2. Εἰς παλαιοτέραν ἐποχήν, πρὸ τῆς κατασκευῆς τοῦ σιδηροδρόμου Ἀγρινίου-Κρυονερίου, τοὺς ἀπὸ Μεσολογγίου ἐπιβάτας παρελάμβανον τὰ ἀτμόπλοια, προσεγγίζοντα εἰς τὴν νησῖδα τοῦ Ἀγίου Σώτου· διότι μόλις ἐκεῖ ἡ θάλασσα εἶναι ἵκανῶς βαθεῖα.

Ἡ ἀπὸ τοῦ Ἀγίου Σώτου μέχρι Μεσολογγίου ἀπόστασις εἶναι ἐξ περίπου μιλίων, ὁ δὲ μέχρι τῆς νησίδος ἀπὸ τῆς στερεᾶς πλοῦς διαρκεῖ δύο ὥρας ὥρας, καθ' ᾧ ὁ κυθερνήτης τῆς μικρᾶς λέμβου πρέπει νὰ ὠθῇ αὐτὴν διὰ κοντοῦ ἀδιακόπως.

3. Ἐννοοῦμεν καλῶς, πόσον μεγάλη ἦτο ἡ ταλαιπωρία τῶν ταξιδευόντων, ὅταν μάλιστα ἀναλογισθῶμεν ὅτι ἔπειπε νὰ ἀναμένουν τὸν κατάπλουν τοῦ ἀτμοπλοίου παραμένοντες εἰς τὴν νησῖδα τοῦ Ἀγίου Σώτου ἐπὶ πολλὰς ὥρας, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπὶ ὀλόκληρον ἡμέραν ἦ νύκτα.

Καὶ μετὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σιδηροδρόμου Ἀγρινίου-Κρυονερίου ἡ ἄμεσος ἀπὸ τῆς θαλάσσης τοῦ Μεσολογγίου

συγκοινωνία ἔξηκολούθει νὰ εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ζητημάτων.

4. Ὁ μόνος τρόπος πρὸς ἐπιτυχίαν τούτου ἦτο ἡ κατασκευὴ αὐλακος ἀπὸ τοῦ Ἀγίου Σώστου μέχρις τῆς πόλεως καὶ ἡ ἐκβάθυνσις τῆς παραλίας εἰς σημαντικὴν ἔκτασιν πρὸς δημιουργίαν λιμένος. Ἄλλα τοῦτο θα ἀπέβαινε τόσον δαπανηρόν, ὥστε ἀπεκλείετο πᾶσα σοθαρα σκέψις περὶ πραγματοποιήσεώς του.

Δια τοῦτο πρὸ τεσσαράκοντα περίπου ἑτῶν κατεσκευάσθη δι’ ἐπιχώσεως ὁδὸς εύθεῖα ἀπὸ τῆς πόλεως μέχρι Τουρλίδος μὲ τὸν ἀπώτερον σκοπόν, ὅπως ἡ γραφικὴ αὕτη νησὶς ἔποδη τὸ ἐπίνειον τοῦ Μεσολογγίου.

Τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ εἶναι πέντε χιλιομέτρων, ὥστε ἡ κατασκευὴ αὐλακος ἀπὸ Ἀγίου Σώστου μέχρι Τουρλίδος συνετέμνετο εἰς τὸ ἥμισυ, ἡ δὲ ἐκβάθυνσις θὰ ἀπέβαινε δλιγάτερον δαπανηρὰ διὰ τὸ μεγαλύτερον βάθος τῆς ἐκεῖ λιμνοθαλάσσης ἀπὸ τῆς παραλιακῆς.

5. Τὸ ἔργον τοῦτο συνετελέσθη πρὸ δλιγίστου χρόνου. Τὰ πολεμικὰ πλοῖα Ἑλλη καὶ Σφενδόνη πρῶτα διέπλευσαν τὴν αὐλακα καὶ ἡγκυροθόλησαν παρὰ τὴν Τουρλίδα τὴν 8ην Ἀπριλίου 1933, παραμονὴν τῆς ἐπετείου τῆς Ἐξόδου τοῦ Μεσολογγίου.

Διὰ τῶν πλοίων τούτων ἐπλευσαν εἰς Μεσολόγγιον ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄλλοι Ψηφιργοί, ἵνα μετάσχουν τοῦ μνημοσύνου τῆς ὑπερτάτης ἐλληνικῆς θυσίας, τελεσθέντος ἐπὶ τῇ ἐκατονταετηρίδι ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος.

7. Τὸ Μεσολόγγιον περιβάλλεται ἀπὸ τὰς τρεῖς πλευρὰς μὲ θάλασσαν. Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν εἶχε κατασκευασθῆ τάφρος ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν δύο χιλιομέτρων περίπου καὶ οὕτω ἡ πόλις εἶχε μεταβληθῆ εἰς νῆσον. Εἶχε γίνει τοῦτο, ἵνα καταστῇ ἀσφαλεστέρα ἀπὸ τῶν Τουρκι-

κῶν ἐπιθέσεων. Ή τάφρος αὕτη σὺν τῷ χρόνῳ ἐπεχώσθη καὶ μετεβλήθη εἰς τέλμα, τὸ δποῖον ἐπρόκισε τὴν πόλιν μὲ ἔλεισιγενεῖς πυρετούς.

7. Ἀλλὰ διατί ἡ περιβάλλουσα τὸ Μεσολόγγιον θάλασσα καλεῖται λιμνοθάλασσα;

Εἶναι ὅντως λίμνη καὶ θάλασσα. Εἶναι λίμνη, διότι αἱ ἀπὸ νότου νησῖδες, κείμεναι ἐγγὺς ἀλλήλων, φαίνονται ὡς συνεχὴς ἔνορὰ καὶ ἀποτελοῦν φράγμα, ἐνεκα τοῦ δποίου οὐδέποτε τὰ ἐντὸς αὐτῶν περικλειόμενα ὕδατα ταράττονται ὑπὸ τρικυμίας. Εἶναι δὲ θάλασσα, διότι βεβαίως συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς βαθείας θαλάσσης.

8. Τὰ ὕδατα τῆς λιμνοθαλάσσης εἶναι πολὺ ἀλμυρά· οὐδεμία ἄλλη ἐλληνικὴ θάλασσα ἔχει τοσαύτην περιεκτικότητα ἄλατος, ὅσην ἡ λιμνοθάλασσα τοῦ Μεσολογγίου. Οὐδεὶς ποταμὸς ἐκβάλλει εἰς αὐτήν, ὥστε δ συγκερασμὸς τῶν γλυκέων ὕδατων του μετὰ τῶν τῆς λιμνοθαλάσσης νὰ ἐλαττώνῃ τὴν περιεκτικότητα τοῦ ἄλατος, τούναντίον δὲ τὸ θέρος ἐνεκα τοῦ μικροῦ βάθους ὑφίστανται μεγάλη ἐξάτμισιν. Εἰς τὰς ἀκτάς, ὅπου τὸ βάθος εἶναι μόλις εἴκοσιν ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου, τὸ ὕδωρ ἔχει πυκνότητα 8 %, ἐνῷ τῶν ἄλλων ἐλληνικῶν θαλασσῶν ἡ πυκνότης δὲν ὑπερβαίνει τὰ 4 %.

9. Ἐνεκα τῆς μεγάλης αὐτῆς πυκνότητος οἱ πάσσαλοι, οἱ δποῖοι εἶναι ἐμπεπηγμένοι χάριν τῆς ἀλιείας καὶ τὰ ἀλιευτικὰ πλοιάρια, τὰ δποῖα εἶναι διαρκῶς διάβροχα ἀπὸ τὰ νερά της, ὅχι μόνον δὲν σήπονται, ἀλλὰ τούναντίον καθίστανται σκληρότερα καὶ μεγαλυτέρας ἀντοχῆς. Εἰς τὴν νησῖδα Βασιλάδι, ὅπου ὑπῆρχε μέγα οἰκοδόμημα τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, οἱ μὲν τοῖχοι τοῦ οἰκοδομήματος κατέρρευσαν, αἱ δὲ ξυλοδεσίαι αὐτοῦ εὑρίσκονται ἀκόμη εἰς ἀρίστην κατάστασιν.

10. Τὸ βάθος τῆς λιμνοθαλάσσης εἶναι μικρόν· τὸ με-

γαλύτερον ποικίλλει ἀπὸ ἑνὸς μέχρι δύο μέτρων, τὸ δὲ μικρότερον, κάτω τοῦ ἑνὸς μέτρου, παρατηρεῖται εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἔκτασιν αὐτῆς.

Ἄλλὰ τὸ βάθος τῆς τοῦτο σὺν τῷ χρόνῳ ἐλαττοῦται διλίγον μέν, ἀλλὰ σταθερῶς. Αἱ ἐκδολαὶ τοῦ Ἀχελώου ποταμοῦ ἀπὸ δυσμῶν καὶ αἱ τοῦ Εὔγηνου ἀπ' ἀνατολῶν, ὅταν μετὰ βροχὰς τὸ ὅδωρ αὐτῶν εἶναι βορειορῶδες στέλλουν μέρος τοῦ θολεροῦ ρεύματός των ἐκεῖ καὶ οὕτω τελεῖται βραδεῖα ἐπίχωσις, τὴν δύσιαν οὐδεμία ἀνθρωπίνη δύναμις δύναται νὰ ἐμποδίσῃ.

11. Τελεῖται δηλαδὴ ἐνταῦθα ὅτι εἰς πάσας τὰς παραλίας, τὰς εὑρισκομένας ἐγγὺς ἐκδολῶν ποταμῶν. Οὕτω ἀναζητοῦντες σήμερον τὸ στενὸν τῶν Θεομοπυλῶν, ὅπου ἡγωνίσθησαν οἱ τριακόσιοι τοῦ Λεωνίδου, εὑρίσκομεν ὅτι διὰ χῶρος οὗτος δὲν ἀποτελεῖ πλέον στενόν, διότι τὰ ρεύματα τοῦ Σπερχειοῦ ἐπλάτυναν τὸ ἔδαφος διὰ τῶν ἀενάων ἐπίχωσεων. Μήπως ἡ Αἴγυπτος δῆλη δὲν εἶναι ἔδαφος συντελέσθεν διὰ τῶν ἐπίχωσεων τοῦ Νείλου;

12. Ἐπειδὴ πρὸς τούτοις ἡ λιμνοθάλασσα δὲν ταράσσεται ὑπὸ τρικυμιῶν, ἀναπτύσσονται εἰς τὸν πυθμένα αὐτῆς ἀπειρα φυτά, τὰ δποῖα, ὅταν παρακμάσουν, ἀποσπάνται ἀπὸ τοῦ πυθμένος καὶ ἀνέρχονται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν· ἐκεῖ μαρτίνονται καὶ πάλιν κατέρχονται εἰς τὸν πυθμένα, συντελοῦντα οὕτω εἰς τὴν ἔξυψωσιν αὐτοῦ.

28. Ἡ Λιμνοθάλασσα τοῦ Αἰτωλικοῦ.

1. Ἀπὸ τοῦ βορειοτάτου μυχοῦ τῆς λιμνοθαλάσσης τοῦ Μεσολογγίου ἀρχεται ἡ φοειδὴς λιμνοθάλασσα τοῦ Αἰτωλικοῦ. Αὕτη ἔχει ἴκανὸν βάθος· πολλαχοῦ ὑπερβαίνει τὰ τριάκοντα μέτρα, εἰς δὲ τὸ κέντρον φθάνει τὰ ἔξήκοντα. Τὸ ὅδωρ αὐτῆς εἶναι πτωχὸν εἰς περιεκτικότητα ἀλατος μάλι-

στα μὲν ἔνεκα τοῦ βάθους, ἀλλὰ καὶ διότι δύο μεγάλαι πηγαὶ γλυκέων ὑδάτων ἐκβάλλουν εἰς αὐτήν.

Τὸ κυκλοτερὲς σχῆμα αὐτῆς, δὲ βαθύταπος περὶ τὸ κέντρον πυθμήν της καὶ οἱ κρητινώδεις παρὰ τὴν ἀκτὴν βράχοι, διότι πολλὰ δρυχεῖα γύψου, παρέχουν τὸ ἐνδόσυμον διὰ τὴν λίμνην αὕτη εἶναι ἀποτέλεσμα βιαίας μεταβολῆς τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς.

2. Πρὸ πεντήκοντα περίπου ἑτῶν, τὴν 3ην Δεκεμβρίου τοῦ 1881, κατὰ τὴν διάρκειαν σφοδρᾶς καταιγίδος ἐγένοντο αἰσθηταὶ ἀσθενεῖς δονήσεις σεισμοῦ, ἥκουσθη δὲ καὶ τις ἀπαίσιος συριγμός. Οἱ κάτοικοι τῆς νησίδος τοῦ Αἰτωλικοῦ ἥσθιάνθησαν ἵσχυρὰν δομὴν ὑδροθείου τὰ ἀργυρᾶ σκεύη αὐτῶν ἔγιναν μελανόχροα, τὰ δὲ χρώματα τῶν οἰκιῶν ἥλλοι-ώθησαν.

Τὴν ἐπιοῦσαν γῆ ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης ἐκαλύφθη ὑπὸ πολλῶν πτωμάτων μεγάλων ἵχθυων· ἄλλοι δὲ ἵχθυες κατὰ χιλιάδας ἔσπευδον εἰς τὰς ἀκτάς, ὡσὰν νὰ κατεδιώκοντο ὑπὸ ἀγνώστου δυνάμεως.

3. Εἰς τὴν ἀλιείαν τούτων ἐπεδόθησαν οὐ μόνον οἱ ἀλιεῖς, ἀλλὰ καὶ αἱ γυναικεῖς καὶ τὰ παιδία τοῦ Αἰτωλικοῦ· ἔτι δὲ καὶ οἱ ἐργάται τῶν ἐγγὺς ἀγρῶν κατέλειπον τὰς ἐργασίας των καὶ ἡσχολοῦντο εἰς τὴν εὔκολον ἀγραν ἵχθυων, οἱ δποῖοι ἔφθανον μέχρις αὐτῆς τῆς λίμνης, ὡσὰν νὰ ἐζήτουν ἐντὸς αὐτῆς καταφύγιον.

4. Ἄλλ' ἄρα γε τί εἶχε συμβῆ, ἔνεκα τοῦ ὅποίου παρετηρήθησαν τὰ πρωτοφανῆ ταῦτα καὶ καταπληκτικὰ φαινόμενα;

Εἰς τὸ βάθος τῆς λίμνης συνέδη ἡφαιστεία τις ἔκρηξις, ἐκ τῆς ὁποίας ἀτμοὶ θείου, διαλυθέντες ἐν τῷ ὑδάτι, ἐπέφεραν τὴν δηλητηρίασιν τῶν εἰς τὸν βυθὸν διαιτωμένων μεγάλων ἵχθυων, διότι τὸ ὑδρόθειον ἦτο πυκνότερον, τὴν

ἀπομάκρυντιν δὲ πρὸς τὰς ἀκτὰς τῶν ἀπωτέρω εὑρισκομένων μικροτέρων ἵχθυων.

5. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὰ ἥδη ἡρεμοῦντα ὕδατα τῆς πρὸ διατάξου ἵχθυοις λίμνης οὐδεμία ὀργανικὴ ὑπαρξίς ἐφαίνετο κινουμένη. Πτώματα ἵχθυων ἐπέπλεον καὶ ἐφαίνετο πλανωμένη ἡ σκιά τῶν λάρων καὶ ἀλιαέτων, οἱ ὅποιοι ἐπετεῦσαν ὑπεράνω τῆς λιμνοθαλάσσης.

὾ήτο τόσον ἴσχυρὸς δὲ ἐκ τῆς ἐκρήξεως συγκλονισμὸς τοῦ πυθμένος, ὥστε ἡ εἰς αὐτὸν ἀποτεθειμένη ἔλυσις ὑπὸ τοῦ ἐνίστεται ἐκχειλίζοντος καὶ εἰς αὐτὴν ἐκβάλλοντος Ἀχελώου κατέστησε τὰ ὕδατα βορδορώδη.

6. Καὶ ἡ διαύγεια τῶν ὕδατων μὲ τὴν πάροδον τῶν ἡμερῶν ἀποκαθίστατο καὶ ἡ ἐκ τοῦ ὑδροθείου ἀλλοίωσις αὐτῶν δὲν παρέμεινεν ἐπὶ μακρὸν δηλητηριώδης. Ἡ εἰσροὴ εἰς τὴν λίμνην τῶν ἐν ταῖς ἀκταῖς πηγῶν καὶ ρυάκων καὶ μάλιστα ἡ συγκοινωνία αὐτῆς μετὰ τῆς ἀλλῆς θαλάσσης ἐπανέφεραν τὰ ὕδατα εἰς τὴν φυσικήν των καταστασιν. Νέοι ἵχθυες ἐκ τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης εἰσελθόντες ἀνεπλήρωσαν τοὺς ἀπολεσθέντας ἀπαγορευθείσης δὲ τῆς ἀλιείας ἐπὶ δύο ἔτη, τὸ τρίτον ἔτος παρέσχεν ἡ λίμνη ἀφθόνους τοὺς πρὸς ἀλιείαν ἵχθυς.

29. Τὰ πλοιάρια.

1. Εἰς τὴν λιμνοθάλασσαν τοῦ Αἰτωλικοῦ οἱ ἀλιεῖς χρησιμοποιοῦν λέμβους κινουμένας ὑπὸ κωπῶν ἢ ἴστιών εἶναι δμοιοτάτα πρὸς τὰς τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης, διότι καὶ ἡ λιμνοθάλασσα εἶναι δῶς εἰς κόλπος αὐτῆς ταραττόμενος πολλάκις ὑπὸ ἴσχυρᾶς τρικυμίας.

Ἄλλ' εἰς τὴν λιμνοθάλασσαν τοῦ Μεσολογγίου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἡ συγκοινωνία διὰ τῶν γνωστῶν λέμβων. Εἰς μεγάλην ἔκτασιν αὐτῆς τὰ ὕδατα δὲν εἶναι βαθύτερα τῶν τριάκοντα ἑκατοστῶν, ὅπου βεβαίως εἶναι ἀδύνα-

τον νὰ ἐπιπλεύσῃ λέμβος τροπιδοφόρος. Διὰ τοῦτο αἱ ἐνταῦθα χρησιμοποιούμεναι λέμβοι εἶναι ὅλως ἴδιαιτέρου σχήματος.

2. Καὶ πρῶτον δὲν ἔχουν τρόπιδα· διὸ πυθμὴν αὐτῶν εἶναι ἐπίπεδος, ὥστε ἐπιπλέουν, διὸνδήποτε ἀβαθῆ καὶ ἄν εἶναι τὰ ὕδατα. Ἐλλοὶ δὲ πάξις δύναται τις νὰ χρησιμοποιήσῃ εἰς τόσον ἀβαθῆ ὕδατα· διὰ τοῦτο ἡ ὕθησις τῶν λέμβων τούτων γίνεται διὰ τῆς ἀντιστάσεως οὐχὶ τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ τοῦ ἀβαθοῦς πυθμένος. Ορθὸς δὲ κυβερνήτης ἐπὶ τοῦ πλοιαρίου κρατεῖ δι’ ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν κοντάριον χειροπληγῆς μήκους τριῶν περίπου μέτρων καὶ στηρίζων τὸ ἄλλο ἄκρον ἐπὶ τοῦ πυθμένος ὠθεῖ τὸ πλοιάριον πρὸς τὰ ἐμπρός, τὸ δποῖον τρέχει μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος.

3. Ο κοντὸς αὐτὸς λέγεται σταλίκι, εἰς δὲ τὸ ἐν ἄκρον, τὸ ἐποῖον λέγεται σταλικοπόδι, καταλήγει εἰς τρεῖς χηλάς, ἵνα ἀκουμβᾶ σταθερῶς ἐπὶ τοῦ πυθμένος, ὅταν γίνεται ἡ ὕθησις.

Ἡ δὲ λέμβος ἡ κινουμένη μὲ τὸ σταλίκι λέγεται προιάρι, δηλαδὴ πλοιάριον, καὶ εἶναι ἀμφίπρωρος, ἀμφότερα τὰ ἄκρα αὐτῆς εἶναι ὅμοιώς δέξα καὶ κινεῖται ἀδιαφόρως μὲ πρῷραν εἴτε τὸ ἐν εἴτε τὸ ἄλλο.

Καὶ μὲ ἴστίον δύναται νὰ πλέῃ τὸ προιάρι, ὅταν δὲ καὶ ρὸς εἶναι ἐπιτήδειος πρὸς τοῦτο. Χρησιμοποιεῖται δὲ τὸ ἴστίον ἴδιᾳ εἰς τὰ μεγάλα προιάρια, διὰ τῶν δποίων μεταφέρονται ἵχθυες ἀπὸ τῶν ἵχθυστροφείων.

30. Κοραλλιωγενεῖς ὑφαλοι καὶ νῆσοι.

1. Ἡ διαύγεια καὶ ἡ διαφάνεια τῶν ὕδατων τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης κατὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Ἀραβίας εἶναι τόσον μεγάλη, ὅταν εἶναι γαλήνη, ὥστε φαίνεται καθαρὰ τὸ ἐκ κοραλλίων ἐπίστρωμα τοῦ βυθοῦ μὲ ὅλην τὴν ποικιλίαν τῶν ὕδροσθίων ζώων, τὰ δποῖα φιλοξενεῖ.

Παραλλήλως πρὸς τὴν ἀκτὴν ταύτην τῆς Ἀραβίας, ὅπως καὶ εἰς δόλας σχεδὸν τὰς παραλίας τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἐκτείνεται μικρὸν πρόχωμα ἐξ ὑφάλων κοραλλιογενῶν.

2. Η ἀπόστασίς του ἀπὸ τὴν ἔηρὸν εἶναι περίπου ἐν τέταρτον τῆς ὡρας. Ἡ δρμὴ τῶν κυμάτων θραύεται ἐπὶ τῆς ἀνωμάλου καὶ τραχείας ἐπιφανείας τῶν ὑφάλων, ἡ δποία μόλις καλύπτεται ὑπὸ τῆς θαλάσσης. Τὴν θέσιν των δεικνύει πάντοτε μία γραμμὴ ἀφροῦ, ὅταν δὲ εἶναι ἄμπωτις ἐμφανίζεται δλόκηρος ἡ ἐπιφάνεια. Καὶ ὅταν ἀκόμη εἰς τὴν ἐξωτερικὴν θάλασσαν μαίνεται ἡ τρικυμία, ἐπικρατεῖ εἰς τὴν στενὴν αὔλακα, τὴν προστατευομένην ὑπὸ τῆς γραμμῆς τῶν ὑφάλων, σχετικὴ γαλήνη, ἡ δποία ἐπιτρέπει εἰς τὰ ἐν αὐτῇ μικρὰ πλοῖα νὰ ἐξακολουθοῦν ἀνενόχλητα τὸ ταξίδιόν των κατὰ μῆκος τῆς παραλίας.

3. Τὸ φράγμα τοῦτο πρὸς τὴν πλευρὰν τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης σχηματίζει ἀπότομον κατωφέρειαν, ἐνῷ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν μέρος καταπίπτει βαθμηδὸν μὲ μικρὰν κλίσιν. Γενικῶς δὲ τὸ βάθος τῆς αὔλακος εἶναι τόσον μικρόν, ὅστε νὰ δύναται τις νὰ ἀπολαύσῃ δληγὴν τῶν ὠραιότητα τῶν χρωμάτων τῶν κοραλλίνων κήπων, οἱ δποῖοι ἐκτείνονται εἰς τὸν βυθόν.

4. Τὴν ὠραιότητα αὐτὴν οὐδεμία γραφὶς δύναται νὰ περιγράψῃ, οὐδεὶς χρωστὴρ νὰ ζωγραφήσῃ. Αἱ ἐγθουσιώδεις περιγραφαὶ, τὰς δποίας ἀναγιγνώσκετε, εἶναι κατώτεραι τῆς πραγματικότητος. Ἔντὸς τῶν γλαυκῶν ὑδάτων τῆς θαλάσσης ταύτης τὸ πᾶν καλύπτεται μὲ ἄνθη, καὶ δλα αὐτὰ τὰ χαριτωμένα ἄνθη εἶναι κοράλλια ζωντανά.

5. Ὁλη ἡ ἐπιφάνεια τῶν βράχων καλύπτεται ἀπὸ χιλιάδας ὠραιοτάτων ἀστεροειδῶν ἀνθέων, ἀπὸ κοραλλίνους θάμνους καὶ δένδρα, τῶν δποίων τὰ ἄνθη εἶναι πυκνὰ καὶ διαφόρων σχημάτων. Καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ πολύχρωμα

βρύα, τὰ ὄποια πληροῦν τὴν ἔκτασιν μεταξὺ τῶν κορμῶν, φαίνονται, ὅταν τὰ παρατηρήσῃ τις μὲ προσοχήν, ὅτι ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἑκατομμύρια μικροσκοπικῶν κοραλλίων.

6. Εἰς τοὺς θαυμασίους αὐτοὺς κήπους τῶν κοραλλίων ζῆ καὶ πλῆθος ποικιλωτάτων ζώων· ἵχθυες ἔχοντες μεταλλικὴν λάμψιν καὶ περιεργότατα σχήματα παίζουν κατὰ σμήνη πέριξ τῶν κοραλλίων ἀνθέων, ὅπως τὰ παραδείσια πτηνὰ πέριξ τῶν ἀνθέων τῶν τροπικῶν χωρῶν.

Ποικιλώτερα τῶν ἵχθυών καὶ περισσότερον ἐνδιαφέροντα εἶναι διάφορα εἰδη ἀσπονδύλων ζώων. Κόκκινοι ἀστερίαι καὶ ἄλλοι βαθυκύανοι ἀναρριχῶνται κατὰ πλήθη εἰς τοὺς κλάδους τῶν κοραλλίων θάμνων. Σωροὶ πολυχρώμων κογχυλίων, πλήθη σαυρῶν καὶ ώραιότατοι σκώληκες κρατοῦν ἐν ἔκστάσει τὸν παρατηρητήν.

7. Θὰ ἡδύνατό τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι εἰς τοὺς μαγευτικοὺς αὐτοὺς κήπους, ὅπου ἔκαστον ζῷον εἶναι καὶ ἐν ἀνθος, θὰ ἔθασίλευε μακαρία γαλήνη. Ἐν τούτοις καὶ ἐδῶ, ὅπως εἰς τὰ ἄγρια δάση, ἐλλοχεύει δ τρόμος καὶ δ κίνδυνος. Θὰ πεισθῆτε περὶ τούτου, ἂν θελήσετε νὰ κάμετε μίαν κατάδυσιν εἰς τὰ ώραῖα καὶ διαυγῆ αὐτὰ ὅδατα. Πηδάτε πράγματι ἐκ τῆς λέμβου σας καὶ ἀρχίζετε νὰ παρατηρήτε ἐκ τοῦ πλησίον τὰ θαύματα τοῦ κοραλλίου βυθοῦ. Αἱ αἰχμηραὶ προεξοχαὶ τῶν βράχων δὲν σᾶς ἐπιτρέπουν νὰ πατήσετε. Ζητεῖτε ἐν στρῶμα ἄμμου διὰ νὰ σταθῆτε δλίγον καὶ ἀχινοῦ ἀκανθαι βυθίζονται εἰς τοὺς πόδας σας. Εἶναι δὲ αἱ ἀκανθαι αὗται εὕθραυστοι καὶ μένουν ἐντὸς τῆς σαρκός· διὰ νὰ ἔξαιρεθοῦν πρέπει νὰ σχασθῇ δλίγον ἥ σάρξ. Προσπαθεῖτε νὰ κόψετε ἔνα ώραῖον βαθυκύανον κοράλλινον κλάδον καὶ ἀμέσως ἀποσύρετε τὴν χειρά σας, διότι μικρὸν καρκίνιον σᾶς ἐδάγκασε τὸν δάκτυλον. Μεγαλύτερος εἶναι δ κίνδυνος, ὅταν ἐπιχειρήσετε νὰ κόψετε ἔνα κόκκινον κοράλλινον κλάδον· ἑκατομμύρια μικροσκοπι-

κῶν θυλάκων κενοῦσιν ἐπὶ τῆς χειρός σας τὸ δηλητήριόν των καὶ προξενοῦν ἔγκαυμα, ὡσὰν γὰ εἴχατε ἐγγίσει πεπυρακτωμένον σίδηρον. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἐνδεχόμενον γὰ συναντήσετε σιμῆνος δηλητηριωδῶν μεδουσῶν ἢ καὶ νὰ ἀποθῆτε λεία καρχαρίου τινός, ἐπανέρχεσθε εἰς τὴν ἐπιφάνειαν.

8. Ἀλλὰ τί εἶναι τὸ κοράλλιον; Ἐὰν λάβωμεν κλάδον κοραλλίου, τὸν ὅποιον μόλις ἔφερεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν δύτης, καὶ τὸν παρατηρήσωμεν διὰ μικροσκοπίου, θὰ ἴδωμεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας του μέγιστον πλῆθος, ἑκατομμύρια δλα μικρῶν ζωψίων· ἔκαστον τῶν ζωψίων τούτων λέγεται κοράλλιον. Τὰ ζωψία ταῦτα ὑπάρχουν μόνον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ κλάδου, δὲ ὅποιος ἀποτελεῖται ἐξ ἀποθανότων καὶ ἀναπτύσσεται ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐκ τῶν ἀενάως ἀποθησκόντων κοραλλίων.

9. Υπάρχουν κορμοὶ κοραλλίων δένδρων μέχρι δέκα μέτρων πάχους· καὶ ἐκ τοῦ ὅγκου τούτου μόνον 5—10 χιλιοστὰ τοῦ ἔξωτερικοῦ στρώματος ἀποτελοῦνται ἀπὸ ζωντανοὺς ὄργανισμούς. Ἐννοεῖται δτι οἱ μεγάλοι οὗτοι κορμοὶ καὶ οἱ κοράλλινοι βράχοι εἶναι τῶν λεγομένων ἀγενῶν κοραλλίων· εἶναι πολὺ διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ εὐγενῆ κοράλλια, τὰ δποῖα εἶναι πολύτιμα.

10. Ἐὰν τώρα σκεψθῶμεν δτι ἐν δένδρον, λόγου χάριν μία καστανέα, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ πάχος πέντε μέτρων πρέπει νὰ παρέλθουν δύο ἢ τρεῖς αἰῶνες, πόσαι ἀρά γε χιλιετηρίδες πρέπει νὰ παρέλθουν διὰ γὰ σχηματισθῆ κοράλλινος κορμὸς ἵσου πάχους; Ἐὰν ἀκόμη ἀποθλέψωμεν εἰς τὰς κοραλλιογενεῖς νήσους, ὅπου θάλλει ὁ φοῖνιξ καὶ ἄλλα φυτὰ τῶν τροπικῶν, εἰς πόσας ἀρά γε χιλιετηρίδας πρέπει νὰ ὑπολογίσωμεν τὴν ἡλικίαν αὐτῶν; Ποία σοφία ἐπενόησεν, ὡστε τὸ μικροσκοπικὸν αὐτὸ ζωάριον, τὸ ἔχον μέγεθος κεφαλῆς βελόνης, νὰ δύναται νὰ δημιουργῇ νήσους δλοκλήρους;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

31. Ὁ Κοραῆς.

1. Οι ταξιδεύοντες εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ πρώτην φορὰν καὶ περιερχόμενοι τὰ ἀξιοθέατα τῆς πόλεως μέρη σταματοῦν πρὸς τῆς σεμνῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Τὸν πρὸ αὐτοῦ χῶρον κοσμοῦν τέσσαρες ἐνδόξων Ἑλλήνων ἀνδριάντες ἐκ λευκοῦ μαρμάρου.

Εἰς τῶν ἀνδριάντων τούτων, πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ ἀνερχομένου εἰς τὰ προπύλαια, παριστὰ γέροντα καθήμενον ἐπὶ θρόνου καὶ κρατοῦντα διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς βιβλίον κυλινδρικόν. Ἡ κεφαλή του κλίνει ὀλίγον πρὸς τὰ ἐμπρόσ, ὅπως ὅταν τις εἶναι βυθισμένος εἰς σκέψεις. Εἶναι δὲ ἀνδριάς τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ.

2. Ὁ Κοραῆς ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ ἐκ πατρὸς Χίου καὶ μητρὸς Σμυρναίας. Ὁ πατήρ του ἦτο ἔμπορος μεταξωτῶν καὶ ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων τῆς Σμύρνης Ἑλλήνων οὐ μόνον διὰ τὴν ἐμπορικήν του ἴκανότητα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν εὐθυκρισίαν του καὶ τὴν μόρφωσίν του, τὴν δποίαν εἶχεν ἀποκτήσει μόνος του χωρὶς νὰ φοιτήσῃ εἰς τὸ σχολεῖον.

3. Ἡ μήτηρ του Θωμαῖς εἶχε λάβει ἀπὸ τὸν σοφώτατον πατέρα τῆς Ἀδαμάντιον Ρύσιον ἀξιόλογον μόρφωσιν, τούλαχιστον διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὅτε, καθὼς μαρτυρεῖ αὐτὸς ὁ Κοραῆς, εἰς ὅλην τὴν Σμύρνην μόνον αἱ τρεῖς θυγατέρες τοῦ Ρυσίου ἐγνώριζον γράμματα.

4. Ὁ Κοραῆς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν δὲν ἐπολέμησε· διότι οὔτε κὰν εὑρίσκετο εἰς τὴν Ἑλλάδα· διέμενεν εἰς Πα-

ριζισους ἀπὸ τοῦ 1788 χωρὶς διόλου νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ
ἐκεῖ μέχρι τέλους τοῦ βίου του. "Οτε δὲ ἐκηρύχθη ἡ ἐπα-
νάστασις ἥτο ήλικιας ἑδομήκοντα τριῶν ἑτῶν.

5. Ἀλλὰ ποίας ὑπηρεσίας προσέφερεν ὁ Κοραῆς εἰς

τὴν πατρίδα; Ὁ Κοραῆς ἐγνώριζε καλῶς ὅτι διὰ νὰ ἀγα-
πήσῃ τὸ ἔλληνικὸν ἔθνος τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀγωνισθῇ χά-
ριν αὐτῆς, ἐπρεπε πρῶτον νὰ ἐκπαιδευθῇ· ἐπρεπε νὰ διδα-
χθῇ τὴν ἔνδοξον ἴστορίαν του, νὰ γνωρίσῃ τὰ κατορθώματα
τῶν προγόνων του, ἵνα οὕτω ἀποκτήσῃ θάρρος καὶ φρόνησιν,

τὰ ὅποια εἶναι ἀναγκαιότατα εἰς πάντα ἀγῶνα. Ἐμέσως λοιπὸν μόλις ἐγκατεστάσθη εἰς Παρισίους ἥρχισε νὰ τυπώνῃ διάφορα βιβλία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων μὲ πολυτίμους ἴδιακάς του συμβουλάς πρὸς τοὺς Ἑλληνας.

6. Καταχωρίζω ἐδῶ δύο μόνον ἀπὸ τὰς ἀπείρους καὶ σοφωτάτας συμβουλάς του. Ὁ Κοραῆς ἐνόμιζεν ὅτι παντὸς Κράτους ἡ δύναμις ἔγκειται εἰς τὴν γεωργίαν, ἡ ὅποια εἶναι μήτηρ καὶ τροφὸς τῶν ἀλλων τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Ἰδού τι ἔγραψε πρὸς τοὺς Ἑλληνας: «Τὰ ἀπὸ τῆς γεωργίας καλὰ εἶναι πολλὰ καὶ μεγάλα. Ἀπὸ τὴν αὔξησιν αὐτῆς αὐξάνονται αἱ τέχναι καὶ τὸ ἐμπόριον· αὐτὴ πλουτίζει ὅχι μόνον τοὺς οἰκους τῶν πολιτῶν μὲ τὴν ἀπόλαυσιν ὅλων τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ τὰς ψυχάς των μὲ ἥθη χρηστά».

7. Εἰς ἄλλο βιβλίον του, εἰς τὸ ὅποιον διδάσκει τοὺς Ἑλληνας περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ πολέτου, γράψει τὰ ἔξης. «Ο χρηστὸς πολίτης, δοτι πράττει εἰς ωφέλειαν τῆς Ἑλλάδος, δὲν τὸ πράττει δι' ἀμοιβῆς ἐλπίδα, ἀλλὰ τὸ πληρώνει ὡς χρέος εἰς τὴν πατρίδα· ἡ ἀμοιβὴ του εἶναι ἡ κοινὴ ἐλευθερία, ἡ εὐνομία, ἡ εἰρήνη, ἡ κοινὴ τῆς πατρίδος εὐδαιμονία, τῆς ὅποιας μετέχει καὶ αὐτὸς καὶ ὅλη του ἡ οἰκογένεια».

Τὰ βιβλία αὐτὰ ἐστέλλοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ διεμοιράζοντο εἰς ὅσους ἐγνώριζον γράμματα· καὶ ἦσαν βέβαια δλίγοι αὐτοί, ἀλλ’ ἀπὸ αὐτοὺς ἐφωτίζετο καὶ ὁ ἀγράμματος λαός.

8. Ὁ Κοραῆς ἤτο δισοφώτατος Ἑλλην ἀπὸ ὅσους ἐγέννησε μέχρι σήμερον ἡ νεωτέρα Ἑλλάς. Τὴν σοφίαν του τὴν ἔχειρεστει ὅχι μόνον εἰς τὴν ἴδιαν του φιλοπονίαν καὶ φιλομάθειαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν φιλοτιμίαν τοῦ πατρός του, ὁ ὅποιος οὐδέποτε τοῦ ἡρυγήθη χρήματα, ἀν ἐπρόκειτο νὰ ἀγοράσῃ βιβλία ἢ νὰ πληρώσῃ διδασκάλους.

9. Εἰς ἡλικίαν δεκαεξή ἑτῶν ὁ Κοραῆς ἐγνώριζε τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν ἵταλικὴν γλώσσαν.

Τοῦ ἐπῆλθεν ἡ ἐπιθυμία νὰ μάθῃ καὶ τὴν Ἐβραϊκήν. Ἀλλὰ πῶς νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν πατέρα του χρήματα διὰ νὰ διδαχθῇ μίαν γλώσσαν ἐντελῶς ἄχρηστον; Ἡς ἀκούσωμεν, τί λέγει ὁ ἴδιος περὶ τοῦ πράγματος.

«Εἰς ἑκείνην τὴν ἐποχὴν πᾶς ἄλλος πατήρ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, χωρὶς ἔξαιρεσιν, ἀκούων τὸν υἱόν του νὰ ζητῇ Ἐβραϊκῆς γλώσσης διδάσκαλον, ἥθελε καλέσει ἵταρόν, νομίζων ὅτι ἐπαραφρόνησεν ὁ υἱός του. Ἀλλ' ὁ χρηστὸς καὶ φρόνιμος πατήρ μου ἥρκεσθη μόνον νὰ μ' ἐρωτήσῃ, εἰς τί σὲ ὠφελεῖ ἡ ἐβραϊκὴ γλῶσσα; Ἄφοῦ τοῦ εἴπον ὅτι ἐχρησίμευεν εἰς ἀκριβεστέραν κατανόησιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καλά, ἀρχισε λοιπόν, μου ἀπεκρίθη. Ποτὲ δὲν ἐνθυμήθην τὴν λακωνικὴν ταύτην ἀπόκρισιν χωρὶς νὰ δακρύσω».

10. Ὁ Κοραῆς κατ' ἀρχὰς μετέβη εἰς Εύρωπην ώς ἐμπορικὸς πράκτωρ τοῦ πατρός του εἰς Ἀμστελόδαμον τῆς Ὀλλανδίας ἀγων τὸ εἰκοστὸν τέταρτον ἔτος τῆς ἡλικίας του (1772). Ἔκεῖ συνῆψε γνωριμίαν μὲ λογίους Ὀλλανδούς καὶ ἡσχολεῖτο μᾶλλον εἰς φιλολογικὰς μελέτας παρὰ εἰς τὸ ἐμπόριον, τὸ δόπιον ἦτο δι' αὐτὸν πάρεργον.

Ἐθεώρει τὸν ἔσυτόν του τελείως ἀνίκανον διὰ τὸ ἐμπορικὸν στάδιον. Ἰδοὺ τί ἔγραψε μετὰ πολλὰ ἔτη εἰς τινα ἐπιστολὴν πρὸς τὸν φίλον του Ἰάκωβον Ρώταν. «"Ἐζησά ποτε καὶ έιον ἐμπορικόν· τὸ πταῖσμα δὲν ἦτο ἴδικόν μου· ὁ μηκαρίτης πατήρ μου ἥθελησε νὰ μὲ κάμη ἐμπορον, ἐμέ !! δστις, καθὼς λέγει ἡ παροιμία, δὲν εἶμαι καλὸς νὰ μοιράσω δύο γαδάρων ἄχνρα».

11. Μετὰ ἔξαετῆ διαμονὴν ἐν Ἀμστελοδάμῳ ἐπρεπε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Σμύρνην. Ἀλλὰ συνηθισμένος ἥδη νὰ ζῇ εἰς χώραν ἐλευθέραν, κατελαμβάνετο ὑπὸ φρίκης, δταν

ἀνελογίζετο ὅτι εἰς τὸ ἔξης θὰ ἔζη ὑπὸ τυραννικὸν ζυγόν.
Ἐσκέπτετο ὅτι οἱ Τούρκοι ἐφέροντο πρὸς τοὺς ἰατροὺς μὲ
ἡμερότητα καὶ σεβασμόν. Διὰ τοῦτο, ὅταν ἐφθασεν εἰς
Σμύρνην, παρεκάλεσε τοὺς γονεῖς του νὰ τοῦ ἐπιτρέψουν
νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Γαλλίαν, ἵνα ἐκεὶ σπουδάσῃ τὴν ἰατρικήν.

12. Οὕτω τὸ 1782 ἥλθεν εἰς Μονπελλιέ τῆς Νοτίου
Γαλλίας, ὅπου διέτριψε ἐπὶ ἔξῃ σπουδάζων τὴν ἰατρι-
κὴν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς πόλεως ταύτης. «Ἐκεὶ εὑρι-
σκόμενος», λέγει ὁ Κοραῆς εἰς τὴν αὐτοθιογραφίαν του,
«ἔμαθα τὴν θλιβερὰν ἀγγελίαν, ὅτι ὁ πατέρος μου ἀπέθανε
τὴν 21 Ιουλίου 1783, καὶ ἡ μήτηρ μου τὸν ἡκολούθησε
μετὰ χρόνον ἔνα. Αἰωνία τῶν ἡ μνήμη! Τοιούτους γονεῖς
εὔχομαι εἰς ὅλους τοὺς νέους».

13. Ὁ Κοραῆς οὐδέποτε ἤσκησε τὸ ἰατρικὸν ἐπάγ-
γελμα. Μετὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων του, μὴ ἔχων πλέον
ἰσχυροὺς λόγους νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Σμύρνην, μετέβη ἀπὸ
Μονπελλιέ εἰς Παρισίους, ὅπου ἦσχολήθη εἰς τὴν ἔκδοσιν
τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, ἵνα δι’ αὐτῶν ἀφυπνισθῇ τὸ
δουλεῦον ἔθνος.

“Οτε παρεσκευάζετο ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ὑπὸ¹
τῆς φιλικῆς Ἐταιρείας, ὁ Κοραῆς ἥτο περίπου ἑβδομηκον-
τούτης. Μολονότι δὲ ἐνόμιζεν ὅτι ἥτο πρόωρον ἀκόμη νὰ
ἐξεγερθῇ τὸ ἔθνος, ἐν τούτοις ἡ ψυχή του ἀνεπτεροῦτο καὶ
ὅ νοῦς του ἐπέτει εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐλευθέραν.

14. Ἐπειδὴ δὲ ἐφοδεῖτο μήπως ἀποθάνῃ πρὶν μάθῃ τὴν
ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ἔγραψε πρὸς τὸν Χῖον Ἀλέ-
ξανδρον Κοντόσταυλον. «Εἶναι βέβαια τῶν ἀδυνάτων νὰ ἴδω
τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος ἀπὸ τοῦ τυράννου· ἡ ἡλικία
μου δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐλπίζω τὰ ἀδύνατα. Παράγγειλε
ὅμως εἰς κανένα ἀπὸ τοὺς ἐγγόνους σου, ἀν κατὰ τύχην ἔλθῃ
ποτὲ εἰς Παρισίους, νὰ ζητήσῃ τὸν τάφον μου καὶ νὰ μοῦ

φωνάξη τρεῖς φοράς ή 'Ελλὰς ἐλευθερία ωραίη!».

'Αλλὰ τοιαύτη ἀνάγκη δὲν παρουσιάσθη, διότι δὲ Κοραῆς η ντύχησε νὰ ζήσῃ καὶ νὰ ἔδη τὴν Ἑλλάδα ἐλευθέραν. 'Απέθανε τὴν 6 Ἀπριλίου 1833, ὅτε ἡ Ἑλλὰς εἶχε πέντε ἑτῶν εἰρηνικὸν καὶ ἐλεύθερον βίον.

15. 'Ο Κοραῆς ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις καὶ ἐτάφη εἰς τὸ κοιμητήριον Μονπαρνάς. Ἐπιτύμβιον ἐπίγραμμα «'Αδαμάντιος Κοραῆς, Χῖος, ὑπὸ ξένην μέν, ἵσα δὲ τῇ Ἑλλάδι πεφιλημένην γῆν τῶν Παρισίων κεῖμαι» καὶ χαλκὴ προτομὴ δεικνύουν τὸν χῶρον, ὅπου ἐτάφη τὸ ἐκλεκτὸν τῆς πατρίδος τέκνον.

'Αλλ᾽ ἥδη ὁ τάφος οὗτος εἶναι κενός. Τὰ λείψανα τοῦ Κοραῆ μετεκομίσθησαν εἰς τὴν πάτριον γῆν τὴν 8 Ἀπριλίου 1877.

16. Ἐν τῷ νεκροταφείῳ Ἀθηνῶν περὶ τὰ ἑκατὸν μέτρα ἀπὸ τῆς εἰσόδου συναντῶμεν μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον κυκλικὸν ἐκ λευκοῦ καὶ μέλκοντος μαρμάρου. Κομψὴ τετράγωνος στήλη ὑψοῦται εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ. Εἰς μίαν τῶν πλευρῶν τῆς στήλης εἰκονίζεται ἐν ἀναγλύφῳ ἡ προτομὴ τοῦ ἀνδρός, ὑποκάτω δὲ αὐτῆς κλάδος δάφνης. Τὸ μνημεῖον τοῦτο κρύπτει τὰ λείψανα τοῦ 'Αδαμαντίου Κοραῆ.

32. Ὁ Καποδίστριας.

1. Κατὰ τὸ τέλος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὅτε ὁ ἀγώνας εἶχε κριθῆ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπέκειτο ἡ λῆξις τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἡ ἐν Τροιζῆνι ἐθνικὴ συγέλευσις, τὸν Μάρτιον τοῦ 1827, ἐξέλεξε Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν.

'Ο Καποδίστριας ἦτο Κερκυραῖος, ἀπὸ δεκαετίας δὲ περίπου διετέλει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ρωσικοῦ κράτους καὶ

τότε, κατὰ τὴν ἐκλογήν του, διέμενεν ἐν Ἐλβετίᾳ ὡς πληρεξόσιος Υπουργὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου.

2. Πρὶν εἰσέλθῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ρωσίας διηγύθυνε τὴν Ἐπτανησιακὴν πολιτείαν ὡς γραμματεὺς τοῦ

ἡγεμόνος, καθ' ὃν χρόνον αὕτη διετέλει ὑπὸ τὴν Ρωσικὴν προστασίαν.

“Τοῦ διαδύνατο νὰ ἐκλεχθῇ διὰ τὸ ἀνώτατον ἐκεῖνο ἀξίωμα, διότι ὁ Καποδίστριας καὶ μόρφωσιν σπανίαν εἶχε, καὶ φιλοπατρίαν θερμὴν καὶ πεῖραν ἔξαίρετον.

3. Διὰ νὰ γνωρίσωμεν καλύτερον τὸν πρῶτον κυβερνήτην τῆς πατρίδος μας, πρέπει νὰ τὸν παρακολουθήσωμεν, ἀφότου ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τῶν ὁμοεθνῶν του οὐχὶ ως κοινὸς πολίτης, ἀλλ᾽ ως δημόσιος ἀνήρ.

”Ας ἵδωμεν λοιπὸν ποῖός τις ὑπῆρξεν ἐν Ἐπτανήσῳ.

Ἐπειδὴ ἡ Ἐπτάνησος κατείχετο ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν, εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Ἐπτανησίων εἶχον εἰσέλθει πλεῖσται Ἰταλικαὶ λέξεις, ἐκ τῶν ὅποιων καὶ σήμερον ἀκόμη ἀκούονται δλίγαι μεταξὺ τῶν χωρικῶν τῆς Ἐπτανήσου.

”Αλλ’ εἰς τὰς πόλεις τὸ κακὸν ἦτο πολὺ μεγαλύτερον· εἶχε σχεδὸν ἐκλείψει ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἀντ’ αὐτῆς ἐλαλεῖτο ἡ Ἰταλική. Ἀλλὰ καὶ οἱ νόμοι καὶ τὰ Διατάγματα καὶ τὰ ἄλλα δημόσια ἔγγραφα ἐγράφοντο εἰς τὴν Ἰταλικήν.

4. Ἡ ψυχὴ τοῦ Καποδιστρίου, καθὼς καὶ πολλῶν ἄλλων εὐπατριδῶν Ἐπτανησίων, ἐξανίστατο, διότι Ἑλληνες αὐτοὶ εἶχον ώς ἐπίσημον γλῶσσαν τὴν Ἰταλικήν. Διὰ τοῦτο τὸ 1803, ὅτε ἡ Ἐπτανησιακὴ Ἐπικράτεια ὑπήχθη ὑπὸ τὴν ρωσικὴν προστασίαν, δὲ Καποδιστριας διωρίσθη γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας, δηλαδὴ ὁ κυρίως δργανωτὴς αὐτῆς, ἐφρόντισε καὶ ἐτέθη εἰς τὸ νέον σύνταγμα [ἡ ἔξης διάταξις]:

»Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1810 οὐδεὶς δύναται νῦν ἀναλάβῃ δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ἢν δὲν γνωρίζῃ νὰ ἀναγινώσκῃ καὶ νὰ γράψῃ τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 1820 καὶ ἔξης τῆς γλώσσης ταύτης θὰ γίνεται ἀποκλειστικὴ χρῆσις εἰς πάντα τὰ δημόσια ἔγγραφα.»

Αὐτὰ διαλαμβάνει τὸ 211^{ον} ἀρθρὸν τοῦ Συντάγματος, τὸ ὅποιον εἶναι καὶ αὐτὸ γεγραμμένον Ἰταλιστί.

5. Ἀλλὰ τοῦτο μόνον δὲν εἶναι ἀρκετόν, ὅστε νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἰς τὰ στόματα τῶν Ἐπτανησίων.

‘Η γλῶσσα καλλιεργεῖται καὶ ἐπικρατεῖ πρὸ πάντων διὰ τῶν σχολείων. Ἐλλὰ σχολεῖα ἑλληνικὰ δὲν ὑπῆρχον. “Οσοι ἐσπούδαζον, ἔφοίτων εἰς Ἰταλικὰ σχολεῖα, εἰς τὰ διποία ἐμάνθανον καὶ δλίγα ἀρχαῖα ἑλληνικά, περὶ δὲ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς οὐδεμίαν εἶδησιν ἐλάμβανον.

6. Ο Καποδίστριας ἐννοῶν πάντα ταῦτα, διότι καὶ ὁ ἕδιος εἰς Ἰταλικὰ σχολεῖα ἐσπούδασεν, ἀπεφάσισε νὰ ἴδρυσῃ σχολεῖα ἑλληνικὰ εἰς πάσας τὰς νήσους καὶ πρῶτον εἰς τὴν Κέρκυραν.

“Τό γνωστὸς εἰς τὴν Κέρκυραν ἐκ φήμης δὲν Πάργας ήρενες Ἀνδρέας Ἰδρωμένος καὶ ἀνωμολογεῖτο ὑπὸ πάντων ἡ θρησκευτικὴ αὐτοῦ ἀρετή, ἡ ἑλληνικὴ παιδευσις καὶ ἡ διάπυρος φιλοπατρία. Τοῦτον λοιπὸν δὲ Καποδίστριας προσεκάλεσε δι’ ἐπιστολῆς, δπως διευθύνη τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον Κερκύρας. Ἰδοὺ ἡ ἐπιστολή :

«Ἐδλαβέστατε κύριε,

«Ἡ Ἐπτανησιακὴ Πολιτεία ἔμαθε μὲ γλυκυτάτην ἀγαλλίασιν τὴν φήμην τοῦ δόνόματός σας».

«Ἡ πατρίς, πολὺτα ἱερώτατε καὶ λογιώτατε, μὲ τὰς ἀγκάλας ἀνοικτὰς ζητεῖ νὰ σᾶς δεχθῇ καὶ νὰ σᾶς ἐμπι- στευθῇ τὸν πολυτιμότερον θησαυρόν της, τοὺς νέους τῆς Ἐπτανησιακῆς πολιτείας, τῶν διποίων ἡ καλὴ ἀγωγὴ θὰ εἶναι δὲ ἀκρογωνιαῖος λίθος τῆς τιμῆς καὶ τῆς εὐτυχίας τοῦ γένους. . . .».

Ο Ἰδρωμένος ἀπήντησεν :

«Ἐξοχώτατε κύριε,

«Τὴν πρόσκλησίν σας νὰ διδάξω εἰς τὸ νῦν ἴδρυόμενον σχολεῖον τῆς Ἐπτανησιακῆς Πολιτείας δέχομαι ως προσταγὴν πρὸς ἐκπλήρωσιν χρέους μου. Θὰ προσπαθήσω νὰ ὠφελήσω, δσον δύναμαι, οὔτε ως πρῶτος μεταξὺ τῶν διδασκόντων οὔτε ως δεύτερος, ἀλλὰ καὶ τῶν τρίτων ἀκόμη βίστερος».

7. Μετὰ τὴν ἴδρυσιν τῆς ἐν Κερκύρᾳ σχολῆς, ἴδρυθησαν καὶ εἰς ἄλλας νήσους σχολαί, εἰς τὰς ὁποίας διφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἡ ἐκβολὴ τῆς Ἰταλικῆς.

8. Καὶ ἐκ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εἰς τὸν χρόνον τῆς δουλείας ἔσοι εἶχον τὰ μέσα νὰ σπουδάσουν τὰ τέκνα των, ἥσαν ἡναγκασμένοι νὰ στέλλουν αὐτὰ εἰς σχολεῖα ἔναν καὶ μάλιστα Ἰταλικά.

Ἄλλα καὶ πολλοὶ Ἑλληνες ἔζων εἰς τὴν Εὐρώπην ὡς ἐμποροι. Ὄλοκληροι παροικίαι Ἑλλήνων ἦσαν εἰς τὴν Βενετίαν, εἰς τὴν Μασσαλίαν, εἰς τὴν Τεργέστην, εἰς τὴν Ὁδησσόν, εἰς τὴν Πετρούπολιν καὶ ἄλλαχοῦ ἀκόμη, πᾶσαι ἀνθοῦσαι διὰ τὴν μεγάλην δραστηριότητα καὶ ἐντυμότητα τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων.

Καὶ εἶχον μὲν αἱ παροικίαι αὗται στοιχειώδη σχολεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐδιδάσκοντο οἱ μικροὶ ἑλληνόπαιδες τὴν ἑλληνικὴν γλώσσαν καὶ ἴστορίαν, ἀλλ᾽ ἐδιδάσκοντο συγχρόνως καὶ τὴν γλώσσαν τοῦ τόπου καὶ εἰς αὐτὴν ἐσπούδαζον. Ἐδιδάσκοντο ἀκόμη καὶ τὴν Ἰταλικήν, ἡ ὁποία τότε ἦτο ἡ περισσότερον διαδεδομένη γλώσσα εἰς τὰς χώρας τῆς Μεσογείου.

9. Ἐνεκα τούτου οἱ μορφωμένοι Ἑλληνες εἶχον τόσον καλῶς συνηθίσει τὰς ἔνας γλώσσας, ὥστε αὐτὰς καὶ μάλιστα τὴν Ἰταλικὴν μετεχειρίζοντο εἰς τὴν ἐμπορικὴν ἀλληλογραφίαν καὶ μεταξὺ των ἀκόμη.

Ἄλλα εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰώνος εἶχεν ἀναπτερωθῆ τὸ ἔθνικὸν φρόνημα, ὥστε ἥσθάνοντο ἐντροπὴν ὅτι Ἑλληνες αὐτοί, ἔχοντες ἴδιαν των γλώσσαν, μετεχειρίζοντο ἔνας γλώσσας.

10. Καὶ ὁ Καποδίστριας, καθὼς εἴπομεν, ἐσπούδασεν εἰς ἔνα σχολεῖα καὶ ἐπομένως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γνωρίζῃ

τὴν νεωτέραν Ἑλληνικήν. Ἀλλ' ὅταν ἐφρόντιζε νὰ ἴδρυῃ σχολεῖα διὰ νὰ μάθουν ἑλληνικὰ οἱ συμπολῖται του, δὲν ἔμεινεν ἀργὸς διὰ τὸν ἔχυτόν του. Μολονότι ἦτο μεγάλης ἡλικίας, 30 περίπου ἐτῶν, δὲν ἐδίστασε νὰ καταγίνῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς· εἰς τὴν Κέρκυραν σφύζονται τετράδιά του, εἰς τὰ δύοια ἔγραφε θέματα καὶ ἄλλας ἀσκήσεις.

11. Καὶ ὅχι μόνον ἐπαυσε πλέον νὰ μεταχειρίζεται ξένας γλώσσας, ἀλλὰ διεκήρυξτεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ νομίζεται Ἐλλην, ὅστις γράφων πρὸς Ἐλληνας μεταχειρίζεται ξένηγ γλῶσσαν.

Ίδου τί γράφει εἰς μίαν ἐπιστολήν του πρὸς τὸν Ἐλληνα μητροπολίτην τοῦ Βουκουρεστίου Ἰγνάτιον :

«Πανιερώτατε Δέσποτα,

» "Ἄς παύσῃ ἡ ἀνταπόκρισίς μας εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν. Καιρὸς μετανοίας ἥλθεν. Αὐτὴ δὲ θέλει διφελήσει, ἐὰν πατριωτικός τις νόμος τὴν ἐπικυρώσῃ. Ίδου πανιερώτατε ἡ παράκλησίς μου. Προστάξατε ως νομοθέτης : Ὅστις Ἐλλην πρὸς Ἐλληνα γράψῃ εἰς γλῶσσαν ἀλλογενῶν, κηρύσσεσται ἀλλογενής»

12. Τὴν 18 Ιανουαρίου τοῦ 1828 κατέπλευσεν ὁ Καποδίστριας εἰς Ναύπλιον, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἰς Αἴγιναν, τὴν δρόιαν ὧρισεν ως προσωρινὴν καθέδραν τῆς Κυβερνήσεως.

Μετὰ ἐν ἕτος πρωτεύουσα τοῦ Κράτους ώρισθη τὸ Ναύπλιον, ὅπου ἐγκατεστάθη μετὰ τῆς κυβερνήσεώς του ὁ Καποδίστριας.

Ολίγους μῆνας μετὰ τὴν ἀφίξιν του εἰς τὴν Ἐλλάδα ὁ Καποδίστριας μετέβη εἰς τὰς Πάτρας καὶ ἔθεσεν αὐτοπροσώπως τὰ θεμέλια τοῦ δημοτικοῦ σχολείου τῆς πόλεως.

13. Οἱ πρόκριτοι τοῦ τόπου ὑπεδέχθησαν τὸν Κυβερ-

νήτην εὐλαβῶς καὶ ἔξεφρασαν τὴν χαράν των διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν δουλείαν καὶ ἔλεγον ὅτι πρέπει νὰ δοξάζωμεν τὸν Θεὸν διὰ τὸ μέγα τοῦτο θαῦμα.

‘Ο Καποδίστριας ἀπήγνησεν ὡς ἔξῆς:

«”Ας δοξάζωμεν τῷ ὄντι τὸν Θεὸν καὶ ἂς εὐλογοῦμεν τὸ πανάγιον αὐτοῦ ὄνομα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν μας ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν. Ἄλλὰ ἀκόμη δὲν εἴμεθα ἐλεύθεροι».»

Οἱ πρόκριτοι ἀκούσαντες τὴν τελευταίαν φράσιν ἐταράχθησαν καὶ ἐκοιτάχθησαν μεταξύ των ἀποροῦντες, τί ἐννοεῖ ὁ Καποδίστριας λέγων ὅτι ἀκόμη δὲν εἴμεθα ἐλεύθεροι.

Ἐκεῖνος δὲ ἐννοήσας τὴν ἀπορίαν τῶν συνομιλητῶν του ἐξακολούθει :

«Ναι ἡλευθερώθημεν ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν Τούρκων, ἀλλὰ ὅχι καὶ ἀπὸ τὴν δουλείαν τὴν Ἰδικήν μας. Καὶ τώρα πρέπει νὰ ἀγωνισθῶμεν ἐκ νέου διὰ νὰ ἀπαλλαχθῶμεν ἀπὸ τὴν δουλείαν αὐτήν».»

14. Οἱ πρόκριτοι τίποτε δὲν ἐνόησαν· προσήλωσαν τοὺς ὀφθαλμούς των πρὸς αὐτόν, ὡσὰν νὰ ἔξήτουν ἐξήγησιν τῶν λεγομένων του.

Καὶ ὁ Καποδίστριας προσθέτει :

«Ἐννοῶ, γενναῖοι μου, ὅτι ὑπολείπεται ἀκόμη νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τὰς προλήψεις μας, ἀπὸ τὴν ἀμάθειάν μας καὶ ἀπὸ τὴν πενίαν μας. Τότε μόνον θὰ ἔχωμεν τὸ δικαίωμα νὰ λέγωμεν ὅτι εἴμεθα ἐλεύθεροι».»

15. Μὲ αὐτὰς τὰς ἰδέας καὶ μὲ αὐτοὺς τοὺς σκοποὺς ἥλθεν ὁ Καποδίστριας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡξεύρετε ὅλοι ὅτι ἡ καλλιέργεια τῶν γεωμήλων εἰς αὐτὸν ὀφείλεται. Φαντασθῆτε διὰ μίαν στιγμὴν ὅτι λείπουν ἀπὸ τὸν κατάλογον τῶν τροφίμων μας τὰ γεώμηλα καὶ θὰ ἐννοήσετε πόσον θὰ χάσῃ ἡ διαιτά μας ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν αὐτήν.

16. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἥκμαζεν εἰς τὴν Σύρον

τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ ναυτιλία. Ὅτι τὸ πλεῖστον καὶ οἱ ἔμποροι καὶ οἱ ναυτικοὶ ἦσαν ἐμπειρικοὶ χωρὶς καμπίαν εἰδούσην μόρφωσιν. Ὁ Καποδίστριας πρῶτος ἵδρυσεν ἐκεὶ ἐμπορικὴν καὶ ναυτικὴν σχολήν, ἔνεκα τῶν ὁποίων ἡ Σύρος διετήρησε τὴν ἐμπορικὴν καὶ ναυτιλιακὴν ἀκμήν της καθ' ὅλον τὸν δέκατον ἔνατον αἰώνα.

17. Μέγισται ἦσαν αἱ φροντίδες, τὰς ὁποίας κατέβαλεν δι Κυθερνήτης ὑπὲρ τῆς ἵδρυσεως δημοτικῶν σχολείων. Ὅτι ποῦ νὰ εὑρεθοῦν οἱ διδάσκαλοι; Μὲ πολλὰς δυσκολίας καὶ κόπους κατώρθωσε νὰ ἀσκηθοῦν τινες ἐκ τῶν περισσότερον ἐγγραμμάτων καὶ χρησιμοποιηθοῦν ὡς οἱ πρῶτοι κρατικοὶ δημοδιδάσκαλοι.

18. Ὁ Καποδίστριας ἥτο μετριοπαθής, δὲν παρεσύρετο ἀπὸ τὸν θυμόν του, ἀλλὰ συνεκρατεῖτο, δὲν ἥτο σκληρὸς οὕτε αὐστηρὸς πρὸς τοὺς ἐχθρούς του, ἀλλὰ συγγνωμονικός.

Οσάκις κατελαμβάνετο ὑπὸ δικαίας δργῆς καὶ ἀγανάκτησεως, ἐνεθυμεῖτο τὴν διαθήκην τοῦ πατρός του Ἀντωνίου.

Ἡ διαθήκη αὕτη περιεῖχε συμβουλὰς περὶ οἰκογενειακῆς ἐνότητος, περὶ πλούτου, περὶ συμπεριφορᾶς καὶ περὶ πολλῶν ἄλλων πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζει ἔκαστος εἰς τὸν δίον του.

19. Ὅτι τὸ σπουδαιότερον ἔξ ὅλων, τὰ ὁποῖα συνεδούλευεν δι γέρων Καποδίστριας, ἥτο ἡ μετριοπάθεια: «Οἱ σκληροὶ καὶ δηκτικοὶ τρόποι», ἔγραφεν, «οὐδέποτε καταλήγουν εἰς ὠφέλιμα ἀποτελέσματα».

«Ἐγὼ εἰς τὰ νεανικά μου χρόνια εἶχον καὶ τὰς δύο κακίας, ἥμην σκληρὸς καὶ δηκτικός, ἀλλὰ δὲν εἶχον κανένα διὰ νὰ μὲ δηγγήσῃ εἰς τὴν μετριοπάθειαν. Ὅταν ἐσκέψθην νὰ διορθωθῶ, ἥτο κάπως ἀργά. Ἐν τούτοις τὸ κατώρθωσα ἐν μέρει. Τώρα ὅμως σεῖς, οἱ ὁποῖοι ἔχετε ὅλοζώνταν τὸ παράδειγμα τοῦ πατρός σας, πρέπει νὰ ὠφεληθῆτε ἀπὸ αὐτό».

20. Σπουδαία είναι ἐπίσης καὶ ἡ περὶ τοῦ πλούτου συμβουλὴ τοῦ γέροντος Καποδιστρίου. «Ο πλοῦτος», ἔγραψε, «πρέπει νὰ ἔξυπηρετῇ ὅχι μόνον αὐτόν, δ ὁποῖος τὸν ἔχει, καὶ τὴν οἰκογένειάν του, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους οἱ ὁποῖοι οὔτε γονεῖς πλουσίους εἶχον διὰ νὰ τοὺς κληρονομήσουν οὔτε οἱ ἕδιοι ἥδυνήθησαν νὰ ἀποκτήσουν περιουσίαν».

21. Καὶ ἡ συμβουλὴ αὕτη τοῦ πατρὸς δὲν ἀφῆσε ἀνεπηρέαστον τὸν υἱόν. Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς διοικήσεώς του δὲν ἐπεβάρυνε τὸ Κράτος οὔτε μὲ ἐν λεπτόν. Ἀπὸ τὴν Ἐλβετίαν, ὅπου διέμενεν ὡς πληρεξούσιος Ὑπουργὸς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας Ἀλεξάνδρου, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ ἕδικά του ἔξοδα, καὶ διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ οἴκου του ἐδαπάνα ἐπίσης ἐκ τῶν ἕδίων· οὐδένα μισθὸν ἐλάμβανεν.

22. Μετὰ ἐν ἕτος ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς του, κατὰ τὴν Δῃν ἐθνικὴν συνέλευσιν, δ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ἐπρότεινε δι' ἀναφορᾶς του νὰ καθορισθῇ ἀνάλογος μισθοδοσία τοῦ κυβερνήτου «πρὸς θεραπείαν τῶν ἀπαραιτήτων ἀναγκῶν του», ὡς ἔλεγεν ἡ ἀναφορά.

Καὶ ἡ Συνέλευσις ἐδέχθη τὴν ἀναφορὰν καὶ ὤρισεν ἑτήσιον μισθὸν τοῦ κυβερνήτου δέκα δικτὸν χιλιάδας φοίνικας. Ἄλλ' ὁ Καποδίστριας ἤρνητη νὰ λάθῃ οἰονδήποτε ποσὸν ἐκ τοῦ δημοσίου Ταμείου.

Ἐδαπάνα διὰ πάσας τὰς ἀνάγκας του ἐκ τῆς ἕδικῆς του περιουσίας, τὴν ὅποιαν εἶχεν ἀποκτήσει ἐν μέρει μὲν ἀπὸ τὴν πατρικήν του κληρονομίαν, ἐν μέρει δὲ ἀπὸ τὰ περισσεύματα τοῦ μισθοῦ, τὸν ὅποιον εἶχεν ὡς Ὑπουργὸς τῆς Ρωσίας.

Ἔτοι δὲ τόσον πρόθυμος νὰ ἔξυπηρετῇ τὸ κοινὸν συμφέρον ἐκ τῶν ἕδίων, ὥστε ἔφθασε νὰ ὑποθηκεύσῃ τὰ οἰκογενειακά του κτήματα ἐν Κερκύρᾳ διὰ νὰ πληρώσῃ δύο φορτία ζωτροφιῶν, προωρισμένων διὰ τὴν φρουρὰν Ναυπλίου

23. Τὸ ἔργον τοῦ Καποδιστρίου ἀνεκόπη ὑπὸ χειρὸς φονέως, χειρὸς γνησίου Ἐλληνος, ἀληθινοῦ εὐπατρίδου, τοῦ δποίου ἡ οἰκογένεια δλόκληρον ἐκατόμβην ἐθυσίασεν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος. Ἐφονεύθη ἐν Ναυπλίῳ ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Μαυρομιχάλη καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Γεωργίου, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἀγαθὸς κυβερνήτης, μίαν πρωῖαν Κυριακῆς, εἰσήρχετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἅγίου Γεωργίου.

Ἡ ἐκ παρεξηγήσεως φυλάκισις τοῦ ἥρωος τῆς Μάνης Πετρόμπεη, ὁ δποῖος ἀποτελεῖ μίαν δόξαν τῆς νεωτέρας Ἐλλάδος, ἥτο ἡ αἰτία τοῦ διπλοῦ πένθους, τὸ δποῖον βαθύτατα ἥσθιάνθη ἐλληνικὸς λαός.

Ἡτο πένθος καὶ ζημία ἀνεπανόρθωτος ὁ τοιοῦτος θάνατος τοῦ κυβερνήτου, ἀλλ' ἥτο ἐπίσης πένθος, ὅτι ἡ εὐγενεστάτη ἐλληνικὴ οἰκογένεια ἐκηλιδώθη διὰ μιᾶς τοιαύτης πράξεως.

24. Ἀνδριὰς τοῦ κυβερνήτου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου πρὸ τῶν προπυλαίων τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν παρὰ τὸν ἀνδριάντα τοῦ Κοραῆ μαρτυρεῖ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τὸν θεσπέσιον ἄνδρα, ὑπομιμνήσκει δὲ τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν τοῦ ἔθνους, ὅτι ἡ ἐπιστήμη παρασκευάζει οὐχὶ ἐπιγγελματίας κοινούς, ἀλλ' ἄνδρας θηρεύοντας τὴν ὑπεροχὴν ἐκ τῆς παιδείας καὶ τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ἀφοισιώσεως.

1. Τὸ πτηνόν, τὸ ὁποῖον βλέπετε εἰς τὴν μίαν ὅψιν τῶν νομισμάτων τοῦ Καποδιστρίου, μὲ τὰς ὑπὸ κάτω αὐτοῦ φλόγας πυρός, συμβολίζει τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος· καὶ ἵδού πῶς:

Τὸ εἰκονιζόμενον πτηνὸν εἶναι μυθολογικόν, ὀνομάζεται δὲ φοῖνιξ. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ φοῖνιξ εἶναι θαυμασίας ὀραιότητος. Ὅταν δὲ ἐγγίσῃ τὸ τέρμα τοῦ βίου του, προσθάνεται αὐτὸν καὶ κατασκευάζει μόνος του τὴν γενερικήν του φωλεὰν ἐξ ἀρωματικῶν ξύλων καὶ θάμνων.

Ἐπειτα εἰσερχόμενος ἐντὸς αὐτῆς ἀπευθύνει γλυκὺ καὶ ἥρεμον ἴκεντικὸν ἄσμα πρὸς τὸν ἥλιον. Ο δὲ ἥλιος πέμπει μίαν ἰσχυρὰν ἀκτῖνα, διὰ τῆς ἀποίας ἀναφλέγεται ἡ φωλεὰ καὶ καίεται τὸ γεροντικὸν σῶμα.

Ἄλλος ἐκ τῆς τέφρας τοῦ πατρὸς γεννᾶται παραχρῆμα ὁ υἱός, ἐκ τοῦ θανάτου ἀναπτύσσεται νέα ζωὴ πλήρης ἀκμῆς καὶ ὀρμῆς πρὸς δρᾶσιν.

2. Τὸν φοίνικα εἶχον ὡς σύμβολον ὅλα τὰ νομίσματα τοῦ Καποδιστρίου, καὶ τὰ χαλκᾶ, ἥτοι τὸ δεκάλεπτον, τὸ πεντάλεπτον, τὸ δίλεπτον, καὶ τὰ ἀργυρᾶ, ἥτοι ἡ δραχμὴ καὶ τὸ δίδραχμον. Ἀλλοί δέ τοι φοῖνιξ ἐκαλεῖτο ἡ ἀργυρᾶ δραχμή, ἡ ὁποίᾳ εἶχε πολὺ μεγαλυτέραν ἀξίαν τῆς σημερινῆς δραχμῆς. Τότε μὲ μίαν δραχμὴν ἠγοράζατε πέντε πέριπου ὀκάδας ἄρτου ἢ δύο ὀκάδας τυροῦ ἢ περισσότερον ἀπὸ μίαν ὀκᾶν κρέατος.

34. Ὁ θάνατος του Σωκράτους.

1. Ὡτε οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν τὸν Σωκράτην εἰς θάνατον, ἡ ποινὴ δὲν ἔξετελέσθη ἀμέσως, ὡς συνήθως ἐγίνετο εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἀθηναίους· ἀλλὰ ἀπὸ τῆς καταδίκης μέχρι τῆς ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς παρῆλθον τριάκοντα ἡμέραι. Καὶ ἵδού διατί. Τὴν προηγουμένην ἡμέραν τῆς δίκης οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν εἰς τὴν Δῆλον πρεσβείαν ἐκ πολιτῶν, ἵνα προσφέρουν εἰς τὸ ἐκεῖ ιερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος θυσίαν ἐκ μέρους τῆς πόλεως, ὡς ἐπραττον καθ' ἕκαστον ἔτος. Μέχρις ὅτου δὲ τὸ πλοῖον, τὸ ὅποῖον ἔφερεν ἐκεῖ τὴν πρεσβείαν, ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν Πειραιᾶ, δὲν ἐπετρέπετο νὰ γίνη θανατικὴ ἐκτέλεσις.

2. Καθ' ὅλας αὐτὰς τὰς ἡμέρας οἱ μαθηταὶ καὶ φίλοι τοῦ Σωκράτους ἥρχοντο εἰς τὴν φυλακὴν καὶ συνδιελέγοντο μετ' αὐτοῦ. Ποτὲ δὲν παρεπονέθη ἐναντίον τῆς πατρίδος του διὰ τὴν ἄδικον καὶ σκληρὰν καταδίκην, οὔτε ἔδειξε στενοχωρίαν τινά, διότι ἔμελλε νὰ θανατωθῇ.

Τούναντίον ὅμως συνέβαινεν εἰς τοὺς μαθητάς του· οὗτοι ἐλυποῦντο πολύ, διότι μετ' ὀλίγον δὲν θὰ ὑπῆρχεν εἰς τὴν ζωὴν ὁ προσφιλὴς διδάσκαλος. Διὰ τοῦτο προέτειναν εἰς τὸν Σωκράτην νὰ δραπετεύσῃ ἐκ τῆς φυλακῆς, ὁ δὲ Κρίτων, εἰς τῶν προσφιλεστέρων μαθητῶν του, εἶχε δωροδοκήσει τοὺς φύλακας διὰ νὰ ἐπιτρέψουν τὴν ἀπόδρασιν τοῦ Σωκράτους.

3. Ἀλλ' ἐκεῖνος ὅχι μόνον δὲν ἐπείθετο εἰς αὐτούς, ἀλλὰ προσεπάθει καὶ νὰ τοὺς πείσῃ ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὅποῖον τὸν συνεδούλευον νὰ πράξῃ, ἦτο μέγα κακὸν καὶ ἐντελῶς ἀντίθετον πρὸς ὃσα συνεδούλευε τοὺς νέους, ὅταν ἦτο ἐλεύθερος.

«Προσεπάθησα», ἔλεγε, «νὰ πείσω τοὺς δικαστὰς ὅτι ἔχω δίκαιιον· ἀφοῦ ὅμως δὲν τοὺς ἐπεισά, δὲν ἔχω κανὲν δικαίωμα νὰ παραβῶ τοὺς νόμους τῆς πατρίδος μου».

4. "Οταν τὸ πλοῖον κατέπλευσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἔμελλεν αὐθημερὸν νὰ θανατωθῇ ὁ Σωκράτης, οἱ φίλοι του προσῆλθον εἰς τὴν φυλακὴν λίαν πρωΐ. Ἀλλ' ὁ θυρωρὸς τοὺς εἶπε νὰ περιμένουν, διότι ἐκείνην τὴν στιγμὴν οἱ ἔνδεικα ἔλυσον τὸν Σωκράτην ἀπὸ τὰ δεσμά του. Μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθεν ὁ θυρωρὸς καὶ εἶπε νὰ εἰσέλθουν.

5. Εἰσελθόντες εἶδον τὸν Σωκράτην καὶ τὴν σύζυγόν του Ξανθίππην, ἡ δούλια ἐκάθητο πλησίον του κρατοῦσα εἰς τὰς χεῖρας τὸ μικρότερον τέκνον των.

Μόλις εἶδεν αὐτοὺς ἡ Ξανθίππη, ἐκραύγασε καὶ εἶπε «Σωκράτη! Σωκράτη! διὰ τελευταίαν φορὰν σὲ βλέπουν οἱ φίλοι σου καὶ σὺ ἐκείνους».

Ο Σωκράτης ἐστενοχωρήθη διὰ τὴν λιποψυχίαν τῆς γυναικός του καὶ τὴν παρεκάλεσε νὰ μεταβῇ εἰς τὸν οἶκον. Εἰς δὲ ἐκ τῶν μαθητῶν συγώδευσεν αὐτὴν θρηγοῦσαν καὶ δύσριμένην.

6. Μετὰ ταῦτα ἐσηκώθη ὁ Σωκράτης καὶ μετέβη εἰς τι δωμάτιον διὰ νὰ λουσθῇ· διότι κατ' ἔθος θρησκευτικὸν δι μέλλων νὰ ταφῇ νεκρὸς ἐπρεπε νὰ λουσθῇ. Ο Σωκράτης, θέλων νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς ἴδιοιούς του ἀπὸ τὸν κόπον νὰ τὸν λούσουν μετὰ τὸν θάνατόν του, ἐλούσθη μόνος του.

Αφοῦ δὲ ἐλούσθη, ἐπέτρεψεν ὁ θυρωρὸς καὶ εἰσῆλθον οἱ τρεῖς υἱοί του καὶ γυναικές τινες συγγενεῖς· πρὸς αὐτοὺς ἔδωσε συμβουλάς τινας καὶ παραγγελίας καὶ τοὺς παρεκάλεσε νὰ φύγουν, αὐτὸς δὲ ἤλθε πρὸς τοὺς ἄλλους.

7. Ἡτο τώρα πλέον ὁ ἥλιος εἰς τὴν δύσιν του καὶ πλησιάσας ὁ ὑπηρέτης τῶν ἔγδεικα εἶπεν εἰς τὸν Σωκράτην ὅτι εἶναι καιρὸς νὰ πίῃ τὸ φάρμακον. Καὶ ἀφοῦ εἶπεν αὐτά, ἐστράφη νὰ φύγῃ μὲ τοὺς διφθαλμοὺς πλήρεις δακρύων.

Καὶ ὁ Σωκράτης ἀποθλέψας πρὸς τὸν Κρίτωνα εἶπεν.

— «Ἐλα, Κρίτων, φρόντισε νὰ φέρῃ κάποιος τὸ φάρμακον».

— «Αλλὰ νομίζω», εἶπεν δὲ Κρίτων, «ὅτι ὁ ἥλιος κτυπᾷ ἀκόμη εἰς τὰ βουνά καὶ δὲν ἔχει δύσει. Ἀλλὰ πρὸς τούτοις ἡξεύρω ὅτι ἀλλοι κατάδικοι πολὺ ἀργότεροι ἔλαβον τὸ κώνειον· ἀφοῦ πρῶτον ἔφαγαν καὶ ἐπιαν καλά. Λοιπὸν μὴ βιάζεσαι, διότι ἔχομεν ἀκόμη καιρόν.

8.—«Εἶχον δίκαιον ἐκεῖνοι, ὃ Κρίτων, νὰ ἀναβάλλουν ὅσον ἡμιποροῦσαν τὴν ὕραν τοῦ θανάτου, διότι ἐνόμιζον ὅτι τοιουτορόπως κάτι ἐκέρδιζον, ἀλλ᾽ ἐπίσης καὶ ἐγὼ ἔχω δίκαιον νὰ μὴ ἀναβάλλω, διότι νομίζω ὅτι τίποτε δὲν πρόκειται νὰ κερδίσω, ἀλλὰ τούναντίον θὰ γίνω καταγέλαστος προσπαθῶν μὲ κάθε τρόπον νὰ παρατείνω τὴν ζωήν μου».

«Δοιπὸν φρόντισε τώρα ἀμέσως, σὲ παρακαλῶ, νὰ μοῦ φέρουν τὸ φάρμακον».

9. Αὐτὰ ἀπήγνησεν ὁ Σωκράτης καὶ ἤλθεν ὁ ὑπηρέτης κομίζων τὸ φάρμακον ἐντὸς ποτηρίου.

‘Αφοῦ ἐπλησάσεν, τὸν ἐρωτᾶ ὁ Σωκράτης;

— «Καλέ μου ἀνθρωπε, δὲν μοῦ λέγεις ἐσύ, ποὺ ἡξεύρεις ἀπὸ αὐτά, τί πρέπει τώρα νὰ κάμω;»

— «Τίποτε ἄλλο», τοῦ ἀπήγνησε, «παρά, ἀφοῦ τὸ πιῆς, νὰ περιπατῆς καί, ὅταν αἰσθανθῆς βάρος εἰς τὰ πόδια, νὰ κατακλιθῆς· καὶ ἔτσι αὐτὸν θὰ ἐνεργήσῃ».

Καὶ συγχρόνως προσέφερε τὸ ποτήριον εἰς τὸν Σωκράτην, ὁ ὁποῖος τὸ ἔλαβε καὶ πολὺ εὔθυμος, χωρὶς διόλου νὰ φοβηθῇ καὶ χωρὶς νὰ χαλάσῃ τὸ χρῶμά του οὕτε κὰν νὰ σκυθρωπάσῃ, ἀμέσως μὲ μεγάλην εὐκολίαν ἐξεκένωσε τὸ ποτήριον.

10. Ἐκ τῶν παρισταμένων φίλων πολλοὶ μὲν καὶ πρότερον κατώρθωνται ὁπωσδήποτε νὰ συγκρατοῦνται καὶ νὰ μὴ κλαίουν, ἀλλ᾽ ὅταν τὸν ἔθλεπον νὰ πίνῃ τὸ κώνειον καὶ ἔπειτα, ἀφοῦ τὸ εἶχε πίει, δὲν ἡδύναντο πλέον νὰ κρατήθοιν καὶ κρουνηθῶν ἔρρεον τὰ δάκρυα. Οὐ δὲ Κρίτων εἶχε τόσον πολὺ συγκινηθῆ, ὥστε ἡναγκάσθη νὰ ἀπομακρυνθῇ.

‘Ο Σωκράτης βλέπων αὐτοὺς τόσον πολὺ συγκινουμένους λέγει :

«Τί εἶν’ αὐτὰ ποὺ κάμνετε, καλοί μου φίλοι; Ἐγὼ

διὰ τοῦτο ἀκριβῶς παρεκάλεσα νὰ φύγουν αἱ γυναικες διὰ νὰ λείψουν αἱ συγκινήσεις. Σᾶς παρακαλῶ νὰ ἡσυχάσετε καὶ νὰ μὴ ταράττεσθε».

Καὶ οὗτοι μὲν συνεκράτουν, ὅσον ἡδύναντο, τὰ δάκρυα. Ἐκεῖνος δὲ ἐνῷ περιεπάτει, ἡσθάνθη βάρος εἰς τοὺς πόδας καὶ πλησιάσας εἰς τὴν κλίνην κατεκλίθη ὑπτιος.

11. Κατόπιν ὁ ἀρμόδιος ὑπηρέτης κατὰ μικρὰ διαλείμ-

ματα παρετήρει πιέζων τοὺς πόδας τοῦ Σωκράτους· τέλος πιέσας ίσχυρῶς τὸ ἄκρον τοῦ ποδὸς διὰ τῆς χειρὸς ἥρωτη- σε τὸν Σωκράτην, ἀν τὸ αἰσθάνεται, ἐκεῖνος ἀπήγνησεν ὅχι· κατόπιν ἐπίεσε τὰς κνήμας καὶ εἶπεν δὲ, ὅταν φθάσῃ ἡ ἀναισθησία εἰς τὴν καρδίαν, θὰ ἀποθάνη. Συγχρόνως δὲ μὲ τὴν ἀναισθησίαν ἐπήρχετο ψῦξις.

Εἶχεν ἥδη φθάσει ἡ ψῦξις εἰς τὸ ὑπογάστριον καὶ ἀπορ- ρίψας ὁ Σωκράτης τὸ κάλυμμα τοῦ προσώπου, διότι ἦτο ὅλος σκεπασμένος, εἶπεν :

«Ὦ Κρίτων, διφείλομεν εἰς τὸν Ἀσκληπιὸν ἀλεκτρυόνα· σᾶς παρακαλῶ νὰ τὸν θυσιάσετε καὶ νὰ μὴ ἀμελήσετε».

— «Θὰ γίνη αὐτό», ἀπήγνησεν ὁ Κρίτων, «ἀλλὰ τί- ποτε ἄλλο θέλεις;».

Τίποτε δὲν ἀπήγνησεν ὁ Σωκράτης, ἀλλ᾽ ἀμέσως ἐστή- λωσε τοὺς ὀφθαλμούς του, ὁ δὲ Κρίτων ἔσπευσε γὰ τοῦ κλεί- ση τὰ βλέφαρα καὶ τὸ στόμα.

Αὐτὸς ἦτο ὁ θάνατος τοῦ ἀρίστου καὶ δικαιοτάτου ἀν- δρὸς τῶν χρόνων ἐκείνων.

12. Ἔξ περίπου ἔτη κατόπιν οἱ Ἀθηναῖοι ἤσθάνθη- σαν μεταμέλειαν καὶ δόδυνην διὰ τὸν ἄδικον θάνατον τοῦ Σωκράτους. Κατὰ τὴν παράστασιν ἐνὸς δράματος τοῦ Εὐ- ριπίδου, ὅταν οἱ θεαταὶ ἤκουσαν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοὺς λό- γους «ἔφονεύσατε, ὁ Ἑλληνες, ἔφονεύσατε τὴν πάνσοφον καὶ ἄκακον ἀγδόνα», ὅλοι ἐνεθυμήθησαν τὸν Σωκράτην καὶ ἔχυσαν πικρὰ δάκρυα μετανοίας. Ἄλλ᾽ ἦτο πλέον ἀργά.

Λέγεται δὲ δὲ ὅτι καὶ οἱ κατήγοροι αὐτοῦ, μισούμενοι καὶ πειριφρονούμενοι ὑπὸ πάντων, ἀπηγγάγοντας ἐαυτοὺς ὡς βραδύτερον ὁ Ἰούδας.

35. Ἡ ἀδελφότης Ἀμπελακίων.

1. Ἐπὶ τῶν κλιτύων τῆς Ὑσσης, πρὸ τῆς κοιλάδος τῶν Τεμπῶν, εἰς ὕψος περίπου πεντακοσίων μέτρων, εἶναι ἐκτισμένη ἡ κωμόπολις τῶν Ἀμπελακίων ἀριθμοῦσα σήμερον περὶ τοὺς 1500 κατοίκους.

Τὸ ὄνομα τῆς κωμοπόλεως ταύτης εἶναι γνωστὸν πολὺ πέραν τῶν δρίων τῆς Ἑλλάδος ώς ἔδρας προτύπου κοινότητος, ἡ ὅποια ἀλλοτε εἰς διάστημα μόλις δύο δεκάδων ἐτῶν κατώρθωσε νὰ ἀγαπτυχθῇ εἰς θαυμαστὴν τελειότητα. Ἔξακισχύλιοι κάτοικοι τῶν Ἀμπελακίων καὶ τῶν πέριξ χωρίων ἀπετέλεσαν μίαν πολιτείαν, τῆς ὅποιας μετεῖχον πάντες ώς μέλη μᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας.

Ο δργανισμὸς τῆς μικρᾶς ταύτης πολιτείας ἐμελετήθη ὑπὸ τοῦ Γάλλου Βουλανζὲ καὶ ἐπεχειρήθη νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ.

2. Ο ἐπισκεπτόμενος σήμερον τὰ Ἀμπελάκια γοητεύεται μὲν ἀπὸ τὸ ὠραῖον κλῖμα καὶ τὴν ἔξαίρετον τοποθεσίαν, ἀλλὰ τίποτε περισσότερον δὲν ἔχει νὰ παρατηρήσῃ ἀπὸ διτι παρατηρεῖ τις εἰς τὰς περισσοτέρας κωμοπόλεις τῆς Ἑλλάδος.

Ἐὰν δμως ἐπιστρέψωμεν νοερῶς τέσσαρας γενεὰς ὀπίσσῳ ἢ ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ μετακαλέσωμεν ἐκ τοῦ Ἀδου Ἀμπελακιώτην τινὰ τοῦ 1800 θὰ μᾶς διηγεῖτο θαυμάσια πράγματα.

3. Πληθος κλωστηρίων εἰς τὴν πόλιν μετέβαλλον τότε τὸν βάμβακα εἰς νῆμα, βαφεῖα δὲ πλέον τῶν εἴκοσιν ἔδιδον εἰς τὸ νῆμα τὸ ἀναγκαῖον χρῶμα καὶ μάλιστα τὸ ἐρυθρόν, ἀνάλογα δὲ ὑφαντουργεῖα ὕφαινον τὰ παρασκευαζόμενα νῆματα καὶ κατεσκεύαζον τὰ πεφημισμένα ἀμπελακιώτικα ὑφάσματα, τὰ ὅποια ἐπωλοῦντο εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως.

Καὶ εἰς μὲν τὰ βαφεῖα εἰργάζοντο κατ' ἔξοχὴν ἀνδρεῖς,
εἰς δὲ τὰ κλωστήρια καὶ τὰ υφαντουργεῖα γυναικεῖς. Καὶ
παῖδες ἀκόμη καὶ κοράσια ἀνήλικα μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν
των ἀπὸ τὸ σχολεῖον συμμετεῖχον εἰς τὴν κοινὴν προσπά-
θειαν καὶ ἐλάμβανον ἡμερομίσθιον ἀνάλογον πρὸς τὴν ἐρ-
γασίαν, τὴν ὁποίαν προσέφερον.

4. Οἱ ἀγροί, οἱ μὲν παραποτάμιοι ἐσπείροντο βάμβακα,
οἱ δὲ ἐπὶ τῶν κλιτύων τῆς "Οσσης" ἐρυθρόδανον, τὸ κοινῶς
λεγόμενον ριζάρι, ἐκ τοῦ ὁποίου παρεσκευάζετο ἄριστον
ἐρυθρὸν χρώμα καὶ ἀνεξίτηλον. Οὕτε βάμβακος οὔτε ἐρυθρό-
δανον ἐπετρέπετο νὰ πωληθῇ ἔξω τῶν Ἀμπελακίων. "Α-
πασα ἡ παραγωγὴ κατετίθετο εἰς τὸν Συνεταιρισμόν.

Δώδεκα ἀνδρεῖς ἔκλεγόμενοι ὑπὸ τῆς κοινότητος κατὰ
τριετίαν, οἱ κολούμενοι "Ἐφοροι, ἐπέθλεπον τὴν συντελου-
μένην ἐργασίαν ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις, εἰχον δὲ τὸ δικαίωμα
νὰ ἀμείθουν τοὺς δραστηρίους καὶ ἴκανούς, νὰ φέγουν δὲ
καὶ νὰ νουθετοῦν τοὺς δκνηροτέρους καὶ ἀμελεστέρους.

5. Ἡμιλλῶντο πάντες εἰς ἐπίμονον καὶ καθαρὰν ἐργα-
σίαν. Συζητήσεις περὶ δικταώρου ἢ ἐπιταώρου δὲν ἔγίνοντο,
οὐδὲν ὑπῆρχον δικολόγια εἰς τὴν εὐδαίμονα ταύτην πολι-
τείαν· ἐφ' ὅσον ὁ ἥλιος εὑρίσκετο ὑπὲρ τὸν ὅρίζοντα ἦτο
ῶρα ἐργασίας πλὴν τῶν διαλειμμάτων διὰ τὰ γεύματα καὶ
τὴν ἀναγκαῖαν ἀνάπτυξιν.

Εἶδατέ ποτε γεωργὸν καλλιεργοῦντα τὸν ἀγρόν του ἢ
τεχνίτην ἐργαζόμενον εἰς τὸ ἐργαστήριόν του νὰ κοιτάζῃ
τὸ δικολόγιον, ἂν ἡ ὥρα είναι δικτὸν διὰ νὰ ἀρχίσῃ τὴν ἐρ-
γασίαν ἢ ἂν είναι πέντε διὰ νὰ παύσῃ; Ἐφ' ὅσον αἰσθά-
νεται ὅρεξιν καὶ δύναμιν πρὸς ἐργασίαν δὲν ἀποθέτει τὴν
σκαπάνην ἢ τὴν σφῦραν. Δὲν πρόκειται νὰ τὸν ἐκμεταλ-
λευθῆ κανεῖς· ὁ Ἰδιος θὰ δρέψῃ τοὺς καρποὺς τῶν κό-
πων του.

Καὶ οἱ Ἀμπελακιώται εἰργάζοντο δραστηρίως, διότι

τὰ ἐκ τῆς ἐργασίας των κέρδη οἱ ἴδιοι θὰ τὰ ἀπήλουν. Τί σημαίνει, ὅν εύρισκοντο καὶ τινες δκνηροὶ ἢ ἀμελεῖς; Ἐντροπὴ δική των ἀλλὰ καὶ ἴδική των ζημία, διότι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διαφύγουν τὴν προσοχὴν τῶν Ἐφόρων.

6. Τὰ ἡμερομίσθια τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰ ἐργαστήρια κατεγράφοντο ἐδίδοντο δὲ ἀπέναντι αὐτῶν τόσα χρήματα, ὃσα ἐπήρκουν διὰ τὴν συντήρησίν των. Εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους, ὅτε ἐγίνετο ὁ ἀπολογισμὸς τῆς ἐργασίας ἐλάμβανον τὸ ἐπὶ πλέον τοῦ ὀρισμένου δι᾽ ἔκαστον ἡμερομίσθιον καὶ ἀνάλογον μερίδα τῶν κερδῶν, ἥτις πολλάκις ἔφθανεν εἰς διπλασιασμὸν τοῦ ἡμερομισθίου.

7. Καὶ κατ' ἵδιαν ἡδύνατό τις νὰ παρασκευάζῃ νήματα τῇ βοηθείᾳ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του, ἐὰν δὲν ἥθελον ἢ δὲν ἡδύναντο νὰ μεταβαίνουν εἰς τὰ κοινὰ ἐργαστήρια.

Ἄλλὰ καὶ τὰ νήματα ταῦτα παρέδιδον εἰς τὰς ἑταιρικὰς ἀποθήκας, ἐλάμβανε δ᾽ ἔκαστος ἀπόδειξιν τοῦ ποσοῦ καὶ τοῦ ποιοῦ αὐτῶν, ἅμα δὲ καὶ τῆς προσδιορισθείσης ὑπὸ τοῦ ἐκτιμητοῦ ἀξίας. Ἐπὶ τῇ θάσει δὲ ταύτης ἐδικαιοῦτο νὰ λάθη ἀμέσως τὸ ἥμισυ ποσόν, τὸ δὲ ἔτερον ἥμισυ μετὰ τῶν ἐπὶ πλέον κερδῶν ἐλάμβανεν εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους.

Ἐπίσης δὲ καὶ οἱ παράγοντες βάμβακα καὶ ἐρυθρόδανον παρέδιδον τὰ προϊόντα των, καθὼς εἴπομεν, εἰς τὰς ἑταιρικὰς ἀποθήκας μὲ τοὺς αὐτοὺς ὅρους, μὲ τοὺς ὅποίους καὶ οἱ παραδίδοντες νήματα κατ' ἵδιαν παρασκευασθέντα.

8. Τὰ ὑφαντουργικὰ προϊόντα τῶν Ἀμπελακιωτῶν ἥσαν ἀλατζάδες, γιασμάκια, λευκὰ παννιά, ἀκόμη καὶ φέσια· ἐπωλοῦντο δὲ ὅχι μόνον εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὰς γειτονικὰς ἐπαρχίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὴν Σμύρνην, εἰς τὴν Ὀδησσὸν καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἀνατολῆς.

Αλλὰ τὴν μεγαλυτέραν κατανάλωσιν εἶχον τὰ προϊόντα τῶν Ἀμπελακίων εἰς τὴν Αὐστρίαν, εἰς δὲ τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς Βιέννην εἶχον ἐμπορικὸν πρακτορεῖον μὲν μεγάλας ἀποθήκας ὑφασμάτων καὶ νημάτων. Ἐνεκα δὲ τῶν πολλῶν ἔργασιῶν, τὰς ὁποίας εἶχον ἔκει, ἔστελλον πολλοὺς νέους, οἱ ὁποῖοι διεξῆγον τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν λεγομένων ἐπιστατῶν.

9. Τοῦ δὲ ἡ ἐποπτεία τῶν ἐπιστατῶν αὐστηρὰ καὶ ἀδιάπτωτος. Τίδοὺ τί λέγει τὸ καταστατικὸν τοῦ συνεταιρισμοῦ διὰ τοὺς ἀποστελλομένους εἰς τὰ πρακτορεῖα νέους.

«Ἄν κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀρχαρίους νέους ἢ ἀπὸ τοὺς ἄλλους συντρόφους ἀτακτήσῃ καὶ δὲν πολιτευθῇ σωφρόνως, οἰκονομικῶς εἰς τὰ ἔξοδα, προθύμως εἰς τὸ ἔργον, δπου διορισθῇ, ἢ ἀν εὑρεθῇ νὰ παῖζῃ χαρτιὰ ἢ ἄλλο φθοροποιὸν παιγνίδι, νὰ μὴ θελήσῃ κανένας ἀπὸ τοὺς ἐν Βιέννη ἐπιστάτας μόνος νὰ τὸ φανερώσῃ ἐδῶ, ἀλλ’ ἔχοντες ἀπόδειξιν τῆς ἀταξίας του νὰ εἶναι ὑπόχρεοι ἐν φόρῳ Θεοῦ καὶ βάρει τῆς συνειδήσεώς των νὰ τὸν νουθετοῦν ὡς πατέρες διὰ νὰ διορθωθῇ· ἐὰν δὲ τοὺς παρακούσῃ, τότε νὰ μᾶς φανερώσουν ὅλοι οἱ ἐπιστάται μαζὶ μὴ κινούμενοι ἀπὸ πάθος, ἀλλ’ ἐν φόρῳ Θεοῦ τὴν ἀλήθειαν καὶ σύμφωνα μὲ αὐτὴν νὰ ἀποβάλλεται ὡς σεζηπὸς μέλος, διὰ νὰ μὴ συγχύτῃ ὅλον τὸ σῶμα τῆς ἀδελφότητος».

10. Επὶ εἴκοσιν ἔτη διετηρήθη ἡ ἀδελφότης τῶν Ἀμπελακίων. Ἐκ τοῦ κοινοῦ ταμείου συνετηροῦντο οἱ ναοὶ καὶ τὸ νοσοκομεῖον, ἐπληρώνοντο οἱ ἰατροί, κατεσκευάζοντο γέφυραι καὶ δδοί, διετηροῦντο δνομαστὰ σχολεῖα, τὰ δποῖα εἶχον βιβλιοθήκην καὶ ἔργαστρίον πειραματικῆς φυσικῆς, ἐνισχύοντο οἱ ἀνίκανοι πρὸς ἔργασίαν καὶ οἱ πάσχοντες· διότι βάσις τοῦ συνεταιρισμοῦ ἦτο ἡ ἀληγοδοήθεια καὶ ἡ συνεργασία, εἶχον δὲ ὡς ἔμβλημα τὸ ρητὸν «κάθε ἔνας δι’ ὅλους, ὅλοι διὰ τὸν κάθε ἔνα». Αστυνομία εἰς

τὰ Ἀμπελάκια δὲν υπῆρχε, διότι τὸ ἔγκλημα ἦτο ἄγνωστον εἰς τὴν ἀδελφότητα. Τὸ πᾶν ἐκεῖ ἦτο εὐλογία Θεοῦ.

11. Τὸ πρῶτον καταστατικὸν τοῦ συνεταιρισμοῦ τῶν Ἀμπελακίων συνετάχθη τὸ 1795. "Οταν δὲ ἀναγνώσετε αὐτό, θὰ σχηματίσετε τὴν γνώμην ὅτι οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι τὸ συνέταξαν, διεπινέοντο ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν εὔσεβειαν καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην.

Αἱ πρῶται λέξεις τοῦ καταστατικοῦ ἦσαν λόγοι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἰδοὺ πῶς ἥρχιζεν : «Οὓς γὰρ εἰςὶ δύο ἡ τρεῖς συνηγγιμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἴμι ἐν μέσῳ αὐτῶν».

Καὶ ἀληθῶς ἦτο ἐν μέσῳ αὐτῶν ὁ Θεός, ἐφ' ὃσον ἐν τῷ δόνόματι τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης καὶ ἀλληλεγγύης διεξήγοντο αἱ ἑργασίαι τοῦ συνεταιρισμοῦ.

12. Ἄλλὰ βάσκανος δάιμων ἐφθόνησε τὴν εὐτυχίαν τῆς ἀδελφότητος. Ἡτο ἡ ἐποχὴ τῶν Ναπολεοντείων χρόνων, καθ' οὓς ἡ Εὐρώπη συνεταράσσετο ἀπὸ ἀκρου εἰς ἄκρον.

Ἡ εἰσβολὴ τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Βιέννην τὸ 1811 ἐπέφερεν ἀνατροπὴν τῶν πραγμάτων καὶ πᾶσαι αἱ τράπεζαι ἐχρεωκόπησαν. Εἰς τὰς τραπέζας ταύτας ἦσαν κατατεθειμένα τὰ χρήματα τῆς ἀδελφότητος καὶ τοιουτοτρόπως ἐπῆλθε μέγας ακλονισμὸς εἰς ὅλην τὴν βιομηχανικὴν καὶ ἐμπορικὴν δργάνωσιν τῶν Ἀμπελακίων.

Ἄλλα τὸ σπουδαιότερον ἦτο, ὅτι ἐγεννήθησαν διχογνωμίαι μεταξὺ τῶν διευθυνόντων τὴν δργάνωσιν καὶ οἱ Ἀμπελακιῶται διηγέρθησαν εἰς δύο ἀλληλομαχομένας φατίας, δίκαια δὲ ὀλέθριαι προέκυψαν καὶ οὕτω διελύθη ἡ ἐξαίρετος ἐκείνη καὶ μοναδικὴ εἰς τὸν κόσμον ἀδελφότης.

37. Ἐργασία

- 1 Ξημερώνει. Αὐγὴ δροσάτη
μὲ τὸ πρῶτό της πουλί·
λέσ καὶ κράζει τὸν ἐργάτη
στὴ φιλόπονη ζωή.
- 2 Πρὸν ἀχνίσῃ κάθε ἀστέρι,
μὲ χαρούμενη καρδιὰ
νέοι, μεσόκοποι καὶ γέροι
τρέξετ' δλοι στὴ δουλειά.
- 3 Μὴ σᾶς εἶναι ὁ ξένος πλοῦτος
ἐν' ἀγκάθῳ στὴν καρδιά·
πέστε ἀξήλευτα «εἶναι τοῦτος
ἐργασίας κληρονομιά».
- 4 Σηκωθῆτε· ή γῆ χαρίζει
μόνον ἄφθονον καρπό,
ἄν ὁ κόπος τὴν ποτίζῃ
μ' ἔναν ἴδρωτα συγγρ.
- 5 Σὰν ἐσᾶς, ἀδέλφια, ἴδρωνει
καὶ ὁ σοφός, ποὺ μὲ τὸ νοῦ
κάμπους ἀμετρους δργώνει
γιὰ τροφὴ τοῦ λογισμοῦ.
- 6 Δίχως ἄνεσι καὶ σχόλη,
πάντα, ως ἀξιος δουλευτής,
τὸ ἀνθηρό του περιβόλι
σκάφτει, σπέρνει ὁ ποιητής.
- 7 Πάντα, ναί, τοῦ τίμιου κόπου
οἱ γλυκύτατοι καρποί
νά' ναι οἱ μόνοι, ποὺ τ' ἀνθρώπουν
σῶμα τρέφουν καὶ ψυχή.

37. Ἰφιγένεια καὶ Ὁρέστης.

1. Οὐδὸς τοῦ Ἀγαμέμνονος Ὁρέστης διαταχθεὶς διὰ χρησμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἥλθε μετὰ τοῦ φίλου του Πυλάδου εἰς τὴν Ταυρικὴν χερσόνησον τῆς Σκυθίας, ἵνα λάβῃ ἀπὸ ἐκεῖ τὸ οὐρανοπετὲς ἔσανον τῆς Ἀρτέμιδος καὶ κομίσῃ αὐτὸς εἰς τὴν Ἀττικήν.

Ἄλλ' ἐκεῖ συλληφθέντες οἱ νεανίαι ὑπὸ τῶν Σκυθῶν ὠδηγήθησαν εἰς τὴν ἱέρειαν τῆς Ἀρτέμιδος, ἵνα θυσιασθῶσι· διότι κατ' ἔθιμον σκυθικὸν οἱ συλλαμβανόμενοι ξένοι ἐσφαγιάζοντο εἰς τὴν θεάν.

2. Ιέρεια τῆς Ἀρτέμιδος ἦτο ἡ Ἰφιγένεια, ἡ κόρη τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ ἀδελφὴ τοῦ Ὁρέστου, ἡ ὁποίᾳ ἐνομίζετο νεκρά· διότι ἐπιστεύετο ὅτι εἶχε θυσιασθῆναι εἰς τὴν Αὐλίδα ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅτε δὲ ἐλληνικὸς στρατὸς ἐπρόκειτο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Τροίας.

Οἱ νεανίαι διέψυγον τὸν κίνδυνον τῆς σφαγῆς, διότι ἐγκαίρως δὲ Ὁρέστης καὶ ἡ Ἰφιγένεια ἀνεγνωρίσθησαν.

Ἴδον πῶς περιγράφει τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ἀδελφῶν δὲ ἀρχαῖος ποιητὴς Εὔριπίδης εἰς ἐν τῶν δραχμάτων αὐτοῦ, τὸ ὅποιον ἐπιγράφεται « Ἰφιγένεια ἡ ἐν Ταύροις ».

Ιφιγένεια

Ἀκούσατε, ὁ ξένοι· θὰ σᾶς κάμω μίαν πρότασιν, ἡ ὁποίᾳ θὰ ὠφελήσῃ καὶ σᾶς καὶ ἐμέ.

(Πρὸς τὸν Ὁρέστην)

Δέχεσαι, ἀν σὲ σώσω, νὰ μεταθῆς εἰς τὰς Μυκήνας καὶ ἐπιστολὴν μου νὰ φέρης εἰς τοὺς ἐκεῖ συγγενεῖς μου; Φκινεσαι γενναῖος καὶ ἴκανὸς νὰ κατορθώσῃς τοῦτο. Ο φίλος σου βέβαια κατ' ἀνάγκην θὰ σφαγιασθῇ εἰς τὸν βωμὸν τῆς θεᾶς.

Ὀρέστης

Τὰ μὲν ἄλλα δέχομαι, ὃ κόρη, ἀλλὰ νὰ ἀποθάνῃ ὁ Πυλάδης ὑπὲρ ἐμοῦ, θὰ εἶναι μέγα βάρος εἰς ἐμέ. Ἐγὼ εἴμαι ὁ αἴτιος τοῦ ταξιδίου, οὗτος δὲ ἡκολούθησεν, οὐαί εὖπηρετήσῃ ἐμὲ ὡς φίλος. Ἀλλ' ἀς γίνη ὡς ἔξῆς:

Δῶσε εἰς αὐτὸν τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἔσο βεβαία ὅτι θὰ κομίσῃ αὐτὴν εἰς τὰς Μυκήνας, ἐγὼ δὲ ἀς φονευθῶ. Εἶναι ἀτιμότατον πρᾶγμα νὰ σωθῶ ἐγώ, ὁ δόποῖος εἴμαι αἴτιος τῆς συμφορᾶς, νὰ φονευθῇ δὲ ἐκεῖνος.

Ιφιγένεια

Γενναιότατε νέε, δόμολογουμένως εἶσαι εὔγενικῆς καταγωγῆς. Εἴθε τοιοῦτος νὰ εἶναι καὶ ὁ ἴδικός μου ἀδελφός· διότι καὶ ἐγώ, ὃ ξένοι μου, ἔχω ἀδελφὸν καὶ εἰς αὐτὸν θέλω νὰ στείλω τὴν ἐπιστολήν.

Λοιπὸν τοῦτον μὲν ἀς στείλωμεν εἰς τὰς Μυκήνας κομιστὴν τῆς ἐπιστολῆς, σὺ δὲ θὰ σφαγῆς, ἀφοῦ μάλιστα εἶσαι τόσον πρόθυμος.

Πηγαίνω νὰ φέρω τὴν ἐπιστολήν.

Πυλάδης (πρὸς τὸν Ὀρέστην)

Εἶναι αἰσχρὸν σὺ μὲν νὰ ἀποθάνῃς, ἐγὼ δὲ νὰ βλέπω τὸ φῶς τῆς ἡμέρας· ἀφοῦ μαζί σου ἐταξίδευσα ἐδῶ, μαζί σου πρέπει καὶ νὰ ἀποθάνω. Δειλὸς καὶ χυδαῖος θὰ δνομασθῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀν ἐπιστρέψω μόνος, ἀνευ σοῦ. Προτιμῶ μαζί σου νὰ σφαγῶ καὶ νὰ θυσιασθῶ.

Ὀρέστης

Μή λέγης ἀνέητα πράγματα. Θὰ εἶναι λυπηρὸν καὶ ἐπονεῖδιστον δι' ἐμέ, ἐὰν γίνω αἰτία νὰ φονευθῆς σύ, δ. δόποῖος ὑπέφερες τοὺς μόχθους τοῦ μακροῦ καὶ ἐπικινδύνου· ταξιδίου χάριν ἐμοῦ.

Ἐγὼ εἴμαι δυστυχῆς καὶ θεομίσητος, ἀφοῦ ἡνάγκα-

σθην νὰ φονεύσω τὴν μητέρα μου, ἐνῷ σὺ εἶσαι ἀγνός, ὅπως
καὶ δὲ πατρικός σου οἶκος ἀμεμπτος.

Πήγαινε λοιπὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ λάβε τὴν ἀδελφήν μου Ἡλέκτραν σύζυγον, ὡς συνεφωνήσαμεν, καὶ εἴθε
εὐτυχῆς μετ' αὐτῆς νὰ ζήσῃς καὶ τέκνα νὰ ἀποκτήσῃς,
διὰ νὰ μὴ μείνῃ ἀνευ ἀπογόνων δὲ οἶκος τοῦ Ἀγαμέμνονος.

“Οταν δὲ φθάσῃς εἰς τὰς Μυκήνας, σὲ παρακαλῶ ἐν
δνόματι τῆς φιλίας μας κενοτάφιον εἰς ἐμὲ νὰ κατασκευάσῃς, ή δὲ ἀδελφή μου μαζὶ μὲ τὰ δάκρυά της ἀς βάλῃ εἰς
αὐτὸν καὶ τὴν κόμην της.

Πν λάδης

Θὰ ἐκτελεσθῇ ή ἐπιθυμία σου. Ἄλλος δέ τον ζῶμεν,
δὲν πρέπει νὰ ἀπελπιζώμεθα· ἐγίστε ή δυστυχία μεταβάλ-
λεται εἰς εὐτυχίαν.

Ορέστης

Σιώπα, διότι ἔρχεται ή ιέρεια.

Ιφιγένεια

‘Ιδού η ἐπιστολή, ὃ ξένοι· ἀλλὰ φοθοῦμαι μήπως δὲ
κομιστής, ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα, ἀμελήσῃ νὰ δώσῃ
αὐτὴν ὅπου πρέπει.

Ορέστης

Τί θέλεις λοιπὸν νὰ γίνῃ;

Ιφιγένεια

“Ορκον θέλω νὰ δώσῃ, δτι, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα,
θὰ μεταβῇ εἰς τὰς Μυκήνας καὶ θὰ ἐγχειρίσῃ τὴν ἐπι-
στολήν.

Πν λάδης

‘Ορκίζομαι εἰς τὸν βασιλέα τοῦ Οὐρανοῦ, τὸν σεπτὸν

Δίκια. "Αν παραβῶ τὸν ὅρκον μου, ἃς μὴ ἀξιωθῶ νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν πατρίδα.

"Αν δμως, ὃ ιέρεια, τὸ πλοῖον καταληφθῇ ὑπὸ τρικυμίκς καὶ ναυαγήσῃ, ἀφανισθῶσι δὲ τὰ πράγματα καὶ μᾶζη μὲ αὐτὰ ἡ ἐπιστολή, μόνος δὲ ἐγὼ σωθῶ, τότε βέναια ὁ ὅρκος δὲν θὰ ισχύῃ.

Ἴφιγένεια

"Ἐχω ὑπ' ὅψιν μου τοιαύτην περιπέτειαν· διὰ τοῦτο θὰ σοῦ ἀναγνώσω τὰ γεγραμμένα καὶ οὕτω, ἀν κατὰ τὸν πλοῦν ἀφανισθῇ ἡ ἐπιστολή, θὰ δυνηθῆται ν' ἀναγγείληται τὸ περιεχόμενον αὐτῆς προφορικῶς.

Λοιπόν, ξένε μου, τὴν ἐπιστολὴν θὰ κομίσῃς πρὸς τὸν Ὁρέστην τὸν υἱὸν τοῦ Ἀγαμέμνονος, θὰ εἴπῃς δὲ εἰς αὐτὸν ὅτι τὴν στέλλει ἡ ἐν Αὐλίδι σφαγεῖσα ἀδελφή του Ἰφιγένεια, ἡ δποία ἐν τούτοις ζῇ.

Ορέστης

"Αλλὰ ποῦ εἶναι ἐκείνη; πῶς εἶναι δυνατόν, ἀφοῦ ἀπέθανε, νὰ ζῇ;

Ἴφιγένεια

"Ἐγὼ εἶμαι ἐκείνη. Ἀλλὰ μὴ μὲ διακόπτης. Λοιπὸν ἀναγινώσκω:

«Οδήγησέ με εἰς τὰς Μυκήνας, ἀδελφέ μου, πρὶν ἀποθάνω, καὶ ἀπομάκρυνέ με ἀπὸ τὸ καθῆκον, τὸ δποῖον μου ἐπεβλήθη, νὰ θυσιάζω εἰς τὴν θεὰν τοὺς συλλαμβανομένους ξένους».

«Ἐννοῶ ὅτι ἀπίστευτα πράγματα λέγω· ἐν τούτοις, ἐνῷ ὁ πατὴρ ἐνόμιζεν ὅτι διὰ τῆς σπάθης του ἐφόνευεν ἐμὲ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς θεᾶς, κατ' ἀλήθειαν ἐφόνευσεν ἔλαφον, τὴν δποίαν ἀντὶ ἐμοῦ ἔδωσεν ἡ Ἄρτεμις, ἐγὼ

δὲ εἰς ταύτην τὴν χώραν μετηνέχθην, οὐρεια τοῦ ἐνταῦθα ναοῦ της».

Αὐτὰ λέγει ἡ ἐπιστολή.

Πυλάδης

Ἄλλὰ δὲν θὰ βραδύνω νὰ ἐκτελέσω, ὅσα δι' ὅρκου ὑπεσχέθην. Ἰδού, κομίζω πρὸς σέ, Ὁρέστη, καὶ σοῦ ἐγχειρίζω τὴν ἐπιστολὴν ἐκ μέρους αὐτῆς ἐδῶ τῆς ἀδελφῆς σου.

Ορέστης

Προσφιλεστάτη μου ἀδελφή!... Ἀλλὰ διατὶ μὲ ἀποστρέψαι; Εἴμεθα ἀδελφοί, τέκνα τοῦ αὐτοῦ πατρός, τοῦ ἐνδόξου Ἀγαμέμνονος.

Ιφιγένεια

Σὺ ἴδιος μου ἀδελφός; Παῦσε! μὴ λέγῃς τοιαῦτα ψεύδη. Ο ἀδελφός μου εἶναι εἰς τὰς Μυκήνας.

Ορέστης

Όχι, δὲν εἶναι ἐκεῖ ἐγὼ εἴμαι ὁ ἀδελφός σου.

Ιφιγένεια

Πῶς θὰ ἥδυνασσο νὰ ἀποδείξης τοῦτο;

Ορέστης

Ἐρώτησέ με περὶ τῶν ἀνακτόρων ὅτι θέλεις.

Ιφιγένεια

Όχι· σὺ νὰ μοῦ εἴπης ὅτι θέλεις, καὶ ἐγὼ θὰ ἐνγοήσω, ἀν λέγῃς ἀληθῆ.

Ορέστης

Πρῶτον θὰ σοῦ εἴπω ὅσα ἤκουσα ἀπὸ τὴν Ἡλέκτραν. Λοιπὸν ὕφανες εἰς πολύτιμον τάπητα τὴν ἔριδα τοῦ Ἀτρέως

καὶ τοῦ Θυέστου, ὅταν αὐτοὶ ἐφιλονίκησαν δι' ἐν χρυσοῦν
ἀρνίον. Ἐπίσης ἐκέντησες εἰς ὑφασμα πολυτελὲς τὸν ἥλιον,
ὅταν δύῃ.

Καὶ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ θυσιασθῆσε εἰς τὴν Αὐλίδα,
ἐδωσες τὴν κόμην σου εἰς τὴν μητέρα νὰ τὴν φέρῃ εἰς τὰς
Μυκήνας, ἵνα τεθῇ εἰς τὸν τάφον ἀντὶ τοῦ σώματός σου.

Ἴφιγένεια

Ἄρχιζω νὰ πιστεύω ὅτι ὅντας εἶναι δὲ ἀδελφός μου!

Ορέστης

Τώρα θὰ σοῦ εἴπω δὲ, τι ἐγὼ δὲ ἔδιος εἶδα. Εἶδα εἰς τὸν
παρθενικὸν κοιτῶνά σου τὴν παλαιὰν λόγγην τοῦ Πέλοπος,
μὲ τὴν δποίαν οὗτος ἐφόνευσε τὸν Οἰνόμαον καὶ ἔλαβε
σύζυγον τὴν θυγατέρα του Ἰπποδάμειαν.

Ἴφιγένεια

Ἄγαπημένε μου, οὐδεμίαν πλέον ἔχω ἀμφιβολίαν ὅτι
σὺ εἶσαι δὲ ποθεινός μου ἀδελφὸς Ὁρέστης. Σὲ ἔχω ἥδη
ἐμπρός μου! Βρέφος σὲ ἀφησα εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς τροφοῦ,
ὅταν ἔψυγα.

Πόσον εἴμαι εὔτυχής! Ἀπίστευτον εἶναι καὶ περισ-
σότερον ἀπὸ θαῦμα, ὅταν σὲ βλέπω ἐδῶ, εἰς τὸν ἀφιλόξενον
αὐτὸν τόπον, σωτῆρά μου καὶ λυτρωτὴν ἀπὸ τὸ σκληρὸν
καθῆκον, τὸ δποῖον μοῦ ἐπεβλήθη . . .

Αλλά, Ὁρέστη, διὰ τί ἐταξίδευσες εἰς ταύτην τὴν
χώραν; τί ἥλθες νὰ κάμης ἐδῶ; Εἶναι ἀπόρρητον τοῦτο,
ἢ δύνασαι νὰ μοῦ τὸ εἴπης;

Ορέστης

Θὰ σοῦ τὸ εἴπω. Ἄφου ἐξεδικήθην τὸν φόνον τοῦ πα-
τρός μου, κατεδιωκόμην ἀπηγνῶς ὑπὸ τῶν Ἔρινύων ὃς
μητροκτόνος. Κατέψυγον εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ
ἔζήτησα τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, τί πρέπει νὰ

πράξιω. Ὁ θεὸς μὲν διέταξε νὰ μεταβῶ εἰς Ἀθήνας καὶ νὰ δικασθῶ εἰς τὸ ἐκεῖ δικαστήριον τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Μετέθην ἐκεῖ ἀλλ' οὐδεὶς ἐκ τῶν Ἀθηναίων ἡθέλησε νὰ μὲ φιλοξενήσῃ, διότι ἐνομίζόμην ἀνθρωπος μισητὸς εἰς τοὺς θεούς. Ὅταν δέ τις μὲ ἐδέχθη ἀπὸ εὐσπλαγχνίαν εἰς τὸν οἶκόν του, δὲν μοῦ ἐπέτρεψε νὰ παρακαθίσω εἰς τὴν κοινὴν τῆς οἰκογενείας τράπεζαν, ἀλλὰ μοῦ παρέθεσε φαγητὸν εἰς ἰδιαιτέραν τράπεζαν, εἰς τὴν ὅποιαν μόνος ἐγευμάτισα. Οὐδὲ διμιλίαν τινὰ ἀπέτεινέ τις εἰς ἐμὲ ἐκ τῶν ἐν τῷ οἴκῳ, οὐδὲ ἡθελέ τις ν' ἀκούσῃ τι παρ' ἐμοῦ, καὶ οὕτω ἔνεκα τῆς σιωπῆς των ἐφαινόμην ὡς ἐστερημένος φωνῆς.

Ἐγὼ βέβαια δὲν ἡδυνάμην νὰ τοὺς κατηγορήσω διὰ τοῦτο, ἀλλ' ἐλυπούμην πολύ, διότι αὐτοὶ δὲν ἐγνώριζον τὸν λόγον, διὰ τὸν ὅποιον ἐγινα φονεὺς τῆς μητρός μου.

Οτε δὲ προσῆλθον εἰς τὸν Ἀρείου Πάγον διὰ νὰ δικασθῶ καὶ ἐκάθισα εἰς τὸ ἑδώλιον τοῦ κατηγορουμένου, ἥ πρεσβυτέρα τῶν Ἐρινύων ἐζήτησε νὰ καταδικασθῶ εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον.

Καὶ ἐμαρτύρησε μὲν ὑπὲρ ἐμοῦ ὁ Ἀπόλλων καὶ εἶπεν ὅτι ἐγώ, τιμῶν τὸν πατέρα, ἐξεδικήθην τὸν φόνον του· ἀλλ' ἥ Ἐρινύς ἡρώτησεν: «Ἄραγε εἰς τὴν μητέρα οὐδεμία τιμή, οὐδεὶς σεβασμός, διείλεται;»

Αἱ γνῶμαι τῶν Ἀρεοπαγιτῶν ἐδιχάσθησαν· οἱ ἡμίσεις ἐζήτησαν τὴν καταδίκην μου, οἱ δὲ ἄλλοι ἡμίσεις τὴν ἀθώσιν μου. Ἀλλ' ἥ Ἀθηνᾶ, προεδρεύουσα τοῦ δικαστηρίου, ἐδωκεν τὴν ψῆφον τῆς ὑπὲρ ἐμοῦ, διότι αὕτη, γεννηθεῖσα ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός, μητέρα δὲν ἐγνώρισεν.

Ἄλλα τὰ δεινά μου δὲν ἔληξαν. Αἱ Ἐρινύες, ἐξηκολούθουν νὰ μὲ καταδιώκουν ἀμειλίκτως, ἐως οὐ κατέφυγον καὶ πάλιν εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ ἐζήτησα παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος τρόπον σωτηρίας.

Ο δὲ Θεὸς ἀπαλλαγὴν τῶν κακῶν ὑπεσχέθη, ἐὰν

ἔλθω ἐδῶ καὶ λάθω τὸ οὐρανοπετές ξόανον τῆς Ἀρτέμιδος
καὶ ἐγκαταστήσω αὐτὸς εἰς τὴν Ἀττικήν.

"Ηδη λοιπόν, ἀδειλφή μου, ἔχω ἀνάγκην τῆς συμπράξεως σου. Βογύθησέ με νὰ λάβω τὸ ξέανον, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ σέ, διὰ νὰ σὲ ἐπαναφέρω εἰς τὰς Μυκήνας.

I φιγένεια

Καὶ πρὶν ἔλθης ἐδῶ, ἀδειλφέ μου, ἡ μόνη μου ἐπιθυμία
ἦτο νὰ ἐπανέλθω εἰς τὰς Μυκήνας. Ἐπομένως δὲ πόθος εἶναι
κοινός. Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ διαφύγωμεν τὴν
προσοχὴν τοῦ βασιλέως; Εἶναι πιθανώτατον δτὶ θὰ μᾶς
συλλάβῃ καὶ θὰ μᾶς φονεύσῃ ἀμφοτέρους.

Διὰ τοῦτο σκέπτομαι κάτι ἄλλο. Νὰ δώσω εἰς σᾶς τὸ ἀγαλμα τῆς θεᾶς καὶ νὰ σᾶς φυγαδεύσω, εἰς ἐμὲ δὲ θὰ εἶναι ἵκανη εὐχαρίστησις, ὅτι σὺ θὰ σωθῆς καὶ θὰ ἀναστήσῃς τὸν πατρικὸν οἶκον.

O ρέστης

Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνω φονεὺς σοῦ καὶ τῆς μητρός· ἀρκεῖ τὸ αἷμα ἔκεινης. Τὴν ἀντὴν τύχην μὲν σὲ θέλω νὰ ἔχω καὶ ἐγώ· ἡ δόμος θὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν πατρίδα ἢ ἐδῶ θὰ ἀποθάνω καὶ θὰ μείνω μαζί σου. Ἄλλ’ ἄκουσέ με· δὲν εἶναι δυνατὸν δ’ Ἀπόλλων νὰ διατάξῃ πρᾶγμα δυσάρεστον εἰς τὴν Ἀρτέμιδα· διὰ τοῦτο πιστεύω ὅτι θὰ κατορθώσωμεν νὰ ἐπιστρέψωμεν ἔχοντες καὶ τὸ ἀγαλμα...

‘Ο βασιλεὺς τῶν Σκυθῶν Θόας ἔτοιμάζει πλοῖα ἵνα
καταδιώξῃ τοὺς ἀρπαγας τοῦ ἀγάλματος καὶ τῆς ιερείας.
’Αλλ’ ἡ ’Αθηνᾶ ἐμφανισθεῖσα εἰς τὸν Θόαντα λέγει:
«Παῦσε τὴν καταδίωξιν, ὃ βασιλεῦ, διότι ἐπιθυμία τοῦ
’Απόλλωνος ἐκτελεῖται».

·Ο Θόας ἀπήγνησεν. «Ἀς ἐπανέλθωσιν εὔτυχεῖς εἰς

τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀς ἐγκαθιδρύσωσι τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀρτέμιδος εἰς τὴν Ἀττικήν, ἀφοῦ τοῦτο εἶναι θέλημα τοῦ Θεοῦ».

Σημειώσεις.

Ο Πέλοψ ἐφόνευσε τὸν Οἰνόμασν, διότι τὸν ἐξηπάτησεν καὶ δὲν ἔδιδεν εἰς αὐτὸν τὴν θυγατέρα του Ἰπποδάμειαν ώς σύζυγον.

Ο Θυέστης ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν του Ἀτρέα, ἀπὸ τὸν δόποῖον ἔκλεψεν τὸν χρυσοῦν ἀμνόν.

Ταυρικὴ χερσόνησος· ἡ σήμερον λεγομένη χερσόνησος τῆς Κριμαίας ἡ Κριμαϊκὴ χερσόνησος.

38. Κωνσταντῖνος Παρασκευαΐδης.

1. Πρὸ τῆς περίπου αἰῶνος ἡ φήμη εἶχε περιφέρει εἰς ὅλην τὴν μικρὰν τότε Ἑλλάδα τὸ ὄνομα ἑνὸς ἀνθρώπου, δόποιος ἦτο ἀκαταπόνητος πεζοπόρος, δεινὸς κολυμβητὴς καὶ ἀκαμπτος δικαστῆς. Ο ἀνθρωπὸς οὗτος ὠνομάζετο Κωνσταντῖνος Παρασκευαΐδης.

Οσάκις εὗρισκεν εὐκαιρίαν ἀπὸ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντός του, ἔσπευδε νὰ ἀπολαύσῃ τὰς καλλονὰς τῆς φύσεως ὁδοιπορῶν, εἰς δον τοῦ ἐπέτρεπεν δ χρόνος μακρινὰς ἀποστάσεις. Αἱ δροσεραὶ φάραγγες τῶν δρέων, αἱ κρυστάλλιναι πηγαί των, τὰ σύσκια ἄλση, οἱ γραφικοὶ αἰγιαλοί, ἐν γένει ὁπουδήποτε ὑπῆρχε τὸ ὥραῖον καὶ μεγαλοπρεπὲς τῆς ἑλληνικῆς φύσεως, ἦτο γνώριμον εἰς τὸν Παρασκευαΐδην.

2. Υπηρετῶν ποτε ἐν Σπάρτῃ ἀνέβη εἰς τὴν ὑψίστην κορυφὴν τοῦ Ταΰγέτου, εἰς τὸν Ἀγιον Ἡλίαν, ἔχουσαν ὕψος 2452 μέτρων, ἥτις εἶναι συνάμα καὶ τὸ ὑψιστὸν σημεῖον τῆς Πελοποννήσου.

Ἐκεῖθεν ἀπήλαυσε τὸ θέαμα δλοκλήρου τῆς νήσου.

εἶδεν αὐτὴν ἀπλουμένην ὡς φύλλον πλατάνου, τὸ δόποιον
ἥμεις βλέπομεν μόνον εἰς τὸν χάρτην. Εἶδε ὡς ἐν εἰκόνι τὴν
κοιλάδα τῆς Λακεδαιμονίου, τὴν δόποιαν διαρρέει ἔλισσόμε-
νος ὡς ὄφις δ ποταμὸς Εὔρωτας, πρὸς δυσμὰς δὲ τὰς γεώ-
δεις καὶ εὐφόρους κλιτῦς τοῦ Ταῦγέτου καὶ τὴν κατωτέρω
ἐκτεινομένην Μεσσηνιακὴν πεδιάδα, τὴν διαρρεομένην ὑπὸ^{τοῦ} ἔρμητικοῦ Παμίσου.

Αἱ περιβάλλουσαι τὴν νῆσον θάλασσαι καὶ αἱ ἐγγὺς
νῆσοι εἶναι ἐπίσης δραταὶ ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Ταῦγέτου·
καὶ παρέχουσι τέρψιν εἰς τὸν παρατηρητήν.

3. Υπηρετήσας ἐπὶ ἵκανὸν χρόνον εἰς τὴν Λάρισαν
ὡς ἐφέτης εἶχεν ἐκδράμει ἐπανειλημμένως εἰς τὸν "Ολυ-
μπὸν καὶ τὸ Πήλιον, τῶν ἐποίων εἶχε γνωρίσει ὅλα τὰ
ῷραῖα τοπεῖα. Ἐκαμνε τὸ λουτρόν του εἰς τὸν Πηνειὸν
ποταμόν, οὐ μόνον τὸ θέρος, ἀλλὰ καὶ τὸν χειμῶνα, ὅπως
ἐπίσης καὶ εἰς τὸν Εὔρωταν, ὅταν εὑρίσκετο εἰς τὴν
Σπάρτην. Οσάκις δὲ ὑπηρέτει εἰς πόλεις παραθαλασσίους
ἐξηκολούθει λουόμενος καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Ή δὲ ἀντοχὴ
του εἰς τὸ κολύμβημα ἦτο τοσαύτη, ὥστε ἡδυνήθη κάποτε
νὰ διανύῃ κολυμβῶν τὸ ἀπὸ Φλεβῶν τῆς Ἀττικῆς μέχρι^{τοῦ}
νέου Φαλήρου διάστημα.

4. Καθ' ὅλον τὸν βίον του οὐδέποτε ἡσθένησεν, ἡγνόει
δὲ τί πρᾶγμα εἶναι ἡ κεφαλαλγία. Μὲ ιατροὺς καὶ φάρμακα
οὐδέποτε ἤλθεν εἰς σχέσεις. Τῆς κινήσης ἡ γεῦσις ἦτο
ἄγνωστος εἰς αὐτόν.

'Ο ισχυρὸς δργανισμός, τὸν δόποιον ἐδώρησεν εἰς αὐτὸν
ἡ φύσις, τελειωθεὶς δι' ἀσκήσεως ἀδιακόπου, κατέστη
ἀπρόσθλητος ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν.

Αἱ ἐκδρομαὶ καὶ ἡ ἔξοικείωσις πρὸς τὴν φύσιν πλὴν
τῆς σιδηρᾶς ὑγείας, τὴν δόποιαν τοῦ παρέσχον, ὑπῆρξαν
δι' αὐτὸν πηγαὶ συγκινήσεων καὶ συναισθημάτων, τὰ δόποια
ἄγνοούσιν οἱ βάτραχοι τῶν καφενείων.

5. Μίαν πρωΐαν, τὸν Αὔγουστον τοῦ 1882, ἐξεκίνησεν ἐκ Δαρίσης εἰς Ἀγυιὰν διὰ νὰ περιεργασθῇ τὴν αὐτόθι τελουμένην πανήγυριν. Ἐφθασεν ἐκεῖ καθολοκληρίαν ἄγνωστος, διότι εἰς οὐδένα ἀνήγγειλε τὸ δικαστικόν του ἀξιωμα. Περιήρχετο μόνος τὴν πανήγυριν καὶ παρηκολούθει τὴν κίνησιν. Ὁπως ἦτο δὲ κατάφορτος κονιορτοῦ καὶ ἥλιοκαῆς τὴν ὅψιν εἶχε κινήσει τὴν περιέργειαν τῆς στρατιωτικῆς περιπόλου, ἢ δποίᾳ παρηκολούθει τὸν ἄγνωστον καὶ μυστηριώδη ξένον· ὑπέθετεν δτι ἔχει ἐνώπιόν της ἕνα τῶν ληπτῶν ἐκείνων, οἱ δποῖοι τότε ἐλυμαίνοντο τὴν Θεσσαλίαν.

6. Διψάσας δ Παρασκευαῖδης προσῆλθεν εἰς τὸ φρέαρ, ἀπὸ τὸ δποῖον ἥντλησεν ὕδωρ ὁ Ἰδιος. Ἐνῷ δὲ ἐπινεν, πλησιάσας δ περιπολάρχης τὸν ἐρωτᾷ :

— «Δὲν μοῦ λές τοῦ λόγου σου πατριώτη, τί γυρεύεις ἐδῶ ; Ποιός εἶσαι κι ἀπὸ ποῦ μᾶς κόπιασες ;»

— «Εἶμαι δ Παρασκευαῖδης, δ ἐφέτης».

— «Ἐτσι ἔ ! ἐφέτης ! Καὶ δὲν μοῦ λές, σὲ παρακαλῶ, γνωρίζεις κανένα ἐδῶ, ἔχεις κανένα μέρος νὰ ἀναπαυθῆς, νὰ κοιμηθῆς ;»

— «Οχι εἶμαι ξένος, δὲν γνωρίζω κανένα καὶ οὔτε θὰ μείνω πουθενά, διότι μετ' ὀλίγον θὰ φύγω».

— «Καλά ! ἔλα ἐδῶ νὰ σου δείξω ἐγὼ ἕνα μέρος κατάλληλο νὰ ἀναπαυθῆς».

7. Καὶ ἐν θριάμβῳ ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀστυνομίαν τὸν τρομερὸν ληστήν. Κληθεὶς δὲ ὁ εἰρηνοδίκης νὰ ἀνακρίνῃ τὸν συλληφθέντα, ἔμεινεν ἀναυδός εὑρεθεὶς ἐνώπιον τοῦ ἐφέτου Παρασκευαῖδου, τὸν δποῖον ἐγνώριζεν.

Ο ταλαιπωρος περιπολάρχης κατελήφθη ὑπὸ τρόμου. Προσεπάθησε μετὰ δυσκολίας νὰ τραυλίσῃ λέξεις τινὰς συγγνώμης.

— «Δὲν βαρύνεσαι, παιδί μου ! Τὸ καθῆκον σου ἔκαμες,

Λάθος ξύγινε, έτελείωσε», εἶπεν ὁ ἔξοχος ἀνθρωπος.

8. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχήν, ἔξελθών εἰς περίπατον μακρὰν τῆς πόλεως, ἔβαδιζε παρὰ τὴν ὅχθην τοῦ Πηγειοῦ.

Αἱρηνης βλέπει πτωχούς τινας ἀλιεῖς μάτην ἀγωνιζομένους νὰ ἀνασύρουν ἐκ τοῦ ποταμοῦ τὰ περιπλεγθέντα δίκτυα των. 'Ο Παρασκευαΐδης δὲν χάνει καιρόν· ἐκδύεται, ρίπτεται εἰς τὸν ποταμὸν καὶ κατορθώνει νὰ ἔξαγάγῃ τὰ δίκτυα ἀβλαβῆ καὶ τὴν λείαν των σώαν.

Οι ἀπλοϊκοὶ ἀλιεῖς δὲν ἥξευραν, πῶς νὰ ἐκφράσουν τὴν εὐγνωμοσύνην των εἰς τὸν ἄγνωστον εὐεργέτην.

Καὶ ὁ Παρασκευαΐδης ἐνδυόμενος εἶπεν: «'Α μπά, δὲν βαρύνεσθε! Δὲν ἀξίζει τὸν κόπον διὰ τόσον μικρὸν πρᾶ-

για.» Καὶ ἐξηκολούθησε τὸν περίπατόν του, ώς νὰ μὴ εἶχε συμβῇ τίποτε.

9. "Αλλοτε δόδοιπορῶν ἐκ Λαρίσης εἰς Ἀθήνας κατὰ τὰς θερινὰς διακοπάς, εὗρεν εἰς δύωρον ἀπόστασιν νοτίως τῆς Λεβαδείας βαλάντιον περιέχον σημαντικὸν ποσὸν χρημάτων, συναλλάγματα καὶ ἄλλα ἔγγραφα, ὅλον ληρὸν περιουσίαν.

Δὲν ἐξηκολούθησε τὴν παρείαν του δ Παρασκευαῖδης· ἀλλὰ συγαισθανόμενος τὴν ἀγωνίαν τοῦ ἀπολέσαντος τὸ βαλάντιον, ἐπέστρεψεν δπέσω εἰς τὴν Λεβάδειαν καὶ παρέδωσεν αὐτὸν εἰς τὸν ἀστυνόμον, τὸν δποῖον παρεκάλεσε νὰ ἀποδώσῃ αὐτὸν ταχέως εἰς τὸν δικαιοῦχον. Καὶ αὐτοστιγμεὶ ἐπανέρχεται εἰς τὸν δρόμον του.

10. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ὑπηρεσίας του, διαμένων ἐν Ἀθήναις ώς πρωτοδίκης, ἔμαθεν ὅτι ἐπρόκειτο νὰ μετατεθῇ ἐντεῦθεν εἰς ἄλλον τόπον εἰς ἐκ τῶν συναδέλφων του, περὶ τοῦ δποίου ἐγνώριζεν ὅτι σοθαρὰ οἰκογενειακὰ συμφέροντα δὲν τοῦ ἐπέτρεπον τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐξ Ἀθηνῶν ἔνευ προφανοῦς βλάβης αὐτῶν.

Ο Παρασκευαῖδης αὐθορμήτως καὶ ἐν παντελεὶ ἀγνοίᾳ τοῦ ἐνδιαφερομένου προσώπου, ἀποφασίζει, πρώτην τότε καὶ τελευταίαν φοράν, νὰ ἀναβῇ τὴν κλίμακα τοῦ Υπουργείου τῆς Δικαιοσύνης διὰ νὰ ζητήσῃ καὶ αὐτὸς μίαν χάριν. Μεταβαίνει λοιπὸν πρὸς τὸν Υπουργὸν καὶ τὸν καθικετεύει νὰ μεταθέσῃ αὐτὸν ἀντὶ τοῦ συναδέλφου του εἰς οἰονδήποτε τόπον. Ο Υπουργός, συγχαρεὶς αὐτὸν διὰ τὴν γενναιοφροσύνην καὶ ἀλληλεγγύην, οὐδένα μετέθεσεν.

11. Μολονότι ἦτο ἀκαμπτος καὶ αὐστηρὸς δικαστής, ἦτο ἐν τούτοις καὶ φιλανθρωπότατος. "Ενεκα τοῦ λιτοῦ βίου, τὸν δποῖον διῆγεν, εἶχε περισσεύματα ἐκ τοῦ μισθοῦ του· πάντα δὲ ταῦτα ἐδαπάνα ὑπὲρ τῶν πασχόντων

ἄνευ θορύβου ἀκολουθῶν τὸ παράδειγμα τοῦ Εὐαγγελίου «μὴ γνώτω ἢ ἀριστερά σου, τί ποιεῖ ἢ δεξιά σου».

12. Ἐπανειλημμένως μετατιθέμενος ἀπὸ τόπου εἰς τόπον οὐδόλως ἐδύσανασχέτει, ἀν τυχὸν ἢ πόλις, εἰς τὴν δποίαν μετετίθετο, δὲν ἦτο εἰς αὐτὸν λίαν ἀρεστή. Ἐλάμβανε τὸν δόδοιπορικόν του σάκκον εἰς τὴν ράχιν, τὴν ἀπαραίτητον ράθδον του καὶ μετέβαινε πεζῇ εἰς τὴν νέαν του θέσιν.

Εἶναι ἀναμφιβόλως ὁ μόνος Ἐλλην, ὁ δποῖος μέχρι σήμερον ἀπὸ καταβολῆς τοῦ Ἐλληνικοῦ Κράτους δὲν ἐπεβάρυνε τὸ δημόσιον ταμεῖον οὐδὲ μὲ λεπτὸν δι' ὁδοιπορικὰ ἔξοδα.

13. Καὶ οἱ παιδικοὶ χρόνοι τοῦ Παρασκευαῖδου δὲν εἶναι δλιγάτερον ἐνδιαφέροντες. Δρόμοι, δισκοβολίαι, ἄλματα, κολύμβημα, κωπηλασία, ἐκδρομαὶ εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ ἀνὰ τὰ ὅρη, ἀναρριχήσεις ἐπὶ δένδρων καὶ ἐπὶ βράχων· ἵδιον αἱ προσφιλεῖς εἰς αὐτὸν παιδικί, εἰς τὰς δποίας ἐπρώτευεν μεταξὺ τῶν δημητίκων του.

Ζωηρός, ἀεικίνητος καὶ ἀτίθασος, ἦτο ἐν τούτοις ὁ ἄριστος τῶν μαθητῶν. Εὔδοκίμει εἰς πάντα τὰ μαθήματα, εἰς δὲ τὰ μαθηματικὰ ἦτο ἀληθῶς θαυμάσιος· ἔξεύρισκε λύσεις τῶν προβλημάτων καὶ τῶν θεωρημάτων ἄλλας παρὰ ἑκείνας, τὰς δποίας εἶχε τὸ βιβλίον ἢ ἐδίδασκεν ὁ καθηγητής.

14. Ἡτο σεμνὸς πρὸς τοὺς διδασκάλους του, τοὺς δποίους ἐσέβετο καὶ ἡγάπα· ὅταν δημως συνησθάνετο ὅτι ἥδικείτο, διεμαρτύρετο καὶ ὑπεστήριζε τὸ δίκαιόν του μὲ δύναμιν καὶ μὲ θάρρος ἀξιοθάумαστον.

39. Ἡ οἰκία τοῦ Πέτρου.

1. Μίαν νύκτα, ἐνῷ ἡσυχα ἐκοιμώμην, ἵσχυρὸς κρότος τῆς θύρας μὲ ἔκαμε νὰ ἔξυπνήσω ἀποτόμως. Ἀνασηκώνομαι καὶ ἀκούω τὸν οἰκοδεσπότην μου νὰ μοῦ φωνάζῃ : «Πυρκαϊά ! Πυρκαϊά ! κυρ' δάσκαλε, σηκωθῆτε νὰ ἰδῆτε».

“Οπως ἥμην ζαλισμένος ἀπὸ τὸν ὅπνον, ἔσπευσα νὰ λάβω τὰ ἐνδύματά μου καὶ διὰ ἄλλο εὕρισκον πρόχειρον, διὰ νὰ τὰ σώσω ἀπὸ τοῦ πυρός. Ἐνῷ περίτρομος ἐνεδύσμην, εἰςέρχεται εἰς τὸ δωμάτιον ὁ οἰκοδεσπότης καὶ μοῦ λέγει : «πηγαίνω νὰ βοηθήσω ἀν θέλετε, ἐλάτε νὰ ἰδῆτε». Καὶ προσέθεσεν δὲν καίεται τὸ σπίτι τοῦ Πέτρου πίσω ἀπὸ τὸν λόφον. Συνῆλθον ἐκ τοῦ φόρου καὶ τοῦ λέγω δὲν θὰ τὸν ἀκολουθήσω καὶ ἐγώ.

2. ”Οπισθεν ἐνὸς λόφου, μακρὰν εἰς τὸ ἀκρον τοῦ χωρίου, ἐφαίνετο ἡ ἀκτινοθολία τῶν φλογῶν καὶ σπινθῆρες ἐτινάσσοντο πρὸς τὰ ὑψη. Ἡ καινουργῆς οἰκία τοῦ Πέτρου, ἡ ὅποια μόλις πρὸ δλίγων ἐβδομάδων εἶχεν ἐτοιμασθῆ, ἐκαίετο ὡς πυροτέχνημα.

Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἐφθάσαμεν ἐκεῖ, δπου πολλοὶ ἄλλοι πρὸ ἡμῶν εἶχον ἐλθει μὲ τοὺς κουβάδες εἰς τὰς χεῖρας· ἀλλὰ τίποτε δὲν κατώρθωσαν νὰ κάμουν· διότι τὸ πῦρ μετεδόθη ἀστραπιάως καί, δταν ἡμεῖς ἐφθάσαμεν ἐκεῖ, εἶχον μείνει οἱ τέσσαρες τοῖχοι γυμνοὶ καὶ ξύλα καπνίζοντα εἰς τὸ ἔδαφος.

3. Εἰς ἓνα σωρὸν ἀπὸ λίθους ἐκάθητο ὁ Πέτρος καὶ πλησίον αὐτοῦ ἔστεκον δρθοὶ δλοι, δσοι εἶχον ἐλθει πρὸς βοήθειαν. Οὐδεὶς ὀμίλει, σιωπηλοὶ πάντες ἐβλεπον πρὸς τὰ καπνίζοντα ἐρείπια. Κατάπληκτοι, δπως ἡσαν, δὲν εἶχον τὸ θάρρος νὰ εἴπουν εἰς τὸν Πέτρον λόγους παρηγορητικούς. Ἡ καταστροφὴ ἦτο ἀνυπολόγιστος· κόποι καὶ ἀγωνία πολλῶν ἐτῶν ἐχάθησαν εἰς μίαν στιγμήν.

‘Ο Πέτρος ἡμίγυμνος μὲ ἐν ἐπανωφόριον ρυγμένον εἰς

τοὺς ὄμους του ἦτο σκυμμένος καὶ ἐνόμιζες ὅτι ἦτο ἔτοιμος νὰ βλασφημήσῃ διὰ τὴν συμφοράν του.

4. Εἶχε τελειώσει τὸ ἔργον τῆς ἡ πυρκαϊὰ καὶ μόνον μικραὶ φλόγες ἔλειχον τὴν βάσιν τῶν γυμνῶν τοίχων, ὅτε ὁ Πέτρος σηκώνεται ἀπὸ τὴν θέσιν του, πλησιάζει εἰς τοὺς καπνισμένους τοίχους τῆς οἰκίας του, λαμβάνει ἔνα μικρὸν δαυλὸν καὶ ἀνάπτει τὸ τοιγάρο του· κατόπιν ἐπέστρεψεν εἰς τὸν σωρὸν τῶν λίθων, ὅπου ἐκάθισε καὶ ἐστρεψε τὰ βλέμματά του πρὸς τὸν ὁρίζοντα. "Ηδη ἦτο λικαυγές.

5. — «Ισχυρὸς ἄνθρωπος». λέγω πρὸς τὸν οἰκοδεσπότην μου, ἐνῷ ἐπεστρέφομεν εἰς τὴν οἰκίαν μας· «Ισχυρότερος ἀπὸ τὸ πεπρωμένον, περιεφρόνησε τὴν συμφοράν του, ὅπως θὰ περιεφρόνει ἔνα χυδαῖον ὑδριστήν».

— «Θέλετε νὰ εἴπητε», μοῦ ἀπαντᾶ, «ὅτι διὰ τὸν ισχυρὸν ἄνθρωπον δὲν ὑπάρχει πεπρωμένον· αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ὃντως ἔχει τὴν δύναμιν μέσα εἰς τὸ αἷμά του. Εἰς ἥλικιαν δώδεκα ἑτῶν ἔμεινεν ὁρφανὸς μὲ τρεῖς ἀδελφὰς μεγαλυτέρας. Ἡτο ἀνάγκη μήτηρ καὶ τέκνα νὰ ἐργασθοῦν, διὰ νὰ κερδίζουν ὅτι περίπου ἐκέρδιζεν ὁ πατήρ· διὰ τοῦτο ὁ μικρὸς Πέτρος ὑπηρέτει ὡς βοσκὸς εἰς ἐν ποιμνιοστάσιον».

6. «Αλλὰ τοῦ βοσκοῦ ἡ ἐργασία διὰ τὸν Πέτρον ἦτο κάπως ἀνιαρά· «δὲν ἡμπορῶ», ἔλεγε, «νὰ εἴμαι ἵπαλωμένος ἀπὸ τὸ γιόμα ὡς τὸ δεῖλι, ποὺ σταλιάζουν τὰ πρόβατα· θελω δουλειά».

«Εἶχαν παρέλθει τρία-τέσσαρα ἔτη καὶ ὁ Πέτρος ἀνελαδεν ἐργασίαν εἰς μίαν κατασκήνωσιν ὑλοτόμων· ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας ἔδειξεν ὅτι ἦτο ἐργάτης δυνατὸς καὶ ἐπιμελής. Ἐνίστε οἱ ὑλοτόμοι παραπονοῦνται· πότε ὅτι δὲν κόθει τὸ τσεκούρι, πότε ὅτι τὸ πριόνι θέλει τρόχισμα καὶ ἀλλα τοιαῦτα. Καὶ βέβαια τὰς περισσοτέρας φορὰς δὲν ἔχουν ἄδι-

κον, ἀλλ᾽ ἐν τούτοις δὲ ἀρχιεργάτης χωρὶς κακίαν τοὺς ἀπαντοῦσε: «καὶ ὅμως δὲ Πέτρος ποτὲ δὲν εἴπε ὅτι τοῦ φταίει τὸ τσεκοῦρι ἢ τὸ πριόνι», τοὺς ἔλεγε δὲ καὶ τὴν παροιμίαν ἡ καλὴ νοικοκυρὰ μὲ τὸ κουτάλι κλώθει».

7. «”Οταν, μετὰ πάροδον δλίγων ἐτῶν, δὲ Πέτρος ἔγινε ἀρχιεργάτης τῆς ὁμάδος, οὐδεὶς ἐδυτανασχέτησε διὰ τοῦτο οὔτε ἐπαραξενεύθη: διότι ὅλοι ἐκεῖνοι, μετὰ τῶν ὅποιων συνειργάζετο, ἀνεγνώριζον τὴν ὑπεροχήν του».

«Εἶναι τώρα πέντε ἔως ἕξ ἔτη ἀφότου ὑπανδρεύθη καὶ ἡ τρίτη ἀδελφή του καὶ δὲ Πέτρος ἥρχισε νὰ σκέπτεται καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν του. Ἔως τότε ὅτι ἐκέρδιζε διὰ τῆς ἐργασίας του, τὰ ἔστελλε εἰς τὴν μητέρα του χάριν τῶν ἀδελφῶν του».

8. «Ο ἐργολάβος τοῦ παρεχώρησε δωρεὰν μίαν ἄκραν ἀπὸ τὸ δάσος του, ἡ ὅποια δένδρα μεγάλα δὲν εἶχε, ἀλλὰ μόνον θάμνους. Ο Πέτρος καθ' ἐκάστην ἐσπέραν, ὅταν ἐτελείωνε τὴν ἐργασίαν εἰς τὸ δάσος, μετέβαινε εἰς τὸ ἰδικόν του κτῆμα, ἔκοπτε τοὺς θάμνους, ἔκαιε τὰς ἀκάνθας καὶ τὸ ἐκαθάριζεν ἀπὸ τοὺς λίθους».

«Μετὰ ἐν ἔτος δὲ ἀγρόδες ἦτο ἔτοιμος καὶ τοιχογυρισμένος· εἰς ἐν μέρος ἔσπειρε σῖτον καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος δὲ Πέτρος ἔτρωγε καθάρειο ψωμὶ ἀπὸ τὸ κτῆμα του· εἰς μίαν γωνίαν ἐφύτευσε διάφορα κηπουρικά, τῶν ὅποιων τὸ καθημερινὸν πότισμα καὶ ἡ ἄλλη περιποίησις ἦτο δι' αὐτὸν μία διατελέσασις. Ἀλλὰ τὰ κηπουρικὰ ἥρεσκον τόσον πολὺ εἰς τοὺς λαγοὺς τοῦ δάσους, ὃστε δὲν ἐπερίσσευε σχεδὸν τίποτε διὰ τὸν Πέτρον».

9. «Τὸ σπίτι τὸ ἔκτισε ὅχι μόνον μὲ τὰς οἰκονομίας του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν προσωπικήν του ἐργασίαν· πᾶν ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀπὸ αὐτόν, τὸ ἔκαμνεν δὲ ἴδιος, ὅταν ἐτελείωνε τὴν ἐργασίαν τοῦ δάσους. Εἰς πολλὰς περιστάσεις τὸν ἐθοήθησαν καὶ οἱ ἄλλοι ἐργάται μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐργασίας των».

10. «Πέντε δλόκληρα ἔτη ἐπέρασαν ἕως ὅτου κτίσῃ τὸ σπίτι. Ἡτοῦ ξεχωριστὸν εἰς δλον τὸ χωρίον τὸ σπίτι τοῦ Πέτρου· οἱ κιτρινοκόκκινοι τοῖχοί του, τὰ πράσινα παράθυρά του, δὲ εὐρύχωρος ἔξωστης του μακρόθεν ἐφαίνοντο ὡς μία ώραία ἐπαυλίς. Τὸν ἐρχόμενον μῆνα ἐπρόκειτο νὰ κάμη τοὺς γάμους του· ἀλλά, προτοῦ συμπληρωθῆναι εὐτυχία του, μία σπίθα ἀπὸ τὸ λυχνάρι τὸν ἔκαμε νὰ εὑρεθῇ χωρὶς τίποτε, ὅπως ἦτο πρίν».

Αὐτὰ μοῦ ἔλεγεν ὁ οἰκεδεσπότης μου.

11. Μετὰ δέκα ἔτη ὁ διερχόμενος ἀπὸ τὸν τόπον ἐκεῖνον τῆς συμφορᾶς τοῦ Πέτρου ἀντίκριζε τὴν ἑστίαν τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εὐτυχίας. Ἡ οἰκία τοῦ Πέτρου ὑψοῦτο ὑπερήφανος καὶ ώραία. Εἰς τὸν κῆπον ὑπὸ τὴν σκιὰν διπωροφόρων δένδρων ἔπαιζον δύο χαριτωμένα παιδία κρατοῦντα εἰς τὰς χειράς των μικρὰς σκαπάνας. Εἰς τὸν ἔξωστην, τὸν ὁποῖον ἐσκίαζε πυκνὴ κληματαριά, ἡ σύζυγος τοῦ Πέτρου κρατοῦσα εἰς τὰς ἀγκάλας της ἀρτιγέννητον βρέφος προσεπάθει νὰ ἀποκοιμίσῃ αὐτὸν ἀδουσα ἡσύχως βαυκαλήματα. Ο Πέτρος ἔξηκολούθει νὰ ἐργάζεται πολύ· ἀλλ' ὅταν τὴν ἑσπέραν ἐπέστρεψεν εἰς τὸν οἰκόν του καὶ ἀντίκριζε τὰ πλήρη ἀγάπης βλέμματα τῆς συζύγου του καὶ τῶν τέκνων του, ἐλησμόνει καθ' δλοκληρίαν τὸν κάματον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

40. Ὁ ναὸς τοῦ Σολωμῶντος.

1. Ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν Τερουσαλήμ ἦτο μεγαλοπρεπέστατος καὶ πλουσιώτατος· μάρμαρον καὶ ξυλεία πολύτιμος, χρυσὸς καὶ ἀργυρος, ἔτι δὲ ἐλεφαντόδοντον ἦτο τὸ διλικόν, μὲ τὸ δόποῖον εἶχε κατασκευασθῆ ὁ ναὸς οὗτος. Κατὰ δὲ τὸ μέγεθος ἦτο κολοσσός· δὲν ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἕν μοναδικὸν οἰκοδόμημα, ἀλλὰ ἀπὸ πολλά, ἦτο καλλιτεχνικὸν σύμπλεγμα πολλῶν οἰκοδομημάτων.

Ἡ ἀπαστράπτουσα λευκότης τοῦ κολοσσοῦ τούτου μακρόθεν κατέπληγσε τὸν ταξιδιώτην, ὅσον δὲ ἐπλησίαζε τις πρὸς αὐτόν, τόσον ηὔξανεν ὁ θαυμασμός του.

2. Τετράγωνος περίθολος ἐκ μαρμάρου περιέβαλλε τὰ ἀποτελοῦντα τὸν ναὸν ἵερὰ οἰκοδομήματα. Τέσσαρες πελώριαι σιδηραῖ πύλαι, δύο εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν καὶ ἀνὰ μία εἰς ἑκάστην πλαγίαν, ἵσαν αἱ εἴσοδοι εἰς τὴν ἐσωτερικὴν αὐλήν· ἡ τετάρτη πλευρὰ τοῦ περιθόλου ἦτο ἀδιέξοδος. Διπλῇ σειρᾳ μονολίθων κιόνων ἐκ λευκοῦ μαρμάρου παραλλήλως τοῦ περιθόλου ἀπετέλουν μετ' αὐτοῦ τεραστίας στοάς, τῶν δύοιων ἡ στέγη ἦτο κατεσκευασμένη ἀπὸ κέδρινον ξύλου. Εἰς τὸν περίθολον τούτον ἐπετρέπετο νὰ εἰσέρχωνται οὐ μόνον Ἔβραιοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἀλλὰ καὶ ἀλλόφυλοι καὶ ἀλλόθρηγσκοι.

3. Δεύτερος περίθολος, ἐπίσης μαρμάρινος, περιέκλειεν εἰς τὸ κέντρον ἀλλὰ ἵερὰ οἰκοδομήματα. Εἰς τὸν περίθολον

τοῦτον ὑπῆρχον στοι διπλαῖ, ἢ μία ἐπάνω εἰς τὴν ἄλλην,
μεγαλοπρεπέστεραι καὶ κομψότεραι τῶν στοῶν τοῦ ἔξωτερι-
κοῦ περιβόλου. Τέσσαρες σιδηραὶ πύλαι ἐπεστρωμέναι μὲ χαλ-
κὸν ἐπίχρυσον εἰσῆγον εἰς τὴν δευτέραν αὐλήν. Ἐνταῦθα
μόνον Ἐβραῖοι ἦτο δυνατὸν νὰ εἰσέρχωνται· ἐὰν ξένος τις
ἐπεχείρει νὰ εἰσέλθῃ, τὴν ἀσέδειάν του ταύτην ἐπλήρωνε
μὲ τὴν ζωὴν του.

4. Κλῖμαξ δεκαπέντε βαθμίδων ὠδῆγει εἰς τὸν πρὸ^τ
τοῦ κυρίως ναοῦ χῶρον, ὅπου ἦτο ἰδρυμένον χαλκοῦν θυ-
σιαστήριον τεραστίου μεγέθους διὰ τὰς ὁλοκαυτώσεις καὶ
πλήθος σκευῶν χρησίμων διὰ τὰς θυσίας. Ἐνταῦθα πλὴν
τῶν ιερέων, μόνον οἱ ἐπὶ ἀγνείᾳ διακρινόμενοι Ἐβραῖοι καὶ
οἱ ἔρμηγενται τοῦ Νόμου εἰσῆρχοντο.

5. Θριγκὸς ὕψους τριῶν πήγεων περιέβαλλε τὸ κέντρον,
ὅπου ἦτο ἐκτισμένον μεγαλοπρεπὲς καὶ σεμνὸν τὸ Ιερόν,
ἡ κατοικία τοῦ Ἱεχωθᾶ, ὅπως ὡνόμαζον τὸν Θεὸν οἱ Ἐ-
βραῖοι. Ἐνταῦθα εἰς οὐδένα πλὴν τῶν ιερέων ἐπετρέπετο
ἡ εἴσοδος.

Χρυσοποίιλτος πύλη ἔκλειε τὸ ιερόν, ὑπεράνω δὲ αὐτῆς
ἦτο προσηρμοσμένη χρυσῇ ἄμπελος τεραστίου μεγέθους
καὶ μὲ σταφυλὰς ἵσας κατὰ τὸ μῆκος μὲ ἀνάστημα ἀν-
θρώπου.

6. Ἐσωτερικῶς τὸ ιερὸν ἐχωρίζετο εἰς δύο διαμερί-
σματα, τὸ ἐν μεγαλύτερον, τὸ δὲ ἄλλο μικρότερον. Τὸ
χώρισμα ἀπετελεῖτο ἐκ κεδρίνου ξύλου μετὰ θυρῶν ἐπεν-
δεδυμένων μὲ πλάκας χρυσοῦ τορευτοῦ· ἐκάλυπτε δὲ τοῦτο
πολύτιμον καταπέτασμα, ἐπὶ τοῦ διποίου ἥσαν κεντημένοι
ἄγγελοι καὶ πτηνά· τοῦτο ἦτο τὸ περίφημον καταπέτασμα
τοῦ ναοῦ, τὸ διποίον ἐσχίσθη ἀπὸ ἀνω ἔως κάτω κατὰ τὴν
σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ.

Πρὸ τοῦ καταπετάσματος, εἰς τὸ μεγαλύτερον δια-
μέρισμα τοῦ ναοῦ, ἦτο ἀνηρτημένη ἡ ἐπτάφωτος λυχνία,

κατωτέρω δὲ ὑπῆρχε τράπεζα καὶ ἐν τῷ μέσῳ, μεταξὺ αὐτῶν,
χρυσοῦς βωμός, ἐπὶ τοῦ διποίου ἐτελοῦντο αἱ καθημεριναὶ
προσφοραὶ τῶν θυμιαιμάτων.

7. Τὸ ἄλλο τμῆμα τοῦ ναοῦ, τὸ μικρότερον, ἦτο τὸ
ἄδυτον. Ἐκεῖ ἐψυλάσσετο ἡ χρυσὴ κιβωτός, ἥτις περιέ-
κλειει τὰς λιθίνας πλάκας τοῦ Μωϋσέως, ἐπὶ τῶν διποίων
εἴχον χαραχθῆ αἱ δέκα ἐντολαί· ἦτο δὲ τοποθετημένη εἰς
τὸ μέσον τοῦ ἀδύτου μεταξὺ δύο χερουβείμ. Τὸ ἄδυτον ἐλέ-
γετο καὶ Ἀγία τῶν Ἀγίων, εἰσήρχετο δὲ εἰς αὐτὸ μόνον
δ ἀρχιερεὺς ἅπαξ τοῦ ἔτους.

8. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα ὁ ναὸς οὗτος ἔχανεν
ὅλην του τὴν λαμπρότητα, διότι μετεβάλλετο εἰς μίαν
θορυβώδη καὶ ἀκάθαρτον ἀγοράν.

9. Καὶ δὲν ἦσαν μόνον οἱ Ἐβραῖοι τῆς Ιερουσαλήμ·
συνηθροίζοντο ἐκεῖ Ἐβραῖοι ἀπὸ ὅλην τὴν Παλαιστίνην,
ἐποιέντες ἕκαστος εἶχε νομίσματα τῆς πατρίδος του, τὰ
διποῖα ἐπρεπε νὰ ἀλλάξῃ μὲ νομίσματα ἐντόπια, ἵνα δυ-
νηθῇ νὰ ἀγοράσῃ τὸ πρὸς θυσίαν ζῷον ἢ πτηγόν.

Ἐνεκα τούτου μετὰ τῶν ζωεμπόρων εἰσήρχοντο εἰς τὸν
ναὸν καὶ ἐγκαθίσταντο εἰς τὰς στοὰς τοῦ ἔξωτερικοῦ περι-
βόλου καὶ ἀργυραμοιθοί.

10. Ἐπλησίαζαν αἱ ἑορταὶ τοῦ Πάσχα, δτε ὁ Ἰησοῦς
ῆλθεν εἰς Τερουναλήμ καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναόν. Καθὼς
ἀντίκρισε τὴν κατάστασιν αὐτήν, κατεσκεύασεν ἀπὸ σχοι-
νία ἐν πρόχειρον φραγγέλιον καὶ κτυπῶν μὲ αὐτὸ δλους
ἐκείνους τοὺς πωλητὰς καὶ ἀγοραστὰς τοὺς ἔξεδίωξεν ἀπὸ τὸν
ναόν, ἀνέτρεψε τὰς τραπέζας τῶν ἀργυραμοιθῶν καὶ τὰ
νομίσματα ἐσκορπίσθησαν κατὰ γῆς· ἔξεδίωξεν ἀκόμη καὶ
αὐτούς, οἱ διποῖοι ἐπώλουν περιστεράς· «Ἄρατε ταῦτα ἐντεῦ-
θεν», εἶπεν, «μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου οἶκον
ἐμπορίου».

11. Ο λαὸς μὲ ἀνακούφισιν καὶ εὐχαρίστησιν εἶδε τὴν

πρᾶξιν τοῦ Ἰησοῦ, διότι ἥσθάνετο εἰς τὴν ψυχήν του ἀντιπάθειαν ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὅποιοι εἶχον μεταβάλει τὸν ναὸν εἰς ἀγοράν, ἀλλὰ δὲν εἶχε τὴν τόλμην νὰ διαμαρτυρηθῇ. "Οταν ὅμως εὑρέθη ἐκείνος, ὁ ὅποιος εἶχε τὸ θάρρος νὰ κάμῃ τὸ δρθὸν καὶ δίκαιον, ἐ λαὸς τὸν ἡκολούθησεν.

41. Ζαχαρίας καὶ Ἐλισάβετ.

1. Ό ναὸς τῆς Ἱερουσαλήμ ἦτο ὁ μοναδικὸς ναὸς τοῦ Θεοῦ εἰς ὅλην τὴν Ἰουδαίαν. "Οταν τις ἥθελε νὰ προσφέρῃ θυσίαν εἰς τὸν Θεόν, ὥφειλε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· διὰ τοῦτο κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα συνέρρεον ἐκεῖ πάντες σχεδὸν οἱ Ἰουδαῖοι.

Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον ἀνῆκον πλεῖστοι ἱερεῖς ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἐνὸς ἀνωτέρου ἱερέως, ὁ ὅποιος ἐκαλεῖτο ἀρχιερεὺς. Δὲν κατώκουν δλοι εἰς Ἱερουσαλήμ, ἀλλ' ἥσαν διεσκορπισμένοι καθ' ἄπασαν τὴν χώραν, εἰς πόλεις καὶ χωρία.

2. Τὰ καθήκοντα τῶν ἱερέων ἔξω τῆς πρωτευούσης ἥσαν πολλὰ καὶ διάφορα. "Ἐν ἐκ τῶν καθηκόντων αὐτῶν ἦτο ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ, ἡ ὅποια ἐτελεῖτο εἰς τὸ σχολεῖον, εἰς τὴν συναγωγήν, ὅπως ὀνομάζετο ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων. Συνήρχοντο ἐκεῖ οἱ πιστοί, ἔψαλλον ὕμνους εἰς τὸν Θεὸν προσηγύχοντο καὶ ἀνεγίνωσκον τὰς γραφάς· δλῆς αὐτῆς τῆς τελετῆς ἀρχηγὸς βέβαια ἦτο ὁ ἱερεύς.

"Αλλα καθήκοντα τῶν ἱερέων ἥσαν νὰ ἐπισκέπτωνται τοὺς ἀσθενεῖς, νὰ βοηθοῦν τοὺς πτωχούς, νὰ ἐνταφιάζουν τοὺς νεκρούς, νὰ εὐλογοῦν τοὺς γάμους καὶ ἀλλα ἀκάμη.

3. Εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ δὲν ἔμενον πάντοτε οἱ αὐτοὶ ἱερεῖς, ἀλλὰ ἐνηλλάσσοντο· διότι ἐκαστος ἱερεὺς ὥφειλε κατ' ἔτος ἐπὶ ὡρισμένον χρόνον νὰ ἐκτελῇ ὑπηρεσίαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ.

Εἰς ἐκ τῶν ιερέων ἦτο καὶ ὁ Ζαχαρίας, ὁ ὄποῖος κατώκει εἰς ἀπομεμακρυσμένον τινὰ τόπου ὀρεινόν. Καὶ αὐτὸς καὶ ἡ σύζυγός του Ἐλισάβετ ἦσαν πλέον γέροντες καὶ ἔζων μόνοι, διότι δὲν εἶχον τέκνα. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη παρεκάλουν τὸν Θεὸν νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς ἐν παιδίον· ἀλλ’ ὁ Θεὸς δὲν εἰσήκουσε τὴν παράκλησίν των. Καὶ τώρα ἦσαν τόσον γέροντες, ώστε εἶχον ἐγκαταλείψει πᾶσαν ἑλπίδα.

4. Ὁ Ζαχαρίας ἦτο εὑσεβέστατος ιερεὺς καὶ ἐξετέλει τὴν ὑπηρεσίαν του ἀφόγως. Κάποτε ἦτο ἡ περίοδος κατὰ τὴν ὄποιαν ὑπηρέτει εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ. Οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον συναθροισθῇ εἰς τὸν δεύτερον περίθολον τοῦ ναοῦ, ὅπου ἔφαλαν καὶ προσηυχήθησαν ὑπὸ τὴν δδηγίαν τοῦ Ζαχαρίου, ὁ ὄποῖος ἦτο ἐπὶ ἐξέδρας τινός, ἐπὶ τοῦ ἀμβωνος, ώς ἐλέγετο.

Κατόπιν ὁ Ζαχαρίας ἀνέβη εἰς τὴν κλίμακα, εἰσῆλθεν εἰς τὸν περίθολον τοῦ Ἱεροῦ, ὅπου τὸ μέγα θυσιαστήριον καὶ ἐκεῖ ἐπρόκειτο νὰ θυσιάσῃ ἵσως ζεῦγος περιστερῶν, ἀμνόν τινα ἢ καὶ μεγαλύτερον ζῷου, νὰ ἀφιερώσῃ δὲ πρὸς τούτοις εἰς τὸν Θεὸν τοὺς καρπούς, τοὺς ὄποιους εἶχον κομίσει εὑσεβεῖς προσκυνηταί.

5. Οἱ ἀνθρώποι περιέμενον ἐν τῷ μεταξὺ κάτω καὶ ἐπρόσεχαν νὰ ἴδουν τὸν καπνόν, ὁ ὄποῖος θὰ ἀνήρχετο ἀπὸ τὸ θυσιαστήριον εἰς τὸν οὐρανόν· διότι κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸ ἐκκλησίασμα ἐπρεπε νὰ γονυπετήσῃ καὶ νὰ προσευχηθῇ.

Πρὸ τῆς ὀλοκαυτώσεως ὁ ιερεὺς εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναόν, ἵνα τελέσῃ τὴν προσφορὰν τοῦ θυμιάματος ἐπὶ τοῦ ἐντὸς αὐτοῦ παρὰ τὴν ἐπτάφωτον λυχνίαν χρυσοῦ βωμοῦ. Ἐνῷ δὲ μετ’ εὐλαβείας ἐξετέλει τὸ καθῆκόν του, αἴφνης βλέπει ἐκ δεξιῶν ἄγγελον Κυρίου λευκὰ ἐνδύματα φοροῦντα καὶ ἔχοντα μακρὰς πτέρυγας.

6. Ὁ Ζαχαρίας ἐταράχθη, ὠχρίασεν, ἥσθάνθη τὰ

γόνατά του νὰ λυγίζουν καὶ ηγαγκάσθη νὰ κρατηθῇ ἀπὸ τὸν βωμὸν διὰ νὰ μὴ πέσῃ· διότι ἔως τώρα δὲν εἶχεν ἵδει ἄγγελον. "Ισως ἐνόμισεν ὅτι δὲν θέλησε νὰ τὸν καλέσῃ πλησίον του καὶ ὅτι ἐπρόκειτο νὰ ἀποθάνῃ.

‘Ο ἄγγελος ἐμειδίασε φιλικῶς καὶ τοῦ λέγει: «Μὴ φοβοῦ, Ζαχαρίᾳ ὁ καλὸς Θεὸς μὲν ἔστειλε νὰ σου ἀναγγεῖλω ὅτι ἡ δέησίς σου εἰσηκούσθη καὶ ἐντὸς διάλιγου θὰ ἀποκτήσῃς υἱόν, τὸν δποῖον θὰ δονομάσῃς Ἰωάννην».

7. Ὁ Ζαχαρίας ἐσκέπτετο, «ὅνειρεύομαι ἢ εἶναι πραγματικότης αὐτά, τὰ δποῖα βλέπω καὶ ἀκούω;».

Καὶ ὁ μὲν ἄγγελος ἔστεκε ἐνώπιόν του καὶ τὸν παρετήρει μὲν βλέψμα προσηγένετο καὶ φιλικόν. Ἀλλ’ ἐν τούτοις ὁ Ζαχαρίας δὲν ἦδυνατο νὰ πιστεύσῃ ὅτι θὰ ἔξεπληροῦτο ὁ διακαῆς πόθος του. Ἄφοῦ τέλος πάντων συνεκέντρωσε τὸ θάρρος του, ἥρωτησε τὸν ἄγγελον: «Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ συμβῇ τοῦτο, ἀφοῦ καὶ ἐγὼ καὶ ἡ σύζυγός μου Ἐλισάβετ εἴμεθα γέροντες;»

Καὶ ὁ ἄγγελος ἀπήντησεν: «Διὰ τὸν θεὸν τίποτε δὲν εἶναι ἀδύνατον, ἀγαπητὲ Ζαχαρίᾳ».

8. Ἀλλ’ ὁ Ζαχαρίας, ὁ δποῖος ἔξηκολούθει νὰ εἶναι διστακτικός, ἀπήντησεν: «Ἐὰν πράγματι πρόκειται νὰ συμβῇ ὅτι μοῦ ὑπόσχεσαι, δῶσέ μου ἐν σημεῖον, διότι ἀλλως δὲν ἥμπορῷ νὰ πιστεύσω».

Τότε ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐστηρῶς: «Ζαχαρίᾳ! εἶσαι ἱερεὺς, καὶ ὅμως δὲν πιστεύεις, τί σου ἀναγγέλλει ὁ Θεός. Σημεῖον ζητεῖς, καὶ ἵδου τὸ ἔχεις· ἀπὸ σήμερον θὰ εἶσαι ἀλλος μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ’ ἧν συμβῇ ὅτι σου ἀναγγέλλω».

Καὶ ὁ ἄγγελος ἔξηφανίσθη.

9. Οἱ ἐκκλησιαζόμενοι Ἰουδαῖοι περιέμενον κάτω πολλὴν ὥραν καὶ ματαίως ἐπρόσεχαν νὰ ἴδουν τὸν καπνὸν ἀνυψούμενον ἀπὸ τὸ θυσιαστήριον· διὰ τοῦτο ἥρχισαν νὰ ἀνησυχοῦν καὶ διηρωτῶντο μεταξύ των: «διατί ὁ ἱερεὺς χρονίζει, τί ἄρά γε νὰ συμβαίνῃ;»

Τέλος ὁ ἱερεὺς ἔξηλθεν ἀπὸ τὸν ναὸν καὶ παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ ἐκκλησιάσματος. Ἀλλὰ πῶς εἶχεν ἀλλάξει!

τὸ πρόσωπόν του ἥτο κίτρινον ὡς κηρός, καὶ οἱ πόδες του ἔτρεμον. Ἀφοῦ ὅπωσδήποτε συνῆλθεν, ὕψωσε τὰς χεῖρας διὰ νὰ δώσῃ τὴν εὐλογίαν καὶ προσεπάθει νὰ ἀπαγγείλη τοὺς λόγους, τοὺς ὅποίους λέγουν οἱ ἵερεῖς, ὅταν δίδουν εὐλογίαν.

Ματαίως ὅμως προσεπάθει· ἐκινοῦντο τὰ χεῖλη του, ἀλλ᾽ οὐδὲ λέξιν ἥδυνατο νὰ ἀρθρώσουν. Τέλος ἐνόησε καὶ διὰ τούτους ὅτι δὲν ἥδυνατο νὰ διμιλήσῃ καὶ ἔκαμε νεῦμα εἰς τὸν λαὸν νὰ φύγῃ.

10. Κατόπιν δὲ Ζαχαρίας μετέβη εἰς τὸν ἀρχιερέα, διὸ ποῖος ἀμέσως ἐνόησεν ἀπὸ τὸ παρουσιαστικὸν τοῦ Ζαχαρίου ὅτι κάτι ἔξαιρετικὸν εἶχε συμβῆ. Ἀφοῦ ἐμαθεν οὗτος, τί ἀκριβῶς συνέβη διὰ γραπτῆς ἀνακοινώσεως τοῦ Ζαχαρίου, διέταξεν αὐτὸν νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς τὸν τόπον του.

11. Ὁταν δὲ Ζαχαρίας ἐφθασεν εἰς τὸν οἶκόν του, ἦν Ἐλισάβετ τὸν εἴδε καὶ ἐτρόμαξε· διότι ἥτο ἀκόμη τεταραγμένος καὶ δὲν ἥδυνατο νὰ ἀρθρώσῃ λέξιν. Ὁταν δηὖτε νευμάτων ἐμαθεν ἀπὸ τὸν σύζυγόν της τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀγγέλου καὶ τὸ ἄγγελμα ὅτι θὰ ἀποκτήσῃ υἱόν, ἐχάρη πολὺ καὶ εὐχαρίστησε τὸν Θεόν.

Μετ' ὀλίγον ἦν ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ ἐπραγματοποιήθη. Ἡ Ἐλισάβετ ἀπέκτησε υἱὸν καὶ δὲ οἶκός της ἐπανηγύριζε. Γείτονες καὶ συγγενεῖς ἐσπευσαν νὰ ἔλθουν, διὰ νὰ συγχαροῦν τοὺς γονεῖς καὶ ἔδουν τὸ παιδίον.

12. Τὴν διηδόην ἡμέραν ἐπρεπε νὰ δοθῇ τὸ ὄνομα εἰς τὸ βρέφος. Πάντες ἐλεγον ὅτι πρέπει νὰ δονομασθῇ Ζαχαρίας, ὅπως δὲ πατήρ του· ἀλλὰ μόνον ἡ γνώμη τοῦ πατρὸς εἶχε κῦρος. Καὶ ἐδώσαν εἰς αὐτὸν πλάκα διὰ νὰ γράψῃ τὸ ὄνομα· ἐνῷ δὲ ὁ Ζαχαρίας ἐγραψεν Ἱωάννης συγχρόνως ἀπήγγειλε τοὺς φθόγγους· καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀποκατεστάθη πάλιν ἡ λαλιά του.

”Ηδη δὲ εὔσεβὴς ἱερεὺς ἥδυνήθη νὰ διηγηθῇ εἰς τοὺς

παρισταμένους ὅλας τὰς λεπτομερείας, αἱ δποῖαι συνέθησαν εἰς τὸν ναόν. Ἐξεπλάγησαν ὅλοι καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεόν.

42. Ὁ Χριστὸς καὶ οἱ Ναζαρηνοί.

1. Εἶχε παρέλθει πολὺς χρόνος, ἀφ' ὅτου ὁ Χριστὸς ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν πατρίδα του Ναζαρέτ. Καθ' ὅλον αὐτὸν τὸν χρόνον περιήρχετο τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς Ἰουδαίας διδάσκων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ θεραπεύων τοὺς ἀσθενεῖς. Ἡ φήμη του εἶχε διαδοθῆ εἰς ὅλην τὴν χώραν.

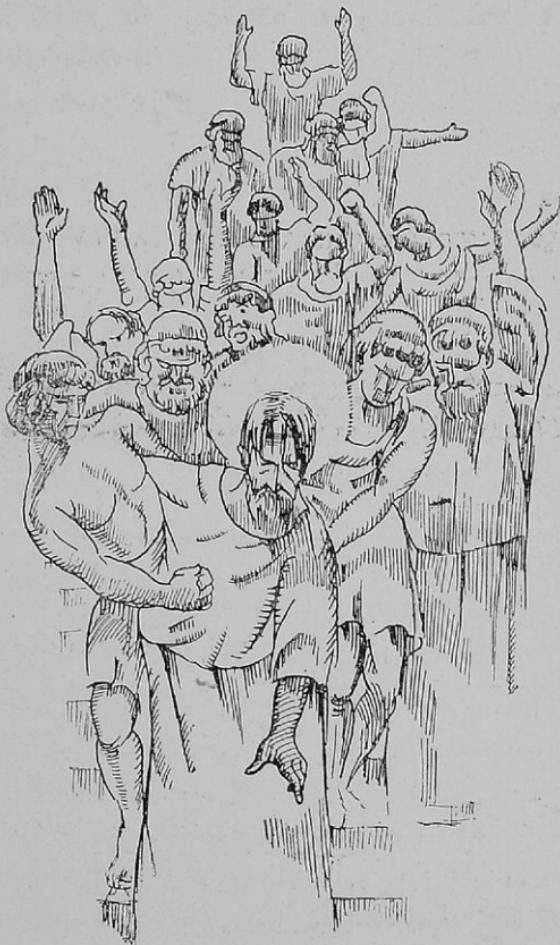
2. Ἀλλὰ τώρα πλέον ὁ Χριστὸς ἐπέθησε τὴν πατρίδα του. Δὲν ήδύνατο νὰ ἀναβάλῃ περισσότερον τὴν ἐπάνοδόν του καὶ διὰ τοῦτο ἔλαβε τὴν ἄγουσαν εἰς Ναζαρέτ. Ἔπαλλεν ἀπὸ συγκίνησιν ἥ καρδία του, δταν μετὰ μακρὰν πορείαν ἀντίκρισεν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὅρους τὴν ποθεινὴν πολίχνην ἐντὸς τοῦ πρασίνου χρώματος τοῦ δάσους, τὸ δποῖον τὴν περιέβαλλεν. Ἡ ἀτμόσφαιρα κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἦτο διαυγῆς καὶ αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἥλιου ἐξαιρετικῶς λαμπραί, ὡς ἐὰν ἦθελον γὰ εἴπουν εἰς αὐτὸν τὸ καλῶς ὥρισες.

3. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν, πρωίαν τοῦ Σαββάτου, οἱ κάτοικοι εἶχον συναθροισθῆ, εἰς τὴν συναγωγὴν, ἵνα προσευχηθοῦν καὶ παρακολουθήσουν τὴν ιεροτελεστίαν. Μεταξὺ αὐτῶν εἰσῆλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ ὁ Χριστὸς καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς ιεροτελεστίας τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ ἀναγνώσῃ ἐν μέρος ἀπὸ τὰς Ἀγίας Γραφὰς καὶ ἐρμηνεύσῃ αὐτὸν εἰς τὸν λαόν. Διότι αὐτὸν ἐγίνετο κατὰ πᾶν Σαββάτον· εἴτε ὁ ιερεὺς εἴτε ἄλλος τις πεπαιδεύμενος Ἰουδαῖος ἐλάμβανε τὴν ἀδειαν ἀπὸ τὸν ἀρχισυνάγωγον καί, ἀφοῦ ἀνεγίνωσκεν ἐν μέρος τῶν Γραφῶν, ἔπειτα τὸ ἡρμήνευε κατὰ τὴν κρίσιν του.

4. Καὶ ὁ Χριστὸς λοιπὸν ἔλαβεν ἐν παπύρινον βιβλίον,

ἔχον σχῆμα κυλίνδρου, τὸ ἐξετύλιξε καὶ ἀνέγνωσε μίαν περικοπὴν ἀπὸ τὰς προφητείας τοῦ Ἡσαίου, τὴν ἔξῆς:

«Θὰ στείλω ἐκεῖνον, δόποιος θὰ ἔχῃ τὴν δύναμιν νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς πτωχοὺς ἀπὸ τὴν δυστυχίαν, νὰ παρηγο-

ρήσῃ τοὺς συντετριμμένους, νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς αἰχμαλώτους, νὰ δώσῃ τὸ φῶς εἰς τοὺς τυφλοὺς καὶ νὰ κηρύξῃ ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν κόσμον ἔφθασεν».

Αὐτὰ ἀνέγνωσεν. "Ἐπειτα ἐτύλιξε πάλιν τὸ βιβλίον καὶ, ἀφοῦ τὸ ἔδωσεν εἰς τὸν ὑπηρέτην, ἔρριψε τὰ βλέμματά του

πρὸς τοὺς συνηθροισμένους Ναζαρηνούς, ἵτοι μός νὰ ἀρχίσῃ τὴν ἔξήγησιν τῆς περικοπῆς.

5. Ὁλων οἱ δρῦθαλμοὶ ἡσαν ἐστραμμένοι πρὸς αὐτόν. Σιωπηλοὶ καὶ περίεργοι οἱ συμπολῖται του περιέμενον νὰ ἀκούσουν τὴν διδασκαλίαν του.

Καὶ ὁ Χριστὸς ἤρχισε νὰ τοὺς ἔξηγῇ μὲ ἀπλᾶ λόγια τὴν προφητείαν τοῦ Ἡσαία. Ἡτο τόσον σαφῆς ἡ ὅμιλία του, εἶχε τόσην χάριν καὶ τόσην γλυκύτητα ἡ διήγησίς του, ὥστε ὅλοι ἡσαν κρεμασμένοι ἀπὸ τὰ χεῖλη του.

Καὶ ἐνῷ ὁ Χριστὸς ἔξηκολούθει νὰ ὅμιλῃ, οἱ Ναζαρηνοὶ τὸν ἔθαυμαζον διὰ τὴν σοφίαν του καὶ ἔλεγον μεταξύ των· «Περίεργον πρᾶγμα! Αὐτὸς δὲν εἶναι ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας, ὁ ξυλουργός; Πῶς τὰ ἔμαθεν ὅλα αὐτά;»

6. Εἰς τὸ τέλος τῆς ὅμιλίας του ὁ Χριστὸς λέγει. «Σήμερον ἔξεπληρώθη ἡ προφητεία τοῦ Ἡσαία, τὴν ὅποιαν ἤκουσατε. Ὁ Σωτὴρ οὗτος, τὸν ὅποιον ὁ Θεὸς ὑπόσχεται νὰ στείλῃ, εἶμαι ἔγω». ·

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἡ ἐντύπωσις τῶν συμπολιτῶν του ἤρχισε νὰ μεταβάλλεται: «Δὲν κοιτάζει νὰ βγάλῃ τὴ φτώχεια ἀπὸ ἐπάνω του καὶ ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν του, ἀλλὰ θέλει νὰ θρέψῃ τοὺς φτωχοὺς ὅλου τοῦ κόσμου;» ἔλεγαν μεταξύ των.

7. Ὁ Χριστὸς διέκρινεν εἰς τὰ βλέμματα τῶν ἀκροατῶν του τὴν δυσαρέσκειαν καὶ ἐνόησε τοὺς διαλογισμούς των.

Ἐλεγον ἀκόμη: «Τὰ θαύματα, ποὺ ἔκαμε εἰς τὴν Καπερναούμ, καθὼς ἀκούσαμε, διατὶ δὲν τὰ κάμνει καὶ ἐδῶ εἰς τὴν πατρίδα του, διὰ νὰ τὸν πιστεύσωμε;»

8. Ἡσαν τόσον δλιγόπιστοι οἱ Ναζαρηνοί, ὥστε ὁ Χριστὸς δὲν ἦθέλησε νὰ κερδίσῃ τὴν πίστιν των μὲ τὰ σημεῖα τῆς θεϊκῆς του δυνάμεως. Τὰ θαύματά του ἐπεφύλασσε δι’ ἐκείνους εἰς τοὺς ὅποιους ἥξιε, διὰ τοὺς πιστοὺς μόνον. Διὰ τοῦτο ἦρκέσθη νὰ φέξῃ τοὺς συμπολίτας του διὰ τὴν

δλιγοπιστίαν των καὶ νὰ τοὺς εἴπῃ ὅτι «οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ».

9. Οἱ Ναζαρηνοὶ ὡργίσθησαν ἀκόμη περισσότερον διὰ τοὺς λόγους αὐτούς. Ἐσηκώθησαν ἀπὸ τὰς θέσεις των καὶ μὲ φωνὰς καὶ ἀπειλὰς τὸν ἔξεδίωξαν ἀπὸ τὴν συναγωγήν· ἔπειτα τὸν ἔσυραν ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ παρ’ ὀλίγον νὰ τὸν κρημνίσουν ἀπὸ ἕνα βράχον εἰς τὸ βάραθρον.

“Οταν μετ’ ὀλίγον δὲ Χριστὸς ἀπειμακρύνθη καὶ ἔμεινε μόνος μὲ τοὺς μαθητάς του, ἐστάθη πρὸς στιγμήν, ἐστράφη πρὸς τὴν πατρίδα του, τὴν ὁποίαν μετὰ θλίψεως παρετήρει, ἐνῷ δάκρυα ἔρρεον ἀπὸ τοὺς ὄφθαλμούς του. Δὲν τὴν ἐπανεῖδε πλέον.

43. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν Ἀθήναις.

1. Ὁ Παῦλος ζηλωτὴς τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας, ὡς ταύτην ἐκληροδότησαν εἰς αὐτὸν οἱ πρόγονοί του, διέβλεπεν εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ τὸν φοβερὸν κίνδυνον τῆς πατρίου θρησκευτικῆς παραδόσεως. Διὰ τοῦτο κατ’ ἀρχὰς ὑπῆρξεν ἀμείλικτος διώκτης τοῦ Χριστιανισμοῦ.

‘Αλλ’ ὅτε ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν Χριστιανοῦ τινος, ὀνομαζομένου Ἀνανίου, καὶ ἐδιδάχθη ὑπ’ αὐτοῦ τὴν ἀληθῆ χριστιανικὴν διδασκαλίαν, τότε δὲ φυής νεανίας ἀπὸ ἀσπόνδου διώκτου τοῦ Χριστιανισμοῦ μετεβλήθη ὡς διὰ θαύματος εἰς ἐνθουσιώδη αὐτοῦ θιασώτην καὶ ἀπόστολον.

2. Εὑρίσκετο εἰς Μακεδονίαν κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἀποστολικὴν πορείαν, διότιν ἐμελέτα νὰ μεταβῇ εἰς Ἀθήνας, ἵνα καὶ ἐνταῦθα διδάξῃ τὰ δόγματα τῆς νέας θρησκείας.

‘Ο Παῦλος ἐγνώριζε τὴν ἐμμονὴν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς ὥραιας θρησκευτικὰς παραδόσεις των καὶ ὑπελόγιζε, ποίαν ἀντίδρασιν θὰ ἀντιμετώπιζεν εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὴν κατειδωλον πόλιν· ἀλλὰ τοῦτο ηὕξανε τὸν ζῆλόν του. Ἐνότει καλῶς τὸ μέγεθος τοῦ θριάμβου, ἐὰν ἐπετύγχανε νὰ ὀδηγήσῃ

πρὸ τοῦ Ἐσταυρωμένου τὴν εἰδωλολατρικὴν σοφίαν τῶν Ἀθηναίων. Ἡτο ἀνυπόμονος νὰ ἀναγκάσῃ τὸν Ὁλυμπὸν νὰ κλίνῃ τὴν φοβερὰν κεφαλήν του ἡττημένος καὶ νὰ ρίψῃ τὸ ἀπὸ πολλοὺς θεοὺς διάδημά του εἰς τοὺς πόδας τοῦ Ναζωραίου. Οἱ παιᾶνες τοῦ Βάκχου καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπρεπε νὰ μεταβῇ θοῦσῃ εἰς ὕμνους τοῦ ἀμνοῦ τοῦ αἴροντος τὰς ἀμαρτίας τοῦ κόσμου.

3. Ὡς ἄλλοτε δὲ Σωκράτης οὕτω καὶ δὲ Παῦλος τώρα ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας εὑρίσκετο καθ' ἐκάστην εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ συνεζήτει μετὰ πάντος, ὅστις ἐπεθύμει νὰ πληροφορηθῇ περὶ τῆς νέας θρησκείας.

Τινὲς ἐκ τῶν φιλοσόφων κατειρωνεύοντο αὐτὸν καὶ ἔχλεύαζον. «Τέλεγει δὲ φλύαρος καὶ μωρολόγος αὗτός;» ἡρώτων σὶ μέν. Οἱ δὲ ἀπεκρίνοντο: «Φαίνεται δὲ εἶναι εἰσηγγῆτης νέας θρησκείας, τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν αὗτοῦ εὐαγγελίζεται»· καὶ ἐκάγχαζον.

Ἄλλ' ὅμως παρὰ τὰ σκώμματα ταῦτα καὶ τὰς εἰρωνείας ἀνεγνώριζον οἱ Ἀθηναῖοι τὴν σοβαρότητα τῆς διδασκαλίας του καὶ ἐκάλεσαν αὐτὸν εἰς τὸν Ἀρείον Πάγον, ἵνα ἔκει μετ' ἀκριβείας ἐκθέσῃ πᾶν δὲ τι διδάσκει· διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν φιλομαθέστατοι καὶ οὐδέποτε ἔλεγον δὲ τι δὲν εὔκαιρον, προκειμένου νὰ ἀκούσουν νέον τι δίδαγμα.

4. Ἄς παρακολουθήσωμεν τώρα τὴν σκέψιν τοῦ Παύλου, προκειμένου νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου. Ἀνελογίζετο τὴν ἴστορίαν τοῦ ιεροῦ αὗτοῦ βράχου. Ύπὸ τὸ σκότος τῆς νυκτός, κάτω ἀπὸ τὸν θόλον τοῦ ἐνάστρου οὐρανοῦ, ἀπεδίδετο ἡ δικαιοισύνη. Ὅπὸ τὴν αὐστηροτέραν μορφήν της ἀπὸ ἀνδρας σοβαροὺς καὶ ἐναρέτους. Ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοισύνης ἐκ τοῦ Ἀρείου Πάγου ὀμοίαζε μᾶλλον μὲ ἐτυμηγορίαν τῆς συνειδήσεως ἐμπνεομένην ἀπὸ θεοὺς παρὰ μὲ ἀνθρωπίνην κρίσιν.

5. Ἐφαντάζετο τοὺς ιερεῖς τῶν Ὁλυμπίων θεῶν, οἱ

δποῖοι ἔκπληκτοι θὰ ἥκουν τὴν τολμηρὰν ἀπόπειραν αὐτοῦ
νὰ κρημνίσῃ τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν καὶ ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς
νὰ ἐνταφιάσῃ αὐτοὺς μαζὶ μὲ τοὺς βωμοὺς καὶ τὰ εἰδῶλα.

· Ή σκηνὴ τὴν δποίαν ἐφαντάζετο δ Παῦλος δὲν ἦτο

ὑπερβολική· διότι ὅντως, ὅταν μετέβη εἰς τὸν Ἀρειον
Πάγον, εὗρέθη ἐν τῷ μέσῳ πυκνοῦ πλήθους ἀκροατῶν,
ἄλλων μὲν περιέργων, ἄλλων δὲ σοδαρῶν καὶ προσεκτικῶν.

6. Πλήρης θάρρους καὶ πεποιθήσεως ὅτι δὲ λόγος του
θὰ σπαρῇ εἰς γῆν γρύμον εἶπεν:

«Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, περιερχόμενος τὴν πόλιν καὶ ἔξε-
τάζων τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἄλλα σεβάσματα ὑμῶν, εὗρον βωμόν
τινα, εἰς τὸν δποῖον ἀνέγνωσα τὴν ἐπιγραφὴν Ἀγνώστῳ
Θεῷ. Τοῦτον λοιπὸν τὸν θεόν, ὡς Ἀθηναῖοι, τὸν δποῖον
σεὶς ἀγνοεῖτε, ἀλλ’ ὅμως σέβεσθε, τοῦτον ἔρχομαι νὰ ἀναγ-
γείλω εἰς σᾶς, καὶ τὴν θρησκείαν τούτου νὰ διδάξω. Εἶναι
ὅτι δὲς δ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ· οὗτος
εἶναι κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ δὲν κατοικεῖ
ἐντὸς χειροποιήτων ναῶν, οὐδὲ ἔχει ἀνάγκην περιποιήσεως
ὑπὸ ἀνθρωπίνων χειρῶν, αὐτὸς δὲς δ ποῖος δίδει τὴν ζωὴν καὶ
τὴν πνοὴν εἰς πάντα καὶ ἀπὸ τοῦ δποίου τὴν θέλησιν ἔξαρτώ-
μεθα· ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἔσμεν».

«Δὲν πρέπει νὰ νομίζωμεν ὅτι δὲς εἶναι ὅμοιος μὲ
οἰονδήποτε ὅμοιώματα εἴτε ἐκ χρυσοῦ εἴτε ἐξ ἀργύρου εἴτε ἐκ
λίθου. Ο Θεὸς οὗτος ἔξαγγέλλει σύμερον εἰς πάντας τοὺς
ἀνθρώπους, πανταχοῦ τοῦ κόσμου, νὰ μετανοήσουν· διότι
ῶρισεν ἡμέραν, κατὰ τὴν δποίαν μέλλει νὰ κρίνῃ τὴν οἰκου-
μένην δι’ ἐκείνου, τὸν δποῖον ἀνέστησεν ἐκ νεκρῶν».

7. Ταῦτα εἶπεν δ Παῦλος, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀκούσαντες
ἀνάστασιν ἐκ νεκρῶν, ἄλλοι μὲν ἔχλεύαζον, ἄλλοι δέ, οἱ
σοδαρώτεροι, εἶπον «περὶ τούτου θὰ συζητήσωμεν καὶ πάλιν».

Ἐνῷ δὲ δ Παῦλος ἀπειμακρύνετο, τινὲς πλησιάσαντες
αὐτὸν ὠμολόγησαν πίστιν εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Ἰησοῦ.
Μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἦτο καὶ Διονύσιος δ Ἀρεοπαγίτης.

44. Ἡ χριστιανικὴ φιλανθρωπία.

1. Ἡδη ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου, ἀφ' ὅτου δηλαδὴ γνωρίζομεν τὴν ἴστορίαν τοῦ κόσμου, οἱ ἀνθρωποι ἐθεώρουν τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς ξενιτευμένους ὡς διατελοῦντας ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Διός· ὁ ἐλεῶν πτωχὸν καὶ ξενίζων ὁδοιπόρον ἔπραττεν ἔργον ἀρεστὸν εἰς τὸν Θεόν. Εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας ἐλατρεύετο ὁ Ἔλεος, ὃς θεὸς τοῦ οἰκτιρμοῦ καὶ τῆς φιλανθρωπίας· καὶ βωμὸς αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἀγορᾷ, εἰς τὸν δποῖον προσέφευγον οἱ ἐπικαλούμενοι τὴν ἀρωγὴν τῆς πόλεως ξένοι.

2. Καὶ ἡ πολιτεία τῶν Ἀθηναίων δὲν ἦτο ἀδιάφορος πρὸς τοὺς πάσχοντας. Οἱ ἀνάπηροι, οἱ δποῖοι δὲν ἤδυναντο νὰ πορισθῶσι διὰ μόνης τῆς ἔργασίας των τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἐλάμβανον βοήθημά τι, μίαν μικρὰν σύνταξιν, ἀπὸ τὸ Κράτος.

3. Καὶ σὶ λδιῶται ἐπίσης, ὅσοι ἦσαν πλούσιοι, μετέδιδον πολλάκις τὰ ἀγαθά των εἰς τοὺς δεομένους. Ὁ Κίμων τοὺς εὐθαλεῖς κήπους του εἶχεν ἀφράκτους εἰς πάντα βουλόμενον δρέψῃ καὶ καὶ νὰ γευθῇ εὐχύμους ἐξ αὐτῶν καρπούς. Εἰς δὲ τὴν οἰκίαν του παρεσκευάζετο καθ' ἐκάστην γεῦμα χάριν τῶν πενομένων συμπολιτῶν του πολλάκις δὲ οὐ μόνον τροφὴν παρεῖχεν εἰς τοὺς ἐνδεεῖς, ἀλλὰ καὶ ἐνδύματα.

4. Ἄλλ' ἐκεῖνος, ὅστις ἐδίδαξε λόγῳ καὶ ἔργῳ ὅτι ἡ φιλανθρωπία εἶναι ἡ μεγίστη τοῦ ἀνθρώπου ἀρετή, εἶναι δὲ Ἰησοῦς Χριστός. Εἰς πᾶσαν εὔκαιρίαν δὲ Χριστὸς ἐκήρυξε τὸ κήρυγμα τῆς ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας. Οὕτω εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν διδασκαλίαν ἔλεγε:

«Τότε ἐρεῖ ὁ Βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ. Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἥτοι μασμένην ὑμῖν θασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· ἐπείνασσα γὰρ καὶ ἐδώνατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με·

ξένος ήμην καὶ συνηγάγετέ με· γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με·
ἡσθένησα καὶ ἐπεσκέψασθέ με· ἐν φυλακῇ ήμην καὶ ἤλθετε
πρός με».

Διὰ δὲ τῆς σταυρώσεώς του ἔδιδαξεν ὅτι ἡ πρὸς τὸν
πλησίον ἀγάπη πρέπει νὰ φθάνῃ μέχρι αὐτοθυσίας.

5. Υπὸ τῆς διδασκαλίας ταύτης τοῦ Χριστοῦ ἐμπνεό-
μενοι οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἔδειξαν μεγίστην ἀλληλεγ-
γύην καὶ πρόνοιαν ὑπὲρ τῶν ἀδυνάτων καὶ πτωχῶν κατὰ
τὰς ἐπιδρομὰς μάλιστα καὶ καταστροφὰς τῶν θαρβάρων, ἕτι
δὲ ἐν καιρῷ λιμοῦ καὶ λοιμοῦ.

Οἱ ἐπίσκοποι τῶν πρώτων ἐκκλησιῶν ὡς σπουδαιότατον
μέλημα εἶχον τὴν φιλανθρωπίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐβοήθουν
αὐτοὺς οἱ διάκονοι. Διὰ τοῦτο κατεβάλλετο μεγάλη προσο-
χὴ εἰς τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν.

Ἐργον τῶν διακόνων ἦτο νὰ συνάγωσι τὰ ἐλέη παρὰ
τῶν πλουσιωτέρων καὶ νὰ διανέμουν αὐτὰ εἰς τοὺς πτωχούς
καὶ ὁπωσδήποτε πάσχοντας.

6. Ἀπειρα εἶναι τὰ παραδείγματα αὐταπαργήσεως καὶ
φιλανθρωπίας, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξαν πατέρες τῆς Ἐκκλη-
σίας παρακινούμενοι ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ.

Ἐκ τῶν μεγίστων φιλανθρωπικῶν ἴδρυμάτων τοῦ κόσμου
ἥτο η Βασιλειάς, ἴδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Βασιλέου
ἔξι τῆς Καισαρείας. Ἡ Βασιλειάς δὲν ἦτο ἐν ἦ δύο κτίρια,
ὡς εἶναι τὰ σημερινὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα, ἥσαν
πολλὰ κτίρια ἀποτελοῦντα συνοικίας δλοκλήρους· ἥσαν
ξενώνες χάριν τῶν δδοιπόρων καὶ παρεπιδημούντων ξένων,
πτωχοτροφεῖα, νοσοκομεῖα, ἕτι δὲ ἐργαστήρια, εἰς τὰ δποῖα
εἰργάζοντο οἱ δυνάμενοι καὶ γνωρίζοντες διαφόρους τέχνας.

7. Πρὸς ἴδρυσιν καὶ διατήρησιν τῆς Βασιλειάδος ὁ
Μέγας Βασίλειος ἐδαπάνησεν οὐ μόνον τὴν ἴδιαν του περι-
ουσίαν δλόκληρον, ἀλλὰ καὶ τὰ εἰσοδήματα τῆς Ἐπισκο-

πῆς του καὶ τὰς δωρεάς πολλῶν Χριστιανῶν, τῶν ὁποίων
ἡδύνατο νὰ μαλάσσῃ τὴν καρδίαν καὶ νὰ κινῇ τὴν πρὸς
τὸν πλησίον ἀγάπην.

Εἰς τὴν Βασιλειάδα εὗρισκον καταφύγιον οὐ μόνον Χρι-
στιανοί, ἀλλὰ καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Εἰδωλολάτραι· διότι ἡ χρι-
στιανικὴ ἀγάπη δὲν περιορίζεται εἰς τοὺς ὁμοθρήσκους,
ἀλλὰ ἐπεκτείνεται πρὸς πάντα ἄνθρωπουν.

Διὰ τοῦτο, ὅτε ὁ Μέγας Βασιλειος ἐξεδήμησε πρὸς
Κύριον, τὴν πρώτην Ἱανουαρίου τοῦ 379, ὑπῆρξε τοσαῦτη
συρροὴ πλήθους κατὰ τὴν ἐκφοράν του, ὥστε τινὲς ἀπέθανον
ἐκ τοῦ ὡθισμοῦ καὶ τῆς συγκινήσεως· καὶ οὗτοι ἐμακαρί-
ζοντο ὑπὸ τῶν λοιπῶν, ὡς ἀξιωθέντες νὰ συγαποθάνωσι
μετὰ τοῦ Ἱεροῦ ἀνδρός.

8. Ἀκαταπόνητος ἦτο ἡ δρᾶσις ὑπὲρ τῶν δυστυχούν-
των τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ἰωάννου, τοῦ ἐπικαλου-
μένου Ἐλεήμονος.

“Οταν, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἱερουσαλήμ ὑπὸ τῶν
Περσῶν τὸ 615, κατέψυγον ἀπειροι πρόσψυγες εἰς τὴν Ἀλε-
ξάνδρειαν, ὁ Ἰωάννης ἔδρυσε χάριν αὐτῶν πτωχοτροφεῖα
καὶ νοσοκομεῖα, διένειμε δὲ βοηθήματα εἰς τοὺς προσερχο-
μένους πρὸς αὐτὸν αἷουσδήποτε ἀπόρους. Πλέον τῶν ἐπτα-
κισχιλίων πτωχῶν λέγεται ὅτι διέτρεψεν ὁ φιλάνθρωπος
πατριάρχης. Ἀκόμη δὲ καὶ μαιευτήριον ἔδρυσεν χάριν τῶν
ἐπιτόκων γυναικῶν, δσαι δὲν ἡδύναντο νὰ ἔχουν κατ’ οἶκον
αὐτάρκη θεραπείαν καὶ περίθαλψιν.

9. Τὸ παράδειγμα τῶν εὐσεβῶν ἀνδρῶν τῆς Ἐκκλησίας
ἥκολούθησαν καὶ οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου οίονεὶ
ἄμιλλώμενοι καὶ πρὸς αὐτοὺς καὶ πρὸς ἄλλήλους.

Καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανός, ὁ ἀπο-
κληθεὶς παραβάτης διὰ τὴν ἔχθραν αὐτοῦ πρὸς τὸν Χρι-
στιανισμόν, ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῆς καταδιωκομένης ὑπ-

αὐτοῦ χριστιανικῆς θρησκείας, ὥστε ἐνόμιζεν ὅτι οἱ ἔθνη-κοὶ δὲν πρέπει νὰ ὑστερῶσιν εἰς τὸ ζήτημα τῆς φιλανθρω-πίας. Πρὸς τὸν ἔθνικὸν ἀρχιρερέα Ἀρσάκιον, ἔγραψε «Ἐε-νῶνας καὶ πτωχοκομεῖα ἰδρυσον εἰς πᾶσαν πόλιν, ἵνα ἀπολαύσωσιν οἱ ξένοι καὶ οἱ πτωχοὶ τῆς ἴδικῆς μας φιλαν-θρωπίας. Εἶναι ἐντροπὴ οἱ μὲν Χριστιανοὶ νὰ τρέφουν οὐ μόνον τοὺς ἴδικούς των, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἴδικούς μας, ἡμεῖς δὲ οἱ ἔθνικοι νὰ φαινώμεθα ὅτι ἀδιαφοροῦμεν καὶ δι’ αὐ-τοὺς τοὺς ἴδικούς μας».

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Ἰουλιανοῦ δεικνύουν ὅτι τότε μεγί-στη ἦτο ἡ ἀνάπτυξις τῆς φιλανθρωπίας τῶν Χριστιανῶν καὶ διὰ τοῦτο ἐπεβλήθη αὕτη εἰς τὸν φανατικόν, ἀλλ’ εὐ-γενῆ παραβάτην.

10. Ἐκ τῶν μεγίστων φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων τοῦ κόσμου εἶναι τὸ ἰδρυθὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ.

Ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ "Αννα ἡ Κομνηνὴ μετὰ δικαίας ὑπερηφανείας δονομάζει τὸ ἰδρυμα τοῦτο μυρίανδρον πόλιν.

«Οἰκήματα», λέγει, «κυκλικῶς κατεσκευασμένα χρησι-μεύοντα ώς κατοικίαι πενήτων καὶ τὸ σπουδαιότερον, ἀνθρώ-πων λελωβημένων ἐνδιαιτήματα. Βλέπει τις ἀλλαχοῦ μὲν τυφλούς, ἀλλαχοῦ δὲ χωλούς, ἀλλαχοῦ δὲ ἀνθρώπους ἐκ ποι-κίλων νοσημάτων πάσχοντας, ὥστε εὐλόγως θὰ ὠνόμαζε τις τὸν τόπον τοῦτον Στοάν Σολομῶντος. Εἶναι δὲ τόσον μέγας ὁ κύκλος οὗτος τῶν οἰκημάτων, ὥστε, ἐὰν θελήσῃς νὰ τὰ ἐπισκεφθῆς δλα, πρέπει νὰ ἀρχίσῃς ἀπὸ πρωΐας διὰ νὰ τελειώσῃς τὴν ἐσπέραν».

«Ἐνῷ δὲ ἐκ τῶν ἐκεὶ διαιτωμένων οὐδεὶς ἔχει οὔτε ἀγροὺς οὔτε ἀμπελῶνας οὔτε ἀλλοιθεν ἀλληγρατινὰ πρόσοδον, ἐν τούτοις καὶ στέγην ἔχουσι πάντες καὶ αἱ ἀνάγκαιαι τρο-φαι παρασκευάζονται εἰς αὐτοὺς τῇ φροντίδι τοῦ αὐτοκρά-τορος καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἐπιμελητῶν». Ἔτελος ἡ ἀναγνώση

«Πολλαὶ χιλιάδες εἶναι οἱ διατρεφόμενοι εἰς τὴν νέαν ταύτην πόλιν καὶ οὐδεὶς στερεῖται τοῦ ἀντιλήπτορος· αἱ γραῖαι ὑπηρετοῦνται ὑπὸ νεανίδων, οἱ τυφλοὶ χειραγωγοῦνται ὑπὸ βλεπόντων, οἱ παράλυτοι ὑπὸ ἀνθρώπων εὑρώστων».

«Ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ ὁρφανοτροφεῖον ἴδρυσεν ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον καὶ σχολεῖα χάριν τῶν ὁρφανῶν».

«Καὶ εἶναι ὅντως μέγα τὸ θαῦμα ἐκεῖνο τοῦ Σωτῆρος, ὃστις ἐκόρεσε τὴν πεῖναν τῶν πεντακισχιλίων διὰ πέντε μόνον ἄρτων, ἐμφανίζων οὕτω τὴν θείαν αὐτοῦ δύναμιν, ἀλλ᾽ εἶναι ἐπίσης θαῦμα ἡ διατροφὴ τῆς μυριάνδρου αὐτῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ πατρός μου, ὃστις βέβαια δὲν ἔχει τὴν θείαν τοῦ Σωτῆρος δύναμιν».

12. Πλὴν τῶν ἱεραρχῶν καὶ τῶν αὐτοκρατόρων, καὶ πλούσιοι ἰδιώται καὶ ἀρχοντες τῆς πολιτείας διένεμον κατὰ τὰς Κυριακὰς μετὰ τὴν λειτουργίαν ἥ καὶ κατ' ἄλλας ὥρισμένας ἡμέρας ἥ ἕορτὰς εἴτε χρήματα εἴτε τροφὰς εἰς τοὺς ἀπόρους.

Πολλάκις δέ, ἵνα αἱ παρασκευαζόμεναι τροφαὶ εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τοὺς ἔνδεεῖς, διένεμον πρότερον εἰς αὐτοὺς σύμβολά τινα, τὰ δποῖα ἐκαλοῦντο σφραγίδια· ἔκαστος δὲ παρέχων τὸ σφραγίδιον ἐλάμβανε τὴν ἀνήκουσαν εἰς αὐτὸν μερίδα. Ἀνευρίσκονται δὲ σήμερον τοιαῦτα σφραγίδια· εἶναι ἐκ χαλκοῦ ἥ καὶ ἐκ μολύbdου, ἔχουν δὲ μέγεθος περίπου σημειωνῆς δραχμῆς καὶ φέρουσιν ἔκτυπα διάφορα φιλάνθρωπα παραγγέλματα, οἷον «θεῷ δανείζει τοὺς πένητας ὁ τρέφων» καὶ «μακάριοι οἱ ἐλεήμονες ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται» καὶ ἄλλα τοιαῦτα ρητά.

13. Φιλανθρωπικὸν σκοπὸν εἶχον καὶ τὰ κοινὰ γεύματα τῶν πρώτων Χριστιανῶν, τὰ δποῖα ἐλέγοντο ἀγάπαι. Κατὰ τὰ γεύματα ταῦτα παρεκάθηντο ὡς ἵσοι πρὸς ἀλλήλους

πλούσιοι καὶ πένητες, κύριοι καὶ δοῦλοι, μετέχοντες τῶν ἐδεσμάτων ὁμοίως ἄνευ τινὸς διαικρίσεως· παρεσκευάζοντο δὲ ταῦτα ὑπὸ τῶν πλουσιωτέρων, ὥστε οἱ πενέστεροι μετεῖχον ἄνευ δαπάνης τινος.

Αἱ ἀγάπαι αὗται δὲν διετηρήθησαν ἐπὶ μακρόν, διότι μετεβλήθησαν εἰς συμπόσια διαισκεδάσεως, ἐνίστε δὲ καὶ ἀκολασιῶν· ἀντὶ αὖν τὸν Θεόν, τοὺς ὅποίους ἔψαλλον κατ’ ἀρχάς, ἀσματα βαυχικὰ ἤδοντο, πολλοὶ δὲ ἐμεθύσκοντο καὶ φιλονικίαι ἀκόμη ἐγίνοντο.

14. Καὶ ἐντεῶς μὲν δὲν κατηργήθησαν αἱ ἀγάπαι, περιωρίσθησαν δῆμος ὑπὸ ἀλλον τύπον. Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τινὸς καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ ἀνακομιδῇ τῶν λειψάνων τοῦ ἀποθανόντος οἱ οἰκεῖοι παρέθετον γεῦμα, εἰς τὸ ὅποῖον παρεκάθηντο οἱ βουλόμενοι καὶ οἱ πενέστεροι. Καὶ σήμερον ἀκόμη οἱ “Ἐλληνες τῆς Πίνδου τὴν ἡμέραν τῆς ἀνακομιδῆς τῶν λειψάνων παραθέτουν κατ’ οἶκον γεῦμα εἰς μνήμην καὶ ἀφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν τοῦ ἀποθανόντος· εἰς τοῦτο παρακάθηνται μὲν οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλλων ὁστιεσδήποτε θέλει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

Οι Πάργιοι.

1. Εἰς τὰς ἀξένους ἀκτὰς τῆς Ἡπείρου ἀπέναντι τῆς νησῖδος Παξῶν προβάλλει μικρὰ βραχώδης χερσόνησος ἔχουσα σχῆμα κώνου. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς χερσονήσου εἶναι ἐκτισμένον ἑνετικὸν φρούριον, ἐντὸς τοῦ δποίου ὑπάρχουν περὶ τὰς τετρακοσίας οἰκίας κατὰ πλεῖστον κατηρειπωμένας· ἔξω δὲ τοῦ φρουρίου ἀλλαι τόσαι ἀποτελοῦν τὴν σημερινὴν κωμόπολιν Πάργαν.

2. Εἰς παλαιοτέραν ἐποχήν, ὀλίγον πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, ἡ Πάργα κατῳκεῖτο ἀπὸ πεντακισχιλίους καὶ πλέον κατοίκους. Σήμερον οἱ κάτοικοι τῆς εἶναι περίπου χίλιοι πεντακόσιοι, ἐκ τῶν δποίων οὐδεὶς κατάγεται ἀπὸ τοὺς παλαιοτέρους.

Εἶναι νεώτεροι κάτοικοι, καταγόμενοι ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Ἡπείρου, οἱ δποῖοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Πάργαν, ὅταν αὕτη εἶχεν ἐρημωθῆ ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς αὐτόχθονας κατοίκους τῆς.

3. Ὁλη ἡ χερσόνησος τῆς Πάργας εἶναι καθ' ὅλοκληρίαν ἔηρά. Τίποτε δὲν δύναται νὰ καλλιεργηθῇ εἰς αὐτήν. Εἰς ραγάδας τίνας, δπου ὑπάρχει ὀλίγον χῶμα φύονται ἄγριοι θάμνοι καὶ δενδρύλλια ἀτροφικά. Ὅδωρ πηγῆς δὲν ποτίζει τὰς ρίζας των, οὔτε φρέατα ὑπάρχουν διὰ νὰ ἀντληθῇ ἔξ αὐτῶν Ὅδωρ. Ἀλλὰ καὶ ἀνθη ἀκόμη ἀπο-

φεύγουν νὰ καλλιεργοῦν εἰς τὰς αὐλάς των οἱ Πάργιοι· διότι τὸ ὑδωρ, τὸ ὅποιον χρησιμοποιοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας των, τὸ λαμβάνουν ἀπὸ δεξαμενᾶς, αἱ ὅποιαι πληροῦνται τὸν χειμῶνα διμερίων ὑδάτων. Ἐκάστη οἰκίᾳ ἔχει τὴν ἴδιαν τῆς δεξαμενήν, τῆς ὅποιας τὸ ὑδωρ μόλις ἐπαρκεῖ διὰ τὰς ἀπαραιτήτους ἀνάγκας τῆς οἰκογενείας.

4. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν χειρούησον τῆς Πάργας ἡ ἐκτασις τῆς γῆς, τὴν δποίαν ἐκαλλιέργουν οἱ Πάργιοι, ἦτο εὔνυδρος καὶ εὐφοριωτάτη. Θαλεροὶ ἐλαιῶνες ἐκάλυπτον τὰς ὑπωρείας τῶν πέριξ βουνῶν, ἡ δὲ ἐν τῷ μέσῳ κοιλάς μέχρι τῆς θαλάσσης, ἀρδευομένη ὑπὸ ἀφθόνου ὕδατος, ἦτο πλήρης κήπων.

Φυτεῖαι πορτοκαλεῶν καὶ κιτρεῶν, πυκνοὶ ροδῶνες καὶ ποικίλα ἄλλα ὀπωροφόρα δένδρα ἐνεφάνιζον τὴν κοιλάδα τῆς Πάργας κατὰ τὸ ἔαρ ὡς μίαν πελωρίαν ἀνθοδέσμην, τῆς δποίας τὸ ἄρωμα ἐπλήρου τὴν ἀτμόσφαιραν.

5. Ἰδίᾳ ἐκαλλιέργουν οἱ Πάργιοι εἰς τοὺς κήπους των κιτρέας, τῶν δποίων τοὺς καρποὺς οἱ ἴδιοι ἔφερον διὰ τῶν πλοίων των εἰς τὴν Τεργέστην χάριν τῶν ἐκεὶ Ἰουδαίων. Ἡγοράζοντο δὲ ἀντὶ ἐνὸς φιορινίου καὶ πλέον ἐκατον κίτρων, δηλαδὴ ἀντὶ τεσσαράκοντα σημερινῶν δραχμῶν, καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Συηγορηγίας.

Τὰ κίτρα ταῦτα δὲν εἶγαι πολὺ μεγάλα, ζυγίζουν πεντήκοντα δράμια ἡ καὶ δλίγον περισσότερον, ἀλλὰ εἶναι κανονικοῦ σχήματος καὶ ἀνευ στιγμάτων· παράγονται δὲ ἀπὸ ώρισμένον εἶδος κιτρέας, ἡ δποία λέγεται κιτρέα ἡ Ἰουδαϊκή.

6. Οἱ Πάργιοι μέχρι τοῦ 1797 ἥσαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἐνετικῆς δημοκρατίας. Οὕτω, ἔχοντες ἀνεξαρτησίαν τινά, ἥδυνήθησαν καὶ τὴν χώραν αὐτῶν ἐπιμελῶς νὰ καλλιεργήσουν καὶ ἐμπόριον ἀξιόλογον ν' ἀναπτύξουν, τὸ δποίον διεξῆγον μὲ ἴδια τῶν πλοῖα.

Οἱ Τούρκοι μολονότι ἐπωφθαλμίων τὴν πόλιν, δὲν ἥδυ-

ναντο νὰ ἐπιτεθοῦν κατ' αὐτῆς, διότι οὕτω θὰ ἐκήρυξσον πόλεμον κατὰ τῆς ισχυρᾶς δημοκρατίας. Πολλάκις ὅμως ἀτακτα στίφη Ἀλβανῶν καὶ Τούρκων, εὐνοούμενα ὑπὸ τῆς Κυθερήσεως, ἐπετέθησαν κατὰ τῆς Πάργας· ἀλλ' οἱ ἀνδρεῖοι Πάργιοι, γνωρίζοντες τὴν ἀπιστίαν καὶ δολιότητα αὐτῶν, ἥσαν πάντοτε ἔτοιμοι πρὸς πόλεμον καὶ οὕτω ἀπέκρουν ἀποτελεσματικῶς τὰς αἰφνιδιαστικὰς ἐπιδρομάς.

7. Καταλυθείσης τῆς Ἐνετικῆς δημοκρατίας τὸ 1797, αἱ εἰς τὴν Μεσόγειον κτήσεις αὐτῆς περιῆλθον εἰς τοὺς νικητὰς Γάλλους. Καὶ ἡ Πάργα ἄρα ἀπέβη κτῆσις τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας, ἥτις ἐγκαταστήσασα φρουρὰν εἰς τὴν πόλιν ὑπέσχετο εἰς τοὺς Παργίους ἀφιλοκερδῆ προστασίαν.

Δὲν ἐπρόφθασαν οἱ Πάργιοι νὰ καρπωθοῦν τὰ ἐκ τῆς Γαλλικῆς προστασίας ἀγαθά· μετὰ ἐν ἔτος ἐκηρύχθη πόλεμος μεταξὺ Γαλλίας καὶ Τουρκίας, δὸς θανάσιμος ἔχθρος τῶν Παργίων Ἀλῆ Πασᾶς διετάχθη ὑπὸ τῆς Πύλης νὰ καταλάβῃ τὰς ἐν Ἡπείρῳ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας ἐλληνικὰς πόλεις Βουθρωτόν, Πρέβεζαν καὶ Πάργαν.

8. Καὶ τὰς μὲν δύο πρώτας πόλεις, ὡς ἀστραπὴ ἐκστρατεύσας κατ' αὐτῶν, εὐκόλως ἐκυρίευσεν. Ἡ Πάργα ὅμως δὲν ἦτο πόλις εὐάλωτος· ἡ δχυρὰ αὐτῆς τοποθεσία καὶ ἡ γενναιότης τῶν κατοίκων καθίστων προβληματικὴν τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔχθρου.

Διὰ τοῦτο δὲ Ἀλῆ Πασᾶς ἐδοκίμασε νὰ κατακήσῃ τὴν πόλιν διὰ δόλου. «Ἐστειλεν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Παργίους, διὰ τῆς δποίας, ὑποκρινόμενος καλοκαγαθίαν καὶ πραότητα, προσεπάθει νὰ πείσῃ αὐτοὺς νὰ ὑποταχθοῦν ἔκουσίως, διότι δὲ πόλεμος θὰ ἀπέβαινεν πρὸς βλάβην των. «Ἐγώ», λέγει εἰς τὴν ἐπιστολὴν του, «δὲν θέλω τὸν χαλασμόν σας, οὕτε Τούρκους θὰ στείλω αὐτοῦ, ἀλλ' ὅμως θέλω νὰ διώξετε καὶ νὰ σκοτώσετε τοὺς Φρατζέζους, ὅπου εἶναι αὐτοῦ».

9. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην οἱ Πάργιοι ἀπήντησαν τὰ ἔξῆς :

«Ἐλάθαμεν τὰ γράμματά σου καὶ ἔχάρημεν διὰ τὴν ὑγείαν σου. Τὴν ὑποταγήν, ὅπου ζητεῖς ἀπὸ ἡμᾶς, εἴναι δύσκολον νὰ τὴν ἀπολαύσῃς, ἐπειδὴ τὰ ζωντανά σου παραδείγματα μᾶς παρακινοῦν δλους εἰς τὸν ἔνδοξον καὶ ἐλεύθερον θάνατον καὶ ὅχι ποτὲ εἰς τὸν ἀπιμον καὶ τυραννικὸν ζυγόν».

«Μᾶς γράφεις νὰ διώξωμεν καὶ νὰ σκοτώσωμεν τοὺς Φρατζέζους. Τοῦτο ὅχι μόνον δὲν ἡμποροῦμεν νὰ τὸ κάμωμεν, ἀλλὰ καὶ, ἀν ἡμπορούσαμεν, πάλιν θὰ τὸ ἀποφεύγαμεν. διότι ἡ πατρίς μας καυχᾶται διὰ τὴν καλὴν ἐμπιστοσύνην, τὴν δποίαν πολλάκις καὶ μὲ τὸ αἷμά της ἀπέδειξε. Πῶς λοιπὸν τώρα ἡμεῖς νὰ ἀμαυρώσωμεν τὴν δόξαν καὶ τὴν ὑπόληψίν της ; Ποτέ !!

Πάργα 16 Ὁκτωβρίου 1798

“Ολοι οι Πάργιοι μικροί καὶ μεγάλοι».

10. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἔξηγρίωσε τὸν τύραννον, ὃστε ἀμέσως διέταξε νὰ παρασκευασθῇ πολὺς στρατός, καὶ ἔξεστράτευσεν δ ἵδιος κατὰ τῆς Πάργας ἐπὶ κεφαλῆς τρισχιλίων Ἀλεσανδρίας πεζῶν καὶ δισχιλίων ἵππων.

Ἡ δύναμις αὕτη ἦτο ἴσχυροτάτη καὶ δ κίνδυνος τῆς ὥραίας ἑλληνικῆς πόλεως θὰ ἦτο ἀφευκτος, ἀν δὲν ἐπροστάτευεν αὐτὴν δ ναύαρχος τοῦ Ρωσικοῦ στόλου Οὐζακώφ. Οἱ Ρῶσοι κατὰ τὸν πόλεμὸν τοῦτον ἦσαν σύμμαχοι μετὰ τῶν Τούρκων, δ δὲ Οὐζακώφ εὑρίσκετο τότε εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος πολεμῶν κατὰ τῶν Γάλλων.

Οὗτος λοιπὸν ἔχων ὑπὸ ὄψιν του τὴν ἀγριότητα καὶ ἀπανθρωπίαν, τὴν δποίαν ἔδειξεν δ Ἀλῆς κατὰ τῆς Πρεβέζης, διότι τὴν μὲν πόλιν ἐπυρπόλησεν, ἐκ δὲ τῶν κατοίκων πολλοὺς ἔσφαξεν, ἐθεώρησε βέβαιον ὅτι ἡ αὐτὴ τύχη περιέμενε καὶ τὴν Πάργαν. “Οθεν ἔσπευσε νὰ ὑψώσῃ τὴν Ρωσικὴν σημαίαν ἐπὶ τοῦ φρουρίου τῆς πόλεως καὶ νὰ διακηρύξῃ

ὅτι αὕτη διατελεῖ ύπὸ τὴν προστασίαν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας.

11. Μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου τούτου, ἡ Πάργα διέδριστικής συνθήκης μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας ἐτέθη ύπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ρωσίας, ύπὸ τὴν δποίαν διετέλεσε μέχρι τοῦ 1814. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο διὰ νέας συνθήκης ἐτέθη ύπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας.

Τρία ἔτη παρῆλθον, κατὰ τὸ διάστημα τῶν δποίων οἱ Πάργιοι ἀπήλαυσαν τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης ἀσχολούμενοι εἰς τὰ ἔργα των ἐν ἡσυχίᾳ.

12. Ἐλλ' ἥδη ταχυδρόμοι μετέβαινον ἐξ Ἰωαννίνων εἰς Κέρκυραν καὶ ἐκ ταύτης εἰς Ἰωάννινα συχνότερον τοῦ συνήθους. Μυστικαὶ καὶ ἐπανειλημμέναι συνεντεύξεις ἔγινοντο ἐν Πρεβέζῃ καὶ Βουθρωτῷ μεταξὺ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ τοῦ Ἀγγλου ἀρμοστοῦ τῆς Κερκύρας Θωμᾶ Μαίτλανδ, ύπὸ τὸν δποῖον υπῆγετο ἡ Πάργα. Οἱ Πάργιοι μανθάνοντες ταῦτα ἐσκέπτοντο «πρὸς ποῖον σκοπὸν ἄρά γε γίνονται αἱ συνεντεύξεις μεταξὺ τοῦ προστάτου μας καὶ τοῦ θανασίμου ἔχθροῦ μας;»

Ἡρχισε νὰ κοινολογῆται μεταξὺ τῶν Παργίων ὅτι μυστικὴ συνθήκη συνήφθη μεταξὺ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Τουρκίας περὶ τῆς Πάργας. Ἐλλά, ποῖον ἦτο τὸ περιεχόμενον τῆς συνθήκης, οὐδεὶς ἐγνώριζεν οὐδὲ ἥτο δυνατὸν νὰ τὸ μάθῃ.

13. Ἡτο Ἀπρίλιος τοῦ 1819 καὶ ἡ ἐσοδεία τῶν προϊόντων ἐπρομηνύετο ἀφθονωτάτη. Αἱ πορτοκαλέαι, αἱ λεμονέαι καὶ αἱ κιτρέαι ἦσαν ἐν πλήρει θαλερότητι καὶ ἀνθήσει, τὰ λοιπὰ διπωροφόρα δένδρα τῶν δποίων δ καρπὸς εἶχε δέσει ἔκλινον τοὺς κλάδους των ἀπὸ τὸ βάρος. Αἱ κερασέαι παρεῖχον ἥδη τὰ πρῶτα ὥριμα κεράσια, τὰ δποῖα ἐσπευδον τὰ παιδία καὶ τὰ κοράσια νὰ δρέπουν. Ἐπίσης ὥριμα ἦσαν εἰδη τινὰ ἀπιδίων, ἐνῷ ἀλλα μόλις ἤρχιζαν νὰ κιτρινίζουν,

ἄλλα δὲ πάλιν, ἐντελῶς πράσινα, ἀνέμενον τὸ θέρος διὰ νὰ
ώριμάσουν. Αἱ ἐλαῖαι ἦσαν πλήρεις ἀνθους ὑποσχόμεναι
πλουσίαν καρποφορίαν.

Ἐπληροῦτο χαρᾶς ἡ ψυχὴ τῶν Παργίων, ὅσακις ἀπέ-
βλεπον εἰς τὴν ἐπιμελῶς καλλιεργημένην καταπράσινην κοι-
λάδα των. Τίποτε δὲν ἐφαίνετο ἀστοχήμενον· τὰ σπαρτὰ καὶ
οἱ ἀμπελῶνες εἶχον ἐπίσης ἔξαιρετον βλάστησιν. Ἡ εὐλο-
γία τοῦ Θεοῦ ἡπλοῦτο εἰς ὅλην τὴν χώραν.

14. Ἄλλα ποια εἰρωνεία! Ἡ περικαλλῆς Πάργα ἐν
τῷ μεταξὺ τούτῳ εἶχε πωληθῆ ὑπὸ τῶν "Αγγλων εἰς τὸν
Ἀλῆ Πασᾶν, τὰ δὲ στρατεύματά του διηυθύνοντο πρὸς αὐ-
τὴν διὰ νὰ τὴν καταλάθουν.

Ως κεραυνὸς ἥλθεν εἰς τοὺς Παργίους ἡ εἰδῆσις τῆς
πωλήσεως τῆς πατρίδος των. Ἀλλόφορονες περιεφέροντο ἀπὸ
τόπου εἰς τόπον, ἀπὸ τῆς πόλεως εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ ἀπὸ
τῶν ἀγρῶν εἰς τὴν πόλιν. Δὲν ἥθελον νὰ πιστεύσουν τὴν
πραγματικότητα, ἐνόμιζον ὅτι ἦτο ὄνειρον. Καὶ ὅμως ἐπρε-
πε ἐντὸς δλίγων ἡμερῶν νὰ ἐτοιμασθοῦν πρὸς ἀναχώρησιν.
Θὰ ἐλάμβανον μαζί των ἐλάχιστα πράγματα, τόσα μόνον
τρόφιμα, ὅσα θὰ ἥρκουν, ἕως ὅτου φθάσουν εἰς τὰς ἐγγὺς
νήσους, ἐνδύματα δὲ καὶ κλινοσκεπάσματα τὰ ἀπολύτως
ἀναγκαῖα, διότι ἐπρεπε εἰς τὰ δλίγα πλοῖα των νὰ ἐπιβιβα-
σθοῦν πεντακισχίλιοι Πάργιοι.

15. Τὴν 14 Ἀπριλίου, παραμονὴν τῆς ἀναχωρήσεώς
των, εἰσῆλθον εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ ἐλαθον μαζί των τὰς
ἀγίας εἰκόνας καὶ τὰ ὅλλα ἱερὰ σκεύη· ἐσπευσαν εἰς τοὺς
ἀγρούς των διὰ νὰ δρέψουν θαλλοὺς ἀπὸ τὰς ἀνθισμένας
ἐλαῖας καὶ ἀνθη ἀπὸ τοὺς κήπους των, διὰ νὰ ἔχουν αὐτὰ
ῶς ἐνθύμιον τῆς ποθεινῆς πατρίδος.

Τὸ λυκαυγὲς τῆς 15 Ἀπριλίου, ἀφοῦ διῆλθον τὴν τε-
λευταίαν νύκτα μὲ δάκρυα καὶ ἀγρυπνίας, ἐπρεπε νὰ ἐγκα-
ταλείψουν τὴν ἀσπλάγχνως πωληθεῖσαν πατρίδα των.

16. Πρὸς ὅμινος εἰσέλθουν εἰς τὰ πλοῖα, ἥλθον πάντες σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις εἰς τὸ κοιμητήριον καὶ, ἀφοῦ ἔξέθαψαν τὰ δύτα τῶν προγόνων, ἐκόμισαν πάντα εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως καὶ ἐκεῖ ἤναψαν μεγάλην πυράν, εἰς τὴν δύποίαν τὰ κατέκαυσαν. Παρέλαθον δὲ μεθ' ἑαυτῶν ὡς πολύτιμον καὶ σεβάσμιον κειμήλιον τὴν ἐκ τῆς καύσεως ὑπολειφθεῖσαν τέφραν.

Οἱ οὕτω ἐκπατρισθέντες Πάργιοι ἐγκατεστάθησαν οἱ μὲν περισσότεροι εἰς τὴν Κέρκυραν, δλίγοι δὲ εἰς τὰς ἄλλας Ἰονίους νήσους.

Σημείωσις.

Σκηνοπηγία· μία ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἑορτῶν τῶν Ἰουδαίων, τελουμένη τὸν Ὁκτώβριον εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ ὑπὸ σκηνὰς διαμονῆς τῶν Ἰουδαίων, ὅτε ἐπέστρεψον ἐξ Ἀιγύπτου εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων των. Κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην ἔκαστος Ἰουδαῖος προσερχόμενος εἰς τὴν Συναγωγὴν ἐκράτει εἰς τὴν χεῖρά του ἐν κίτρον ἀβλαβὴς καὶ τέλειον.

46. Ὁ Ξενιτεμένος.

- 1 Μιὰ γωνιὰ γνωρίζω ἀγαπημένη,
πὸν τὸν κόσμο ἔχω πρωτοδεῖ,
πὸν ζωὴν ἔχω ζήσει εὐτυχισμένη,
μιὰ γωνιὰ μικροῦλα ἀγαπημένη,
πού ’ζησα μικρὸ κι’ ἀθῶο παιδί.
- 2 Πλούσιες χῶρες εἶδα καὶ παλάτια,
μὰ καμιά, κανένα δὲν ποθῶ·
γλυκὰ δάκρυα μοῦροχονται στὰ μάτια,
πλούσιες χῶρες ὅχι καὶ παλάτια,
τὸ χωριό μου μόνο σὰν σκεφθῶ.
- 3 Φτωχικό, μικρὸ εἶναι χωριουδάκι
καὶ κοιμᾶται μέσα στὰ κλαδιά·
μουρμουρίζει δίπλα του τὸ ονάκι·
φτωχικό, μικρούλι χωριουδάκι,
ποὺ βαθιὰ ἔχω πάντα στὴν καρδιά.
- 4 Κι’ εἶν’ ἔνα μικρό, φτωχὸ σπιτάκι,
λάμπει δὲ νῆσιος πάνω του χρυσός·
κάθε χαρωπὸ παραθυράκι
στ’ ἀσπρο του γενέθλιο μου σπιτάκι,
τό ’χει ζώσει πράσινος κισσός.
- 5 Αυὸ μορφὲς κεῖ μέσ’ ἀγαπημένες
— ἔνας γέρος τώρα καὶ μιὰ γριὰ —
κάθονται σκυφτὲς καὶ λυπημένες,
δυὸ μορφὲς γλυκὲς ἀγαπημένες,
μιὰ τὸ γιό τους, πούρφυγε μακριά,
- 6 Πότε θάρθης, μέρα εὐλογημένη,

νὰ φιχτῷ τρελλὸς στὴν ἀγκαλιὰ
τῶν γλυκῶν γονιῶν μου, ποὺ κλαμένοι,
μὲ χαρὰ στὰ μάτια τους χυμένη,
δὲν θὰ μὲ χορταίνουν στὰ φιλιά;

7 Ξέρω μὰ μικρή γωνιὰ τοῦ κόσμου,
πού, δπον ἄλλοῦ στὰ ξένα κι' ἄν βρεθῶ,
πάντα μαγικιὰ τῇ βλέπω ἐμπρός μου
μὰ μικρή, γλυκειὰ γωνιὰ τοῦ κόσμου
πού μὲ δάκρυνα πάντα τὴν ποθῶ.

47. Οἱ Φωκαεῖς ζητοῦσιν ἐλευθέραν πατρίδα.

1. Εἰκοσιτρεῖς αἰῶνας πρὸ τῶν Παργίων καὶ ἄλλοι Ἐλληνες ζῶντες ὑπὸ ξένην κυριαρχίαν ἡναγκάσθησαν πιεζόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀπηγνοῦς κυριάρχου, νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πατρίδα των.

Εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πλησίον τῆς Σμύρνης, ὑπῆρχεν ἡ ἐλληνικὴ πόλις Φώκαια. Ἡ πόλις αὕτη τὸν ἔκτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα ἥκμαζεν ἐνεκα τοῦ μεγάλου ἐμπορίου, τὸ δποὶον εἶχε, καὶ ἐνεκα τῆς τόλμης τῶν κατοίκων της, οἱ δποὶοι δὲν ἐδίσταζον νὰ ταξιδεύουν χάριν τοῦ ἐμπορίου των εἰς μακρινὰς χώρας.

2. Ἐταξίδευον εἰς δλην τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ ἔφθανον εἰς τὰ παράλια τῆς σημερινῆς Γαλλίας, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας. Καὶ ἀποικίας ἀκόμη εἶχον κτίσει εἰς τὰς μακρινὰς ἐκείνας χώρας, ὅπως εἰς τὴν νῆσον Κορσικὴν τὴν πόλιν Ἀλαλίαν, καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν Μασσαλίαν, ἡ δποία σήμερον εἶναι δ μεγαλύτερος λιμὴν τῆς Μεσογείου.

Οἱ Φωκαεῖς πρῶτοι ἔξ δλων τῶν Ἐλλήνων κατεσκεύασαν μακρὰ πλοῖα, τὰ δποῖα ἐλέγοντο πεντηκόντοροι, διότι εἶχον πεντήκοντα κωπηλάτας, καὶ μὲ αὐτὰ ἐταξίδευον εἰς δλον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον.

3. Ἡ Φωκαία καὶ αἱ ἄλλαι ἐλληνικαὶ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἦσαν αὐτόνομοι· ἐκυβερνῶντο μόναι των, δπως ἑκάστη ἥθελεν, ἀν καὶ ὅλη ἡ Μικρὰ Ἀσία ἦτο χώρα τοῦ μεγάλου περιεκοῦ κράτους.

“Οτε βασιλεὺς τῆς Περσίας ἦτο δὲ Κῦρος, ἔστειλε τὸν στρατηγὸν Ἀρπαγον, ἵνα ὑποτάξῃ τὰς ἐλληνικὰς πόλεις. Καὶ πρῶτον ἐπετέθη οὗτος ἐναντίον τῶν Φωκαέων.

Τὰ ἴσχυρὰ τείχη τῆς πόλεως καὶ ἡ γενναιότης τῶν κατοίκων κατώρθωσαν νὰ ἀποκρούσουν τὰς ἐπιθέσεις τοῦ Ἀρπαγού. Ἄλλὰ δὲν ἦτο δυνατὸν ἐπὶ μακρὸν νὰ ἀμύνωνται, διότι ὁ Ἀρπαγος καὶ στρατὸν πολυάριθμον εἶχε καὶ μέσα πολιορκητικὰ ἥδυνατο νὰ χρησιμοποιήσῃ, ὥστε ταχέως νὰ γίνῃ κύριος τῆς πόλεως.

4. Διὰ τοῦτο, ὅτε δὲ Ἀρπαγος ὑπεσχέθη εἰς αὐτοὺς ὅτι θὰ ἀποχωρήσῃ, ἐὰν μόνον δηλώσωσιν ὑποταγὴν εἰς τὸν βασιλέα καὶ κρημνίσωσιν ἕνα μόνον προμαχῶνα τοῦ τείχους, οἱ Φωκαεῖς ἐζήτησαν μικρὰν προθεσμίαν, διὰ νὰ σκεψθοῦν περὶ τοῦ πρακτέου.

Κατὰ τὴν προθεσμίαν ταύτην οἱ Φωκαεῖς, οἱ ὅποιοι οὕτε νὰ ὑποταχθοῦν ἥθελον οὕτε νὰ ἀντισταθοῦν ἥδυναντο, ἥτοι μασαν τὰς πεντηκοντόρους, ἐπειδιάσθησαν μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων, συναπεκόμισαν τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν καὶ τὰ ἀναθήματα, ἔπι δὲ καὶ πᾶσαν τὴν κινητὴν αὐτῶν περιουσίαν, καὶ οὕτω αὐτοὶ μὲν ἀπέπλευσαν, ἀφησαν δὲ εἰς τοὺς Πέρσας τὴν πόλιν ἔρημον κατοίκων.

5. Ἀποπλεύσαντες οἱ Φωκαεῖς ἐκ τῆς πατρίδος τῶν διηγθύνθησαν εἰς τὴν γειτονικὴν νῆσον Χίον καὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἐζήτησαν νὰ τοὺς πωλήσουν τὰς πλησίους κειμένας νήσους Οἰνούσας, διὰ νὰ κτίσουν ἐκεῖ νέαν πατρίδα.

Ἄλλοι οἱ Χῖοι ἥρνήθησαν νὰ πωλήσουν τὰς νήσους· διότι ἔχοντες καὶ αὐτοὶ μέγα ἐμπόριον ἐφοδιοῦντο, μήπως

ἐλαττωθῇ τὸ ἐμπόριόν των ἐκ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ, ὁ δποῖος θὰ ἐγεννᾶτο πρὸς τὸν Φωκαεῖς.

6. Ὡτὸ γνώριμος εἰς τὸν Φωκαεῖς ἡ νῆσος Κορσική, ὃπου δλίγα ἔτη πρότερον εἶχον κτίσει τὴν πόλιν Ἀλαλίαν. Πρὸς τὴν μακρινὴν αὐτὴν νῆσον ἐστράφη ἡ σκέψις των καὶ ἐκεῖ ἀπεφάσισαν νὰ πλεύσουν.

Πρὶν δμως κάμουν τὸ μακρινὸν αὐτὸ ταξίδιον, ἥλθον ὅπίσω εἰς τὴν Φώκαιαν ὡς διὰ νὰ ἀποχαιρετίσουν αὐτὴν, τὴν δποίαν ἕρημον πλέον εἶχον καταλάβει οἱ Πέρσαι καὶ ἐφύλαττον δι' ὀλιγαρίθμου φρουρᾶς.

Μετὰ συγκινήσεως ἔθλεπον ἀπὸ τὰ πλοῖά των τὰς κατοικίας των, τὸν ἀγρούς των, τὸν αἰγιαλούς, εἰς τὸν δποίους ἔσυρον τὰ πλοῖά των, καὶ διὰ τὰ γνώριμα ἐκεῖνα μέρη, πρὸς τὰ δποῖα ἔκαστος ἐξ αὐτῶν ἥσθάνετο στοργὴν καὶ πόθον.

7. Ἀλλ' εἶχον ἀπόφασιν νὰ πλεύσουν μακρὰν ἐλπίζοντες δτι ἐκεῖ θὰ ἥδύναντο. νὰ ζήσουν ἐλεύθεροι. Καὶ διὰ νὰ μὴ μεταβάλουν τὴν ἀπόφασίν των, ἀν τυχὸν ἐν τῷ μεταξὺ ἥθελον μετανοήσει, εἶπον κατάρας φοβερὰς δι' ἐκείνους, οἱ δποῖοι θὰ ἐπέστρεφον ὅπίσω. ἀκόμη δὲ ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν λίθον μέγαν καὶ ὠρκίσθησαν, δτι τότε μόνον θὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν παλαιάν των πατρίδα, δταν ὁ λίθος αὐτὸς ἀναφανῇ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν.

8. Καὶ ἀπέπλευσαν οἱ Φωκαεῖς μὲ τὸν δφθαλμοὺς πλήρεις δακρύων καὶ μὲ τὴν καρδίαν αἰματωμένην. Ἀλλ' ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἥτο ἀσθεστος καὶ τὸ θάρρος ἀκλόνητον. Διέπλευσαν τὴν μεσόγειον θάλασσαν καὶ μετὰ σκληρὰς δοκιμασίας καὶ μεγάλας ἀπωλείας ἄλλοι μὲν ἐκ τῶν περισωθέντων ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Κορσικήν, ἄλλοι δὲ εἰς τὴν Ἐλέαν τῆς Κάτω Ἰταλίας.

48. Χῶμα Ἑλληνικό.

- 1 Τώρα ποὺ θὰ φύγω καὶ θὰ πάω στὰ ξένα
 καὶ θὰ ζοῦμε μῆνες, χρόνους χωρισμένοι,
 ἄφησε νὰ πάρω κάτι κι' ἀπὸ σένα,
 γαλανὴ πατρίδα, πολυαγαπημένη.
 "Αφησε μαζί μου φυλαχτὸν νὰ πάρω
 γιὰ τὴν κάθε λύπη, κάθε τι κακό,
 φυλαχτὸν ἀπ' ἀρρώστια, φυλαχτὸν ἀπὸ Χάρο,
 μόνο λίγο χῶμα, χῶμα ἐλληνικό.
- 2 Χῶμα δροσισμένο μὲ νυχτιᾶς ἀγέραι·
 χῶμα βαφτισμένο μὲ βροχὴ τοῦ Μάη·
 χῶμα μυρωμένο ἀπὸ τὸ καλοκαίρι·
 χῶμα εὐλογημένο, χῶμα, ποὺ γεννάει
 μόνο μὲ τῆς Πούλιας τὴν οὐράνια χάρη,
 μόνο μὲ τοῦ ἥμιου τὰ θερμὰ φιλιά,
 τὴ χλωρὴ τὴ δάφνη, τὴν πικρὴν ἐλιά.
- 3 Χῶμα τιμημένο, ὅποὺ τὸ χονν σκάψει
 γιὰ νὰ θεμελιώσουν ἔνα Παρθενῶνα·
 χῶμα δοξασμένο, ὅπου τὸ χονν βάψει
 αἵματα στὸ Σούλι καὶ στὸ Μαραθῶνα·
 χῶμα πού' χει· θάψει λείφανα ἀγιασμένα
 ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι κι' ἀπὸ τὰ Ψαρά,
 χῶμα ὅπου φέρνει στὸν μικρὸν ἐμένα,
 θάρρος, περηφάνεια, δόξα καὶ χαρά.
- 4 Θὲ νὰ σὲ κρεμάσω φυλαχτὸν στὰ στήθια·
 κι' ὅταν ἡ καρδιά μου φυλαχτὸν σὲ βάλῃ,
 ἀπὸ σὲ θὰ παίρνῃ δύναμι, βοήθεια,
 μὴν τὴν ξεπλανέσουν ἄλλα, ξένα κάλλη.
 "Η δική σου χάρη θὰ μὲ δυναμώνῃ·

κι' ὅπου κι' ἀν γυρίζω, κι' ὅπου κι' ἀν σταθῶ,
σὺ θὲ νὰ μοῦ δίνης μιὰ λαχτάρα μόνη:
πότε στὴν Ἑλλάδα πίσω θὲ νὰ ρθῶ.

5 Κι' ἀν τὸ φιλικό μου—ἔρημο καὶ μαῦρο—
μοῦ γραψε νὰ φύγω καὶ νὰ μὴ γυρίσω,
τὸ ὑστερονὸ συχώριο εἰς ἐσένα θά βρω
τὸ ὑστερονὸ φιλί μου θὲ νὰ σου χαρίσω...
"Ετσι, κι' ἀν σὲ ξένα χώματα πεθάνω,
καὶ τὸ ξένο μνῆμα μά ναι πιὸ γλυκό,
σὰν θαφτῆς μαζί μου στὴν καρδιά μου ἐπάνω,
χῶμα ἀγαπημένο, χῶμα Ἑλληνικό.

49—50. Ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε'. Ρήγας ὁ Βελεστινλῆς ἢ Φεραῖος.

1. Ὁ πρὸς τὰ δεξιὰ ἀνδριὰς παριστᾶ ἀρχιερέα, καθὼς ὅταν
Πανεπιστημίου, ἐκατέρωθεν τῶν Προπυλαίων, εἶναι ἰδρυμέ-
νοι δύο ὑπερήφανοι ἀνδριάντες ἐκ λευκοῦ πεντελησίου μαρ-
μάρου.

"Ο πρὸς τὰ δεξιὰ ἀνδριὰς παριστᾶ ἀρχιερέα, καθὼς ὅταν
εὑρίσκεται οὗτος πρὸ τοῦ ποιμανίου του, πρὸς τὸ ὅποιον ἔχει
στρέψει τὰ βλέμματά του· καὶ διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς χειρὸς εὐ-
λογεῖ αὐτό, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς κρατεῖ τὴν ποιμαντορικὴν
ράβδον. Εἶναι δὲ ἀνδριὰς τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε'.

2. Τὴν 10ην Ἀπριλίου τοῦ 1821, ἡμέραν τοῦ Πάσχα,
ἐτέλεσεν ὁ Γρηγόριος τὴν πρωΐνην ἀκολουθίαν τῆς Ἀνα-
στάσεως καὶ εὐλόγησε τὸ ποίμνιόν του διὰ τελευταίαν φο-
ράν.

Δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀνατείλει ὁ γῆλιος, ὅτε Τοῦρκοι ἀστυ-
νομικοὶ συλλαμβάνουν αὐτὸν καὶ τὸν ὁδηγοῦν εἰς τὰς φυλα-

κάς. Ἐκεῖ προσεπάθησαν νὰ τὸν πείσουν νὰ ἀλλαξιοπιστήσῃ διὰ νὰ κερδίσῃ τὴν ζωήν του. Ἀλλ' ἐκεῖνος τοὺς ἀπήντησε μὲ θάρρος καὶ μὲ ὑπερηφάνειαν : «Ο πατριάρχης τῶν Χριστιανῶν χριστιανὸς θὰ ἀποθάνῃ». Ἐπειτα τὸν ἐπανέφεραν πάλιν εἰς τὰ πατριαρχεῖα καὶ τὸν ἀπηγγόνισαν ἀπὸ τὴν μεσαίαν πύλην αὐτῶν.

3. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἦτο ἐκεῖ κρεμασμένος ὁ πατριάρχης, διὰ νὰ τὸν βλέπουν οἱ Ἔλληνες καὶ παραδειγματίζωνται. Τὴν δὲ τετάρτην παρεδόθη εἰς τοὺς μαινομένους Τούρκους τοῦ ὅχλου, οἱ δόποιοι τὸν ἔσυρον εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατόπιν τὸν ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Βοσπόρου, ὅπου ἔρριπτον τὰ ἀνάξια ταφῆς θηρησιμαῖα. Ματαίως τὸν ἐζήτησαν οἱ Ἔλληνες διὰ νὰ τὸν θάψουν. Οἱ Τούρκοι ἦτο ἀδύνατον νὰ τὸ δεχθοῦν.

4. Εἰς τὸν λιμένα τῆς Κωνσταντινουπόλεως μεταξὺ τῶν ἄλλων πλοίων ἦτο ἡγκυροβολημένον καὶ ἐν ἐλληνικὸν πλοίον ἀνῆκον εἰς τὸν Κεφαλλῆνα Νικόλαον Σκλάβον. Εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ πλοίου τούτου τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ παρετήρησαν οἱ ναῦται ἐν τυμπανιαῖον πτῶμα γέροντος μὲ λευκὴν γενειάδα. Ἀνεγνώρισαν ἀμέσως τὸν νεκρὸν τοῦ πατριάρχου καὶ μὲ πολλὰς προφυλάξεις τὸν ἀνέσυραν ἐντὸς τοῦ πλοίου καὶ ἐπιμελῶς τὸν ἔκρυψαν.

5. Τὴν ἐπομένην τὸ πλοῖον ἀπέπλευσε διευθυνόμενον εἰς Ὁδησόν, ὅπου ὁ Σκλάβος ἀνήγγειλεν ὅτι ἐκόμιζε τὸ ἱερὸν καὶ πολύτιμον φορτίον. Ὑπὸ τῶν ἐκεῖ Ἔλλήνων καὶ πολλῶν Ρώσων ἀνεγνωρίσθη τὸ σεπτὸν σκήνωμα τοῦ πατριάρχου καὶ ἐτάφη μετὰ βασιλικῶν τιμῶν.

Ἡ ἐλπὶς τῶν Τούρκων, ὅτι οἱ Ἔλληνες θὰ ἐπαραδειγματίζοντο ἀπὸ τὴν σκληρὰν τιμωρίαν τοῦ πατριάρχου καὶ θὰ ἔσπευδον νὰ καταθέσουν τὰ ὅπλα, ἀπεδείχθη ματαία.

Συνέδη ἀκριβῶς τούναντίον· ὁ μαρτυρικὸς θάνατος τοῦ πατριάρχου τοὺς ἔκαμε νὰ μάχωνται μετὰ μανίας καὶ νὰ πε-

ριφρονοῦν τὸν θάνατον, ὅπως πράγματι δὲ ἴδιος τὸ προεῖπεν.

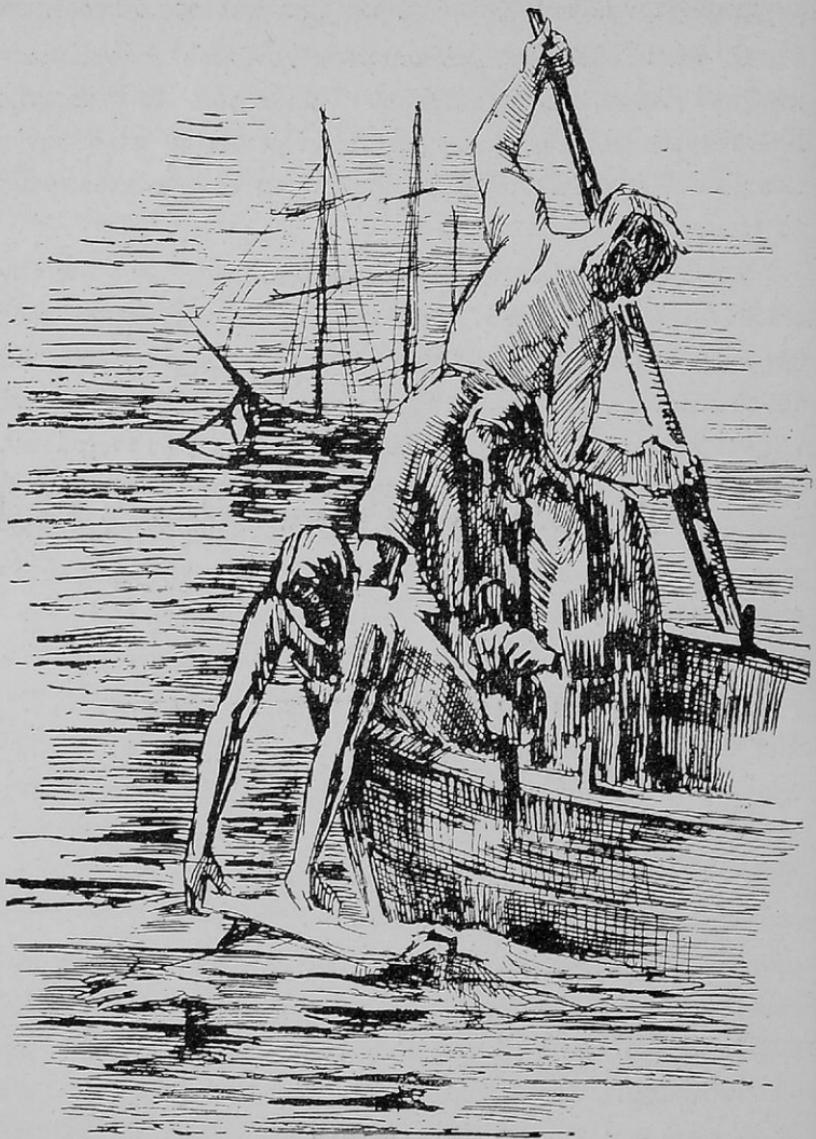
6. Μίαν ἔνδομάδα πρὸ τοῦ ἀπαγχονισμοῦ, τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων, τὸν προέτρεπον οἱ πρόκριτοι "Ελληνες τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ κρυψθῇ εἰς τὴν οἰκίαν φίλου τινὸς πρεσβευτοῦ ἢ εἰς πλοῖον, διὰ τοῦ ὅποίου νὰ δραπετεύσῃ εἰς τὸ ἔξωτερικόν.

«Θέλετε λοιπόν», ἀπήντησε, «κλεισμένος ἐγὼ εἰς τὴν οἰκίαν ἢ εἰς τὸ πλοῖον νὰ ἀκούω τὰς κραυγὰς καὶ τοὺς θρήνους τοῦ σφαζούμενου ποιμνίου μου; Οὐχί! Ἐγὼ διὰ τοῦτο εἶμαι πατριάρχης, διὰ νὰ σώσω τὸ ἔθνος μου, οὐχὶ δὲ νὰ καταστραφῇ ἐξ αἰτίας μου διὰ τῆς χειρὸς τῶν Γενιτσάρων. Ό θάνατός μου ἵσως φέρει μεγαλυτέραν ὠφέλειαν παρὰ ἡ ζωὴ μου. Οἱ "Ελληνες θὰ μάχωνται μετὰ μεγαλυτέρας μανίας καὶ τοῦτο πολλάκις παρέχει τὴν νίκην· περὶ τούτου εἶμαι βέβαιος».

7. Τὸ ἔτος 1871 συνεπληρώθησαν πεντήκοντα ἔτη ἀπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἐπρεπε νὰ ἑορτασθῇ μεγαλοπρεπῶς ἡ πρώτη πεντηκονταετηρίς τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ "Εθνους. Ἐπρεπε νὰ ἐνθυμηθῇ ἐλαός, ποίας θυσίας, ποίας ταλαιπωρίας ὑπέστησαν οἱ πατέρες του, διὰ νὰ κληροδοτήσουν εἰς αὐτὸν τὴν ἐλευθερίαν.

"Η μεταφορὰ τῶν λειψάνων τοῦ Γρηγορίου εἰς τὴν πατρικὴν γῆν ἥτοι κοινὸς πόθος τῶν Ἐλλήνων καὶ ποῖος ἀλλος ἑορτασμὸς θὰ συνεκίνει βαθύτερον τοὺς Ἐλληνας, διὰ νὰ πιστεύσουν ὅτι ἡ ἐλευθερία δὲν εἴναι ἐμπόρευμα, τὸ ὅποῖον ἀποκτᾷ τις μὲ τὴν ἡσυχίαν του, ἀλλὰ κατόρθωμα ἀντὶ τῶν μεγίστων θυσιῶν, τὰς ὅποιας δύναται νὰ ὑποστῇ ὁ ἀνθρωπος;

8. Τὴν 25 Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἡμέραν Κυριακήν, εἶχεν δρισθῇ δὲ ἑορτασμὸς τῆς πεντηκονταετηρίδος. Τὴν ἑσπέραν τοῦ Σαββάτου οἱ κώδωνες τῶν ναῶν τῶν Ἀθη-

‘Ο Πατριάρχης άνασύρεται ἀπὸ τὴν θάλασσαν

νῶν καὶ ἐκατὸν κανονιοβολισμοὶ ἀνήγγειλαν τὴν ἔορτήν.
Τὴν ἐπομένην ἀπὸ πρωῖας πλῆθος λαοῦ εἶχε καταλάβει
τὰς ὁδούς, διὰ τῶν δποίων θὰ ἐφέρετο τὸ τίμιον λείψανον

ἀπὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ μέχρι τῆς Μητροπόλεως.

9. Μετὰ τὴν χρυσοποίουτον ἀμαξῖν, ἡ ὁποίᾳ ἐβάσταζε τὴν σορὸν τοῦ Πατριάρχου, ἡκολούθουν ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα πεζῇ, μετ' αὐτοὺς οἱ ὑπουργοί, οἱ βουλευταὶ καὶ τὸ ἀπειρον πλῆθος τοῦ λαοῦ ὡς ἐν σιωπηλῇ καὶ κατανυκτικῇ λιταγείᾳ.

Πρὸ τοῦ ναοῦ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς μετὰ τοῦ μητροπολίτου ἐσήκωσαν τὴν σορόν, τὴν ὁποίαν κατόπιν ἀρχιερεῖς κατέθεσαν εἰς τὴν ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἐξέδραν πρὸς κοινὸν προσκύνημα.

10. Τώρα ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὸν ναὸν τῆς Μητροπόλεως βλέπει μεταξὺ τῶν κιόνων τοῦ ἀριστεροῦ κλίτους καμψὴν μαρμαρίνην λάρνακα μὲ τὴν ἀρχιερατικὴν μίτραν ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτῆς. Ἐντὸς τῆς λάρνακος ταύτης φυλάττονται τὰ ἄγια λείψανα τοῦ ἔθνομάρτυρος πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε΄, δις ἀδέναος ὑπόμνησις εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν τῶν Ἱερῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ὑποχρεώσεων.

B'.

1. Ὁ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἀνδριάς παριστᾶ ὥριμον ἄνδρα, τοῦ ὁποίου ἡ φυσιογνωμία δεικνύει τόλμην καὶ ἐνθουσιασμόν. Εἶναι δὲ ἀνδριάς τοῦ Ρήγα Φεραίου.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ρήγα οἱ Ἑλληνες, ἀποδλέποντες εἰς τὰς ἀνεξαντλήτους δυνάμεις τοῦ ἀπεράντου Τουρκικοῦ κράτους, ἥλπιζον ὅτι θὰ ἐλευθερωθοῦν κάποτε μὲ τὴν βοήθειαν δυνάμεων ξένων καὶ μάλιστα Ρωσικῶν.

Διὰ τοῦτο δσάκις οἱ Ρώσοι εἶχον πόλεμον κατὰ τῶν Τούρκων, οἱ Ἑλληνες ἐπανεστάτουν κατ' αὐτῶν· μόλις ὅμως ἐγίνετο εἰρήνη μεταξὺ Ρώσων καὶ Τούρκων, ἡ ἐλληνικὴ ἐπανάστασις ἀφήνετο εἰς τὴν τύχην τῆς καὶ νέαι συμφοραὶ ἐπεσωρεύοντο εἰς τοὺς ἀτυχεῖς Ἑλληνας.

2. Ὁ Ρήγας, συνεργαζόμενος μὲ ἄλλους πολλοὺς δρα-

στηρίους καὶ φιλοπάτριδας ὁμοεθνεῖς, ἐφρόντιζε, πᾶς ἔκαστος "Ἐλλην θὰ ἐννοήσῃ καλῶς, στὶ νὴ ἐλευθερίᾳ τοῦ ἔθνους ἔξαρταται ἀπὸ μόνας τὰς ἰδιαῖς μας δυνάμεις καὶ σχι ἀπὸ ξένας. Καὶ οἱ "Ἐλληνες, φλεγόμενοι ἀπὸ τὸν πόθον τῆς ἐλευθερίας, δὲν ἐδυσκολεύθησαν νὰ ἐννοήσουν τὸ γενναῖον δίδαγμα τοῦ Ρήγα.

3. Τὸ πλῆρες ὄνομα τοῦ Ρήγα εἶναι Ἀντώνιος Ρήγας Βελεστινλῆς, ἐγεννήθη δὲ ἐν Βελεστίνῳ τῷ 1758. Τὴν πρώτην παιδείαν ἔλαβεν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Ζαγορᾶς, κατόπιν δὲ φαίνεται στὶ ἔμεινεν διάλιγον χρόνον εἰς τὰ Ἀμπελάκια, τὰ ὅποια τότε ἐνεκα τῆς βιομηχανίας των εἶχον ἐμπορικὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν Εύρωπην. "Ισως εἰς τὰ Ἀμπελάκια διέμενεν ὡς διδάσκαλος· τοῦτο δμως δὲν εἶναι ἔξηκριθωμένον. Πάντως δμως δ Ρήγας διετέλεσε διδάσκαλος εἰς τὸν Κισσὸν τῆς Ζαγορᾶς, δπόθεν κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγένων τοῦ 1778 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του Βελεστίνον, ἵνα διέλθῃ τὰς ἡμέρας τῶν ἑορτῶν μετὰ τῶν οἰκείων του.

"Ἐνῷ δὲ τὴν πρωῖαν τῶν Χριστουγέννων εὑρίσκετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ παρηκολούθει τὴν θείαν λειτουργίαν, ἐσύρθη μετ' ἀλλων συμπολιτῶν του ἔξω τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἱ δποιοι ἐπέβαλον εἰς αὐτοὺς ἀγγαρείαν. Φορτωμένοι οὗτοι ὡς ὑποζύγια εἰργάζοντο καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ὑπὸ τὴν μάστιγα τῶν κατακτητῶν.

5. Η ἀγγαρεία ἐπεβλήθη εἰς τὸν Ρήγαν ὑπὸ τοῦ Τούρκου διοικητοῦ διὰ μόνον τὸν λόγον νὰ ἐξευτελισθῇ οὗτος ἐνώπιον τῶν συμπολιτῶν του ἀγγαρευόμενος βαναύσως κατ' αὐτὴν τὴν μεγάλην χριστιανικὴν ἑορτήν. "Αλλ' δ Ρήγας δὲν ἦτο ἐξ ἐκείνων, οἱ δποιοι εὔκόλως ὑποκύπτουν εἰς τὴν βίαν· καὶ γενναιότητα ἔξαιρετον εἶχε καὶ σωματικὴν ρώμην σπανίαν. Συνεπλάκη μὲ τὸν ἀγριον καὶ ἀπάνθρωπον διοικητήν, τὸν δποιον καὶ ἐφόνευσεν.

6. "Ηδη καταδιωκόμενος ύπὸ τῶν Τούρκων ὁ Ρήγας
ἔψυγε διὰ παντὸς ἀπὸ τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του, φέ-
ρων εἰς τὴν ψυχήν του τὸν πόθον τῆς ἐξεγέρσεως τῶν
δούλων Ἑλλήνων δυνατώτερον καὶ θερμότερον. Ἐπανα-
στατικὰς προκηρύξεις καὶ ποιήματα διεμοιράζε μυστικὰ εἰς
τοὺς Ἑλληνας καὶ διὰ παντὸς τρόπου προσεπάθει νὰ ἐμ-
βάλῃ εἰς τὴν ψυχήν των τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας.

"Ολοι οἱ Ἑλληνες γνωρίζουν τὸ ποίημα τοῦ Ρήγα :

"Ως πότε παλληκάρια νὰ ζῶμεν στὰ στενά,
μονάχοι σὰν λιοντάρια στὲς ράχες στὰ βουνά
σπηλιὲς νὰ κατοικοῦμεν, νὰ βλέπωμεν κλαδιά,
νὰ φεύγωμ' ἀπ' τὸν κόσμον γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά,
νὰ χάρωμεν ἀδέλφια πατρίδα καὶ γονεῖς,
τοὺς φίλους, τὰ παιδιά μας κι' ὅλους τοὺς συγγενεῖς ;

Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή !
παρὰ σαράντα χρόνια σκλαβιὰ καὶ φυλακῆ.

Τὸ ποίημα τοῦτο ἐτραγουδοῦσαν ἐνθουσιωδῶς νέοι καὶ
γέροντες, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ρήγα εἶχε γίνει πανελλήνιον.

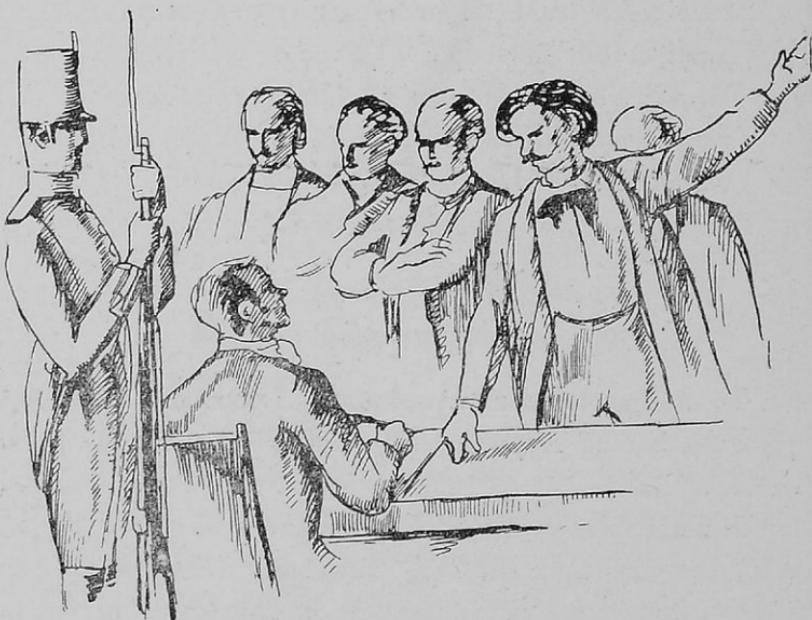
7. Μετὰ εἴκοσιν ἔτη ἀπὸ τῆς συλλήψεώς του ὁ Ρήγας
εὑρίσκετο εἰς τὴν Βιέννην, ὅπου μετ' ἄλλων ἐπτὰ Ἑλ-
λήνων ἐτύπωσαν ἐπαναστατικὰς προκηρύξεις, ποιήματα
καὶ χάρτας, τὰ διποῖα θὰ διεμοιράζοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα
ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου.

"Εσκόπευε νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Πρέβεζαν, διὰ νὰ καταρ-
τίσῃ στρατὸν ἀπὸ Σουλιώτας καὶ νὰ κηρύξῃ ἐκεῖ τὴν ἐπα-
νάστασιν. Ἐὰν δὲ δὲν εὗρισκεν ἐκεῖ προθυμίαν, θὰ μετέ-
βαινεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, διὰ νὰ συνεννοηθῇ μὲ τοὺς
Μανιάτας.

Διότι ὁ Ρήγας ἀπέβλεπεν εἰς ἀνθρώπους δεδοκιμασμέ-
νης γενναιότητος καὶ πολεμικῆς ἐμπειρίας, καὶ τοιοῦτοι

ῆσαν περισσότερον ἀπὸ τοὺς ὄλλους Ἐλληνας οἱ Σουλιῶται καὶ οἱ Μανιᾶται.

8. Ἀλλ' ὅτε εὑρίσκετο εἰς Τεργέστην ἔτοιμος νὰ ἐπιβιβασθῇ εἰς πλοῖον τὴν 19 Δεκεμβρίου 1797, ἐπροδόθη καὶ συνελήφθη ὑπὸ τῆς Αὐστριακῆς ἀστυνομίας, ἀφοῦ πρῶτον ἦρευν ἡθησαν τὰ κιβώτιά του, τὰ ὅποια περιεἶχον τὰς ἐπαναστατικὰς προκηρύξεις. Συνελήφθησαν δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ συνεργάται του.

Ανακρινόμενοι οἱ δκτῷ οὗτοι Ἐλληνες δὲν ἐδίστασαν νὰ δμολογήσουν τὰς ἐνεργείας των καὶ τοὺς σκοπούς των. Εἰς τὸν αὐστριακὸν ἀνακριτὴν εἶπεν ὁ Ρήγας:

«Ἐπιθυμῶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἐλλάδος ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν. Μετὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου τοῦτον ἔχω ὡς πρῶτον πόθον, ήνα ἵδω ἐκδιωκομένους τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὴν Ἐλλάδα, ἐπειδὴ προτιμῶ νὰ ἔχω κυρίαρχον τὸν διάβολον παρὰ τοιοῦτον τύραννον, ὅποῖος εἶναι ὁ τοῦρκος».

9. Υπὸ τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας παρεδόθησαν τὸν πασᾶν τοῦ Βελιγραδίου καὶ τὴν 24 Ἰουνίου 179 ἐφονεύθησαν καὶ οἱ ὄκτω συνωμόται.

Ολίγον μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Ρήγα καὶ τῶν ἑπτὰ συντρόφων του ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς ἐδημοσίευσε φυλλάδιον ὅπὸ τὸν τίτλον Ἀδελφικὴ διδασκαλία, εἰς τὸ ὅποιον ἔγραψε :

«Πρὸ δὲ λίγου τῆς Γερμανίας ὁ αὐτοκράτωρ παρέδωσεν ἀσπλάγχνως εἰς τὸν τύραννον τῆς Ἑλλάδος ὄκτῳ Ἐλληνας, οἱ ὅποιοι ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας ἐζήτουν ἡσύχως τὰ ἀρμόδια μέσα νὰ φωτίσωσι καὶ ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας νὰ ἐλευθερώσωσι τοὺς ὄμογενεῖς των».

«Παρίστανται ἵσως αὐτὴν τὴν ὥραν δέσμιοι ἔμπροσθεν τοῦ τυράννου οἱ γενναῖοι οὗτοι τῆς ἐλευθερίας μάρτυρες. Ἱσως αὐτὴν τὴν ὥραν καταβαίνει εἰς τὰς Ἱερὰς κεφαλάς των ἡ μάχαιρα τοῦ δημίου, χύνεται τὸ γενναῖον ἐλληνικὸν αἷμα ἀπὸ τὰς φλέβας των καὶ πετᾷ ἡ μακαρία ψυχή των, διὰ νὰ διάγη νὰ συγκατοικήσῃ μὲ δλῶν τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀποθανόντων τὰς ἀοιδίμους ψυχάς».

«Ἄλλὰ τοῦ ἀθέου αἷματος ἡ χύσις αὕτη ἀντὶ νὰ καταπλήξῃ τοὺς Ἐλληνας, μᾶλλον θὰ τοὺς παροξύνῃ εἰς ἐκδίκησιν».

10. Ο Ρήγας ἀποθνήσκων εἶπεν :

«Ἐγὼ τὸν σπόρον ἔσπειρα κατὰ τῆς τυραννίας,
ἔξ οὖ καὶ θέλει θερισθῆ καρπὸς ἐλευθερίας».

Εἰς δὲ τὸ βάθρον τοῦ ἀνδριάντος εἶναι γεγραμμένον :»

«Σπέρματ' ἐλευθερίης Φεραῖος σπεῖρεν ἀοιδός·
ἄλλ' ὁ μὲν ὤλετο, φεῦ ! σπέρμα δ' ἔβλαστε μέγα.»

“Ἐνας ἀιτὸς περήφανος, ἔνας ἀιτὸς λεβέντης
ἀπὸ τὴν περηφάνεια του κι' ἀπὸ τὴ λεβεντιά του
δὲν πάει τὰ κατώμερα νὰ καλοξεχειμάσῃ,
μόν' μένει ἀπάνω στὰ βουνά, ψηλὰ στὰ κορφοβούνια.
Κι' ἔρριξε χιόνια στὰ βουνά καὶ κρούσταλλα στοὺς κάμπους,
ἔμάργωσαν τὰ νύχια του κι' ἐπέσαν τὰ φτερά του,
Σ' ἀγράντιο πῆγε κι' ἔκατσε, σ' ἔνα ψηλὸ λιθάρι,
καὶ μὲ τὸν ἥλιο μάλωνε καὶ μὲ τὸν ἥλιο λέει.
«Ἄλιε ! γιὰ δὲ βαρεῖς κι' ἐδῶ σ' τούτη τὴν ἀποσκιούρα,
νὰ λειώσουνε τὰ κρούσταλλα, νὰ λειώσουνε τὰ χιόνια,
νὰ γίνῃ μιὰ ἄνοιξι καλή, νὰ γίνῃ καλοκαίρι,
νὰ ζεσταθοῦν τὰ νύχια μου, νὰ γιάνουν τὰ φτερά μου,
νάρθοῦνε τ' ἄλλα τὰ πουλιά καὶ τ' ἄλλα μου τ' ἀδέρφια.»
Σημ. ἔμάργωσαν=ξεπάγιασαν· ἀποσκιούρα=τόπος ἀνήλιος.

52. Ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίσαβος.

‘Ο “Ολυμπος κι’ ὁ Κίσαβος, τὰ δυὸ βουνά μαλώνουν,
τὸ ποιό νὰ φίξῃ τὴ βροχή, τὸ ποιό νὰ φίξῃ χιόνι.
Γυρίζει τότ’ ὁ “Ολυμπος καὶ λέγει τοῦ Κισάβου :
«Μὴ μὲ μαλώνης, Κίσαβε, μπρὲ τουρκοπατημένε,
ποῦ σὲ πατάει ἡ Κονιαριὰ κι’ οἱ Λαρσινοὶ ἀγάδες.
Ἐγὼ εἶμαι ὁ γέρο “Ολυμπος στὸν κόσμο ἔσκοντα
ἔχω σαράντα δυὸ κορφὲς κι’ ἔξηντα δυὸ βρυσοῦλες,
κάθε κορφὴ καὶ φλάμπουρο, κάθε κλαδὶ καὶ κλέφτης.
Κι’ δταν τὸ παίρον’ ἡ ἄνοιξι κι’ ἀνοίγουν τὰ κλαδάκια,
γεμίζουν τὰ βουνά κλεφτιὰ καὶ τὰ λαγκάδια σκλάβους.
“Εγὼ καὶ τὸ χρυσὸν ἀιτό, τὸ χρυσοπλούμισμένο,
πάνω στὴν πέτρα κάθεται καὶ μὲ τὸν ἥλιο λέγει :
«“Ηλιε μ’ δὲν κροὺς τ’ ἀποταχύ, μόν κροὺς τὸ μεσημέρι,
νὰ ζεσταθοῦν τὰ νύχια μου, τὰ νυχοπόδαρά μου ;».

Σημ. Κονιαριά· Τούρκοι ἐξ Ἰκονίου ἐποικισθέντες εἰς Θεσ-
αλίαν καὶ νότιον Μακεδονίαν. Φλάμπουρο· σημαία κλέφτικης
μάδος.

53. Μάρκος Μπότσαρης,

Γεώργιος Καραϊσκάκης.

1. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1823 δέκα ἔξ χιλιάδες Τούρκων
πὸ τὸν πασᾶν τῆς Σκόδρας Μουσταῆν ἥρχοντο ἐναντίον
ἡς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Πέντε χιλιάδες ἔξ αὐτῶν,
φοῦ ἐπέρασαν τὰ ὅρη τῶν Ἀγράφων, ἐφθασαν εἰς τὰ πέριξ
οῦ Καρπενησίου μέρη.

“Ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἦτο ἡ πολυπληθεστέρα καὶ φοβε-
ντέρα τῶν ἄλλων, ὅσαι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχον
σθάλει εἰς τὴν Ἑλλάδα· οἱ “Ελληνες ὅπλαρχηγοὶ τῆς
υτικῆς Ἑλλάδος εἶχον μόνον χιλίους διακοσίους ἄνδρας.
Σκριναν λοιπὸν ὅτι δὲν ἦτο φρόνιμον γὰ ἀντιπαραταχθοῦν

καὶ νὰ πολεμήσουν στῆθος πρὸς στῆθος, τόσον ὀλίγοι ἔναντίον τόσον πολλῶν, ἀλλ᾽ ὅτι ἐπρεπε νὰ ἐπιτεθοῦν κατ᾽ αὐτῶν κρυφίως.

2. Τὴν νύκτα τῆς 8ης Αὐγούστου τριακόσιοι πεντήκοντα Σουλιώται ὑπὸ τὸν Μᾶρκον Μπότσαρην καὶ ὀλίγοι τινὲς ὑπὸ τὸν Κίτσον Τζαβέλαν ἐπιπίπτουν ἔναντίον τοῦ στρατοπέδου τῶν Τούρκων, φονεύουν ἀδιακόπως κοιμωμένους Τούρκους καὶ ἄλλους μόλις ἀφυπνιζομένους καὶ θορυβημένους ἀπὸ τὴν ἀπροσδόκητον ἐπίθεσιν. Οἱ ἔχθροι ἐπε-

χείρησαν νὰ ἀμυνθοῦν, ἀλλ᾽ εἰς τὸ σκότος ἐπαθαν σύγχυσιν καὶ ἔνεκα τούτου ἐφονεύοντο μεταξύ των ἐπὶ τέλους ἐτράπησαν εἰς φυγήν.

3. Ὁ Μᾶρκος καταδιώκων αὐτοὺς φθάνει εἰς ἕνα τοιχόκλειστον ἀγρόν, ἐντὸς τοῦ ἀποίου ἦσαν κατεσκηνωμένοι πολλοὶ ἔχθροι. Ὅψωσε τὴν κεφαλήν του ὑπεράνω τοῦ τοίχου, διὰ νὰ παρατηρήσῃ ἐντός, ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην

ἐπυρεθολήθη ὑπὸ Τούρκου στρατιώτου καὶ ἐκτυπήθη ἐπὶ τοῦ μετώπου κατὰ τὸν δεξιὸν δφθαλμόν. Τὸ τραῦμα ἦτο καίριον καὶ ὁ Μᾶρκος ἔπειτα νεκρός.

4. Τὰ παλληκάρια του δὲν ἐθορυβήθησαν ἀπὸ τὸ μέγα δυστύχημα, ἐξηκολούθουν νὰ μάχωνται, μέχρις ὅτου ἐπλησίασεν ἡ πρωία. Τότε παρέλαβον τὸν προσφιλῆ νεκρὸν καὶ πορευόμενοι διὰ μέσου βραχωδῶν ἀτραπῶν ἔφθασαν εἰς τὴν μονὴν Προυσοῦ, ὅπου παρέμειναν καθ' ὅλην τὴν 9ην Αὐγούστου.

5. Ἐκεῖ εὑρίσκετο ἀσθενής ὁ Καραϊσκάκης. Ὅτε ἔμαθεν ὅτι ἔφεραν τὸν Μᾶρκον Μπότσαρην νεκρόν, δὲν ἤδυνήθη νὰ μείνῃ ἐπὶ τῆς κλίνης του. Παρ' ὅλον τὸν ἴσχυρὸν πυρετόν, ὁ δόποιος τὸν ἔβασανίζειν, ἐσηκώθη καὶ συρόμενος μᾶλλον παρὰ βαδίζων ἤλθεν εἰς τὸν νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας ὅπου εἶχον ἔξαπλωμένον τὸν Μᾶρκον· ἔκυψε καὶ μὲ τοὺς δφθαλμοὺς πλήρεις δακρύων ἔφίλησε τὸν νεκρὸν καὶ εἶπεν «εἴθε, ἥρωα Μᾶρκο, κι' ἐγὼ ἀπὸ τέτοιο θάνατο νὰ πάω».

Καὶ πράγματι, ἡ εὐχὴ τοῦ Καραϊσκάκη ἐξεπληρώθη ὡς θὰ μάθωμεν κατωτέρω. Ὁ νεκρὸς τοῦ Μᾶρκου ἐκομίσθη εἰς Μεσολόγγιον, ὅπου ἐτάφη μεγαλοπρεπῶς.

6. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1827 ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν ἦτο στενῶς πολιορκημένη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Αἱ τροφαὶ καὶ τὰ πολεμεφόδια εἶχον ἔξαντληθῆ καὶ ἔπρεπε ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον νὰ ἐπιτεθοῦν οἱ Ἑλληνες κατὰ τῶν Τούρκων διὰ νὰ ἀπαλλάξουν τὴν Ἀκρόπολιν ἀπὸ τὸν ἀποκλεισμόν. Καὶ ἀπεφασίσθη νὰ γίνη ἡ ἐπίθεσις τὴν νύκτα τῆς 22ας Ἀπριλίου.

7. Τινὲς τῶν στρατιωτῶν παρὰ τὴν διαταγὴν τοῦ στρατηγοῦ ἐπετέθησαν κατὰ ἐνὸς ἔχθρικοῦ δχυρώματος παρὰ τὸ Φάληρον καὶ τοιουτοτρόπως ἥρχισεν ἡ μάχη ἐνωρίτερον τοῦ δέοντος.

‘Ο Καραϊσκάκης, ὁ ὅποιος ἦτο πάντοτε φιλάσθενος, τότε ἦτο κλινήρης καὶ ἐκοιμᾶτο. Ἀπὸ τὸν δημιουργηθέντα θόρυβον καὶ τὸν σφοδρὸν τουφεκισμὸν ἔξυπνησε καὶ, ἀναβὰς εἰς τὸν ἵππον του, ἐσπεισεν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης μετ’ ἄλλων ἀξιωματικῶν. Ἀλλ’ ἐνῷ περιεφέρετο ἀπὸ τόπου εἰς τόπον δίδων διαταγὰς εἰς τοὺς στρατιώτας, ἐδέχθη ἐχθρικὴν σφαῖραν εἰς τὸν βουβῶνα.

8. Ἐπανῆλθεν εἰς τὴν σκηνήν του, καὶ τὸν κατεβίβασκαν ἀπὸ τοῦ ἵππου του χειροκράτητον.

Ἀμέσως τὸν ἔξήτασεν ὁ Ἱατρὸς καὶ εὗρεν ὅτι τὸ τραῦμα ἦτο θανάσιμον. Τὴν τετάρτην ὥραν μετὰ τὸ μεσογύκτιον ἔξεπνευσεν.

Τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Καραϊσκάκης ἀπέθανεν ἀγωνιζόμενος τὸν καλὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνα, ὅπως καὶ ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης.

54. Ἀρματολός.

Νά μουν τὸ Μάη πιστικός, τὸν Αὔγουστο δραγάτης,
καὶ στὴν καρδιὰ τοῦ χειμωνιοῦ νά μουνα κρασοποῦλος.
Μὰ πιὸ καλά ταν νά μουνα ἀρματολὸς καὶ κλέφτης,
ἀρματολὸς μέσ' στὰ βουνά, καὶ κλέφτης μέσ' στοὺς κάμπους,
νά χα τὰ βράχια ἀδέρφια μου, τὰ δέντρα συγγενάδια,
νὰ μὲ κοιμοῦν οἱ πέρδικες, νὰ μὲ ξυπνᾶν τ' ἀηδόνια,
καὶ στὴν κορφὴ τῆς Λιάκουρας νὰ κάνω τὸ σταυρό μου,
νὰ τρώγω τούρκικα κορμιά, σκλάβο νὰ μὴ μὲ λένε.

55. Ὁ κλέφτης.

Παιδιά, σὰν θέτε λεβεντιὰ καὶ κλέφτες νὰ γενῆτε,
ἐμένα νὰ ρωτήσετε νὰ σᾶς δμολογήσω
τῆς κλεφτουργιᾶς τὰ βάσανα καὶ τῶν κλεφτῶν τὰ ντέρτια.
Μαύρη ζωή, ποὺ κάμνομε ἐμεῖς οἱ μαῦροι κλέφτες!
Ποτέ μας δὲν ἀλλάζομε καὶ δὲν ἀσπροφοροῦμε,
δλημερὶς στὸν πόλεμο, τὴν νύχτα καραούλι.
Δώδεκα χρόνους ἔκαμα στοὺς κλέφτες καπετάνιος,
ζεστὸ ψωμὶ δὲν ἔφαγα, δὲν πλάγιασα σὲ στρῶμα,
τὸν ὑπνὸ δὲν ἔχόρτασα, τοῦ ὑπνου τὴ γλυκάδα.
Τὸ χέρι μου προσκέφαλο καὶ τὸ σπαθί μου στρῶμα,
καὶ τὸ καριοφιλάκι μου στὸ πλάϊ ἀγκαλιασμένο.

56. Ὁ Κολοκοτρώνης εἰς Δερβενάκια.

1. Τὸ θέρος τοῦ 1822 φθάνει εἰς τὴν ἀγατολικὴν Στερεὰν Ἐλλάδα ἥ φοιτερὰ στρατιὰ τοῦ Δράμαλη. Τριάκοντα χιλιάδες στρατιωτῶν, ἐκ τῶν ὅποίων οἱ περισσότεροι ἦσαν ἴππεῖς, ἔσπειρον τὸν φόβον καὶ τὸν τρόμον εἰς τοὺς τόπους ὅπου ἔφθανον. Ὁ δλιγάριθμος ἐλληνικὸς στρατὸς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀντιτάξῃ σπουδαίαν ἀμυναν, καὶ ἔνεκα τούτου

δ Δράμαλης ἐπροχώρει ἀνεμποδίστως διευθυνόμενος εἰς τὴν Πελοπόννησον.

2. Ταχέως ἐπέρχεται τὸν Ἰσθμὸν καὶ καταλαμβάνει ἄνευ ἀντιστάσεως τὴν Κόρινθον, ἔπειτα προχωρήσας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Πελοποννήσου καταλαμβάνει τὸ Ἀργος, ἐλευθερώνει τὸ Ναύπλιον, τὸ δποῖον ἐποιείρκουν οἱ Ἐλληνες, καὶ ἑτοιμάζεται νὰ διευθυνθῇ πρὸς τὴν Ἀρκαδίαν διὰ νὰ κυριεύσῃ τὴν Τρίπολιν.

3. Ἄλλ' ὅτε εὑρίσκετο ἀκόμη εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἀργους, ἥρχισαν νὰ σπανίζουν τὰ τρόφιμα. Ποῦ νὰ εύρεθοῦν τροφαὶ διὰ τριάκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ δι' ἄλλους τόσους ἵππους, ἥμιόνους καὶ καμήλους; Προτοῦ φθάσῃ ἐκεῖ δι Δράμαλης, εἶχον φροντίσει οἱ Ἐλληνες ἀλλα μὲν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τροφίμων νὰ μετακομίσουν εἰς ἀσφαλῆ μέρη, ἀλλα δὲ νὰ καύσουν, δσα δὲν ἐπρόφθασαν νὰ μετακομίσουν.

4. Διὰ τοῦτο μετ' ὀλίγας ἡμέρας πολλὰ ἀπὸ τὰ κτήνη ἥρχισαν νὰ ἀποθνήσκουν, οἱ δὲ στρατιῶται ἐτρέφοντο ἀνεπαρκῶς.

Ἄναλογισθεὶς λοιπὸν δι Δράμαλης ὅτι ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ μὴ εὕρῃ τρόφιμα οὕτε εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, ἐὰν ἐπροχώρει ἐκεῖ, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κόρινθον, ὅπου δ ἐπισιτισμὸς θὰ ἦτο εἰς αὐτὸν εὔκολος.

5. Ο Ἑλληνικὸς στρατὸς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ἄλλων δπλαρχηγῶν εἶχε καταφύγει εἰς τὰ πέριξ τῆς Ἀργολικῆς πεδιάδος ὅρη καὶ παρηκολούθει τὰς κινήσεις τῶν Τούρκων.

Ο Κολοκοτρώνης ἔμαθε τὰς στενοχωρίας τοῦ Δράμαλη καὶ ἐνόησεν ὅτι οὗτος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κάμη διαφορετικὰ παρὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κόρινθον. Ἔστειλε λοιπὸν δι Κολοκοτρώνης τὸν στρατὸν του καὶ κατέλαβε τὰ στενὰ

τῶν Δερβενακίων, ἀπὸ τὰ δποῖα κατ' ἀνάγκην θὰ διήρχοντο εἰς Τούρκοι.

6. Καὶ πράγματι τὴν 27 Αὐγούστου, ἐπιστρέφοντες οἱ Τούρκοι εἰς τὴν Κόρινθον, ἔπαθαν ἐκεῖ μεγίστην συμφοράν

Καὶ κατώρθωσαν ἐπὶ τέλους νὰ διέλθουν, ἀλλ' ἥψησαν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τρεῖς χιλιάδας περίπου νεκρῶν. Ή καταδίωξις τῶν Τούρκων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐξηκολούθησε

καὶ περαιτέρω τῶν στενῶν, μέχρις ὅτου κατεστράφῃ ὀλόκληρος σχεδὸν ὁ στρατὸς πλὴν ὀλίγων λειψάνων, τὰ δποῖα κατώρθωσαν νὰ διαβοῦν εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα.

7. Τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν δποῖαν ἐγίνετο ἡ μάχη εἰς τὰ Δερβενάκια, προσῆλθεν ἐκεῖ, ὅπου εὑρίσκετο ὁ Κολοκοτρώνιος καὶ παρηκολούθει τὴν μάχην, εἰς νεαρὸς βοσκὸς ἀσπόλος κρατῶν τὴν μακρὰν ποιμενικήν του ράβδον, παρετήρει δὲ καὶ αὐτὸς τὴν μάχην, ἡ δποία ἐγίνετο ὀλίγον χαμηλότερα, μετὰ θαυμασμοῦ καὶ περιεργείας.

Ἡ ζωηρὰ στάσις τοῦ νέου τούτου ἔκαμψεν ἐντύπωσιν εἰς τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τοῦ λέγει.

8.—«Τί στέκεσαι καὶ βλέπεις, βρὲ Ἑλληνα, καὶ δὲν πᾶς νὰ πολεμήσῃς;»

— «Δὲν ἔχω ἀρματα, καπετάνιε».

— «Ἐχεις τὴν μαγκούρα σου, ἀρμα εἶναι κι' αὐτή. Νά! πήγαινε νὰ σκοτώσῃς μ' αὐτὴ κάναν παλιότουρχο, νὰ πάρῃς τ' ἀρματά του νὰ ἀρματωθῇς, καὶ τὰ ροῦχα του νὰ ντυθῇς».

— «Μὰ λέξ;»

Καὶ ἀμέσως στηρίζομενος εἰς τὴν ράβδον του ἐπήδα πρὸς τὰ κάτω φωνάζων ὅπ! ὅπ! καὶ μετ' ὀλίγον ἀνεμίχθη μεταξὺ τῶν πολεμούντων.

9. Τὴν ἑσπέραν ὁ ἔδιος, ἀλλὰ τώρα πλέον φορῶν καλὰ ἐνδύματα καὶ ἔνοπλος, ἦλθε πάλιν καὶ ἐστάθη ἐπιδεικτικῶς ἔμπροσθεν τοῦ Κολοκοτρώνη. Ἡτο ἐντελῶς ἀγνώριστος.

— «Τί εἶσαι σύ, βρὲ Ἑλληνα;» τοῦ λέγει ὁ Κολοκοτρώνης.

— «Δὲν μὲ γνωρίζεις Καπετάνιε; Ἐγὼ εἶμαι, ποῦ μ' ἐστείλες τὸ μεσημέρι νὰ πολεμήσω μὲ τὴν μαγκούρα μου, καὶ μὲ τὴν εύχή σου ἔκαμψα, ὅπως μοῦ εἴπεις».

Ἐνῷ ἔλεγεν αὐτὰ ἔκαμάρωνε καὶ ἐφαίνετο πλήρης

χαρᾶς καὶ ὑπερηφανείας, Ὁ Κολοκοτρώνης τὸν ἐπήγνεσε
καὶ τὸν ἐδείκνυε εἰς τοὺς ἄλλους στρατιώτας ὡς παράδειγμα
γενναιότητος.

57. Τὸ τραγούδι τῶν Κολοκοτρωναίων.

Λάμπει ὁ ἥλιος στὰ βουνά, λάμπει καὶ στὰ λαγκάδια,
ἔτσι λάμπει κι' ἡ κλεφτονγιὰ οἱ Κολοκοτρωναῖοι,
πᾶχον τ' ἀσήμια τὰ πολλά, τὶς ἀσήμενιες πάλες,
ὅποὺ δὲν καταδέχονται τὴ γῆς νὰ τὴν πατήσουν.

Καβάλλα τρῶνε τὸ ψωμί, καβάλλα πολεμᾶνε,
καβάλλα πάν' στὴν ἐκκλησιά, καβάλλα προσκυνᾶνε,
καβάλλα παίρν' ἀντίδωρο ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ χέρι.

Φλωριὰ ρίχνουν στὴν Παναγιά, φλωριὰ ρίχνουν στοὺς
[ἄγιους,

καὶ στὸν ἀφέντη τὸ Χριστὸ τὶς ἀσημένιες πάλες.

«Χριστέ μας, βλόγα τὰ σπαθιά, βλόγα μας καὶ τὰ χέρια !»

58. Ὁ Κανάρης.

1. Ὁ βασιλεὺς Ὅθων, ἡρώτησε κάποτε τὸν ναύαρχον
Κανάρην :

«Καὶ δὲν μοῦ λέγεις, ναύαρχέ μου, τὴν στιγμὴν ποὺ
ἔθαζες φωτιὰ στὴ ναυαρχίδα, τί ἡσθάνεσο ;»

‘Ο ναύαρχος ἀπήντησεν :

«Ἀκοῦς ἐρώτησι ποὺ μοῦ κάμνει δ βασιλέας μου ! Νά !
ἡ πατρίδα μοῦ ἔλεγε ἐμπρός, δ φόβος μοῦ ἔλεγε πίσω.
‘Ακουσα τὴν πατρίδα κι' ἔθαλα τὴ φωτίτσα μου».

2. Τὴν νύκτα τῆς 5ης Ιουνίου τοῦ 1822 εἰς ἔνα ναϊ-
σκον τῶν Ψαρῶν, τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἅγίου Νικο-
λάου, μετελάμβανε τῶν ἀχράντων μυστηρίων, δ Καπετάν
Κωσταντῆς. “Εκαμε τὴν προσευχὴν του πρὸ τῆς εἰκόνος

τῆς Παναγίας καὶ ἔταξε, ἀνυπόδυτος νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ ν' ἀνάψῃ μίαν λαμπάδα εἰς τὴν εἰκόνα της.

3. Εἶχε συντελεσθῆ ἡ καταστροφὴ τῆς Χίου. Ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς πλουσίας καὶ εὐτυχοῦς αὐτῆς νήσου αἱ μὲν εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες ἐφονεύθησαν, αἱ δὲ τεσσαράκοντα ἐπτὰ διεσπάρησαν εἰς τὴν Ἄσιαν καὶ τὴν Ἀφρικὴν ὡς ἀνδράποδα, καὶ τρεῖς μόνον χιλιάδες ὑπελείφθησαν εἰς ἐλεεινὴν καὶ ἀξιοθρήγητον κατάστασιν.

4. Ὁ Καπετάν-Κωνσταντῆς, ὡς ἐλέγετο ὁ Κωνσταντῖνος Κανάρης, ἐπρόκειτο τὴν νύκτα ἐκείνην νὰ λάβῃ τὴν δυνατὴν ἐκδίκησιν ἀπὸ τὸν τουρκικὸν στόλον, ὁ ὅποιος ἦτο ἥγκυροβολημένος εἰς τὸν λιμένα τῆς Χίου.

Εἶχεν ἀναλάβῃ νὰ γίνῃ μπουρλοτιέρης, δηλαδὴ ἀρχηγὸς τοῦ μπουρλότου, τὸ ὅποιον θὰ ὀδήγηει μὲ δλίγους ναυτας ἐναντίον τῆς ναυαρχίδος τοῦ Καρᾶ Ἀλῆ.

5. Ἀπὸ τὴν ψυχραμίαν καὶ ἀποφασιστικότητα τῶν δλίγων τούτων ἀνδρῶν ἐξηρτάτο ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπιθέσεως. Εἰς τὰς περιστάσεις αὐτὰς ὁ θάνατος ἦτο τὸ περισσότερον ἐνδεχόμενον, καὶ διὰ τοῦτο προηγουμένως οἱ ἄνδρες ἐκοινώνουν τῶν ἀχράντων μυστηρίων.

6. Η νὺξ ἦτο λίαν σκοτεινὴ καὶ ἡ θάλασσα γαληνιαῖα. Σύμπας ὁ τουρκικὸς στόλος εἶχε φωταγωγηθῆ ἔνεκα τῆς ἔορτῆς τοῦ Βαϊραμίου. Πλεῖστοι τῶν ἀξιωματικῶν, ἀκόμη δὲ καὶ Ὁθωμανοὶ πρόκριτοι τῆς Χίου καὶ τῆς Σμύρνης εἶχον συγκεντρωθῆ εἰς τὴν κατάφωτον ναυαρχίδα, ἵνα συνεορτάσωσι μετὰ τοῦ ναυάρχου Καρᾶ Ἀλῆ.

7. Ἐνῷ δὲ οἱ Τοῦρκοι εύωχοῦντο καὶ ἡ μουσικὴ τῆς ναυαρχίδος ἀνέκρουε διάφορα ἐμβατήρια, τὸ πυρπολικὸν τοῦ Κανάρη, διολισθῆσαν ὡς σκιὰ μεταξὺ τῶν τουρκικῶν πλοίων, ἐπλησίασεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκότους τὴν τουρκικὴν ναυαρχίδα. Ὁ Κανάρης ἀμέσως κατώρθωσε νὰ προσκολλήσῃ τὸ πυρπολικὸν ἐπὶ τῆς πρώρας σταθερῶς μὲ σιδηρᾶ

Εργασίες
2

ἄγκιστρα καὶ ἀρπάγας, ἥναψε κατόπιν τὴν θρυαλλίδα καὶ
ἀμέσως ἐπήδησεν εἰς τὴν ἀκολουθοῦσαν λέμβον, εἰς τὴν
δποίαν τὸν περιέμενον οἱ σύντροφοί του.

8. Μετ' ὅλιγον πλήρεις χαρᾶς καὶ ὑπερηφανείας πα-
ρετήρουν οἱ πυρποληταὶ ἀπὸ τὴν ἀπομακρυνθεῖσαν λέμβον
τῶν τὴν καιομένην μεγαλοπρεπῆ ναυαρχίδα. Φλόγες ἐλισ-
σόμεναι ὡς ὅφεις περιέβαλλον αὐτήν. Τριγμοὶ τῶν καιο-
μένων ξύλων καὶ κρότοι τῶν ἐκρηγγυομένων πυρομαχικῶν
ἐδόνουν τὸν ἀέρα. Ἀλλόφρονες οἱ ἐντὸς εύρισκόμενοι τρισ-
χίλιοι καὶ πλέον ἄνδρες ἔτρεχον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ζητοῦντες
διέξοδον.

9. Ἄλλ' ἔνεκα τῶν πολλῶν ξένων καὶ τοῦ αἰφνιδια-
σμοῦ ὁ γεννηθεὶς πανικὸς παρέλυε πᾶσαν προσπάθειαν
σωτηρίας. Αἱ λέμβοι. καθαιρούμεναι ἐν σπουδῇ, κατεποντί-
ζοντο ἔνεκα τοῦ πλήθους τῶν ἐπιβαινόντων. Τέλος τὸ πῦρ
δὲν ἐδράδυνε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην, δπότε τὸ
πλοῖον ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα ἐν μέσῳ οὐρανομήκους
στήλης φλοιὸς καὶ καπνοῦ. Ὁ Καρᾶ--Ἀλῆς, φεύγων καὶ
αὐτὸς ἐπὶ μιᾶς λέμβου, ἀθλίως ἀπέθανεν· ἐκτυπήθη ἀπὸ
ἰστὸν φλεγόμενον, ὁ δποῖος ἔπεισε κατὰ τῆς κεφαλῆς του.

10. Εημέρωμα δινορπολητῆς ἐγύρισε
μι ἐπήδησε ἀπ τὸ ὄλόμαυρο καὶ
πιστὸς νὰ φέρῃ μὲ τὰ πόδια ὀλόγυμνα
στὴν ἐκκλησιὰ τὸ τάμα γιὰ τὴ νίκη.

Τὸ χέρι, ποὺ ἀτρομο ἔσπειρε τὸ θάνατο
μὲ τὸ δαυλὸ — τὸ φοβερὸ τὸ χέρι —
τώρα ταπεινωμένο καὶ τρεμάμενο
στὴν Παναγιὰ ἀνάφτει ἀγιοκέρι.

11. Δύο ἔτη παρῆλθον ἀπὸ τῆς πυρπολήσεως τῆς

τουρκικῆς ναυαρχίδος, κατὰ τὰ δποῖα ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἀντεπεξήρχετο μὲν νικηφόρως κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλ' οὐδέποτε ἡ ἡττα τοῦ ἐχθροῦ ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ καταστήσῃ αὐτὸν ἀμαχον. Ἡτο πάντοτε πολυαριθμότερος τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ οὕτω κατώρθωνε νὰ ἐπανορθώνῃ τὰς ζημίας του καὶ νὰ διατηρῇ τὴν ισχύν του σχεδὸν ἀμείωτον.

Διὰ τοῦτο ἡ προσπάθεια τῶν Ἑλλήνων, νὰ ἀποκόψουν ἀποτελεσματικῶς τὰς συγκοινωνίας τοῦ ἐν Πελοποννήσῳ ἥδη εὑρισκομένου Ἰμβραῆμ, ἀπέδαινε ματαία.

12. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ Κανάρης συνέλαβε παράτολμον σχέδιον, τὸ δποῖον δὲν ἔδιστασε καὶ νὰ ἔκτελέσῃ. Ἔσκεψθη ἔτι ὁ τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος ἐπρεπε νὰ προσβληθῇ αἰφνιδιαστικῶς εἰς αὐτὴν τὴν βάσιν του, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

Ἐὰν τὸ σχέδιον τοῦτο ἐπετύγχανεν, ὁ Ἰμβραῆμ θὰ ἔμενεν ἄνευ ἐφοδίων καὶ τροφῶν καὶ τοιουτοτρόπων θὰ ἡναγκάζετο νὰ παραδοθῇ. Ἐὰν τούναντίον ἀπετύγχανεν, οἱ Ἑλληνες δὲν θὰ ἔχανον σπουδαῖα πράγματα.

13. Ὁ στολίσκος εἰς τὸν δποῖον ἀνετέθη ἡ παράτολμος αὗτη ἀποστολὴ ἀπετελέσθη ἐκ τριῶν πυρπολικῶν κυβερνωμένων ὅπλο τοῦ Κανάρη, τοῦ Μπούτη καὶ τοῦ Βώκου, ἔτι δὲ ἐκ δύο πλοίων συνοδείας, κυβερνωμένων ὅπλο τοῦ Τομπάζη καὶ τοῦ Κριεζῆ.

Τὰ πλοῖα ταῦτα ἀποπλεύσαντα ἔξ "Γδρας ἐνεφανίσθησαν πρὸ τοῦ λιμένος τῆς Ἀλεξανδρείας τὸ ἀπόγευμα τῆς 29ης Ἰουλίου. Ὁ Κανάρης, τοῦ δποίου τὸ πυρπολικὸν προέπλεεν ἔνεκα τῆς μεγαλυτέρας ταχύτητός του, ἀντιλαμβανόμενος τὴν σημασίαν τῆς ταχείας ἐνεργείας εἰς τοιαύτην αἰφνιδιαστικὴν ἐπιχείρησιν, κατηγορύθη ἀνεπιφυλάκτως πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος.

14. Ὁ ἐπιβάς ἐπὶ τοῦ πυρπολικοῦ Αἴγυπτιος πλοηγὸς οὐδὲν ὅπωπτεύθη· οὕτω δὲ περὶ ὥραν 6ην μ. μ. τὸ

πυρπολικὸν τοῦ Κανάρη ἔπλεε πληγέστιον πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ λιμένος, ἔνθα εὑρίσκετο ἡγκυροβολημένος ἐν πυκνῇ τάξει ὁ Αἰγυπτιακὸς στόλος, παρασκευαζόμενος διὰ νέαν κατὰ τῆς Ἐλλάδος ἐκστρατείαν.

Ἄτυχῶς ὅμως ὁ ἄνεμος, ὃστις ἔως τότε εἶχεν εὔνοήσει τὸν Κανάρην, ἐγκατέλειψεν αὐτὸν εἰς τὴν κρύψιμον στιγμήν, τὸ δὲ πλοῖον του παρέμεινεν ἀκίνητον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λιμένος, ἐνῷ ἐχθρικὰ λέμβοι κατηυθύνοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν, ὅπως προσβῶσιν εἰς ἔρευναν.

15. Τὸ γαλλικὸν βρίκιον Μέλισσα, ναυλοχοῦν ἐν τῷ λιμένι, ἐμάντευσεν τὸν σκοπὸν τοῦ Κανάρη καὶ πρῶτον ἥρχισε βάλλον κατ' αὐτοῦ καὶ κατὰ τῆς λέμβου του.

Ο Κανάρης, βλέπων τὸ σχέδιόν του ματαιούμενον, ὕψωσε τὴν Ἐλληνικὴν σημαίαν καὶ θέσας πῦρ εἰς τὸ πυρπολικὸν τὸ ἐγκατέλειψε, ἐνῷ αὐτὸς μόλις κατώρθωσε νὰ διασωθῇ ἐπὶ τοῦ δευτέρου πυρπολικοῦ τοῦ Βώκου.

Τὸ πυρπολικὸν φλεγόμενον ἐφέρετο ἐδῶ καὶ ἐκεὶ ἐντὸς τοῦ λιμένος, προεκάλεσε δὲ τρομερὰν σύγχυσιν εἰς τὸν ἡγκυροβολημένον στόλον, ὥστε μολονότι ἡ τολμηρὰ αὕτη ἐπιχείρησις ἀπέτυχε, συνετέλεσεν εἰς τὸν κλονισμὸν τοῦ ἥθικου τῶν ἐχθρικῶν πληρωμάτων.

Σημ. Μπουρόλοτο ἦτο πυρπολικὸν ἦτο παλαιὸν πλοῖον πλῆρες μιᾶς ζύμης ἀπὸ πίσσαν, ορτίνην καὶ πυρίτιδα· παρεσκευάζετο μὲ τέχνην ὥστε νὰ ἀνάπτῃ ὅλο μαζί.

59. Ἡ Σημαία.

- 1 Πάντα κι' ὅπου σ' ἀντικρύζω
μὲ λαχτάρα σταματῶ,
καὶ περήφανα δακρύζω,
ταπεινὰ σὲ χαιρετῶ.
- 2 "Οταν ξάφνου σὲ χαιρεύῃ
τ' ἀγεράκι τ' ἀλαφρό,
μοιάζεις κῦμα, ποὺ σαλεύει
μὲ χιονόλευκον ἀφρό.
- 3 Δόξα ἀθάνατη στολίζει
κάθε θεία σου πτυχή
καὶ μαζί σου φτερουγίζει
τῆς πατρίδος ἡ ψυχή.
- 4 Κι' δ Σταυρός, ποὺ λαμπνοίζει
στὴν ψηλή σου κορυφή,
εἶναι δ φάρος, ποὺ φωτίζει
μιὰν ἐλπίδα μας κρυφή.
- 5 Σὲ θωρῷ κι' ἀναθαρρεύω
καὶ τὰ χέρια μου κτυπῶ
σὰν ἀγία σὲ λατρεύω,
σὰ μητέρα σ' ἀγαπῶ.
- 6 Κι' ἀπ' τὰ στήθη μου ἀνεβαίνει
μιὰ χαρούμενη φωνή :
νά σαι πάντα δοξασμένη,
ὦ σημαία γαλανή.

60. Τὸ μνῆμα τῶν ἀφανῶν.

A'.

1. Ἐκατοντάδες χιλιάδων ἀκμαίων ἄνδρων ἐχάθησαν κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον. Πολὺ δὲ λίγους ἀπὸ αὐτοὺς ἐθρήνησαν μητέρες ἢ ἔθρεξαν δάκρυα συζύγων καὶ τέκνων. Πάντες οἱ ἄλλοι ἐχάθησαν καὶ ἐτάφησαν μακρὰν τῆς γενετείρας, εἰς τοὺς τόπους τῶν μαχῶν ἢ εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης χωρὶς σύβανα καὶ χωρὶς φέρετρα.

2. Προσφιλὴς εἶναι ἡ ἀνάμνησις τοῦ τόπου ἐκείνου, ὅπου ἡ μήτηρ ἔχασε τὸ τέκνον τῆς ἢ ἡ σύζυγος τὸν ἄνδρα τῆς, καὶ εἶναι σφιγκτὰ συνδεδεμένα τὰ δύο ὀνόματα. Τὸ Σαραντάπορον, τὸ Γιάννενα, τὸ Κιλκίς, δὲ Σαγγάριος καὶ τόσοι ἄλλοι τόποι ἀνθρωπίνων θυσιῶν διπεγθυμίζουν ποθεινὰ ὀνόματα συζύγων, τέκνων καὶ ἀδελφῶν.

3. Ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἀπειρον πλῆθος τῶν χαθέντων πολλοὶ ἀπέθανον ἄγνωστοι μεταξὺ ἀγνώστων, ἀταφοὶ ἵσως, προσέφεραν τὰς σάρκας τῶν βορὰν τῶν θηρίων καὶ τῶν δρινέων.

— «Μὴν εἶδες τὸ παιδί μου;» ἐρωτᾷ ἡ ἀτυχὴς μήτηρ τὸν ἐπανελθόντα ἀπὸ τὸν πόλεμον γείτονα ἢ συγγενῆ.

— «Ἔμεθα μαζὶ στὴν Πρεσβά, ἀπ' ἐκεῖ ἔχωριστήκαμε καὶ δὲν τὸν ξανάειδα πιά», ἀπαντᾷ ἐκεῖνος.

“Αλλοις εἰς δμοίαν περίπτωσιν ἀπαντῷ :

— «Μαζὶ ἦμεθα στὴν ἐπίθεσιν τοῦ Κιλκίς, φωτιὰ καὶ λαύρα ἦμεθα ὅλοι, ποιός κοίταζε τὸν διπλανό του; “Ολοι ἐτραβούσαμε ἐμπρός. “Οταν ἐτελείωσε ἡ μάχη δὲν τὸν ξανάειδα, ἀλλὰ οὕτε καὶ μὲ τοὺς ἄλλους νεκροὺς τὸν εἶδα, ὅταν τοὺς ἐθάψαμε».

Τοιαύτας ἀπαντήσεις λαμβάνουν οἱ ματαίως ἀναζητοῦντες οὐχὶ πλέον τοὺς προσφιλεῖς τῶν ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὸν τόπον τῆς θυσίας τῶν. Πόσον μετριοπαθής ἀξίωσις!

4. Διὰ τοὺς νεκροὺς τούτους δέ πόνος εἶναι διπλοῦς, ἀλλὰ καὶ ἡ δόξα μεγαλυτέρα, αἱ ψυχαὶ τῶν πετοῦν εἰς τοὺς οὐρανοὺς φωτεινότεραι. Καταλέγονται μεταξὺ τῶν ἀφανῶν ἥρωων, οἱ ὅποιοι εἰς πάντα ἀγῶνα εἶναι οἱ μεγαλύτεροι συντελεσταὶ τῆς νίκης.

Πρὸς τιμὴν τῶν ἀφανῶν τούτων ἥρωων ἴδρυθη ἐ τάφος τοῦ ἀγνώστου στρατιώτου. Κενοτάφιον πολυτελὲς καὶ σεμνὸν ἀντικαθιστᾶ τὸν ἀγνωστον τόπον τῆς ἐσχάτης πνοῆς καὶ φέρει εἰς τὴν μνήμην μας πάντα στρατιώτην τῆς πατρίδος, τὸν δποῖον ματαίως ἀνεζήτησαν οἱ οἰκεῖοι.

B'

1. Τὴν στοργὴν τῶν ζώντων πρὸς τοὺς ἀγνώστους στρατιώτας ἔξεδήλουν ἐπίσης καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι.

Τιμήσειν εἰς αὐτοὺς νόμος πατροπαράδοτος νὰ κάμνουν τὸν ἐνταφιασμὸν τῶν φονευομένων εἰς τὸν πόλεμον πανηγυρικῶς. Κατεσκεύαζον μίαν σκηνήν, εἰς τὴν δποίαν ἐκόμιζον δύο ἡμέρας πρὸ τῆς ταφῆς τὰ δστᾶ τῶν φονευθέντων, (διότι οἱ ἀρχαῖοι ἔκκιον τοὺς νεκροὺς καὶ κατόπιν συγέλεγον τὰ δστᾶ ταῦτα λοιπὸν τὰ δστᾶ ἐκόμιζον εἰς τὴν σκηνήν). Ἐκόμιζον δὲ ἀκόμη ἔκαστος εἰς τοὺς ἴδιακους τοῦ ἄνθη καὶ ἀρώματα. Εἶχον δὲ κατεσκευασμένα ἔνδεκα φέρετρα ἀπὸ κυπαρίσσινον ξύλον, ἐν φέρετρον δι' ἑκάστην φυλήν, αἱ δποῖαι ἦσαν δέκα, καὶ ἐν ἐπὶ πλέον. "Ἐκαστον περιεῖχε τὰ δστᾶ τῶν ἀνηκόντων εἰς ἑκάστην φυλὴν χωριστά. Τὸ δὲ ἔνδεκατον φέρετρον ἔμενε κενὸν χάριν ἐκείνων τῶν νεκρῶν, οἱ δποῖοι δὲν ἀνευρέθησαν διὰ νὰ ταφοῦν" ἦτο τὸ κενὸν φέρετρον τῶν ἀφανῶν.

2. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ταφῆς ἀμαξῖαι, μία δι' ἔκαστον φέρετρον, παραλαμβάνουν αὐτὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς, ἢ ἐποίᾳ ἥτο ἐντὸς τῆς πόλεως, καὶ τὰ μεταφέρουν εἰς τὸν Κεραμεικόν, ὅπου ἥτο τὸ νεκροταφεῖον τῶν ὑπὲρ πατρίδος φρονευομένων. "Οπισθεγ δὲ τῶν ἀμαξῶν παρακολουθοῦν ἀπαντες σχεδὸν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀστοὶ καὶ ξένοι.

Εἰς τὸ νεκροταφεῖον ὀρύσσετο εἰς τάφος ἐντὸς τοῦ διποίου ἐκαλύπτοντο ὅλα τὰ φέρετρα· ἐπὶ τοῦ τάφου δὲ ἐκτίζοντο στήλαι, ἐκάστης φυλῆς χωριστά, ἔχουσαι τὰ δινόματα τῶν ἀποθανόντων.

3. Μετὰ τὴν ταφὴν εἰς Ἀθηναῖος, δι σοθαρώτερος καὶ καταλληλότερος, ἀναβαίνει εἰς τὸ βῆμα καὶ ἔχων ἐνώπιόν του τὸ ἀπειρον πλῆθος τῶν Ἀθηναίων ἐκφωνεῖ τὸν κατάληγον λόγον πρὸς ἔπαινον τῶν ἀποθανόντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

61. Ἀσβεστοποιία καὶ ἀσβεστος

1. Ἡ ἀσβεστοποιία ὡς ἐπάγγελμα δὲν εἶναι δύσκολος· εἶναι ἐμπειρία εὐκόλως ἀποκτωμένη ὑπ' ἀνθρώπων δραστηρίων καὶ σκληραγωγημένων. Ἀσκεῖται δὲ ὑπὸ τῶν ἀγροτῶν μᾶλλον παρέργως παρὰ ὡς μόνιμον ἐπάγγελμα.

Τὸ μόνον κεφάλαιον, τὸ ὅποιον καταβάλλουν οἱ ἀσβεστοποιοὶ εἶναι ἡ προσωπικὴ αὐτῶν ἔργασία, ἡ ὅποια ὅμως εἶναι σκληρά. Πρέπει νὰ ἀντέχουν εἰς τὴν πεῖναν, τὴν δίψαν καὶ τὴν ἀγρυπνίαν, ἐνῷ συγχρόνως διεβίουν νὰ ἔργαζωνται ἐντατικῶς.

Ἄλλὰ ἡ ἔργασία αὐτὴ συνήθως δὲν ἀφαιρεῖται ἀπὸ τὴν καθαυτὸ γεωργικὴν ἢ ἄλλην ἀγροτικὴν ἐνασχόλησιν, διότι ἡ ἀσβεστοποιία ἐνεργεῖται συνήθως κατ' Αὔγουστον μῆνα, ἥτοι μετὰ τὸν ἀλωνισμόν, ὅτε οἱ ἀγρόται δὲν ἔχουν ἐπειγούσας ἔργασίας, διὰ νὰ ἀσχοληθοῦν.

2. Πέντε ἔως δέκα ἄνδρες συνδεόμενοι δι' ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης ἐκλέγουν τὸν κατάλληλον τόπον πρὸς κατασκευὴν τῆς ἀσβεστοκαμίνου.

Ο τόπος οὗτος πρέπει νὰ εἶναι ἐγγύτατα πετρωμάτων ἀσβεστολίθου καὶ οὐ μακρὰν δάσους, διότιν θὰ ληφθῇ ἡ καύσιμος ὕλη. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀσβεστοποιία θεωρεῖται ἐν τῶν δασικῶν προϊόντων, ζητεῖται καὶ λαμβάνεται. ἔγγραφος ἀδεια παρὰ τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν, ἥτοι παρὰ τοῦ Δασονόμου καὶ τοῦ Ἐφόρου. Διὰ τῆς ἀδείας ταύτης δηλοῦται ὅτι ἐπιτρέπεται ἡ κατασκευὴ ἀσβεστοκαμίνου, ὁρίζεται

δὲ καὶ ἡ περιοχὴ τοῦ δάσους, ἀπὸ τοῦ ὅποίου θὰ γίνη
ἡ ξύλευσις.

3. Η ὁμάς ἐγκαθίσταται εἰς πρόχειρον παράπηγμα ἢ
καλύβην καὶ ἀρχίζει ἀμέσως τὴν ξύλευσιν, ἥτοι τὴν συλ-
γὴν φρυγάνων καὶ θάμνων, οἷον κλάδων ἐρείκης, κομά-
ρου, πρίνου καὶ ἄλλων, τὰ ὅποια συσκευάζονται εἰς δεμάτια
καὶ μεταφέρονται πλησίον τῆς καμίνου.

Ἡ ποσότης τῆς καυσίμου ὑλῆς ἔξαρταται ἐκ τοῦ με-
γέθους τῆς καμίνου. Εἶναι δὲ εὔκολον εἰς τὸν ἀσθεστο-
ποιοῦν νὰ τὴν προσδιορίσουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ηπτον
ἀκριβῶς.

4. Μετὰ τὴν ξύλευσιν καὶ τὸν φρυγανισμὸν ἡ ὁμάς
ἀσχολεῖται εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς καμίνου ἢ εἰς τὴν ἐπι-
διόρθωσιν τῆς ὑπαρχούσης ἐκ προγενεστέρας ἀσθεστο-
ποιίας. Συγχρόνως δύνανται μέλη τῆς ὁμάδος νὰ ἀσχολη-
θοῦν εἰς τὴν λατόμησιν καὶ μεταφορὰν τοῦ ἀσθεστολίθου.

Ἡ κάμινος κατασκευάζεται συνήθως εἰς ἐπικλινὲς
ἔδαφος καὶ εἶναι κατὰ μέγα μέρος κεχωσμένη ἐντὸς τοῦ
ἔδαφους. Εἶναι κυκλοτερής καὶ ἔχει διάμετρον τριῶν πε-
ρίπου μέτρων, ὅψος δὲ τεσσάρων· δὲν ἀποκλείεται βεβαίως
ἡ κατασκευὴ καὶ μεγαλυτέρων ἢ καὶ μικροτέρων καμίνων.

5. Η μόνη ἔργασία τῆς ἀσθεστοποιίας, ἡ ὅποια ἀπαι-
τεῖ τέχνην τινά, εἶναι ἡ τοποθέτησις τοῦ ἀσθεστολίθου, τὸ
κτίσιμο τοῦ καμινοῦ, ὡς κοινῶς λέγεται.

Διὰ τοῦτο συνήθως προσκαλοῦν εἰδικὸν τεχνίτην, ὃστις
κτίζει τὴν κάμινον κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε καὶ ἡ στε-
ρεότης αὐτῆς νὰ εἶναι ἔξησφαλισμένη καὶ ἡ πύρωσις νὰ
γίνῃ κανονική, ἥτοι αἱ φλόγες νὰ φθάνουν καθ' ὅλην τὴν
ἔκτασιν αὐτῆς καὶ νὰ περιβάλλουν ἀπαντα τὸν ἀσθεστόλιθον.

6. Περὶ τὴν βάσιν κτίζεται κυκλικῶς τοῖχος περίπου
πεντήκοντα ἑκατοστῶν πάχους. Ἀφοῦ φθάσῃ εἰς τὸ ἀναγ-
καῖον ὅψος, δύο περίπου μέτρων, σχηματίζεται θόλος, ὅπως

δ τροῦλλος τῶν ἐκκλησιῶν. Ὁ θόλος οὗτος κτίζεται μὲν μεγάλους λίθους, οἱ δποῖοι καλοῦνται κοινῶς κλειδιά. Υποκάτω τοῦ θόλου εἶναι ἡ ἑστία τῆς πυρᾶς, ἡ δποία τροφοδοτεῖται δι' ἀνοίγματος εἰς τὰ πλάγια τῆς καμίνου παρὰ τὴν βάσιν.

7. Μετὰ ταῦτα ἀρχίζει ἡ καῦσις τῆς καμίνου καὶ τὸ στάδιον τοῦτο τῆς ἀσθεστοποιίας εἶναι τὸ κοπιωδέστερον. Ἀρχίζει πρώτον δι' ἀσθενεστέρας πυρᾶς, ἡ δποία κατόπιν ἔντείνεται. Δὲν ἐπιτρέπεται δὲ οὐδὲ ἐπὶ στιγμὴν νὰ διακοπῇ οὕτε καν νὰ ἀτονίσῃ.

Εἰς ἐργάτης ἴσταμενος πρὸ τῆς θύρας τῆς ἑστίας τροφοδοτεῖ αὐτὴν ἀδιακόπως μὲν θάμνους, τοὺς δποίους ὧθεὶ ἔντὸς δι' ἔνδος διχαλωτοῦ κοντοῦ. Ἀλλος ἐργάτης ρίπτει πλησίον αὐτοῦ τοὺς θάμνους καὶ ἄλλοι μεταφέρουν αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς σωρούς. Η ἐργασία γίνεται ἐντονώτατα καὶ διδρῶς ρέει κρουνηδὸν ἀπὸ τοῦ μετώπου των· ἵδια ἡ θέσις τοῦ θερμαστοῦ εἶναι ἡ ἐπιπονωτέρα· καταπονεῖται ταχέως καὶ ἀμέσως ἀντικαθίσταται αὐτὸν ἄλλος καὶ τοῦτον ἄλλος.

8. Η καῦσις τῆς καμίνου διαρκεῖ περὶ τὰς πέντε ήμέρας καὶ νύκτας, καθ' ἃς οἱ ἐργάται κοιμοῦνται ἐλάχιστον καὶ κατὰ διαλείμματα· διεξάγουσιν ἀγῶνα σκληρότατον, διότι ἀληθῶς, ὡς λέγουν οἱ χωρικοί, κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸς «παλαίζουν μὲν τὴν φωτιά».

Εὐθὺς ὡς παρατυρηθοῦν τὰ διακριτικὰ σημεῖα, ἐκ τῶν δποίων συμπεραίνεται ὅτι ἥδη ἡ μεταβολὴ τοῦ λίθου εἰς ἀσθεστον συνετελέσθη, κλείεται καλῶς διὰ λίθων καὶ ἐπιχρίσεως πηλοῦ ἡ θύρα τῆς ἑστίας καὶ ἀναμένεται ἡ ψῦξις τῆς καμίνου, ἵνα κατόπιν γίνη ἡ διανομὴ τοῦ προϊόντος.

9. Παρέρχονται δέκα ἔως δεκαπέντε ὥραι καὶ τότε ἀποσύρεται ἡ ἀσθεστος καὶ διανέμεται εἰς ἵσα μερίδια μεταξὺ τῶν συνεταίρων ἢ πωλεῖται δλόκληρον τὸ ποιὸν καὶ διανέμονται τὰ χρήματα.

Η κοπιωδής αὕτη ἐργασία διαρκεῖ περὶ τὰς τρεῖς ἔως

τέσσαρας ἑβδομάδας. Ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπιχειρήσεως κάμνει ώστε νὰ λησμονηθοῦν οἱ κόποι, διότι τὰ ἐκ ταύτης κέρδη εἶναι ἀξιόλογα.

10. Ἀλλὰ πῶς μεταβάλλεται ὁ λίθος εἰς ἀσθεστον; Ὁ ἀσθετόλιθος, ὅπως καὶ τὸ μάρμαρον εἶναι σύνθετον σῶμα· διὰ δὲ τῆς πυρώσεως εἰς τὴν κάμινον, εἰς τὴν δποίαν ἀναπτύσσεται θερμοκρασία 900—1000 βαθμῶν, ἀποσυντίθεται, καὶ ἐν μέρος τοῦ ἀσθεστολίθου εἶναι ἡ ἀσθεστος, τὴν δποίαν ἀποκομίζομεν, ἀλλο δὲ μέρος εἶναι ἐν ἀέριον, τὸ ἀνθρακικὸν δξύ, τὸ ἐποῖον ἐκφεύγει διὰ τῆς ἀτμοσφαίρας.

11. Τὸ ἀέριον τοῦτο εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ἀναπτυσσόμενον εἰς τὰς οἰναποθήκας, ὅταν τὸ γλεῦκος μεταβάλλεται εἰς οἶνον, «ὅταν βράζῃ τὸ κρασί», ὅπως κοινῶς λέγομεν. Εἶναι δὲ ἀσφυκτικόν, ὅταν εἶναι πολὺ πολλὰ δυστυχήματα ἔχουν συμβῆ ἐνεκα τούτου· ἄνθρωποι κοιμηθέντες ἐντὸς οἰναποθήκης, κατὰ τὴν περίοδον τοῦ βρασμοῦ τοῦ οἴνου, τὴν πρωῖαν εὑρέθησαν νεκρούς.

12. Τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν δποίαν ἥμην καὶ ἐγὼ εἰς τὴν ἥλικίαν σας, μικροί μου ἀναγνῶσται, ἐνθυμοῦμαι ὅτι εἰς τὰς διακοπὰς ἔτους τινὸς παρευρέθην μετ' ἄλλων μαθητῶν εἰς τὴν κατασκευὴν μιᾶς κρήνης. Τὸ στηθαῖον αὐτῆς δλόκληρον εἶχε κατολισθήσει κατωτέρω τῆς πηγῆς ἐνεκα καθιζήσεως τοῦ ἐδάφους.

Δύο ἦ τρεῖς κτίσται ἡσχολοῦντο εἰς τὴν κατασκευὴν νέου στηθαίου, ἥμεῖς δέ, παίζοντες καὶ τρέχοντες ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, εἰς μίαν στιγμὴν ἐστάθημεν πρὸ τοῦ κατολισθήσαντος ὅγκου· εἰς τῶν ἐργατῶν προσεπάθει νὰ διαλύσῃ αὐτὸν εἰς τοὺς λίθους, ἐκ τῶν δποίων ἀπετελεῖτο, κτυπῶν ἐπ' αὐτῶν διὰ μεγάλης σφύρας.

13. Ἡσαν τόσον στερεῶς συγκεκολλημένοι οἱ λίθοι,

ώστε ένίστε έθραύοντο υπὸ τῆς σφύρας, ἀλλὰ δὲν ἀπεσπῶντο. Μικροὶ λίθοι, χάλικες καὶ τειμάχια κεραμιδίων, τὰ ὅποια ἦσαν ἐκτισμένα δόμοι, ἀπετέλουν ἐνα ὅγκον ἀδιάσπαστον, ὥπως τὰ σήμερον κατασκευαζόμενα σιδηροπαγή σκυροκονιάματα.

Διακόπτων τὴν προσοχήν μας δ ἀγαθὸς ἔργατης μᾶς λέγει : «βλέπετε παιδιά ! καίμε τὴν πέτρα καὶ τὴν κάμνομε ἀσθέστη, ἀλλ’ αὐτὸς θέλει πίσω νὰ ἔχαγίνη πέτρα· καὶ σιγὰ σιγὰ τὸ κατορθώνει· αὐτὸς ἐδῶ δ τοῖχος θὰ εἶναι ἀπάνω ἀπὸ πενήντα χρόνων· γι’ αὐτὸ δὲν ἔκολλοῦν οἱ πέτρες». Καὶ προσθέτει γελῶν «Μήπως κι’ ἐμεῖς, παιδιά, δὲν ἔχαγι-νόμεθα χῶμα; «χοῦς εἰ καὶ εἰς χοῦν ἀπελεύσῃ» λέγει δ παπᾶς, δταν θάφτη τοὺς νεκρούς μας».

14. Ἡ παρατήρησις τοῦ ἔργάτου ὅτι ἡ ἀσθέστος σὺν τῷ χρόνῳ τείνει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν παλαιὰν αὐτῆς φύσιν εἶναι ἀληθής.

Τείνει ἀενάως νὰ ἔνωθῃ μετὰ τοῦ ἀερίου ἐκείνου, ἀπὸ τοῦ ὅποίου ἀπεχωρίσθη διὰ τῆς πυρώσεως, καὶ ἔνουμένη σὺν τῷ χρόνῳ ἀνακτᾷ δλίγον κατ’ δλίγον τὴν προτέραν αὐτῆς φύσιν. Σκληρύνεται καὶ περισφίγγει τοὺς δι’ αὐτῆς συγκολ-ληθέντας λίθους ὡς σῶμα στερεόν.

62. Ἡ Κωπαΐς.

1. Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων μελημάτων τῶν ἔλληνων κυθερήσεων εύθυς ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως ὑπῆρξεν ἡ ἀπο-ξήρανσις τῆς Κωπαΐδος.

Ἡ λίμνη αὕτη παρουσίαζε τὸ ἔξαιρετικὸν φαιγόμενον ὅτι κατὰ τὸ θέρος ὠλιγόστευον σημαντικῶς τὰ ὕδατά της, ὥστε μεγάλη ἔκτασις παρὰ τὰς ὅχθας αὐτῆς ἦτο δυνατὸν νὰ καλλιεργῆται· καλλιεργουμένη δὲ ἀπέφερε καρποὺς ἐξόχους εἰς πλοῦτον καὶ ἀδρότητα.

2. Ἀλλ’ οἱ παραλίμνιοι κάτοικοι τῆς Βοιωτίας ὑπέφε-

ρον δειγμῶς ἐκ τῶν ἀπειροπληθῶν κωνώπων καὶ τῶν ἔλειογενῶν πυρετῶν. Ἡ κινίνη ἦτο τῶν ἀπαραιτήτων ἐφοδίων πάσης οἰκογενείας καὶ οἱ πάσχοντες ἐκ τοῦ πυρετοῦ, ἵδια τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον, κατὰ τὸν χρόνον δηλαδὴ τῶν πολλῶν γεωργικῶν ἔργασιῶν, ἐξ οὐδεμιᾶς οἰκίας ἔλειπον.

Εἰς τὰς παρειὰς τῶν κατοίκων τούτων τῆς Βοιωτίας τὸ χρῶμα τῆς υγείας οὐδέποτε ἐπήγνθει, ἡ εὐρωστία καὶ ἡ ἀνθηρότης τοῦ προσώπου ἦτο πρᾶγμα ἀγνωστον παρ' αὐτοῖς, τὸ δὲ δρέπανον τοῦ θανάτου δὲν ἀφηγεν αὐτοὺς νὰ πλησιάσουν τὸ μέσον ὅριον τοῦ ἀνθρωπίνου βίου.

Οθεν ἡ ἀποξήρανσις τῆς λίμνης πλὴν τοῦ πλούτου, τὸν ἐποιῶν θὰ προσεπόριζεν εἰς τὸ κράτος, θὰ ἔχαριζε συγχρόνως καὶ τὴν υγείαν εἰς πολλὰς χιλιάδας ἀνθρώπων.

3. Ἡ κατὰ τὸ θέρος γινομένη αὐτομάτως ἀποξήρανσις τῶν παροχθίων καὶ τῶν ὑψηλοτέρων ἐν γένει ἐδαφῶν τῆς λίμνης σημαίνει ὅτι τὰ ὕδατα αὐτῆς διωχετεύοντο δι' ὑπογείων καταβοθρῶν εἰς τὴν θάλασσαν.

Καὶ ἀληθῶς αἱ πρὸς ἀνατολὰς ὅχθαι αὐτῆς εἶναι διάτρητοι μὲ εἴκοσι τρεῖς γεωλογικὰς σχισμάς, αἱ δόποιαι εἶναι γνωσταὶ σήμερον μὲ τὸ ὄνομα καταβόθραι, ἐκβάλλουν δὲ πᾶσαι εἰς τὸν Εύβοϊκὸν κόλπον.

4. Αἱ καταβόθραι αὗται ἥσχαν ἀνέκαθεν αἱ φυσικαὶ διέξοδοι τῶν ὑδάτων τοῦ ἔλους, αἴτινες ὅμως, ἐπειδὴ εἶναι ὑψηλότερον τοῦ πυθμένος, μόνον τὸ ὑπερβάλλον ὕδωρ ἐδέχοντο καὶ οὕτω μέγα μέρος τοῦ ἔλους ὑπελείπετο κεκαλυμμένον.

Αλλὰ πρὸς τούτοις τὸ ἄνοιγμα αὐτῶν δὲν ἦτο τοσοῦτον μέγα, ὥστε νὰ χωρῇ δι' αὐτῶν δλον τὸ εἰσρέον ὕδωρ τῶν πέριξ τῆς κοιλάδος ὑψωμάτων καὶ μάλιστα τοῦ Κηφισοῦ καὶ τοῦ Μέλανος ποταμοῦ, στίνεται χύνονται εἰς αὐτήν. Διὰ τοῦτο τὸν χειμῶνα οὐ μόνον ἐπληροῦτο καθολοκληρίαν, ἀλλὰ καὶ οἱ παρ' αὐτήν κοῖλοι τόποι μετεβάλλοντο εἰς τέλματα

5. Καὶ τὰ ἀποξηραινόμενα κατὰ τὸ θέρος καὶ σπειρόμενα παρόχθια ἐδάφη τῆς λίμνης πολλάκις κατεστρέφοντο τὴν ἐποχήν, κατὰ τὴν δόποιαν οἱ γεωργῷ περιέμενον νὰ δρέψουν τοὺς καρποὺς τῶν κόπων των. Ραγδαῖαι καὶ διαρκεῖς βροχαὶ προεκάλουν πληγμάτων ποταμῶν, τῶν χυνομένων εἰς τὴν λίμνην, οἱ ἀγροὶ κατεκλύζοντο ὑπὸ τῶν ὕδατων καὶ οἱ γεωργοὶ ἔμενον μὲν ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐμποδίσουν τὴν θεωμηνίαν.

6. Ἡ λίμνη αὕτη ἀρ' ἐνὸς μὲν ἔνεκα τοῦ σημαντικοῦ ὕψους αὐτῆς ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἀρ' ἐτέρου δὲ ἔνεκα τῆς μεγάλης ἐκτάσεώς της, ἵτι δὲ ἔνεκα τοῦ ἐλώδους μιάσματος ἀπησχόλησε ἀνέκαθεν τοὺς περιοίκους· ἢ ἀποξήρανσις αὐτῆς ἐπεχειρήθη ἥδη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Μινυῶν, ἦτοι κατὰ τοὺς μυθικοὺς χρόνους, τῶν δόποιων γραπτὴ ἴστορία δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ τὴν συμπεραίνομεν ἀπὸ τὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα καὶ ἀπὸ τὰς ἀνασκαφάς.

7. Τὸ ζήτημα τῆς Κωπαΐδος εἶναι τόσον παλαιόν, ὅσον παλαιοὶ εἶναι καὶ κάτοικοι τῆς περὶ αὐτὴν χώρας. Δικσώζονται μέχρι σήμερον αὐλακες πολλῶν χιλιομέτρων κατεσκευασμέναι μὲ τεραστίους ὀγκολίθους, διὰ τῶν δόποιων τὰ ὕδατα τοῦ Κηφισοῦ ποταμοῦ, τοῦ Μέλανος καὶ ἄλλων χειμάρρων διωχετεύοντο πρὸς τὰ ὑπόγεια χάσματα, τὰ εὑρισκόμενα εἰς τὰς ἀνατολικὰς ὅχθας τῆς λίμνης. Υπολογίζεται ὅτι αἱ αὐλακες αὗται κατεσκευάσθησαν χίλια πεντακόσια ἔως δύο χιλιάδες ἔτη πρὸ Χριστοῦ.

8. Ἀλλὰ πολλάκις τὰ χάσματα ἐφράσσοντο καὶ ἡ κοιλὰς ὅλη ἐπληρούσσει ὕδατος· τότε δὲ οὐ μόνον οἱ ἀγροὶ κατεκλύζοντο, ἀλλὰ καὶ συνοικισμοὶ κατέρρεον καὶ ποίμνια ἐπνίγοντο.

Κύριος οὖδε ποσάκις ἐθρήνησαν γεωργοὶ καὶ παιμένες διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς περιουσίας των, πόσοι ἐξ αὐτῶν εύ-

ρον οἰκτρὸν θάνατον εἰς τὰ βορθορώδη ὕδατα τῶν πλημμυρῶν.

9. "Ισως οὐδέποτε οἱ περιοικοῦντες ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τοῦ φόβου περὶ ἐπικειμένου κινδύνου. Ἐγγοῦμεν καλῶς τὴν ἀγωγίαν τῶν ἀτυχῶν αὐτῶν ἀνθρώπων, ὅταν σκεψθῶμεν ὅτι ἡ πλήμμυρα δύναται νὰ ἐπέλθῃ ἐντὸς ὀλίγων ὥρων, ἐνίστε δὲ καὶ ἐντὸς ἡμισείας ὥρας. Πῶς θὰ ἀποσύρουν οἱ ποιμένες τὰ βοσκήματά των; Πῶς θὰ ἀπομακρυθῶν οἱ κάτοικοι ἀπὸ τὰς οἰκίας των, ὅταν τὸ ὕδωρ ἀρχίζῃ νὰ κατακλύζῃ τὰ χωρία των;

10. "Ηδη ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἀναφέρουν ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Κωπαΐδος ἐκαλλιεργεῖτο παλαιότερον καὶ ὅτι πολλὰ χωρία ἔξηφανίσθησαν ὑπὸ πλημμυρῶν. Ἀναφέρουν ὅτι εἰς τὰ ὑπὸ τῆς Κωπαΐδος καλυπτόμενα ἐδάφη ὑπῆρχε πολύχυνη τις δονομαζομένη Ὁρχομενός· αὕτη ὅμως κατεκλύσθη καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς κατορθώσαντες νὰ ἀπομακρυθοῦν ἔκτισαν νέαν πόλιν ὑψηλότερον, ἐκεῖ ὅπου εὑρίσκομεν τὸν Ὁρχομενὸν βραδύτερον. Ἐπίσης ἀναφέρεται ὑπὸ ἀρχαίων συγγραφέων ὅτι μηχανικός τις ἐκ Χαλκίδος, καλούμενος Κράτης, ἀπέφραξε τὰ χάσματα καὶ ἀνεφάνησαν πόλεις, αἱ δποῖαι εἶχον κατακλυσθῆ.

11. "Εξ ἄλλης παραδόσεως μανθάνομεν ὅτι πόλις τις παρὰ τὴν λίμνην, δονομαζομένη Ἀρνη ἐγκατελείψθη ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς ἐνεκα τῆς νοσηρότητος τοῦ κλίματος.

Δὲν ἦτο εὔκολον εἰς τοὺς κατοίκους νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς οἰκίας των, εἰς τὰς δποῖας ἀνετράφησαν, καὶ τοὺς ἀγρούς των, πρὸς τοὺς δποίους ἤσθάνοντο στοργήν. Ἄλλ' ἔζη μεταξὺ αὐτῶν διατρὸς Χαίρων, δ δποίος κατώρθωσε νὰ τοὺς πείσῃ νὰ μετοικήσουν μακρὰν τοῦ ἔλους, διὰ νὰ ἀπαλλαχθοῦν τῶν νόσων, αἱ δποῖαι εἰς αὐτὸν ὠφείλοντο. Καὶ ἔκτισαν νέαν πόλιν, ὅπου τὸ σημερινὸν χωρίον Κόπραινα, τὴν δποίαν ὀνόμασαν Χαίρωνειαν πρὸς τιμὴν τοῦ Χαίρωνος. Ο Χαίρων ὑπῆρξεν εὑεργέτης τῶν συμπολιτῶν του, ὑπὸ δὲ

τῶν μετέπειτα Χαιρωνέων ἐδοξάζετο ὡς υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος.

12. "Ηδη μετὰ τὴν τελευταίαν ἀποξήρανσιν, πλὴν τῶν μεγάλων αὐλάκων ἀνευρίσκονται ἐκεῖ τείχη, ἀνάκτορα, συνοικισμοὶ ἀνήκοντες εἰς τὴν παλαιοτάτην ἐκείνην περίοδον, εἰς τὴν δύοιαν ἀνήκουν καὶ αἱ αὐλακες.

Αλλὰ τὰ περισσότερα χάσματα, διὰ τῶν δυοῖων ἐξήρχοντο τὰ ὄδατα τῶν ὑπερβολικῶν βροχῶν, κάποτε ἔνεκκ σεισμῶν, ὡς λέγεται, ἐφράχθησαν τόσον ἵσχυρῶς, ὥστε ἡ ἀπόφραξίς των ἦτο ἀδύνατος. Τότε μὲ τὰς πρώτας πλημύρας κατεκλύσθη ἀπασα ἡ κοιλάς, ἐκαλύφθησαν ὑπὸ τῶν ὄδατων οἱ ἐπὶ αὐτῆς συνοικισμοὶ καὶ οὕτω κεκαλυμένοι ἔμειναν ἐπὶ τριάκοντα καὶ πλέον αἰώνας. Τὸ διὰ τῶν ὑπολειφθέντων ὀλίγων χασμάτων ἐκρέον ὄδωρ ἐπέτρεπε τὴν καλλιέργειαν ἢ βόσκησιν τῶν ὑψηλοτέρων μόνον παροχθίων ἐδαφῶν.

13. Μετὰ μακρὰς μελέτας τοῦ ζητήματος τῆς Κωπαΐδος παρεχωρήθη ἡ ἀποξήρανσις αὐτῆς εἰς Γαλλικὴν ἔταιρείαν τὸ 1865. Καὶ ἥρχισαν ἀμέσως αἱ ἐργασίαι, κατωρθώθη δὲ ἡ διοχέτευσις ὄδατων τινῶν, ὥστε νὰ ἀποξηρανθοῦν τὰ ὑψηλότερον κείμενα ἐδάφη. Αλλ᾽ ὅτε κατέστη ἀναγκαῖον νὰ ἐκτελεσθοῦν σοθιαρώτερα ἔργα πρὸς ἀποστράγγισιν καὶ τῶν βαθυτέρων ὄδατων, ἡ ἔταιρεία εὑρέθη πρὸ ἀνυπερβλήτου οἰκονομικῆς ἀδυναμίας καὶ οὕτω ἐκηρύχθη ὑπὸ τοῦ Κράτους ἔκπτωτος.

14. Νέα σύμβασις συνήφη τὸ 1880 μετὰ Ἀγγλικῆς ἔταιρείας, ἣτις κατώρθωσε νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον, ἀλλ᾽ οὐχὶ κατὰ πάντα ἐπιτυχῶς. Τὸ μέγιστον ἀγαθόν, ὅπερ ἀνεμένετο, ἡ ἀπαλλαγὴ δηλονότι τῶν κατοίκων ἀπὸ τῶν ἐλεισιγενῶν πυρετῶν, δὲν ἐπετεύχθη καθολοκληρίαν.

"Ενεκα κακοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ βάθους τῆς λίμνης, μικρὸν μέρος αὐτῆς καλύπτεται ἀκόμη ὑπὸ ὄδατων, τὰ

δόποια ἀποτελοῦν ἔστιαν πυρετῶν ἐνεκα τῶν ἀναπτυσσομένων ἐν αὐτοῖς ἀνωφελῶν κανόνων.

15. Ἀτυχῶς ὅμως καὶ αἱ ἐκ τῆς καλλιεργείας τῶν ἀποκαλυφθεισῶν γαίῶν πρόσοδοι τῶν καλλιεργητῶν δὲν εἶναι ἴκανοποιητικαί. Ἐχουσα τὸ δικαίωμα ή ἔταιρεία νὰ καρποῦται τὰς γαίας ταύτας ἐπὶ 99 ἵητη, ἐπιβάλλει εἰς τοὺς καλλιεργητὰς βαρυτάτας ὑποχρεώσεις, πρὸς τὰς ὁποίας οἱ καλλιεργηταὶ ἀδυνατοῦν νὰ ἀνταποκριθοῦν. Ἔνεκα τούτου δημιουργοῦνται πολλάκις δικαστικοὶ ἀγῶνες μεταξὺ ἔταιρείας καὶ καλλιεργητῶν.

16. Εἰς τὰς γαίας τῆς Κωπαΐδος σπείρεται πᾶν εἶδος σιτηρῶν καὶ δσπρίων· καλλιεργοῦνται ἐπίσης πάντα τὰ κηπουρικὰ εἴδη, γεώμηλα, σησάμια, μποστάνια, ἀλλ’ ἵδια εὐδοκιμοῦν δι βάμβαξ καὶ δ ἀραβόσιτος. Διὰ διωρύγων καὶ αὐλάκων διοχετεύεται τὸ ὕδωρ τοῦ Μέλανος καὶ τοῦ Κηφισοῦ ποταμοῦ, μὲ τὸ ὄποιον δύνανται νὰ ἀρδεύωνται ὑπὲρ τὰς πεντήκοντα χιλιάδας στρεμμάτων κατ’ ἔτος.

17. Γίνεται δὲ η καλλιέργεια μὲ τοὺς κανόνας τῆς ἐπιστήμης. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς καλλιεργητὰς νὰ σπείρουν διτι αὐτοὶ θέλουν τυχαίως, ἀλλ’ ἐφαρμόζεται τὸ σύστημα τῆς ἀμειψισπορᾶς. Ἐὰν ἔκτασίς της σπαρῇ μὲ βάμβακα, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ σπαρῇ καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐπίσης μὲ βάμβακα, ἀλλὰ μὲ ἀραβόσιτον η μὲ σιτηρά.

18. Τοιουτοτρόπως τὸ ἔδαφος εἶναι ἴκανὸν νὰ δίδῃ πάντοτε ἀξιόλογον εἰσόδημα· διότι ἔκαστον εἶδος ἐκ τῶν σπειρομένων λαμβάνει ἐκ τῆς γῆς διαφορετικὰς οὐσίας· ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τὸ ἔδαφος ἀνακτᾷ τὰς οὐσίας, τὰς ὁποίας ἀπώλεσεν ἐκ τοῦ κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος σπαρέντος εἴδους. Διὰ τὸν σκοπὸν τούτον, δηλαδὴ πρὸς ἀνάκτησιν ὑπὸ τοῦ ἔδαφους τῶν ἀπολεσθεισῶν θρεπτικῶν οὖσιῶν, αἱ μὴ ἀρδευόμεναι γαῖαι κατὰ πᾶν τρίτον ἔτος δὲν σπείρονται διόλου, ἀλλ’ ἀφήνονται ἐν ἀγραναπαύσει.

63. Ὁ Καπνός.

1. Πρό τινων ἐτῶν ἐταξίδευον μὲ τὸν σιδηρόδρομον μεταβαίνων εἰς τὴν νέαν μου θέσιν, ὅπου ὡς διδάσκαλος εἶχον τοποθετηθῆ. Τὸ ταξίδιον ἥτο μακρόν, ἐννεάωρον περίπου, ἀπὸ τὰς Ἀθήνας εἰς τὴν Τρίπολιν.

Εἰς τὸ στενόχωρον διαμέρισμα τῆς σιδηροδρομικῆς ἀμάξης μὲ τοὺς δύο ἀπέναντι ἀλλήλων καναπέδες του εἴχομεν καθίσει ὁκτὼ ἐπιβάται. Καθηλωμένοι, ὅπως ἦμεθα, ἐπάνω εἰς τὰ καθίσματά μας εἴχομεν ἔξαντλήσει ὅλα τῆς ζωῆς μας τὰ ἐπεισόδια, ὅσα εἴχον καὶ δὲν εἴχον ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἀκούοντα, καὶ τοιουτόπως αἱ ὕραι ἐκυλοῦσαν ἥ μία κατόπιν τῆς ἀλλης χωρὶς νὰ μᾶς προξενοῦν ἀδημονίαν.

2. Οὐδένα ἐκ τῶν συνταξίδιωτῶν μου ἐγνώριζον· ἦμην ἄγνωστος μεταξὺ ἀγνώστων· ἐν τούτοις συνδιελεγόμεθα ὡς παλαιοὶ γνώριμοι μὲ τὴν συνήθη εἰς ταξίδευοντας οἰκειότητα, ἀλλὰ καὶ ἀμιθαίνων εὐλάβειαν.

Ἐκ τῶν ὁκτὼ ἐκάπνιζον οἱ πέντε· οἱ λοιποὶ τρεῖς, μεταξὺ τῶν ὅποιων καὶ ἐγώ, ἦμεθα ἡναγκασμένοι ἑκόντες ἀκοντες νὰ ὑφιστάμεθα τὸ θυμίαμα τῆς νικοτίνης, τὸ ὅποιον πολλάκις μᾶς ἔπινγε· διότι δύο ἐκ τῶν συνεπιβατῶν μᾶς ἐκάπνιζον συνεχῶς ὡς καμινάδες ἐργοστασίων· ἔφθασαν εἰς τὴν Τρίπολιν χωρὶς νὰ διακόψουν τὸ κάπνισμά των, εἰμὴ μόνον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ προχείρου γεύματος.

3. Εἰς μίαν στιγμὴν δυσφορίας ἐρωτῶ: «Τί εἶναι τέλος πάντων αὐτὸς ὁ καπνός, τί προσφέρει εἰς τὸν ἄγθρωπον;

— «Ο καπνὸς εἶναι», ἀπαντᾷ ὁ ἀπέναντί μου καπνιστής, «καπνὸς τοῦ καπνοῦ». Σηκώνεσαι τὸ πρωῖ ἀπὸ τὸν ὑπνον καὶ δὲν κοιτάζεις, ἀν ὑπάρχῃ φωμὶ νὰ φάνε τὰ παιδιά, ἀλλὰ φάχνεις τὶς τσέπες σου νὰ βρῆς τὸ πακέτο μὲ τὰ τσιγάρα. Βγαίνεις ἔξω στὴν ἀγορὰν νὰ φωνίσῃς, καὶ τὰ πρῶτα λεπτὰ ποὺ δίνεις εἶναι δώδεκα δραχμοῦλες γιὰ τὰ

τσιγάρα. "Αν συμβῇ τὰ λεπτά σου νὰ μὴν εἶναι ἀρκετά, ὁ περιορισμὸς θὰ γίνη εἰς ὅλα τὰ ἄλλα ψώνια ἐκτὸς ἀπὸ τὰ τσιγάρα».

Καὶ ἐνῷ ἔλεγε αὐτὰ ἐξήρχοντο συγχρόνως ἀπὸ τὸ στόμα του καὶ τοὺς ρώθωνάς του πυκναὶ τολύπαι καπνοῦ. Ἡτο ὁ εὐθυμότερος τῶν συνταξιδιωτῶν, ἀνεξάντλητος εἰς χαριεστάτας διηγήσεις.

4.—«Εἶναι ἐν δηλητήριον, μὲ τὸ δποῖον ποτίζεις κάθε στιγμὴν τὸν ὀργανισμόν σου, διὰ νὰ σοῦ κόδηγ τὴν ὅρεξιν καὶ τὴν καλὴν θρέψιν. Η νικοτίνη, κύριοι, ή δποία περιέχεται εἰς τὸν καπνὸν εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ δραστικώτερα δηλητήρια. Ο περίφημος τοξικολόγος Όρφιλας λέγει ὅτι ή νικοτίνη φονεύει μὲ ταχύτητα ἀστραπῆς. Περιέχεται βέβαια ἐντὸς τοῦ καπνοῦ εἰς μικρὰν ἀναλογίαν, δύο ἑκατοστὰ περίπου, καὶ διὰ τοῦτο ή ἐπίδρασίς της εἶναι βραδεῖα καὶ ἀνεπαίσθητος».

Οὗτος ἡτο ιατρός· ἀλλ' ἐν τούτοις μόλις ἐτελείωσε τὴν ἐν εἴδει ρητορικοῦ λόγου παρατήρησίν του, ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ θυλακίου του ἀργυρᾶν σιγαροθήκην καὶ, ἀφοῦ ἔλαβε ἔνα τσιγάρο, ἤναψεν αὐτὸ διὰ κομψοῦ ἀναπτήρος.

5.—«Εἶναι ή γλυκερὰ Σειρήν», λέγει τέταρτος συνταξιδιώτης, «ἡ δποία σὲ κρατεῖ αἰχμάλωτον τῆς ἴδιοτροπίας της, σοῦ παραλύει τὴν θέλησιν καὶ παίζει μὲ τὴν ἀδυναμίαν σου. Θὰ τὸ κόψω τὸ βρωμοχόρταρο, λέγεις· καί, ἀφοῦ κατορθώσῃς νὰ ἀποστῆς τοῦ καπνίσματος ἐπὶ τινας ημέρας, ἐπανέρχεσαι πάλιν εἰς αὐτὸ σφοδρότερος· γίνεσαι παίγνιον τοῦ πάθους σου». Οὗτος ἡτο καθηγητής.

6.—«Εἶναι τὸ σπουδαιότερον ἐλληνικὸν προϊόν», εἶπεν ὁ νεώτερος ὅλων μας, «τὸ δποῖον ἐξάγεται εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ εἰσάγεται χρυσὸς εἰς τὴν χώραν μας. Τὰ ἐξήρχοντα ἑκατοστὰ τῶν ἐξαγομένων ἐλληνικῶν προϊόντων εἶναι ὁ καπνός. "Αν ἔλειπεν ὁ καπνός, διὰ ποίου τρόπου θὰ ἡτο δυ-

νατὸν νὰ εἰσέλθῃ τόσον χρῆμα;» Οὗτος ἦτο τραπεζικὸς ὑπάλληλος.

7.—«Διατί δὲν ὑπολογίζεις», προσθέτει ὁ ἔκτος, «ὅτι ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους, ἀνερχόμενος εἰς ἐννέα περίπου δισεκατομμύρια δραχμῶν, καλύπτεται κατὰ τριάκοντα ἑκατοστὰ ἐκ τῆς φορολογίας τοῦ καπνοῦ; Τὸ ἀμέσως μετὰ τὸν καπνὸν σπουδαιότερον γεωργικὸν προϊόν, ἡ σταφίς, παρέχει εἰς τὸν δημόσιον προϋπολογισμὸν μόλις τὸ ἕβδομον τῶν παρεχομένων ὑπὸ τοῦ καπνοῦ. Πῶς λοιπὸν θὰ συντηρηθῇ τὸ κράτος χωρὶς τὴν φορολογίαν τοῦ καπνοῦ;». Οὗτος ἦτο ἐφοριακὸς ὑπάλληλος.

8. Ἐνισχύων τοὺς δύο προηγουμένους συνηγόρους τοῦ καπνοῦ ὁ ἕβδομος τῶν συνεπιβατῶν λέγει :

— «Ο καπνὸς εἶναι τὸ μόνον ἐλληνικὸν προϊόν, τὸ ὅποιον παρέχει ἔργασίαν εἰς μέγα πλῆθος ἀκτημόνων ἔργατῶν. Διὰ νὰ ἐννοήσετε, τί προσφέρει ὁ καπνὸς εἰς τὰς ἔργατικὰς χεῖρας, θὰ σᾶς παρουσιάσω μερικοὺς ἀναμφισβήτητους ἀριθμούς, τοὺς ὅποίους παραλαμβάνω ἀπὸ τὴν ἐπίσημον στατιστικὴν τοῦ ἔτους 1928. Ἐπὶ σιγαρέτων ἀξίας 700 ἑκατομμυρίων δραχμῶν, ἐκτὸς τοῦ φόρου, οἱ μὲν καπνοπαραγγοὶ εἰσέπραξαν 100 ἑκατομμύρια, οἱ καπνέμποροι καὶ οἱ καπνεργάται ἀλλα 100 ἑκατομμύρια, οἱ καπνοδιομήχανοι καὶ βιομηχανικοὶ ἐργάται 300 ἑκατομμύρια καὶ τέλος οἱ καπνοπώλαι 200 ἑκατομμύρια. Καὶ τώρα σᾶς ἐρωτῶ, ποῖον προϊὸν δίδει ἔξαπλάσια τῆς γεωργικῆς αὐτοῦ ἀξίας; Οὐδέν!» Οὗτος ἦτο καπνέμπορος.

9. Ὁ γδοος καὶ τελευταῖος, ὁ πρεσβύτερος ὅλων, ὁ ὅποιος καθ' ὅλην τὴν διαδρομὴν τοῦ σιδηροδρόμου μᾶλλον ἥκουε παρὰ ώμιλει, εἶπε :

— «Ποτέ μου δὲν ἐκάπνισα· θὰ ηὔχόμην νὰ ἐξέλειπεν ἡ ἀθλία αὐτὴ βοτάνη· ἀλλ' ἐν τούτοις φίλοι μου, ὁ καπνὸς εἶνε πράγματι τὸ κυριώτερον προϊὸν τῆς Ἑλλάδος

καὶ ἡ σπουδαιοτέρα πηγὴ πλούτου διὰ τὴν χώραν μας. Εἶναι ἡ βάσις τῆς δημοσίας, τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς ἀτομικῆς οἰκονομίας. Εἴμεθα αἰχμάλωτοι τοῦ δηλητηριώδους αὐτοῦ προϊόντος, τὸ δποῖον θὰ ἔξακολουθοῦμεν νὰ καλλιεργοῦμεν καὶ οὕτω νὰ δηλητηριάζωμεν καὶ τὸν ἔαυτόν μας καὶ τὸν ἄλλους».

«Οὐδὲ εἶναι εὔκολος ἡ ἀντικατάστασις αὐτοῦ δι’ ἄλλης καλλιεργείας. Ἐκαστον στρέμμα γῆς τῶν καπνοφόρων χωρῶν τῆς Ἑλλάδος δίδει ἀκαθάριστον πρόσσοδον, δύο χιλιάδας δραχμῶν κατὰ μέσον δρον. Ἐὰν ἡ αὐτὴ γῆ σπαρῇ στον ἥ δσπρια, θὰ δώσῃ κατὰ στρέμμα πρόσσοδον, ἐπίσης ἀκαθάριστον, διακοσίας περίπου δραχμάς. Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ πεισθῇ δ. γεωργὸς νὰ ἔγκαταλείψῃ μὲν τὴν καλλιέργειαν τοῦ καπνοῦ, νὰ προτιμήσῃ δὲ τὴν καλλιέργειαν τοῦ σίτου ἥ τῶν δσπρίων ;»

Ταῦτα ἔλεγεν ὁ σεμνὸς γέρων κινῶν μελαγχολικῶς τὴν κεφαλήν.

10. Τὸ περίεργον αὐτὸ φυτὸν ἦλθεν εἰς τὴν Εὐρώπην ὡς δῶρον τοῦ Νέου Κόσμου, τὸν δποῖον ἀνεκάλυψεν ὁ Χριστόφορος Κολόμβος· καὶ ἵδοὺ πῶς :

Εἰς ἐν ἀπὸ τὰ ταξίδιά του δ. Κολόμβος εἶχε προσεγγίσει διὰ πρώτην φοράν, τὸ 1492, εἰς τὴν σημερινὴν νῆσον Κούθαν. Οἱ ιθαγενεῖς τῆς νῆσου ἐδέχθησαν φιλοφρόνως τοὺς ἀγνώστους ἐπισκέπτας καὶ τοὺς προσέφεραν διάφορα δῶρα· μεταξὺ τῶν δώρων ἦσαν καὶ δέσμαι ἔηρῶν φύλαν, τὰ δποῖα μετ’ ἀπορίας ἐδέχοντο οἱ Εὐρωπαῖοι μὴ δυνάμενοι νὰ φαντασθοῦν τὴν χρῆσιν αὐτῶν.

11. Μολονότι δὲ οἱ Κουθαῖοι ἦσαν ἀπολίτιστοι, ἦσαν δῆμοις ἥμεροι καὶ φιλόξενοι· διὰ τοῦτο οἱ Εὐρωπαῖοι δὲν ἐδίσταζον νὰ μεταβαίνουν δπουδήποτε τῆς νῆσου καὶ νὰ περιεργάζωνται διάφορα ὥραῖα τοπεῖα.

Κατά τινα περιπλάνησίν των εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου μὲ ἐκπληξίν των εἰδόν συνάθροισιν θιαγενῶν, οἱ δόποιοι ἐρρόφουν διὰ τοῦ στόματος καὶ ἔξέβαλλον διὰ τῶν ρωθώνων καπνὸν μιᾶς δέσμης ἕηρῶν φύλλων ἀνημμένων εἰς τὸ ἄκρον. Τότε ἐνόσσαν τὴν σημασίαν τοῦ εὔτελοῦ δώρου, τὸ δόποιον οἱ θιαγενεῖς ώς πολύτιμον πρᾶγμα προσέφεραν εἰς αὐτούς.

Αὕτα τὰ φύλλα εἶναι διπερίφημος καπνὸς καὶ αὐτὴ εἶναι ή ἀρχικὴ χρησιμοποίησίς του. Ὡτὸ δὲ διαδεδομένη εἰς ὅλην τὴν Ἀμερικήν.

12. Εἰς μέρη τινὰ τῆς Εὐρώπης δικαπνὸς ἐκαλλιεργήθη ἔνδομήκοντα περίπου ἑτη ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως του, εἰς δὲ τὴν πατρίδα μας πολὺ βραδύτερον. Πρὸ ἑνὸς αἰῶνος εἰς τὴν μικρὰν τότε καὶ μόλις ἐλευθερωθεῖσαν Ἑλλάδα ἐκαλλιεργεῖτο κυρίως εἰς τὸ Ἀγρίνιον καὶ τὸ Ἀργος, παρήγετο δὲ τὸ ποσὸν τῶν 450 χιλιάδων δικάδων. Ή καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ ηὔξανεν ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος καὶ ἐπεξετίνετο πανταχοῦ, δημοτικοῦ τὸ ἔδαφος καὶ τὸ κλῖμα ηύνοσει τὴν ἀνάπτυξίν του. Τὰ περισσότερα καὶ καλυτέρας ποιότητος καπνὰ παράγονται πλὴν τοῦ Ἀγρινίου εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην, εἰς τοὺς περὶ τὴν Καβάλλαν καὶ Ξάνθην τόπους. Τὸ δὲ σύνολον τῆς παραγωγῆς ἐν Ἑλλάδι ἔφθασε κατὰ τὰ τελευταῖα ἑτη εἰς τὸ ποσὸν τῶν 33 ἐκατομμυρίων δικάδων.

64. Ἀχρηστα πράγματα.

1. Ἐλέχθη ὑπὸ σοφοῦ ὅτι εἰς τὴν φύσιν τίποτε δὲν εἶναι ἀχρηστον, τίποτε δὲν καταστρέφεται· κάθε τι ἔχει τὴν χρησιμότητά του, ἂν καὶ πολλάκις εἶναι δύσκολον νὰ τὴν καθορίσωμεν. Ὅταν φαίνεται ὅτι ἐν πρᾶγμα καταστρέφεται, τοῦτο σημαίνει ὅτι μετασχηματίζεται.

2. Δένδρα και φυτά, τὰ ὁποῖα εἰς παλαιοτάτην ἐποχὴν ἐβλάστανεν εἰς δάση πυκνά, διετηρήθησαν ὑπὸ ἀλλην μορφῆν. Τὰ δάση αὐτὰ ἐκαλύψθησαν ὑπὸ τῶν χωμάτων και τοιουτοτρόπως ἐφάνη ὅτι κατεστράφησαν. Σήμερον ὅμως ἀνευρίσκονται ὑπὸ ἀλλην μορφῆν. Μετεβλήθησαν εἰς ἄνθρακας, οἱ δποῖοι εἶναι ἐν ἐκ τῶν πολυτιμοτάτων προϊόντων.

3. Δὲν ἔχομεν τὴν ἕκανότητα νὰ εὑρίσκωμεν τὴν χρησιμότητα ὅλων τῶν πραγμάτων και διὰ τοῦτο ἀπορρίπτομεν πολλάκις ὡς ἀχρηστα χρησιμώτατα πράγματα. Πρὸ δὲ λίγων ἐτῶν, εἰς τὸν καιρὸν τῶν πάππων μας, ὁ βαμβακόσπορος, ἐθεωρεῖτο ἀχρηστος. Τὰ ἐργοστάσια πρὸς ἐκκοκισμὸν τοῦ βάμβακος κατ’ ἀρχὰς ἦσαν εἰς τὰς πόλεις. Οἱ κάτοικοι ὅμως διεμαρτυρήθησαν εἰς τὴν κυβέρνησιν, διότι οἱ ἔξωθεν αὐτῶν σωροὶ τοῦ βαμβακοσπόρου ἐσήποντο και ἐγίνοντο ἑστία ἀσθενειῶν.

Διὰ τοῦτο ἔπειτα τὰ ἐκκοκιστήρια κατεσκευάζοντο πλησίον ποταμῶν, διὰ νὰ παρασύρεται ὑπὸ τοῦ ρεύματος ὁ τόσον ἐπιβλαβῆς εἰς τὴν ὑγείαν τῶν ἀνθρώπων βαμβακόσπορος. Τώρα ὅμως ὁ σπόρος αὐτὸς εἶναι περιζήτητος, διότι ἐξ αὐτοῦ ἐξάγεται τὸ βαμβακέλαιον, τὰ δὲ ὑπολείμματά του χρησιμοποιοῦνται ὡς τροφὴ τῶν βιῶν.

4. Τὰ ἀποκόμματα τῶν ὑφασμάτων και τὰ ἀλλα ράκη ἀπερρίπτοντο ὡς ἀχρηστα. Βραδύτερον ὅμως κατεδείχθη ὅτι τὰ λινὰ και τὰ βαμβακερὰ ράκη εἶναι δυνατὸν νὰ μεταβληθοῦν εἰς χάρτην και τώρα συλλέγονται ἐπιμελῶς.

5. Ἀλλὰ και ὁ χάρτης μετὰ τὴν χρησιμοποίησίν του δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀχρηστος, διότι δύναται διὰ τῆς κατεργασίας νὰ μεταβληθῇ εἰς χαρτόμαζαν, τὴν δποίαν συμπιέζουν εἰς καλούπια και κατασκευάζουν διάφορα πράγματα, οἷον κυτία, δίσκους και παιγνίδια διαφόρων ειδῶν.

Ἡ πεπιεσμένη χαρτόμαζα ἀποτελεῖ ἐλαφρὸν και

στερεώτατον ίλικόν. Εἰς τὴν Εύρωπην κατασκευάζονται ἀπὸ χαρτόμαχῶν τηλεγραφικοὶ στῦλοι καὶ τροχοὶ διὰ σιδηροδρομικᾶς ἀμάξιας.

6. Μετὰ ταῦτα εὑρέθη τρόπος νὰ χρησιμοποιοῦνται καὶ τὰ ράκη τῶν μαλλίνων ὑφασμάτων. Διὰ μηχανῆς εἰδικῆς διαλύονται καὶ μεταβάλλονται πάλιν εἰς μαλλίον, ἀπὸ τὸ δποῖον ἀρχικῶς προσήλθον. Τὸ μαλλίον αὐτὸ διὰ νέας κατεργασίας χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν κατασκευὴν μαλλίνων ὑφασμάτων εὐθηνοτέρων.

7. Σπασμένα γυαλικὰ δὲν φαίνεται νὰ ἔχουν ἀξέιαν· καὶ ὅμως δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀχρηστα. Χρησιμοποιοῦνται καὶ πάλιν εἰς τὰ ὑελουργεῖα καὶ κατασκευάζεται ἐκ νέου ὥαλος.

’Αλλὰ καὶ εἰς ἄλλους σκοποὺς χρησιμοποιοῦνται· ἀλέθονται εἰς λεπτότατα τεμάχια καὶ κατασκευάζεται τὸ γυαλόχαρτο, μὲ τὸ δποῖον οἱ λεπτουργοὶ λειταίνουν τὰ ξύλα.

8. Ή πίσσα εἶναι μία μαύρη κολλώδης ούσια, ἡ δποία παράγεται ἐκ τῶν ἀνθράκων κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ φωταερίου. Πρὸ δγδοήκοντα ἐτῶν ἐθεωρεῖτο σχεδὸν ἀχρηστος καὶ ἐπωλεῖτο εὐθηνότατα· ἐχρησίμευε δέ, διὰ νὰ ἐπαλείφουν τὰ ὑφαλα μέρη τῶν πλοίων. ’Αλλὰ τὸ 1856 ἀνεκαλύφθη ὅτι ἀπὸ τὴν πίσσαν ἡδύνατο νὰ παραχθῇ ὥραία πορφυρᾶ βαφή. Σήμερον δὲ παράγομεν ἀπὸ τὴν πίσσαν ὅλα τὰ χρώματα τῆς ἵριδος.

9. Ἀπὸ τὴν αὐτὴν ἀκάθαρτον καὶ μαύρην ούσιαν παράγεται μία λευκοτάτη κόνις. Ή κόνις αὕτη δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ἀντὶ ζακχάρεως· εἶναι πολὺ γλυκυτέρα ἀπὸ τὴν ζάκχαριν, τριακοσίας περίπου φοράς περισσότερον.

Λέγουν ὅτι ἡ ούσια αὕτη ἀνεκαλύφθη τυχαίως. Κάποιος χημικὸς ἐπειραματίζετο μίαν ἡμέραν μὲ πίσσαν καὶ, ἐπειδὴ ἦτο βιαστικός, ἐκάθισε στὸ τραπέζι νὰ φάγῃ χωρὶς νὰ πλύνῃ τὰς χεῖράς του. Κάθε τι, τὸ δποῖον ἥγγιζεν,

ἐλάμβανε γεῦσιν γλυκεῖαν. Ἀπὸ τὴν παρατήρησιν αὐτὴν δόδηγήθη εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ζακχαρίνης.

Ἀπὸ τὴν πίσσαν πρὸς τούτοις παράγουν διάφορα εἴδη ἐλαίων καὶ ἄλλας οὐσίας χρησίμους ὡς φάρμακα.

10. Τοιουτορόπως μανθάνομεν δὲ λίγον κατ' δλίγον νὰ χρησιμοποιοῦμεν καταλλήλως πράγματα, τὰ δποῖα ἢ θεωροῦμεν ἄχρηστα ἢ τὰ χρησιμοποιοῦμεν ἀτελῶς. Υπάρχουν πολλὰ πράγματα εἰς τὴν φύσιν, τὰ δποῖα σήμερον δὲν δυνάμεθα νὰ χρησιμοποιοῦμεν. Θὰ ἔλθῃ καιρός, κατὰ τὸν δποῖον θὰ ἀνακαλυφθῇ ὁ τρόπος τῆς χρησιμοποιήσεώς των.

65. Κλωστικαὶ ὕλαι.

A'. Ὁ Βάμβαξ.

1. Τὸ μαλλίον εἶναι ἡ πρώτη κλωστικὴ ὕλη, τὴν δποῖαν ἔχρησιμοποίησεν ὁ ἀνθρωπος. Μὲ αὐτὴν κατεσκεύασεν ἐνδύματα ἐλαφρότερα καὶ κομψότερα ἀντὶ τῶν δερμάτων, μὲ τὰ δποῖα πρότερον ἐκάλυπτε τὴν γυμνότητά του.

Ο ίστος τῆς Πηγελόπης, τῆς καλῆς καὶ πιστῆς συζύγου τοῦ Ὄδυσσεως, τὸν δποῖον ὑφαίνε τὴν ἡμέραν καὶ ἔξυφαίνε τὴν νύκτα, εἶχε τὰ ὑφάδια του καὶ τὰ στημόνια του ἀπὸ μάλλινον νῆμα.

2. Ο Μιλιάδης καὶ οἱ ἄλλοι μαραθωνομάχοι, ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ οἱ σαλαμινομάχοι, ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ οἱ Μακεδόνες του ἐφόρουν ἐνδύματα συνήθως ἀπὸ μάλλινον ὑφασμα.

Μάλλινος συνήθως ἦτο ὁ χιτών, τὸν δποῖον ἐφόρουν κατάσαρκα οἱ ἀρχαῖοι, ὅπως καὶ τὸ ἱμάτιον, τὸ δποῖον ἐφόρουν ἀπέξω.

Ἄλλα καὶ τῆς Ἀθηγᾶς ὁ πέπλος, τὸν δποῖον ὑφαίνον καὶ ἐκεντοῦσαν εὐγενεῖς Ἀτθίδες, αἱ καλούμεναι ἐργαστῖναι, μάλλινος ἦτο.

3. Όσάκις ἐγεννᾶτο θῆλυ τέκνον, εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας, ὅπου ἐγεννήθη, ἀνηρτᾶτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων τολύπη ἔριων· διότι ἡ κατεργασία τῶν ἔριων, δηλαδὴ ἡ κλωσις καὶ ἡ υφανσις τοῦ μαλλίου, ἦτο ἔργον τῶν γυναικῶν.

4. Πλὴν τοῦ μαλλίου ἐγνώριζον οἱ ἀρχαῖοι καὶ τὴν κλωστικὴν ἴδιότητα τοῦ λίνου, καὶ κατεσκεύαζον ἐξ αὐτοῦ χιτῶνας, θώρακας πολεμικούς, δίκτυα καὶ ἄλλα. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ κλωστικὴ αὕτη ὅλη δὲν ἦτο εἰς μεγάλην χρῆσιν· διότι ἡ λεπτὴ κατεργασία τῆς δὲν ἦτο εὔκολος. Οἱ πλουσιώτεροι ἐφόρουν λινὰ ἐνδύματα, ἀλλὰ τὸ υφασμα ἐκομίζετο διὰ τοῦ ἐμπορίου ἔξωθεν καὶ μάλιστα ἐξ Αἰγύπτου.

Τὰ ἔρια ἔξακολουθοῦν καὶ σήμερον νὰ εἶναι ἀρίστη κλωστικὴ ὅλη, ἥπο τὴν δόποιαν κατασκευάζονται πολύτιμα καὶ ὡραῖα ὑφάσματα· ἀλλὰ πλὴν αὐτῶν ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι ἀδελφαὶ κλωστικαὶ ὅλαι. Υπάρχει δὲ βάμβαξ, ἡ μέταξα, ἡ κάνναβις, τὸ λίνον καὶ ἄλλαι ἀκόμη. Ἀλλὰ ἡ χρησιμωτέρα ὅλων εἶναι δὲ βάμβαξ. Ὁ βάμβαξ δύναται νὰ δνομασθῇ εὑεργέτης τῆς ἀνθρωπότητος.

5. Πόσον χρήσιμος εἶναι δὲ βάμβαξ εἰς τὸν ἀνθρωπὸν, εὔκολον εἶναι νὰ τὸ ἐννοήσωμεν, ἀν παρατηρήσωμεν τὰ ὑφάσματα, τὰ δόποια χρησιμοποιοῦμεν εἴτε διὰ νὰ ἐνδυώμεθα εἴτε διὰ νὰ κοιμώμεθα εἴτε δι' ἄλλας βιοτικὰς χρείας. Οἱ δὲ λόγοι διὰ τοὺς δόποίους χρησιμοποιοῦμεν βαμβακερὰ ὑφάσματα εἶναι πολλοί. Ἐν σκεψθῆτε δλίγον, θὰ τοὺς εὕρετε.

6. Καὶ δμως δὲ βάμβαξ, τὸ πολύτιμον αὐτὸ φυτόν, εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας ἦτο ἐντελῶς ἀγνωστὸν. Βαμβάκινα ὑφάσματα οἱ Ἑλληνες ἐγνώρισαν ἐπὶ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅτε ἤλθον εἰς στενωτέραν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν ἀνατολικῶν λαῶν· ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο τὸ φυτόν, τὸ δόποῖον παράγει τὴν βαμβακίνην κλωστήν, τὸ ἐγνώρισαν πόλιν βραδύτερον, ἵσως ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ· πάντως δμως τὸ φυτὸν

τοῦτο ἐκαλλιεργεῖτο εἰς τὴν πατρίδα μας ἐπὶ τῶν Κομνη-
νῶν, ἦτοι περὶ τὸ 1000 μετὰ Χριστόν, καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ
ὑφάσματα ἦσαν ἔκτοτε οὐχὶ σπάνια.

7. Ὅταν δὲ Χριστόφορος Κολόμβος, πρὸ τετρακοσίων καὶ
πλέον ἑτῶν, ἀνεκάλυψε τὴν Ἀμερικήν, εὗρε τοὺς κατοίκους
αὐτῆς, τοὺς ιθαγενεῖς Ἀμερικανούς, ἐνδεδυμένους μὲ βαμβα-
κερὰ ὑφάσματα· κατεῖχον κάπως τὴν τέχνην νὰ κατεργάζωνται
τὸν βάμβακα καὶ νὰ υφαίνουν ὑφάσματα. Οἱ βάμβακοι ἦτο ἐκεῖ αὐ-
τοφυῆς καὶ οἱ ἄνθρωποι ἥδυνήθησαν νὰ τὸν χρησιμοποιήσουν.

Ἐπίσης αὐτοφυῆς ἦτο ὁ βάμβακος εἰς τὰς Ἰνδίας, ὅπου
ἀποδεικνύεται ὅτι ἦτο γγωστὸς 1500 ἔτη πρὸ Χριστοῦ.
Ἄλλα ἐνταῦθα ἡ κλωστικὴ κατεργασία τοῦ βάμβακος ἐγί-
νετο μετὰ θαυμαστῆς τέχνης καὶ δεξιότητος, μολονότι τὰ
ἔργα λειτέα των ἦσαν χειροκίνητα καὶ πρωτογόνου ἀπλότητος.

8. Πρὸ δύο καὶ πλέον αἰώνων τὰ ὑφάσματα τῶν Ἰν-
διῶν ἐφημίζοντο εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην διὰ τὴν ὡραιότητα
καὶ λεπτότητα.

Εἰς ταξειδιώτης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης περιγράφων ἐν
μεταξωτὸν ὑφασμα, τὸ δποῖον εἶδεν ἐκεῖ, λέγει ὅτι ἦτο
τόσον λεπτόν, ὥστε ὅταν εἴναι ἀπλωμένον ἐπὶ τῆς χλόης
καὶ ἔχῃ πέσει δρόσος ἐπ' αὐτοῦ, δὲν διακρίνεται.

9. Δὲν πρέπει νὰ ἐκπλήττεσθε, διότι οἱ Ἰνδοὶ ἐγνώρι-
ζον νὰ κατασκευάζουν τόσον ὡραῖα ὑφάσματα. Οἱ Ἰνδοὶ
εἶχον προαχθῆ εἰς πολιτισμὸν πολὺ παλαιότερον ἀπὸ τοὺς
ἀρχαίους Ἑλληνας. Εἰς ἐποχήν, κατὰ τὴν δποίαν οἱ πρό-
γονοί μας δὲν ἐγνώριζον διόλου τὴν γραφὴν οὔτε εἶχον
παύσει νὰ μεταχειρίζωνται δέρματα ζώων ὡς ἐνδύματα, οἱ
Ἰνδοὶ ἐγνώριζον δχι μόνον τὸν βάμβακα, καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ
ὑφάσματα, ἀλλὰ καὶ τὴν μέταξαν, καὶ τὴν γραφὴν καὶ
τοὺς ἀριθμοὺς καὶ τὸν χάρτην καὶ τὴν πυρίτιδα ἀκόμη.

‘Η τέχνη τῆς κατασκευῆς βαμβακερῶν ὑφασμάτων ἔγινε γνωστή εἰς τὴν Εὐρώπην πρὸ διακοσίων περίπου ἐτῶν, τὰ δὲ κλωστήρια τοῦ βάμβακος καὶ τὰ ὑφαντουργεῖα μόλις πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν ἐπενοήθησαν.

10. Εἰς τὴν Φυσικὴν Ἰστορίαν ἐμάθατε περὶ τῆς βαμβακιᾶς. Τὸ φυτὸν τοῦτο καλλιεργεῖται εἰς τὴν πατρίδα μας μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν. Ἐξ ὀλων τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ή ‘Ελλὰς παράγει τὸν περισσότερον βάμβακον. ’Αλλ’ ἐν τούτοις ή παραγωγὴ μας δὲν ἐπαρκεῖ εἰς τροφοδότησιν τῆς βιομηχανίας μας· μεγάλη ποσότης βάμβακος εἰσάγεται ἐκ Τουρκίας, Αἰγύπτου καὶ Ἀμερικῆς, ἀξίας ἑκατὸν περίπου ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

’Αλλ’ ή καλλιέργεια αὐξάνει ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, ὥστε ὑπάρχει ἐλπὶς ὅτι εἰς προσεχὲς μέλλον θὰ καταστῶμεν αὐτάρκεις ώς πρὸς τὸν βάμβακον· οὕτω κατὰ τὸ ἔτος 1921 ἐκαλλιεργήθη βάμβαξ εἰς ἑκτασιν 58 χιλιάδων στρεμμάτων, τὸ δὲ 1928 ή ἑκτασις τῆς καλλιεργείας ὑπερέβη τὰς 150 χιλιάδας στρεμμάτων.

‘Η μεγαλυτέρα καλλιέργεια γίνεται εἰς τὴν Βοιωτίαν, καὶ μάλιστα εἰς τὰ ἀποξηρανθέντα ἐδάφη τῆς Κωπαΐδος, εἰς τὴν Φθιώτιδα, εἰς τὰς Σέρρας καὶ Δράμαν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, καὶ εἰς τὴν Ἑδεσσαν καὶ Βέρροιαν τῆς Δυτικῆς. Καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος καλλιεργεῖται ὁ βάμβαξ, ἀλλ’ εἰς μικρὰν ἑκτασιν.

11. Μετὰ τοῦ ἀλλού εἰσօδήματος τῆς βαμβακιᾶς εἶναι καὶ ὁ βαμβακόσπορος. Πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν πλὴν τῆς ποσότητος, τὴν ὁποίαν διετήρουν διὰ τὴν σποράν, τοὺς λοιποὺς σπόρους ἀπέρριπτον ώς ἄχρηστον ὅλην.

’Αλλ’ ἡδη, ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, παρετηρήθη ὅτι ὁ βαμβακόσπορος περιέχει ἔλαιον 16 ἔως 18 ἑκατοστὰ τῶν οὖσιν του, καὶ ὅτι δύναται νὰ ἔξαχθῃ καὶ νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς διαφόρους ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώ-

που. "Εκτοτε δ βαμβακόσπορος ἀγοράζεται εἰς σημαντικὴν τιμὴν καὶ μεταφέρεται εἰς εἰδικὰ ἔργοστάσια, ὅπου γίνεται ἡ ἔκθλιψις τοῦ ἑλαίου.

Καὶ ἡ μετὰ τὴν ἔκθλιψιν ὑπολειπομένη ὕλη, ἡ καλουμένη βαμβακόπιττα, εἶναι ἀρίστη τροφὴ τῶν ζώων καὶ μάλιστα τῶν ἀγελάδων, εἰς τὰς ὁποίας αὐξάνει τὴν παραγωγὴν τοῦ γάλακτος καὶ τοῦ βουτύρου.

Β'. Τὸ Λίνον.

1. Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες, ὅπως εἴπομεν, δὲν μετεχειρίσθησαν πολὺ τὸ λίνον. Σήμερον ὅμως λινὰ ὑφάσματα παρασκευάζονται εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ εἶναι ἀνώτερα τῶν βαμβακερῶν, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἀκριβότερα. Διὰ τοῦτο θεωροῦνται μᾶλλον ως ὑφάσματα πολυτελείας.

2. Τὸ λίνον συστηματικῶς καλλιεργεῖται εἰς τὴν Ρωσίαν, εἰς τὴν Γερμανίαν, εἰς τὸ Βέλγιον, εἰς τὴν Ρουμανίαν, εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς γῆς. Εἰς τὴν πατρίδα μας πολὺ διάγον καλλιεργεῖται καὶ συνήθως διὰ τὰς οἰκιακὰς ἀνάγκας ἐκάστου. Εἰς τὴν Λευκάδα, εἰς τὴν Φθιώτιδα, εἰς τὴν Δακωνικήν, ὅπου οἱ ἀγρόται καλλιεργοῦν διάγον, ἡ μὲν κλωστικὴ ὕλη ὑφαίνεται ὑπ' αὐτῶν τῶν παραγωγῶν, ὁ δὲ λιναρόσπορος πωλεῖται εἰς τὰ φαρμακεῖα μὲν καλὴν τιμὴν.

3. Μεγάλαι ποσότητες λιναροσπόρου, ως εἶναι ἐπόμενον, δὲν παράγονται τὰ δὲ ἐν Πειραιεὶ καὶ Ἐλευσῖνι λειτουργοῦντα ἔργοστάσια λινελαίου, προμηθεύονται τὸν λιναρόσπορον ἐκ Ρωσίας, Ρουμανίας καὶ ἀλλοθεν.

Γ'. Η Κάνναβις.

1. Δὲν παρέρχεται ἡμέρα χωρὶς νὰ μεταχειρισθῶμεν διάγον σπάγγον ἢ ἔνα κομμάτι σχοινί. Δὲν ὑπάρχει οἰκία ἀπὸ τὴν ὁποίαν λείπουν διάγοι σάκκοι ἀπὸ ἐκείνους, μὲ

τοὺς δποίους μεταφέρεται σῖτος, ὅρυζα καὶ ἄλλα ἐμπορεύματα.

Ολα αὐτὰ κατασκευάζονται ἀπὸ ἐν φυτόν, τὸ δποῖον λέγεται κάνναβις. Σπείρεται, δπως περίπου δ ἀραβόσιτος, καὶ θερίζεται ἢ ἐκκριζοῦται ἐπίσης, δπως αὐτός. Ή καλαμιά του, δπως καὶ τοῦ λίνου, βρέχεται καλώς, κοπανίζεται καὶ μεταβάλλεται εἰς ἵνας καὶ αἱ ἵνες αὐτὰ ἀποτελοῦν τὴν κλωστικὴν ὑλην τῶν σπάγγων, τῶν σχοινίων, τῶν σάκων καὶ ἄλλων ὑφασμάτων.

2. Τὰ χρησιμώτατα αὐτὰ πράγματα μέχρι πρὸ ὅλίγων ἐτῶν ἐκομίζοντο εἰς τὴν χώραν μας διὰ τοῦ ἐμπορίου ἀπὸ ἀγορᾶς τοῦ ἐξωτερικοῦ. Τώρα δμως κατασκευάζονται ἐδῶ, μολονότι δὲν ἔπαυσεν ἐντελῶς ἡ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγωγή.

Ὑπάρχουν σχοινοποιεῖα εἰς τὸν Πειραιᾶ, εἰς τὰς Ηάτρας, εἰς τὴν Ἐδεσσαν καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Άλλὰ τὸ τελειότατον σχοινοποιεῖον λειτουργεῖ ἐν Κερκύρᾳ.

3. Τὸ ἐργοστάσιον τοῦτο ἴδρυθη πρὸ πεντήκοντα περίπου ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Δεσύλλα. Κατ' ἀρχὰς εἰργάζοντο εἰς αὐτὸ μόλις δέκα ἔργαται· ἀλλὰ σήμερον τὸ σχοινοποιεῖον τοῦτο ἀποτελεῖ μεγάλην βιομηχανίαν ἐξυπηρετούμενην ὑπὸ ἔξακοσίων ἔργατῶν καὶ ἔργατριῶν· διευθύνεται δὲ ὑπὸ τῶν δύο υἷῶν τοῦ Δεσύλλα, οἱ δποῖοι ἐπεδόθησαν εἰδικῶς εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ πατρός των ἴδρυθεῖσαν βιομηχανίαν καὶ οὕτω πνρέχουν ἔργασίαν εἰς ἕκατοντάδας ἀνθρώπων.

4. Άλλὰ ἡ κλωστικὴ ὑλη, τὸ ἐκ καννάθεως γῆμα, δι' ὅλα τὰ ἐν Ἑλλάδι, ἐργοστάσια εἰσάγεται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ μάλιστα ἐξ Ἰταλίας καὶ Ἰνδιῶν.

Εἰς τὴν πατρίδα μας τώρα μόλις ἥρχισε νὰ καλλιεργῆται ἡ κάνναβις, εἰναι δμως πιθανὸν ὅτι ἡ καλλιέργειά της θὰ ἐπεκταθῇ πανταχοῦ, ὅπου τὸ ἔδαφος εἶναι κατάλ-

ληλον, διότι σύδεμία ἀλλη γεωργική καλλιέργεια δύναται νὰ δώσῃ τόσα κέρδη, δόσα ἡ καλλιέργεια τῆς καννάβεως.

Εἰς τῶν ἀρίστων γεωπόνων μας, ὁ Ἰωάννης Σορδίνας, δόποιος καὶ ἔγραψεν ὠραῖον βιβλίον περὶ τῆς καλλιέργειας ταύτης, ὑπόσχεται εἰς τοὺς γεωργούς μας κέρδη τέσσαρας χιλιάδας δραχμῶν ἐτησίως κατὰ στρέμμα.

5. Καὶ δὲν εἶναι ὑπερβολικὸν τὸ ποσὸν τοῦτο· διότι ὁ γεωργὸς δὲν κερδίζει μόνον ἀπὸ τὴν κλωστικὴν ὕλην, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν καρπόν, δόποιος πωλεῖται εἰς καλὰς τιμάς· δόλοι γνωρίζομεν τὸ κανναβούρι, τὸ δόποιον παρέχομεν ἵδια εἰς τὰ αἷχμάλωτα πτηνά.

’Αλλὰ καὶ τὰ ὑπολείμματα τῆς καννάβεως, δηλαδὴ οἱ φλοιοὶ καὶ ὅ, τι ἄλλο μένει μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς κλωστικῆς ὕλης, χρησιμοποιοῦνται πρὸς κατασκευὴν χάρτου γραφῆς ἐκλεκτῆς ποιότητος.

Δ'. Τὸ σπάρτον.

1. Δὲν ὑπάρχει τόπος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου δὲν φύεται ἐν ἄγριον φυτόν, εἰς θάμνος ἀκαρπος, δόποιος ὅμως τὴν ἀνοιξιν στολίζει τὸν τόπον μὲ τὰ ἀφθονα καὶ ὠραῖα κίτρινα ἀνθύλλια του, πληροὶ δὲ τὴν ἀτμόσφαιραν μὲ ἄρωμα.

Εἶναι τὸ σπάρτον, τὸ δόποιον φυτρώνει παρὰ τὰς ὄχθας ποταμῶν ἢ χειμάρρων, εἰς ἀγόνους λόφους καὶ εἰς ἄλλους τόπους, τοὺς δόποιους τὸ ἀροτρον ἢ ἡ σκαπάνη τοῦ γεωργοῦ δὲν ἀνέσκαψε, διὰ νὰ δώσῃ ζωὴν εἰς φυτὸν σπουδαιοτέρας προτιμήσεως.

2. Τὸν θάμνον τοῦτον χρησιμοποιοῦν οἱ χωρικοὶ εἰς δευτερευούσας ἀνάγκας των. Εἰς τὰ χωρία τῆς Κύμης τὸν μεταχειρίζονται διὰ νὰ ἀπλώνουν ἐπ' αὐτῶν τὰ ὀνομαστὰ κυμαῖνα σῦκα, σταν ἔνηραίνωνται εἰς τὸν ἥλιον. Εἰς τὰ χωρία τῆς Παρνασσίδος, ὅπου φύονται ἀφθονα σπάρτα, αἱ

γυναικες παρασκευάζουν ἐξ αὐτῶν σχοινία καὶ σάκκους στερεωτάτους.

3. Ἀλλ' ἐκεῖ, ὅπου τὸ σπάρτον χρησιμοποιεῖται ώς μία ἐκ τῶν κατ' ἔξοχὴν κλωστικῶν ύλῶν, εἶναι ἡ Ἀναθρυτὴ τῆς Σπάρτης. Τὸ γραφικὸν τοῦτο χωρίον τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τοῦ Ταύγέτου ὁμοιάζει πρὸς κυψέλην βοιμδοῦσαν ἐκ τῆς ἐπιμελοῦς καὶ ἀδιαλείπτου ἐργασίας. Τὴν ἀφορίαν τοῦ ἐδάφους ἀνεπλήρωσεν ἐκεῖ ἡ φιλοπονία τῶν κατοίκων.

4. Πλὴν τῶν περιφήμων βυρσοδεψείων καὶ ὑποδηματοπιείων τῆς Ἀναθρυτῆς, τῶν ὅποιων τὰ προϊόντα τροφοδοτοῦν δλὴν τὴν Δακεδαίμονα καὶ τὰς ὁμόρους ἐπαρχίας, ἀκμάζει ἐνταῦθα ἡ βιομηχανία εἰδους τινὸς ταπήτων, κιλιμίων, ὡς λέγονται κοινῶς, τὰ ὅποια εἶναι γνωστὰ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀλλαχοῦ ὑπὸ τὸ σνομα Ἀναβρυτιώτικα.

Οἱ τάπητες οὗτοι χρωματίζονται καὶ φαίνονται ώς μάλινοι, ἀλλ' ἐν τούτοις εἶναι ἡ ἐντελῶς σπάρτινοι ἡ ἀνάμικτοι μετὰ μαλλίου, ἐξ ἐκείνου τὸ ὅποιον λαμβάνουν ἀπὸ τὰ βυρσοδεψεῖα, δηλαδὴ κατωτέρας ποιότητος.

5. Τὸ σπάρτινον νῆμα παρασκευάζεται ἐκ τῶν κλωνίων τοῦ φυτοῦ σπάρτου. Δι' εἰδικῆς κατεργασίας, ὁμοιαζούσης πρὸς τὴν κατεργασίαν τοῦ λίνου καὶ τῆς καννάθεως, αἱ ἴνες ἀποχωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων, ἀποτελοῦν πόκους, οἱ δποῖοι λαναρίζονται καὶ κατόπιν νήθονται, ὅπως τὰ ἔρια.

66. Τὰ μικρόβια.

1. Δὲν ὑπάρχει ἵσως ἀνθρωπος, ὃ ὅποιος εἰς τὴν παιδικήν του ἡλικίαν ἀπέψυγε μίαν νόσον, ὃνομαζομένην Ἰλαράν. Ὑποθέτω ὅτι οἱ περισσότεροι ἀπὸ σᾶς τὴν ἐπεράσατε· ἀλλὰ καὶ ὅσοι δὲν τὴν ἐπεράσατε, ἵσως δὲν θὰ τὴν ἀποφύγετε.

Εἶναι τόσον συχνὴ ἡ Ἰλαρά, ὥστε οἱ ἀνθρωποι νομίζουν ὅτι εἶναι ἀνάγκη τοῦ ὀργανισμοῦ μας νὰ τὴν ὑποστῇ. Νομίζουν ὅτι τὸ κακὸν ὑπάρχει εἰς τὸ σῶμα ἐμφύτως καὶ διὰ τῆς

ἀσθενείας μας ἐκβάλλεται ὁριστικῶς· «ἄν δὲν βγάλῃ κανεὶς τὴν ἐλαρὰ ζωντανός, θὰ τὴν βγάλῃ πεθαμένος, θὰ τὴν ξεράσουν τὰ κόκκαλά του», λέγουν οἱ χωρικοί.

2. Εύτυχῶς ἡ νόσος αὕτη εἶναι ἀκίνδυνος καὶ μικρᾶς διαρκείας. Πρὸς τούτοις παρέχει εἰς τὸ σῶμα ἀνοσίαν, δηλαδή, ὅταν ἄποκε πάθωμεν ἐλαράν, δὲν ὑπάρχει φόδος μήπως πάθωμεν ἐκ δευτέρου.

Συνήθως τὰ παιδιὰ μιᾶς οἰκογενείας περνοῦν τὴν ἐλαρὰν συγχρόνως ἢ δεῖς κατόπιν τοῦ ἄλλου, διότι, ὅπως κοινῶς λέγομεν, ἡ ἐλαρὰ κολλάει, δηλαδὴ μεταδίδεται εὐκόλως ἀπὸ τὸν πάσχοντα εἰς τὸν ὑγιῆ.

3. Ἀλλὰ πῶς συμβαίνει αὕτο; πῶς ἡ νόσος μεταδίδεται;

Ἡ ἐλαρὰ εἶναι ἀπειρον πλῆθος μικρῶν ὀργανισμῶν, οἱ ὅποιοι ἀναπτύσσονται εἰς τὸ αἷμά μας Δὲν εἰσῆλθον ὅλοι δμοῦ, ἀλλὰ ὀλίγοι κατ' ἀρχὰς ἢ καὶ εἰς μόνον αὐτοὶ ὅμοις οἱ ὀλίγοι γεννοῦν ταχύτατα ἄλλους καὶ αὐτοὶ ἄλλους εἰς ἀπειρον πλῆθος καὶ τότε ἀναπτύσσεται δὲ ἴσχυρότερος πυρετὸς τοῦ ἀσθενοῦς. Κατόπιν ἀρχίζουν νὰ ἀποθνήσκουν οἱ ὀργανισμοὶ οὗτοι, δὲ πυρετὸς τοῦ ἀσθενοῦς πίπτει καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἡ ὑγεία ἀποκαθίσταται πλήρης.

4. Οἱ μικροὶ οὗτοι ὀργανισμοὶ καλοῦνται μικρόβια, εἶναι δὲ τὰ μικρόβια κύταρα, δηλαδὴ ἀσκίδια, ὅπως περίπου τὸ φόν, δρατὰ μόνον διὰ μικροσκοπίου. Πολλαπλασιάζονται δὲ καταπληκτικῶς διὰ διχοτομήσεως· δηλαδὴ ἔκαστον ἀσκίδιον, ἀφοῦ λάθη ὡριζμένον μέγεθος διχοτομεῖται καὶ τοιουτορόπως γίνονται δύο· κατόπιν τὰ δύο αὐτὰ γίνονται τέσσαρα, τὰ τέσσαρα δύτῳ, τὰ δύτῳ δεκαέξι καὶ οὕτω καθ' ἔξης. Διὰ τοῦτο, ἂν αὐτὰ δὲν φονευθοῦν ἐγκαίρως, ἡμποροῦν νὰ καταστρέψουν τὸν ὀργανισμὸν εἰς τὸν ὅποιον γεννῶνται..

5. Ὅπως ἡ ἐλαρά, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ νόσος γρίππη

προκαλεῖται ἀπὸ ἐν μικρόβιον, τὸ δποῖον εὐκόλως μεταδίδεται ἀπὸ τὸν ἀσθενῆ εἰς τὸν υγιῆ καὶ ἴδοι πῶς.

Τὰ μικρόβια τῆς ἵλαρᾶς καὶ τῆς γρίππης εὑρίσκονται ὅχι μόνον εἰς τὸ αἷμα, ἀλλὰ περγοῦν καὶ εἰς τὰ φλέγματα, τὰ δποῖα ἔξερχονται ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ἀσθενοῦς· καὶ εἰς τὰ σταγονίδια, τὰ δποῖα ἐκτινάσσομεν, ὅταν βήχωμεν, καὶ εἰς αὐτὰ ἀκόμη υπάρχουν μικρόβια τῶν ἀσθενειῶν τούτων.

6. Διὰ τοῦτο, ὅπως συμβαίνει εἰς τὴν ἵλαράν, οὕτω καὶ εἰς τὴν γρίππην, ὅταν εἰς μίαν οἰκογένειαν προσβληθῇ εἰς, συνήθως προσβάλλονται καὶ ἄλλοι, ἐνίστε δὲ καὶ ὅλοι διότι διὰ τῆς ἀναπνοῆς εἰσάγομεν εἰς τὸν δργανισμόν μας τὰ εἰς τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα τοῦ δωματίου ἐκτινασσόμενα μικρόβια τοῦ ἀσθενοῦς.

Ἔποδ μικρόβιον προκαλεῖται καὶ ἡ πνευμονία καὶ ὁ τύφος· ἀλλὰ τῶν νόσων αὐτῶν τὸ μικρόβιον δὲν περνᾷ εἰς τὰ φλέγματα καὶ διὰ τοῦτο δὲν μεταδίδονται διὰ τοῦ ἀέρος.

7. Καὶ τώρα θὰ ἐρωτήσετε: Πῶς τὰ μικρόβια καταστρέφονται εἰς τὸν δργανισμόν; ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ δποῖος τὰ φονεύει, ὅταν θεραπευώμεθα;

Ἐντός τοῦ αἵματός μας, ὅπου ἀναπτύσσονται τὰ μικρόβια, γίνεται ἀγριος πόλεμος μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν λευκῶν αἷμοσφαιρίων τοῦ αἵματος, πόλεμος ἔξοντώσεως. “Οταν ὑπερισχύσουν τὰ λευκὰ αἷμοσφαιρία, λέγομεν ὅτι ὁ δργανισμὸς τοῦ ἀσθενοῦς ἀντέδρασε καὶ τοιουτορόπως παρῆλθεν ἡ νόσος.” “Οταν δημιως ἡ ἀντέδρασις καμφθῇ καὶ ὑπερισχύσουν τὰ μικρόβια, τότε ἀναπτύσσονται ἀνεμποδίστως καὶ οὕτω φονεύουν τὸν ἀσθενῆ.

Οἱ ἱατροὶ παρετήρησαν ὅτι πάντοτε ὑπερισχύουν τὰ λευκὰ αἷμοσφαιρία καὶ σώζεται ὁ ἀσθενής, ὅταν τὸ σῶμα πρὸ τῆς ἀσθενείας ἥτο εὔρωστον καὶ ἀκμαῖον καὶ σκληράγωγημένον.

8. Εἰς τὴν πατρίδα μας εἶναι πολὺ συχνὴ καὶ μία ἄλλη νόσος, ἡ δποία δνομάζεται ἔλονοσία ἢ ἔλωδης πυρετός. Ἔν καὶ ἥμισυ περίπου ἑκατομμύριον Ἑλλήνων προσβάλλονται κατ' ἔτος ἀπὸ τὴν νόσον αὐτήν.

Καὶ τῆς ἔλονοσίας, αἵτια εἶναι ἐν μικρόβιον, τὸ δποῖον, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα μικρόβια, ἀναπτύσσεται εἰς τὸ αἷμα. Ἐλλ' αὐτὸ δὲν περνᾷ εἰς τὰ φλέγματα, καὶ διὰ τοῦτο δὲν μεταδίδεται διὰ τοῦ ἀέρος. Τὸ μικρόβιον τῆς ἔλονοσίας εἰσέρχεται εἰς τὸ αἷμα μας κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ ἀσθενοῦς.

9. Θὰ ἦτο ἀδύνατον ἡ τούλαχιστον πολὺ δύσκολον νὰ μεταδοθῇ ἡ νόσος αὐτὴ εἰς τοὺς ὑγιεῖς, ἀν δὲν ὑπῆρχεν ἐν κακοποιὸν ἔντομον, τὸ δποῖον λαμβάνει τὸ μικρόβιον ἀπὸ τὸν ἀσθενῆ, μεταφέρει αὐτὸ καὶ τὸ εἰσάγει εἰς τὸ αἷμα τοῦ ὑγιοῦς, χωρὶς διόλου νὰ τὸ ἐννοήσῃ οὗτος, καθ' ὃν χρόνον εἴτε κοιμᾶται εἴτε ἐργάζεται εἴτε τρώγει εἴτε παῖζει.

10. Τὸ ἔντομον τοῦτο εἶναι ἐν εἶδος κώνωπος, ὁ δποῖος λέγεται ἀνωφελῆς κώνωψ. Ἀναπτύσσεται καὶ ζῇ εἰς τὰ ἔλη καὶ δπουδήποτε ὑπάρχει στάσιμον ὕδωρ. Ἔννοεῖται τώρα διατὶ ἡ ἔλονοσία μαστίζει τοὺς πληθυσμοὺς ἐκείνους, οἱ δποῖοι κατοικοῦν πλησίον ἔλῶν.

"Ολοι γνωρίζετε τοὺς κώνωπας καὶ ὅλοι ἔχετε δοκιμάσει τὰ δαγκάματά των. "Οταν λοιπὸν δ ἀνωφελῆς κώνωψ καθισμένος εἰς τὸ μέτωπον ἢ εἰς ἄλλο γυμνὸν μέρος τοῦ ἀσθενοῦς ἀποιμεῖ τὸ αἷμα του, μαζὶ μὲ τὸ αἷμα προσλαμβάνει καὶ μικρόβια τῆς ἔλονοσίας, τὰ δποῖα κατόπιν εἰσδύουν εἰς τὸ αἷμα τοῦ ὑγιοῦς, δταν δ κώνωψ τύχῃ νὰ χώσῃ τὴν προσκόδα εἰς τὸ δέρμα του.

11. Τὸ μικρόβιον τῆς ἔλονοσίας εἶναι μέγιστος ἐχθρὸς τῆς κοινωνίας· διότι οἱ πάσχοντες καθίστανται ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀνίκανοι πρὸς ἐργασίαν, ἐὰν δὲ ἐπανειλημμένως προσβληθοῦν, γίνονται εὐπαθεῖς καὶ προσβάλλονται εὐκόλως ἀπὸ ἄλλας νόσους.

Οι έλονοσσούντες θεραπεύονται ἀποτελεσματικῶς διὰ τῆς χρήσεως τῆς κυνίνης, δταν αὐτῇ εἶναι γνησία. Διὰ τοῦτο τὸ κράτος ἔξησφάλιε διὰ νόμου τὴν γνησιότητα τῆς κυνίνης, καὶ τὴν πώλησιν αὐτῆς ἀντὶ μικρᾶς τιμῆς.

12. Κολλητικὴ νόσος εἶναι καὶ ἡ εὐλογία. Εἰς παλαιότερας ἐποχάς, περίπου πρὸ ἑνὸς αἰώνος καὶ πρότερον, ἦτο ἡ μάστιξ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐνέσκηπτεν διὸ ἐπιδημικὴ νόσος καὶ προσέβαλλεν ἵδιᾳ μὲν τὴν παιδικὴν ἥλικιαν, ἀλλὰ πολλάκις καὶ τὴν ὥριμον ἥλικιαν καὶ τοὺς γέροντας ἀκόμη· ἦτο δὲ συχνότατα θανατηφόρος.

"Ἐκαστος ἐξ ἡμῶν φέρει εἰς τὸν βραχίονά του μίαν ἢ καὶ περισσοτέρας οὐλάς. Αἱ οὐλαὶ αὐταὶ μᾶς ἐνθυμίζουν τὴν πρόνοιαν τῶν γονέων μας, οἱ δποῖοι ἐφρόντισαν νὰ μᾶς ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς φοβερᾶς νόσου, δταν ἀκόμη ἥμεθα ἑνὸς ἢ δύο ἑτῶν.

13. Ἐκάλουν τὸν ἴατρόν, δ ὁποῖος δι ἑνὸς μικροῦ μαχαιριδίου μᾶς ἔκαμνεν δλίγας ἀμυχάς στυροειδῶς, πολὺ ἐλαφράς, τόσον μόνον, ὡστε νὰ ἐξέλθουν δλίγαι σταγόνες αἷματος. "Ἐπειτα ἔχυνεν ἐπάνω εἰς τὰς ἀμυχάς δλίγον ὑγρὸν περιεχόμενον εἰς λεπτὸν ὑάλινον σωληνάριον.

Τί νομίζετε ὅτι εἶναι τὸ ὑγρὸν αὐτό; Εἶναι μικρόβια εὐλογίας, ἀλλὰ ἀδυνατισμένα· αὐτὰ ἔχουν τὴν ἴδιότητα, δταν εἰσέλθουν εἰς τὸν ὄργανισμόν μας, νὰ τὸν ὅπλίζουν μὲ ἀντοχὴν καὶ νὰ μὴ προσβαλλώμεθα ἀπὸ τὴν νόσον. Ἡ ἀντοχὴ αὐτὴ λέγεται ἀνοσία καὶ διαρκεῖ πολλὰ ἔτη, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καθ' δλην μας τὴν ζωήν.

Τὸ ὑγρὸν αὐτὸ λέγεται δαμαλίς· τὸ λαμβάνομεν ἀπὸ δαμάλεις, δηλαδὴ ἀγελάδας μικρᾶς ἥλικίας.

14. Εἰς τὸν ὄργανισμὸν τῶν δαμάλεων τούτων εἰσάγουν ἐπίτηδες μικρόβια τῆς εὐλογίας· δταν δὲ τοιουτοτρόπως πάθῃ τὸ ζῷον, ἀναπτύσσονται εἰς τοὺς μαστοὺς αὐτοῦ μικραὶ κύστεις πλήρεις λευκοῦ ὑγροῦ, τὸ δποῖον περιέχει ἀπειρίαν.

μικροθίων. Λαμβάνεται λοιπὸν τὸ ὑγρὸν τοῦτο καὶ φυλάσσεται ἐντὸς γλυκερίνης εἰς λεπτὰ ὑάλινα σωληνάρια, αὐτὰ τὰ δποῖα βλέπομεν εἰς τὰ φαρμακεῖα καὶ εἰς τὸν ἰατρούν.

‘Ψάρχει σήμερον δημόσιον δαμαλιδοκομεῖον πρὸς παρασκευὴν μεγάλης ποσότητος δαμαλίδος, ἡ δποῖα παρέχεται δωρεὰν ἢ ἀντὶ εὑτελοῦς τιμῆς πρὸς δαμαλισμὸν τῶν βρεφῶν ἢ πρὸς ἀναδαμαλισμόν.

‘Ἡ διὰ τοῦ δαμαλισμοῦ ἀνοσίᾳ τοῦ ὄργανισμοῦ ἀνεκαλύφθη τὸ 1796 ὑπὸ ἑνὸς Ἀγγλου ἰατροῦ, ἐπεβλήθη δὲ διὰ νόμου δ ὑποχρεωτικὸς δαμαλισμὸς τῶν βρεφῶν παρ’ ἥμιν τὸ 1830 ἐπὶ τοῦ πρώτου κυθερνήτου τῆς Ἑλλάδος Καποδιστρίου.

15. Τὰ μικρόδια, περὶ τῶν δποίων ἥδη ἀνεγγώσαμεν, λέγονται παιδογόνα, διότι προκαλοῦν νόσους. Ἄλλ’ ὑπάρχουν καὶ ἄλλα μικρόδια, τὰ δποῖα εἶναι ἔξυπηρετικὰ τῆς ζωῆς μας καὶ τῆς ὑγείας μας.

‘Οσοι εἰσθε τέκνα ἀγροτῶν, ἥξενρετε δτι ἡ μήτηρ σας εἰς περιστάσεις τινὰς ἀναγκάζεται γὰ σᾶς ἐτοιμάσῃ ἀξυμον ἀρτον, λειψὸν ψωμί, ὡς λέγεται κοινῶς. Λαμβάνει τὸ ἀναγκαῖον ἀλευρον, τὸ ζυμώνει καὶ ἀμέσως τὸ ψήνει εἰς τὸ τηγάνι.

16. ‘Ο ἀρτος οὗτος εἶναι λεπτός, δὲν φουσκώνει κατὰ τὸ ψήσιμον καί, δταν κρυώσῃ, δὲν μασάται εὔκόλως. Ἄλλὰ τὸ χειρότερον, δὲν εἶναι εύκολοχώνευτος καὶ μάλιστα ἀπὸ στοιμάχους ἀδινύνάτους εἴτε ἔνεκα ἀσθενείας εἴτε ἔνεκα ἥλικίας. Διὰ τοῦτο ἡ παρασκευὴ τοῦ τοιούτου ἀρτού σπανίως γίνεται καὶ μόνον, δταν δ ἔνζυμος ἀρτος, τὸ ἀνεβατὸν ψωμί, λείψη ἐντελῶς καὶ δὲν ὑπάρχῃ δ ἀναγκαῖος χρόνος διὰ τὴν παρασκευὴν του.

17. ‘Ο ἔνζυμος ἀρτος καὶ γευστικώτερος εἶναι καὶ εὔκόλως χωνεύει εἰς τὸν στόμαχον· ἀκόμη δὲ εἶναι καὶ περισσό-

τερον θρεπτικός. Καθίσταται δὲ τοιοῦτος διὰ τῆς ἐπιδράσεως
énδος μικρού.

Ἐάν παρατηρήσετε τὴν μητέρα σας, ὅταν ζυμώνη, θὰ
ἴδετε ὅτι ἀναμιγνύει μετὰ τοῦ ἀλεύρου ἐν τεμάχιον ζύμης,
τὸ δποῖον ἔχει φυλάξει ἀπὸ τὴν προηγουμένην παρασκευὴν
ἄρτου ἦ, ἀν δὲν ζυμώνετε τακτικὰ εἰς τὴν οἰκίαν, τὸ ἀγο-
ράζει ἀπὸ τὸν ἀρτοποιόν.

18. Τὸ τεμάχιον τοῦτο τῆς ζύμης λέγεται μαγιὰ ἢ
προξύμη καὶ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ζύμη ἀλεύρου, εἰς
τὴν δποῖαν ἀνεπτύχθησαν ἀπειρα μικρόβια ὥρισμένου εἰδους
προκαλοῦντα τὸ ξίνισμα· διὰ τοῦτο, ἀν θελήσετε νὰ τὴν
δσφρανθῆτε, θὰ αἰσθανθῆτε δσμὴν ισχυρῶς δξινον.

Καὶ ὅταν ἀναμιγνύωμεν τὴν ζύμην ταύτην μετὰ τοῦ
ἀλεύρου, τὸ δποῖον πρόκειται νὰ γίνῃ ἄρτος, αὐτὸ ἀκριβῶς
ἐπιδιώκομεν, νὰ ἀναπτύχθωσι τὰ τοιαῦτα μικρόβια εἰς τὴν
παρασκευαζομένην ζύμην.

Ἐπειδὴ ὅμως τὰ μικρόβια ταῦτα ἀναπτύσσονται ἀδιακό-
πως καὶ ἀκατασχέτως, στέλλονται οἱ ἄρτοι εἰς τὸν φούρον
πρὶν ξινίσῃ ἡ ζύμη· αἱ δὲ μητέρες σας γνωρίζουν καλῶς,
πότε εἶναι ἡ κατάλληλος ώρα νὰ ψηθοῦν οἱ ἄρτοι.

19. Ἐπίσης μικρόβιον εἶναι ἡ αἰτία, ἔνεκα τῆς δποίας
μεταβάλλεται τὸ γάλα εἰς γιαούρτι. Τὸ μικρόβιον τοῦτο
προκαλεῖ πῆξιν τοῦ γάλακτος, ἀναπτύσσεται δὲ εἰς θερμο-
κρασίαν 50 ἕως 60 βαθμῶν.

Καὶ τὸ γλεῦκος μεταβάλλεται εἰς οἶνον τῇ ἐπιδράσει
μικρού τινός. Ὅταν τὸ γλεῦκος μεταγγισθῇ εἰς τὰ οἶνο-
φόρα δοχεῖα, μετὰ δύο ἢ τρεῖς ημέρας ἀρχίζει καὶ βράζει,
ὅς κοινῶς λέγομεν. Ὁ βρασμὸς οὗτος δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο,
παρὰ ἡ ἀθρόα καὶ ἀκατάσχετος ἀνάπτυξις τῶν μικροβίων
τοῦ οἴνου· διὰ ταύτης δὲ τὸ σάκχαρον τοῦ οἴνου μεταβάλ-

λεται εἰς οἰνόπνευμα. Ἐλλὰ τὸ μικρόθιον τοῦ οἴνου δὲν τὸ θέτομεν ἡμεῖς εἰς τὸ γλεῦκος· περὶ τούτου φροντίζει ἡ φύσις ἀφ' ἑαυτῆς· δηλαδὴ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ραγὸς ἐπικάθηται τὸ μικρόθιον τοῦτο ἐκ τῆς ἀτμοσφαίρας, δπως καὶ ἡ κόνις, καὶ ὅταν αἱ σταψυλαὶ ἐκθλιβοῦν, μεταφέρεται τοῦτο εἰς τὸ γλεῦκος καὶ προκαλεῖ τὴν μεταβολὴν αὐτοῦ εἰς οἶνον.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΤΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΑ

1. Ἡ πρώτη ἐπιστολὴ (ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)	Σελ.	3
2. Τὰ πρῶτα γράμματα	»	10
3. Οἱ ἀριθμοὶ	»	13
4. Πρόχειρος γραφικὴ ὥλη	»	15
5. Πάπυρος	»	18
6. Περγαμηνὴ	»	21
7. Χάρτης	»	22
8. Βιβλίον	»	24
9. Βιβλιογραφία καὶ Τυπογραφία	»	26

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

10. Ὁ δρις. Περιοδ. Δαογραφία καὶ ἄλλοθεν	»	29
11. Τῆς Ἀρτας τὸ γεφύρι	»	34

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΑΡΧΑΙΑ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

12. Ἄθηνα	»	39
13. Παναθήναια	»	41
14. Ἀπόλλων	»	43

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΟΡΟΣ

15. Τὸ δάσος τοῦ Σοπωτοῦ	»	51
16. Θεότητες τοῦ δάσους	»	57

17. Ὁ δρυκολάπτης	Σελ.	61
18. Ὑλοτομία	»	62
19. Δάσος καὶ Ἀνθραξ	»	69
20. Ὁρεινὰ χωρία	»	74
21. Ἡ ἡμίονος	»	78
22. Ἡ φοδῆ καὶ τὸ φοδέλαιον. Σ. Κάπογλου: Ἡ τριανταφυλλιὰ καὶ ἄλλοθεν	»	80
23. Τὸ σταφύλι (ποίημα Γ. Δροσίνη)	»	83
24. Αἱ μέλισσαι. Ν. Μπαμπιώτη: Ὅδηγὸς μελισσοκομίας καὶ ἄλλοθεν	»	84
25. Ἡ ἄνοιξις (ποίημα Ι. Βηλαρᾶ)	»	87
26. Παράδοξα ταμιευτήρια (ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ)	»	88

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

ΕΙΚΟΝΕΣ ΕΚ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ

27. Τὸ Μεσολόγγιον. Κ. Στασινόπουλος: Τὸ Μεσολόγγιον καὶ ἄλλοθεν	»	95
28. Ἡ λιμνοθάλασσα τοῦ Αἰτωλικοῦ	»	98
29. Τὰ προιάρια	»	100
30. Κοραλλιογενεῖς ὅφαλοι καὶ νῆσοι (ἐκ τοῦ γερμαν.)	»	101

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

31. Ὁ Κοραῆς. Δ. Θερειανός: Ὁ Κοραῆς	»	105
32. Ὁ Καποδίστριας. Βιογραφίαι τοῦ Καπ. ὃποιοῦ Ιδρωμένου καὶ Γατοπούλου. Θεοτόκη: Ἄνακτοινώσεις ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἀθηνῶν καὶ ἄλλοθεν	»	110
33. Ὁ Φοῖνιξ	»	120
34. Ὁ θάνατος τοῦ Σωκράτους. Πλάτωνος Φαίδων	»	121
35. Ἡ ἀδελφότης τῶν Ἀμπελακίων. Γ. Φιλάρετος: Συνεργατικὴ καὶ Συνεταιρισμὸς Περιοδ. Ἑλληνομνήμων καὶ ἄλλοθεν.	»	126
36. Ἐργασία (ποίημα Γερ. Μαρκορᾶ).	»	131
37. Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις. Εὐριπίδου Ἰφιγ. Ταύρ.	»	132

38. Κωνσταντῖνος Παρασκευαΐδης. Ἡμερολόγιον		
Σκόκου	Σελ.	140
39. Ἡ οἰκία τοῦ Πέτρου (ἐκ τοῦ γερμανικοῦ)	»	146

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

40. Ὁ ναὸς τοῦ Σολομῶντος. Ἰωσήπου Ἀρχαιολογία Ἰουδαϊκή	»	150
41. Ζαχαρίας καὶ Ἐλισάβετ (ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ)	»	153
42. Ὁ Χριστὸς καὶ οἱ Ναζαρηνοί. Ι. Γεωργοπούλου : Πρόγραμμα καὶ μέθοδος	»	158
43. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν Ἀθήναις (ἐκ τοῦ ἀγγλ.)	»	161
44. Ἡ χριστιανικὴ φιλανθρωπία. Κ. Ἀμαντος ἐν Περιοδ. Ἀθηνᾶ	»	165

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

45. Οἱ Πάργιοι	»	171
46. Ὁ ξενιτεμένος (ποίημα Ν. Χατζιδάκη)	»	178
47. Οἱ Φωκαεῖς. Ἡρόδοτος	»	179
48. Χῶμα Ἑλληνικὸ (ποίημα Γ. Δροσίνη)	»	182
49. Ὁ πατριάρχης Γεργύριος	»	183
50. Ρήγας Βελεστινῆς	»	187
51. Ὁ ἀετὸς (ποίημα δημοτικὸν)	»	192
52. Ὁ Ὄλυμπος κι' δ Κίσαβος (ποίημα δημοτικὸν)	»	193
53. Μᾶρκος Μπότσαρης καὶ Γεώγ. Καραϊσκάκης.	»	193
54. Ἀρματολὸς (ποίημα δημοτικὸν)	»	197
55. Κλέφτης (ποίημα δημοτικὸν)	»	197
56. Θεόδωρος Κολοκοτρώνης. (Τὸ ἀνέκδοτον παρὰ Ι. Βλαχογιάννη)	»	197
57. Οἱ Κολοκοτρωναῖοι (ποίημα δημοτικὸν)	»	201
58. Ὁ Κανάρης (τὸ ἀνέκδοτον παρὰ Ι. Βλαχογιάννη (ποίημα Γ. Δροσίνη))	»	201
59. Ἡ σημαία (ποίημα Ι. Πολέμη)	»	207
60. Τὸ μνῆμα τῶν ἀφανῶν	»	208

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

61. Ἀσβεστοποιΐα	Σελ.	211
62. Ἡ Κωπαΐς. Π. Καναγκίνης : Τὸ Κωπαΐδικὸν ζήτημα καὶ ἄλλοθεν	»	215
63. Ὁ καπνός. Ν. Ἀναγγωστόπουλος : Ὁ Ἑλληγι- κὸς καπνὸς καὶ ἄλλοθεν	»	221
64. Ἀχρηστά πράγματα (ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ)	»	226
65. Κλωστικὰ ὕλαι. Ι. Σορδίνας : Καννάδι, Λινάρι κλπ. καὶ ἄλλοθεν. Ν. Πιζάνης : Τὸ Βαμπάκι καὶ ἄλλοθεν	»	229
66. Τὰ μικρόβια	»	236

Σημ. Τὰ ἀναγγώσματα, εἰς τὰ δποῖα ἀναφέρονται βοηθήματα,
εἶναι καθολοκληρίαν διασκευαὶ εἴτε κατ' ἐπιτομὴν καὶ μεταρρύθ-
μισιν εἴτε μετὰ προσθηκῶν, τὰ δὲ ἄλλα εἶναι συντεθειμένα ἐπὶ τῇ
βάσει ἐγκύρων συγγραμμάτων ἢ ἀμέσου ἐποπτείας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ & ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Αὐγούστου 1934

Αριθ. { Πρωτ. 51231, 51232
Διεκ.

Π ρ ὄ σ

Τὸν κ. Βασίλειον Φάβην συγγραφέα

Ἄνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ ταῦταρίθμου ὑπουργικῆς ἀποφάσεως, στηριζομένης δὲ εἰς τὸ ἀριθμὸν 4 τοῦ Νόμου 5911 καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς οἰκείας κοιτικῆς ἐπιτροπῆς, τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὴν ὑπὸ ἀριθ. 1ην πρᾶξιν αὐτῆς ἐνεργούθη ὡς διδακτικὸν βιβλίον πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς ΣΤ' τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀναγνωστικὸν ΣΤ' τάξεως» βιβλίον σας διὰ μίαν τετραετίαν ἀρχομένην ἀπὸ τῆς 15ης Σεπτεμβρίου 1934 ὑπὸ τὸν δρόν γὰ συμμορφωθῆτε ἐπαριθμῶς πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῆς ἀρμοδίας κοιτικῆς ἐπιτροπῆς.

Ἐντολὴ τοῦ ὑπουργοῦ

Ο Τμηματάρχης

Ν. Σ Μ Υ Ρ Ν Η Σ

"Αρθρον 6ον τοῦ Προεδρικοῦ διατάγματος

«Περὶ τοῦ τρόπου τῆς διατυπήσωσις τῶν ἐγκεκριμένων διδακτικῶν βιβλίων».

Τὰ διδακτικὰ βιβλία τὰ πωλούμενα μακράν τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεώς των ἐπιτρέπεται νὰ πωλοῦνται ἐπὶ τιμῆ ἀνωτέρᾳ κατὰ 15 % τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος Διατάγματος κανονισθείσης τιμῆς ἀνευ βιβλιοσήμου, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δαπάνης συσκευῆς καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ὑπὸ τὸν δρόν ὅπως ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μέρους τοῦ ἔξωφύλλου ἢ τῆς τελευταίας σελίδος τούτου ἐκτυποῦται τὸ παρὸν ἀρθρον.

ΤΙΜΗ ΔΡΑΧ. 24.50

Αριθμὸς (ἀδείας κυκλοφορίας) 58506
26-9-34

ΤΙΜΗ ΔΡΑΧ. 20.40 49836
Αριθ. αδείας κυκλοφορίας 17-7-35

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τις πάλιν μόλις τα μέγιν τοῖς + ις
δέν γένεται τούς θάνατούς τίτος φύντος
+ δέν αρδιόντων στον θρανό πατέρα
διόν οπή γή στον θρανό πατέρα.

μετρικής σημειουμένης παρὰ τοῦ ίδίου ποιητοῦ.

loria alyre	barlume
loria di Genova	ubbriaco
pentro un	putredine
tassi de malacca	macaco

to non teme di farne,
- di stupido gravoso
non di Europa nel tume
da dire all'almanaco

i frustini dell'
- si loro è sangue
i cui frusti di sangueone